

L'Ajuntament construí el Museu Martorell al Parc de la Ciutadella, segons projecte de Josep Fontseré i Mestres. Sota l'alcaldia de Rius i Taulet fou inaugurat el 21-11-1892. L'any 1891 es traslladaren les col·leccions a la planta baixa del Palau de Belles Arts i més tard s'instal·laren al Palau Reial de la Ciutadella (Museu Arqueològic).

Llegat Angel Baixeras Roig

El donant era l'arquitecte autor del projecte de reforma interior de la ciutat. Morí el 6-11-1892. Instituí un llegat de 500.000 ptes. per a la construcció d'una escola pública municipal, i recomanà que es tinguessin com a model les escoles de Bilbao. En cas que sobressin diners, devien incloure's en un fons completat per l'Ajuntament o un altre donant per a un fi semblant.

Després d'aprovar-se el Pla General de Distribució d'Edificis Escolars de 1917, les comissions de Reforma i Cultura presentaren un dictamen al consistori, per a l'aprovació del projecte de l'edifici escolar que devia situar-se a un solar de la zona de la Reforma. Aprovat el dictamen s'iniciaren les obres de construcció del grup escolar Baixeras a la Via Laietana.

00551

Llegat Rossend Arús Arderiu

Féu testament el 12-12-1887 i morí el 22-8-1891.

Nomenà administradors i hereus a Valentí Almirall i Antoni Farnés perquè disposessin dels seus béns en la forma que estimessin millor per a complir la voluntat que els havia manifestat de paraula. Aquets varen organitzar una biblioteca a la casa que formava part de l'herència al Passeig de Sant Joan 152, amb el nom de "Biblioteca Pública Arús", per a traspasar-la a la ciutat.

La Comissió de Governació el 27-11-1897 aprovà un dictamen acceptant la biblioteca, que constava de 24.000 volums, i cedi exemplars de les obres de l'Arxiu Municipal.

La cessió comportava també una renda anual i tota l'obra literària de R. Arús. Altres condicions de la cessió eren que la biblioteca fos propietat perpètua del poble de Barcelona i que fos regida per una Junta, composta per l'alcalde, regidores i representants de les entitats ciutadanes.

Els anys 1899 i 1904 s'eliminaren bastants llibres de catàleg per "la seva vulgaritat i caràcter pornogràfic". A l'any 1905 hi havien 30.000 volums.

00552

Llegat Adela Domenech Serra

Per escriptura 17-1-1899 deixà un edifici al C/. Sant Pere Màrtir (Gràcia) per a tres escoles. L'Ajuntament pregué possessió de l'edifici el 17-7-1901 i hi establí tres escoles públiques. La Sra. Domenech pagà les obres d'adaptació a canvi d'una pensió anual de l'Ajuntament de 2.936,50 ptes.

A la seva mort, el 26-1-1916 deixà un llegat de 397.000 ptes. al Patronat que havia de regir les escoles. Es milloraren les condicions de l'edifici amb un import de 40.000 ptes. i començaren a funcionar de nou el 1-10-1919, seguint el pla de conjunt que elaborà l'Assessoria Tècnica.

Llegat Valentí Almirall LLazer

A la seva mort, 20-6-1904, deixà una casa per a fins d'ensenyament al C/. Ciutat 4, amb la condició que no fos utilitzada fins als sis mesos de la mort de la seva dona. L'Ajuntament acceptà la donació el 28-6-1904 i decidí anomenar a les institucions "Escoles Almirall".

00553

Llegat Ferran Alsina Parellada

Al seu testament de 17-9-1906 llegava a la ciutat una col·lecció d'aparell científics i la casa on eren instal·lats. Morí el 3-2-1908. El seu hereu, Josep Zulueta Gomis va fer juntament amb el Consistori les bases de funcionament de la institució, aprovades el 20-12-1908. Com a conseqüència es formà un Patronat format per : Josep Zulueta, J. Rogent Pedrosa i Santiago Valentí i Camp. S'establí també un fons per a premis.

Llegat Pere Vila

Pere Vila i Codina, l'indià enriquit a Amèrica, moria el 26 de juliol de 1916 (el testament fou fet el 12-4-1912) i deixava 500.000 pesos a Cervera, 500.000 a Lleida, - 1.000.000 a Barcelona, la mateixa quantitat a Espanya i tota la resta a l'Argentina, per a l'educació dels humils.

L'Ajuntament acceptà el llegat el 23-11-1916, però no el rebé fins el desembre de l'any 1920, ja que la Diputació reclamà també el seu dret.

La proposta de la C.C., aprovada pel Consistori el 31-12-1919, fou que es construís un grup escolar al Saló de Sant

00554

Joan.

Llegat Lluïsa Cura Farriols

El 19-7-1909 establí en els seu testament un llegat per a institucions benèfiques i escoles. A l'Ajuntament li correspongué la quantitat de 192.981,39. La Sra. Cura morí a l'any 1916 i el 22-11-1917, l'Ajuntament acceptava el llegat per a construir el grup escolar "Milà i Fontanals i Lluïsa Cura".

Llegat Josep Pelfort Mancio

El donant fou un regidor de Barcelona que morí el 19-8-1912. Llega les rendes de la casa de la Ronda Sant Anton 92 per a instituir el Premi Pelfort, consistent en un concurs públic per a subvencionar a dos alumnes de la Normal que realitzarien estudis a l'estranger durant un any, i en un premi al millor treball sobre ciències mecàniques o físico-químiques.

L'Ajuntament el 26-6-1918 es féu càrrec d'aquestes convocatòries. El primer Premi Pelfort es convocà l'any 1919. Els alumnes Raimon Vidal Coll i Joan Alegre Vilarroya fo

00553

ren designats per anar a Ginebra a estudiar l'organització i funcionament de l'ensenyament primari d'aquell país i a seguir els cursos de l'institució Rousseau.

El 2º premi es convocà a l'any 1922.

Llegat Pompeu Gener Babot

Escriptor que morí el 15-11-1920. Pocs mesos abans havia dirigit una carta a l'alcalde demanant-li que, pel fet de no tenir família, disposés del del seu cos i dels seus béns. En morir, l'Ajuntament es féu càrrec de les cerimònies funeràries i dels seus béns, que passaren a l'Arxiu Històric o als Museus Municipals.

Llegat Guarro

El regidor de la C.C., Lluís Guarro, féu saber a aquesta el 23-3-1921 que oferia la casa propietat de Camila Casas Jover, vídua Guarro, per a instituir-hi una escola.

L'Assessoria Tècnica informà el 23-5-1921 sobre la institució que podia establir-s'hi : escola diürna per a noies per tal de fer-les unes bones mestresses, i nocturna per

00556

a noies treballadores.

La condició del llegat que les escoles fossin catalanes retardà la seva inauguració fins que s'acabà la Dictadura de Primo de Rivera.

Llegat Agustí Massana Pujol

El seu testament de 3-12-1919 entrà en vigor a la seva mort el 17-8-1921. Deixà a la ciutat : 50.000 ptes. en obligacions perquè amb els interessos s'anessin adquirint llibres; 200.000 en obligacions per a instituir un premi que hauria d'adjudicar-se cada 4 anys sobre el tema "Inventaria o Iconografia de Catalunya"; 500.000 en obligacions per a crear una escola de Belles Arts aplicades a la Indústria i Arts Sumptuaries.

Per a l'administració del llegat fou creat un Patronat, que instituí :

- Biblioteca d'Iconografia i Arts Sumptuaries
- Premi Massana
- Escola de Belles Arts Industrials i sumptuaries.

00557

Llegat Joan Brugada i Bacarissas

Regidor de l'Ajuntament en el bienni 1900-1902. Morí el 4-2-1908 i llegà diverses cases per a escoles i altres obres socials; els seus parents n'eren usufructuaris.

La C.C. en sessió 25-12-1921 encarregà a l'Assessoria Tècnica informes sobre la situació de l'assumpte.

Llegat Josep Pardo Perarriera

A la sessió municipal de 13-12-1922, s'informà del seu llegat al Municipi.

Llegat Rosa Mitjavila Majordom

A l'any 1923 deixà un llegat per a les Escoles de Sordmuts.

Llegat Lluís Antunez

Ex-governador de Barcelona que morí el 5-12-1915 i deixà una renda anual de 45.000 ptes. per a fins culturals.

00558

Aquesta donació provocà una polèmica al diari "La Publici
tat", tribuna des de la qual diversos personatges de la
vida escolar barcelonina donaren la seva opinió sobre la
finalitat que devia donar-se al llegat, que pel seu con-
tingut va més enllà de les simples propostes i ens indi-
ca eren rebudes les deixes per part dels diversos esta-
ments d'ensenyants. Aquesta visió contrasta amb l'èmfasi
propagandístic amb què eren comentats els llegats des dels
diaris.

- Blanca Martin, directora de l'escola graduada del carrer
Conde del Asalto, proposa que es destini part del llegat
a finançar la carrera de mestre a noies sense mitjans eco-
nòmics.

- Leopoldo Casero Sánchez, director de l'escola graduada
del Districte I, opina que les donacions no han de suplir
l'abandó de l'Administració. Amb la deixa es pot construir
un edifici de nova planta, per escola graduada de nens i
nenes, d'acord amb la moderna pedagogia i amb un gran rè-
tol a l'entrada "Institución Antúnez", per estímulo d'altres
iniciatives.

00559

- Dimas Fernández, Inspector-Jefe de Primer ensenyament a la província, proposa la creació d'un Instituto Cultural Antúnez, amb orientacions progressives, que cobris des de l'ensenyament maternal fins al d'adults.

- Leonor Serrano de Xandri, Inspectora de Primer ensenyament a la província, dóna la seva opinió sobre el llegat i incideix en l'exposició crítica de la situació escolar barcelonina :

"... El legado debe dedicarse a instrucción primaria. La Universidad, las Normales, los Institutos ... estarán mal dotados de local y material, no habrá lo suficiente pero hay algo. Además el alumnado no está todos los días en estos centros. está ya físicamente formado y suele tener mediana posición social.

La escuela popular, la del pueblo pobre, la de locales míseros, la de niños que permanecen seis horas diarias en un periodo de vida, todo de formación y preparación a la futura resistencia física, que dará la norma de su producción social, esa escuela popular tiene en Barcelona los locales más míseros, más antihigiénicos que en ninguna de las villas de la provincia. Precisamente ellas

00560

suelen tener, por no existir más que esa sola atención o por legados de ricos hijos del pueblo regresados de América, buenos edificios escolares, cuando no lindos palacetes...

Barcelona los tiene detestables. Gasta por ellos más de 400.000 ptes ... no tiene nunca mayoría en el Ayuntamiento dispuesta a afrontar resueltamente este problema ... Con sólo un empréstito de 7 millones, contando la subvención obligada del Estado, y amortizado con las anualidades de los alquileres, tendría 40 grupos escolares para 20.000 alumnos ...

El legado debe ir íntegro a edificios escolares. Las 45.000 que deja ... deben agregarse a las 400.000 de edificios escolares por cubrir el empréstito.

La Exposición de Industrias Eléctricas traerá consigo congresos i congresistas, españoles y extranjeros. La ciudad más rica, más adelantada y democrática de España tendrá otra vez que esconderse avergonzada o sonreír - irónica, cuando se le pregunte por los templos de su cultura popular, por sus escuelas primarias ? " . (39)

00561

B.7) CONSTRUCCIONS ESCOLARS

PRECEDENTS A LA TASCA DE LA COMISSIÓ DE CULTURA (40)

La fi de segle

De les acaballes del segle XIX., només coneixem la construcció d'uns quants edificis escolars :

- Ronda de Sant Pau, 38 (1869-75)
- C/. Bruch, 102 (1890-93) - adjunt a la tinença d'alcaldia del D.IV.
- Parc de la Ciutadella (1890-94)
- Parvulari al Parc de la Ciutadella, aprofitant unes oficines de l'Exposició del 88 (1890-94)
- Plaça Comas a Les Corts (1893)

No ens interessa gaire comentar l'entorn històric on aquests edificis arribaren a bastir-se, el considerem bel diferent del que ens ocupa per diverses raons : d'antuvi, es difícil parlar de política municipal en uns anys tan agitats com els de la darrerria de segle, i a

00562

més, creiem que la problemàtica escolar barcelonina comença a definir-se amb un dels trets que la caracteritzaran - la manca crònica de locals dignes - a partir de l'increment demogràfic ^{que resulta} de les onades d'immigració que arriben des dels anys de la primera Expo (1888), i de la projectada Exposició d'Indústries Elèctriques (1905)

Els canvis de la població fan urgent una adaptació del territori. Els canvis econòmics que en general afecten Catalunya, quan comença a remuntar la crisi de la pèrdua colonial, fan necessària una remodelació de la ciutat. En paral·lel amb el desvetllar del catalanisme, Barcelona - anirà afermant la seva potencial capitalitat i és aquesta força - alhora econòmica i política - la que es traduirà en nombroses reformes urbanes.

No podem deslligar el procés de creixença de la ciutat, i el seu desvetllar col·lectiu, de la construcció d'edificis per a escoles, per la senzilla raó que abans de tot aixó, res no havia fet l'Estat ni el Ministeri, que des de la promulgació de la Ley de Presupuestos del Estado (1901) sota el mandat de Romanones, encara estava més inhibit

00563

de la responsabilitat constructiva, per delegació cada cop més incisiva sobre els municipis.

La Reforma Interior de la ciutat i el problema escolar

La Comissió de reforma interior de la ciutat (creada el 7-2-1905 i formada per regidors republicans i regionalistes) demanà el 28-2-1905 una subvenció a l'Estat, per a la construcció de 25 grups escolars, subvenció del tipus que preveia el recent decret del Ministeri (26-9-1904). Els regidors que firmen la proposta creuen que " així com l'alcalde està en l'obligació imprescindible de construir escoles, també l'Estat té la de subvencionar dites construccions." (41) Resultat del dictamen i de la seva aprovació fou una exposició remesa al Ministeri on es raonava la necessitat d'aquesta subvenció. (11-3-1905)

El MIP trigà un parell d'anys a estudiar-s'ho. El 4-9-1907 una comunicació ministerial advertia a l'Ajuntament de la resolució de concedir la subvenció demanada.

00564

Es donaven 3.313,8 ptes. l'any en curs i es prometia la consignació de 50.000 ptes. anuals amb càrrec als pressupostos del 1908 fins al 1913. fins arribar al total de 303.313,82 ptes. (42)

L'any 1908 i després d'insistir en el projecte els regidors regionalistes (proposta del 23-7-1908), es comencen les obres de tancament i cimentació del solar propietat de l'Ajuntament al carrer Wad-Ras, on s'hi situaria una escola. Al cap de poc temps, es comencen les obres de la mateixa mena a un altre solar municipal a Sants.

Ignorem perquè no varen fer-se aquests edificis. El fet es que un posterior dictamen de la mateixa Comissió de Reforma, Tresoreria i obres extraordinàries, el 28-12-1909, demanava la suspensió de tots els projectes referents a escoles, per poder acomodar-los a les reformes urbanes que s'estaven empenent (reforma interior i enllaços amb els municipis agregats). I així acabava definitivament el pla aprovat el 28-2-1905.

Una posterior instància de l'Ajuntament al MIP sol·licita-

00565

tava la suspensió de la subvenció concedida, fins a -
l'elaboració d'un nou pla. La resposta fou contundent.
Segons la comunicació del dia 8-3-1911. Barcelona es queu
dava sense ajut estatal per haver deixat passar un any
sense fer cap obra. (43)

Aquesta manca de diàleg entre el ministeri i el municipi
existirà al llarg dels anys. A mesura que creix la potenu
cialitat política del Consistori barceloní, les propos-
tes per a resoldre els problemes de la ciutat són cada
vegada més autonòmiques. Bona mostra n'és el polèmic presu
supost de l'any 1908.

El Pressupost Extraordinari de Cultura de 1908

Breu història .-

La Comissió municipal de Reforma, Tresoreria i Obres Ex-
traordinàries, aprofitant un remanent del Pressupost Ex-
traordinari de conversió del Deute, encarregà a una po-
nència un estudi per establir com invertir més bé aqueste

00566

diners en obra de cultura.

Formaren aquesta ponència els Srs. Pere Coromines, per les qüestions econòmiques, LLuis de Zulueta, per les qüestions pedagògiques, i Joan Bardina.

El 25-2-1908, els regidors membres de la susdita comissió, Puig Alfonso (LLiga), Layret (UFNR), Magriña (República) i Pere Rahola (LLiga) signen la memòria que formava part del projecte de pressupost, elaborada per la citada ponència, i presenten un dictamen al consistori demanant-ne l'aprovació.

El 17-2-1908 s'autoritza, previ dictamen de l'esmentada comissió, a imprimir-ne el text, que després de ser repartit entre els regidors fou discutit a la sessió municipal extraordinària del 10-4-1908.

El Pressupost extraordinari de cultura s'aprovà per 26 vots a favor (de republicans i regionalistes) i 7 en contra (dels regidors monàrquics)

00567

Ens entretindrem ara una mica a analitzar les finalitats i motivacions d'aquest projecte, perquè creiem que és el més seriós que s'arribà a fer a la ciutat abans de la creació de la C.C.

Aspecte econòmic .-

El pressupost ~~constava~~ de dues partides. Una de 1.635.000 ptes. destinada a cobrir les necessitats pel que fa a escola primària, i altre de 1.200.000 ptes. per a foment de la cultura superior. Ambdues es cobrien amb els beneficis obtinguts per l'emissió de títols del Deute Municipal. Amb aquests diners hom proposava :

- la creació d'una Institució de Cultura Popular que tindria al seu càrrec l'organització i govern de 4 escoles d'ensenyament primari, de 4 biblioteques populars que s'instal·larien als mateixos edificis de les escoles, i de les obres circum i post-escolars, com ara conferències, cantines, camps de joc, excursions i colònies escolars, que puguin contribuir al desenvolupament físic i espiritual dels alumnes, o al foment de la cultura popular en

00568

el seu radi d'acció pedagògica. (44)

- la construcció de 4 edificis escolars nous.
- el Foment dels Estudis Superiors.

Per justificar aquests objectius, en la memòria es feia un repàs a la situació cultural de la ciutat, centrada sobretot en l'ensenyament primari on s'hi destacava que, a part de les deficientes condicions en què s'impartia l'ensenyament oficial, aquest estava distanciat del poble per fer servir com a llengua única el castellà, oblidant que només una cinquena part dels habitants de la ciutat havien nascut fora de Catalunya.

Dos principis renovadors havia fins aleshores incorporat part de l'escola privada, el de la catalanitat i el del laïcisme. Fent-se ressó de les necessitats i dels interessos dels barcelonins, els projectes pels grups d'Estudis Populars assimilaven aquestes iniciatives, - sense oblidar que unes institucions de caire municipal, no podien ser partidistes.

00569

Organització .-

Cada grup d'estudis comprenia :

- una escola maternal (3 a 6 anys)
- una escola primària de 6 graus (de 6 als 12 anys)
- una universitat popular per a adults.

Aquestes institucions s'enllaçaven succesivament (com consta a l'esmentada memòria. (45)

Calia també pensar en els edificis on ubicar les noves instal·lacions. Els nous locals havien de tenir camps escolars on realitzar les pràctiques hortícoles, els exercicis físics i els jocs..., els edificis havien de ser construïts seguint l'orientació dels higienistes amb les suficients condicions de llum, aigua, instal·lacions sanitàries ..., amb sala d'actes i biblioteca - no escolar, sinó oberta al barri - ..., construccions fetes a consciència, decorades artísticament, amb el material i mobiliari adequats, adaptats al nen.

No sols calien nous edificis. En tot ensenyament una pe-

00570

ça fonamental és el mestre. Calia trobar mitjans per millorar el nivell del professorat i trobar un bon medi de selecció, a més de preveure'n la retribució adequada.

La Ponència i la Comissió municipals varen decidir-se pel concurs on se seleccionarien els mestres que anirien a ampliar estudis a l'estranger. A la seva tornada i amb la garantia del seu treball i estudis, se'ls nomenaria per la docència.

Calia també que aquests mestres no es veiessin perjudicats en no incorporar-se a l'escalafó oficial. Espreveia, doncs, sol·licitar al MIP que el servei en aquestes escoles fos assimilable al de les altres escoles estatals.

Els continguts a impartir no podien subjectar-se a la rígida norma d'un programa oficial, vingut de Madrid.

A la maternal, els coneixements s'abandonaven en benefici dels jocs, treballs manuals, activitats col·lectives.

A la primària s'abandonaven les assignatures per la im-

00571

plantació de matèries de tipus general, que anirien ampli-
ant-se any rera any. S'afegien també matèries no habituals
aleshores, ja acceptades en l'escola europea, com ara el
dibuix, l'educació física, els jocs i els treballs manuals
i per a les nenes, l'ensenyament domèstic.

No es parla en el projecte del tipus d'ensenyament a im-
partir pels adults. Sembla, però, que el criteri sigui fer
funcionar, amb l'ajut municipal quelcom de similar als
ateneus i centres depenents dels partits o entitats, és
a dir, que els continguts s'ajustarien més a pal·liar les
deficiències escolars de l'adult i a contribuir a la seva
formació humana, que a imbuir-li coneixements acadèmics.

Ideari .-

Recollint l'experiència educativa dels països avançats, i
la realitzada a Espanya per institucions com la ILE, i ob-
servant com l'iniciativa privada barcelonina havia tendit
a deslliurar l'escola de dos grans servatges, el de la
llengua imposada i el de la religió, el projecte fixa uns

00572

principis per a les institucions educatives municipals. Encara que relacionats amb la pedagogia, aquests tenen un caire marcadament ideològic, i ells seran com la teia per on s'ensendrà el foc de les posteriors discussions. Podem resumir aquest ideari amb els següents trets :

- coeducació. S'implantaria almenys en 2 dels 4 grups escolars com a experiment. Depenent dels resultats, els 4 grups, passarien a ser coeducatius o unisexuals.

- gratuitat. Malgrat que hom tendeixi arreu a fer gratuïta l'escola pública, ara per ara potser és utòpic establir aquest principi només per 4 grups a la ciutat. El que no pot passar, com venia passant, és que el mestre discrimini als seus alumnes en funció de les retribucions voluntàries que li facin els pares. Per això, es deixa a criteri de la Junta Rectora de les futures institucions, de decidir si l'escola serà totalment gratuïta o els pares hauran de pagar tots per igual una módica quantitat. Són també criteris econòmics, relacionats amb aquest principi els que aconsellen que el nombre d'alumnes per aula i mestres es limiti a 50 (bastant superior al nombre aconsellat pels pedagogs).

00573

- ensenyament en català. S'adopta en funció d'una millor eficàcia pedagògica, però s'estableix l'obligatorietat de l'ensenyament del castellà, segons els mètodes més adients per aconseguir-se el domini perfecte. El problema que podria representar aquest principi pels nens de famílies no catalanes es resol amb la previsió d'uns cursos d'iniciació. Els mestres obligatbriament han de saber llegir i escriure en català.

- neutralitat. Ni el laïcisme ni la confessionalitat són recomanables a l'escola primària pública. Tenint en compte els costums de la nostra ciutat, s'estableix la religió obligatòria per l'escola i voluntària per aquells alumnes que ho desitgi la família.

Alts estudis .-

L'escola no tindria sentit si no estés incorporada a unes institucions educatives més àmplies. Altres entitats, públiques i privades, estan bastint en aquests anys un sistema a Catalunya que permeti el redreçament cultural. El Pressupost Extraordinari no podia oblidar el seu ajut en

00574

- aquesta tasca i a tal fi preveu les subvencions següents :
- 500.000 ptes. per col.laborar amb l'IEC de la Diputació per la creació d'una biblioteca.
  - 250.000 ptes. per a l'Escola Industrial per adquisició de material per a les especialitat agrícoles i tèxtils.
  - 200.000 ptes. per l'adquisició d'obres d'art pels museus.
  - 70.000 ptes. per a la Junta de Ciències.
  - 5.000 ptes. per a l'Ateneu Barceloní, per organitzar conferències sobre temes socials i polítics.
  - 75. 000 ptes. per l'Orfeó Català per acabar les obres del seu edifici corporatiu, a canvi de cedir la sala d'espectacles per a festes musicals municipals.

Aquest serien els trets fonamentals del pressupost del 1908. Cal ara esbrinar quins eren els propòsits dels regidors i de les forces polítiques que representaven en elaborar aquest document. El nostre parer és que són explicades al dictamen , presentat al consistori el 24-4-1908, on es parla " d'establir a Barcelona un ensenyament popular que serveixi d'orientació i model de les iniciatives particulars, i d'indicació de com creu l'Ajunta-

00575

ment s'hauria de resoldre el problema de l'ensenyament primari "... Obra que " se ha procurado que fuese independiente sin perder su caracter municipal,... apartada del consistorio no recibirá directamente los embates de la política ... yal mismo tiempo, conservando el caracter municipal estará siempre en contacto con las aspiraciones de la opinión. (46)

En resum, es tractava de fornir elements pel desenvolupament d'una ensenyança alhora pública i popular, nostrada i pròpia, sense influències d'un Estat, llunya, aliè. En aquest sentit, la reivindicació d'un sistema peculiar de gestió es manifesta tothora en el sí del document :

"Una ciudad no es grande solo con tener grandes y bien urbanizadas vías, es imprescindible que el pueblo que la habite sea fuerte y robusto al propio tiempo que instruido, así lo han entendido todas las naciones cuyos progresos hoy admiramos, y así debe hacerlo este pueblo si quiere consolidar la grandeza de su urbe" (47)

"Barcelona, esta Barcelona que ya atrae muy lejos las miradas como un foco de luz, no puede quedar, en lo

00576

que es tan fundamental como la educación de su pueblo, por debajo, no de algun ideal inasequible, sino de lo que es realidad presente en todo el mundo civilizado y aún de parte del mundo a medio civilizar.

"A pesar de ser tan evidente y tan urgente la necesidad de una reforma general de nuestra enseñanza primaria municipal, el Ayuntamiento no puede emprenderla, por ahora, falto de los medios legales y económicos que le permitirían desarrollarla plenamente. Bien a pesar suyo, se ve obligado a aplazar esta reorganización, pues ni dispone de los recursos indispensables, para las mejoras necesarias, y para el aumento en todos los sueldos del profesorado, ni puede hacer sacrificios ilimitados en pro de una enseñanza en cuyo fondo y dirección apenas tiene intervención alguna. Sin embargo, no debe aplazar la realización de un ensayo independiente, que sea, al mismo tiempo, una preparación positiva para la deseada autonomía escolar y una demostración palpable de capacidad para esta autonomía."

(48)

"El Municipio de Barcelona debe demostrar que está capacitado para la futura ordenación de la enseñanza primi

00577

maria en su territorio. La disciplina colectiva que se ha demostrado en el ejercicio de las libertades públicas se ha de emplear ahora en recabar del Estado la amplitud de funciones necesaria para emprender vigorosamente la reforma total de las escuelas y ponerlas de una vez al nivel alcanzado en las ciudades más cultas...

El Ayuntamiento no puede titubear en modo alguno acerca de la naturaleza de su misión; en vista del fracaso del Estado debe recabar para sí la autónoma ordenación de la enseñanza primaria. Para ello no ha de resolver ningún punto de doctrina, acerca de si corresponde al Estado o al Municipio en general dicha función, le basta en conocer la realidad de su situación para afirmar resueltamente que en su caso Barcelona organizaría mejor por su cuenta las escuelas públicas. Más para demostrar su capacidad debe acudir a la fundación privada porque las leyes del Estado le incapacitan para reformar las que considera el municipio sus propias escuelas." (49)

"La ciudad no habría empezado todavía porque se hubiesen abierto anchurosas vías, construido su red de alcantarillado, adoquinado sus calles, y terminado sus mer

00578

cados y conducciones de agua... Pero hay algo más importante que todo esto en el concepto de la ciudad ...

Las ciudades que no tienen un alma colectiva no son tales ciudades, como no puede llamarse bosque a cualquier monton de maderas. Y para que nazca y vibre y cunda en noble grandeza esta grandeza colectiva hemos de hacer escuelas y completarlas con bibliotecas, universidades industriales y museos, y alentar todo lo que signifique mayor riqueza moral, porque además de conquistar con ello los goces más elevados, trabajamos en pro de nuestro negocio. Porque nuestro verdadero negocio, como ciudadanos de Barcelona, está en aumentar la fortaleza de nuestro espíritu" (50)

La concreció d'aquesta reivindicació tan clarament expressada, són les Bases 12ª, 13ª, 17ª i 19ª de l'apèndix B. del dictament presentat, on s'estableix la forma de gestió dels nous centres, i que tot seguit resumim :

" Base 12ª .- Per regir, dirigir i governar aquesta fundació d'ensenyament es constituirà una Junta de Patronat, un comissariat i un claustre de professors. La Junta tin

00579

drà la representació i el govern de la institució, el comissariat serà l'executor dels acords i tindrà al seu càrrec la inspecció i el claustre de professors tindrà al seu càrrec el règim disciplinari i la direcció pedagògica de les escoles.

Base 13ª .- La Junta estarà formada per nou membres, nomenats per l'Ajuntament. Tres d'ells seran veïns de la ciutat, i deixaran el càrrec cada 6 anys, essent renovats per tres més, triats entre nou de proposats per la Junta. Els altres 6 seran regidors municipals i es renovaran per meitats a cada renovació del consistori. Tots els càrrecs de la Junta seran gratuïts.

Base 17ª .- El comissariat serà format per dos funcionaris amb sou municipal. Seran nomenats per l'Ajuntament entre una terna presentada per la Junta de Patronat.

Base 19ª .- La Junta de Patronat, el comissari, el secretari, i els quatre directors de les escoles constituïran el claustre de professors. Es reuniran periòdicament i a part de les seves funcions establertes en la

00580

Base 12ª, tindran al seu càrrec, l'organització de tots els actes paraescolars dels centres. (51)

Com hom pot comprovar cap esment es fa ni al Ministeri ni a l'Estat quant a associar-los a la gestió de les noves institucions. Es tracta, com ja abans s'ha explicat, d'un veritable assaig d'autonomia escolar.

Continua la història del Pressupost de Cultura.

Un cop aprovat pel consistori, la llei ^{se}previa que havia de discutir-se en la Junta de Vocals associats, i un cop de nou aprovat, li calia el vist i plau del govern civil.

Abans de seguir aquest tràmits, l'Ajuntament obrí una informació pública, tal com havien demanat el Comité de Defensa Social de Barcelona i l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya (febrer de 1909).

Nombroses entitats ciutadanes es mostraren totalment favorables, mentre n'eren totalment contràries les entitats

00587

religioses i els grups tradicionalistes i monàrquics.

Durant els mesos de març i abril, els homes del partit nacionalista-republicà defensaren públicament el pressupost en mítings i conferències però la seva propaganda restà frenada per la força maiúscula de la reacció. El bisbe de Barcelona dictà dues pastorals (24-2-1908, 1-4-1908), per combatre "les escoles neutres i bisexuals" i els sectors conservadors - incloent-hi als regionalistes - s'arregleraren sota la bandera del catolicisme, organitzant també grans mítings on s'exposava el "perill" del Pressupost.

L'Associació de mestres públics de Barcelona va criticar el Pressupost en una comunicació adreçada a l'Ajuntament el 24-5-1908, accentuant el que significava la construcció d'uns quants grups modèlics quan la resta de l'escola pública barcelonina continuava essent molt deficient. Proposaven que les millores, encara que reduïdes, afectessin totes les escoles en general i defenien aquells punt de mira, contraris als exposats en el Projecte de Pressupost que creien podien perjudicar-los, sobretot la no exigèn-

00582

cia de títol de mestre i oposició per arribar a la docència i l'anunci de la gratuïtat absoluta, que els minvava els ingressos ja prou reduïts.

El 24-4-1908 se celebrà una sessió municipal extraordinària per discutir les esmenes del pressupost i aquest, que dava de nou aprovat en la Junta de vocals associats del 22-6-1908.

L'alcalde de la ciutat, Sr. Domenec Sanllehy, monàrquic i catòlic no volgué responsabilitzar-se de l'execució de l'acord municipal i, fent servir la llei que li atorgava aquesta facultat, suspengué la Base 5ª de l'Apèndix (on s'establia el principi de la neutralitat de les escoles) el 5-5-1908, aixecant una gran protesta ciutadana.

De nou es discuteix el pressupost i la suspensió feta pel batlle el dia 7-5-1908, i de nou l'opinió pública es veu sotragada per les intervencions a favor o en contra en mítings i conferències.

El 27-5-1908 dimiteix l'alcalde, després dels aldarulls

00583

que s'organitzaren davant de casa seva.

La polèmica continuà fins a la definitiva desautorització del pressupost per part del governador civil, el 25-2-1909. Hàbilment, el governador no el suspenia per raons ideològiques ni polítiques, sinó que fent interpretació maximalista de les lleis considerava que l'Ajuntament s'havia extralimitat en la previsió del ingressos i en una partida del capítol de despeses.

Cap altre projecte de tanta ambició fou elaborat abans del 1916. Altres iniciatives per resoldre el problema es colar foren :

La Caixa de Construccions escolars.

Es proposà la seva creació el 17-6-1909, pels regidors Bastardas, Layret, G. Lopez, J. Giralt, Fco. Puig, Joan Rubio i Bellver, S. Valentí i Camp.

Bàsicament pretenia la formació d'un capital municipal - obtingut mitjançant emprèstits, subvenció ministerial

00584

i venda de solars i obligacions municipals - destinat a la construcció de 40 unitats pedagògiques (que constarien de parvulari i primària graduada), amb capacitat total de 16.000 alumnes.

El projecte es discutí el 29 del mateix mes, però manca-ven assistents a la sessió municipal per poder aprovar-lo. La sessió següent correspongué a la de l'Ajuntament renovat (1-7-1909) i ningú tornà mai més a parlar-ne.

Sol.licitud de subvenció al Ministeri.

El 31-10-1910, i responent a una real ordre del MIP, on s'instava als municipis a demanar subvencions, l'Ajuntament en sol.licità una de 10.000.000 ptes. per a construir 54 edificis escolars.

Les escoles a construir constarien de 2 graus de parvulari i de 6 graus de primària, podent-se reduir a la meitat en les barriades menys poblades, amb una capacitat total de 20.000 alumnes.

00585

La subvenció cobriria només en part el preu total del pro
jecte, que pujava fins 20.795.280 ptes.

Si hem de creure a Manel Ainaud, el recopilador dels do-
cuments aplegats en el llibre ja citat

no consta a l'Ajuntament cap resposta a aquesta
petició.

L'Escola del Bosc.

En el bienni 1910-1911, i per iniciativa dels regidors re-
publicans nacionalistes i radicals, preocupats per millo-
rar les condicions de l'escola i de l'entorn dels nens més
desvalguts de la ciutat, es creà la primera Escola del -
Bosc, al Parc de Montjuïc.

La iniciativa tindria continuïtat amb la realització d'al-
tres escoles a l'aire lliure. Les estudiem conjuntament en
l'apartat d'aquest títol.

00586

Concurs de projectes per edificis escolars.

El MIP va publicar el 1912 uns models obligatoris d'esc^oles, resultats d'un concurs en què s'establien unes bases que pretenien posar sota un mateix criteri normatiu les condicions funcionals i estètiques dels edificis.

L'Ajuntament, després de conèixer el dictamen de la Comissió de Reforma, Tresoreria i Obres Extraordinàries, on s'informava d'haver establert un concert econòmic amb el Banc Hispa-Colonial (13-5-1910) i on es proposava la convocatòria d'un concurs de projectes, ho aprova, amb la intenció de "garantir la qualitat dels edificis i de donar varietat a les façanes".

El jurat estava format pels arquitectes Puig i Cadafalch, Pere Falques, i J. Jujol. Es presentaren tres projectes de qualitat, els dels Srs. A. Falguera, junt amb I. Colomer, Torres germans i Jeroni Martorell.

El jurat estimà que tots tenien força mèrit, però que també tots tenien el defecte de no ajustar-se a les or-

00587

denances municipals vigents i a més resultava la seva construcció excessivament cara (en aquells moments es considerava raonable el preu d'un edifici escolar equivalent a 400 ptes. per alumne , i aquests resultaven a 1000 ptes.

L'opinió pública davant el problema escolar de la ciutat.

És clar que no sols els organismes públics tenien cura del problema dels infants de la ciutat. Sovint, el que fa l'Ajuntament només és el ressó de les aspiracions ciutadanes que s'han manifestat abans, a través de les entitats o de la premsa. Doncs bé, així com primer hem recollit les iniciatives municipals, parlem ara de l'ambient popular entorn aquest problema.

De l'any 1915 coneixem dues iniciatives : l'informe sobre edificis escolars, realitzat pel CIP de la Diputació, i la constitució en el si de la SBAI (Societat Barcelonina d'Amics de la Instrucció) d'una Junta formada per representants de les entitats econòmiques, que realitzarà un

00588

projecte d'edificis escolars per a la ciutat.

L'any 1916 recull una febrosa activitat ciutadana hàbilment dirigida per Manuel Ainaud. Aquest, des de la directiva de l'AEP emprén el mes de febrer una campanya de sensibilització a través de nombroses xerrades, que la premsa acollirà en elogiosos articles, reflex de l'estat d'opinió general.

Més tard (mes de maig-juny) és la mateixa C.C. la que incita als ciutadans a manifestar-se entorn el problema. La resposta és àmplia. Les entitats no dubten a aportar els seus anhels i a matisar els seus desigs de cara a dotar a la ciutat d'una escola pública, popular, digne i catalana.

El suport de la ciutat servirà a la C.C. per enfortir-se en els seus projectes. L'any 1917, i quan M. Ainaud ja forma part dels col.laboradors tècnics de la comissió, es presenta un Pla General de distribució d'edificis escolars, que serà el canyamàs on aniran inserint-se els futurs grups escolars de la ciutat.

00589

Abans de parlar-ne, val la pena fer un petit repàs de l'activitat específica de les entitats en aquest anys.

SBAI

La Junta que ja hem esmentat era formada per mestres (Srs. Asensio, Baldo de Torres, Serrano de Xandri, Sensat i Feliu), i comptava amb una comissió tècnica formada per metges (Guerra, Col i Bofill), arquitectes (Nebot i Cata), un economista (Girona) i dos mestres (Asensio i Baldo). Hi participaven amb el seu ajut les entitats : IACSI, Ateu Barceloní, FTN, i SEBAP, Cambra Industrial i Cambra de Navegació. (52)

Suposem que fruit dels treballs d'aquesta comissió tècnica és un projecte de realització de 60 edificis escolars, que en desconeixem els detalls. Només sabem que va rebre la promesa d'ajut de les entitats econòmiques. (53)

Quan la C.C. fa la crida a la ciutat, la SBAI respon amb un estudi econòmic que demostra que amb un emprèstit so-

00590

bre solars i edificis municipals, l'ajut dels llegats i donacions i una subvenció estatal, seria factible la construcció d'edificis per part de l'Ajuntament. (54)

A començaments de l'any 1917, emprèn de nou una campanya en pro dels edificis escolars, amb un cicle de conferències que es donaven al FTN. (55)

APEC

L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana centra va la seva actuació a aconseguir la catalització de l'ensenyament. Tot i amb aixó, també respon a la crida de la C.C., considerant-s'hi totalment solidària, i desitjant que "els millorament materials de l'escola barcelonina siguin completats per una esplendent i franca catalanitat" (56)

Aquests anhels no es veuren decebuts : Arran de la col·locació de la primera pedra del GE. Baixeras, l'APEC no dubta de felicitar l'Ajuntament.

00597

"L'APEC creu avinent felicitar l'Ajuntament de Barcelona per l'encert i esperit catalanesca amb què ha inaugurat els treballs corresponents, expresant-li el desig que els seus grups escolars sien nombrosos i s'identifiquin amb tots llurs aspectes amb l'esperit del nostre poble". (57)

Els elogis es repetiran més tard, no sols entorn a les construccions escolars, sinó, en general referits a la tasca de la C.C. (58)

Les associacions artístiques

Convocades pel FAD (EPC 20-6-1916), donen també el seu el seu vist i plau als projectes de la C.C. i s'ofereixen per a col.laborar "ornant amb elements de bellesa les escoles barcelonines" (59)

Signaven la resposta a la C.C. les entitats següents :
FAD, AEP, "Arts", "Círculo artístico", "Associació artística d'esculptors-decoradors", "Institut Català de les

00592

arts del llibre", "Asociación de Arquitectos de Cataluña".
(60)

Els mestres

Sorprenentment, els mestres nacionals - que en la seva Assemblée Nacional, celebrada el mes de maig a Madrid, ha vien demanat com a primera conclusió la necessitat de la construcció d'edificis escolars -, no responen públicament a la crida de la C.C. A les planes en català de "El Clamor del Magisterio", només trobem reproduït algun article sobre el tema en general (61), i un article dedicat al GE. Baixeras (62), on s'alaba la tasca empresa per la C.C.

AEP (63)

El mes d'octubre, l'entitat preparava la seva esmentada campanya, i amb tal fi el seu president Ainaud visità el rector de la Universitat i li demanà col.laboració.

(64)

00593

El mes de febrer de 1916 i al seu local social, Carrer del Carme, 30, s'inaugura la campanya per aconseguir edificis bells i higiènics per a escoles públiques. Ainaud parla als assistents (entre els quals hi havia el rector Carulla, la inspecció oficial, Dimas Fernandez i Leonor Serrano, Xandri i Soler, i Bofill i Matas, representant l'Ajuntament), de la necessitat de posar remei al problema de les deficientes condicions de l'escola pública barcelonina "Per humanitat, si és que volem salvar la raça" (65). Per il·lustrar les seves paraules comenta una sèrie de diapositives on es destaca la diferència entre els nefasts locals escolars de la ciutat i els de les ciutats europees i nord-americanes.

En acabar de parlar Ainaud, intervenen les personalitats assistents, que prometen la col·laboració de les entitats i estaments que representen. (66)

La intervenció del rector Dr. Carulla, fou similar a la seva aportació a la Setmana Municipal del 1917, sobre el tema dels Edificis escolars. Considera que "la instrucció ha de ser obligatòria ... que calen edificis espai-

00594

sos, atractívols ... Per a fer-los no s'ha d'esperar tot de l'Estat : fins potser els pobles es beneficiarien prescindint de la subvenció del govern i acollint-se a la Junta d'Edificis Escolars autonòmica creada per ell..."

Explicà que, a semblança d'allò que fa la Mancomunitat amb la Caixa de Crèdit Comunal, s'havien creat unes Obligacions Escolars, com una secció de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i Estalvi, el producte de les quals es facilitaria als ajuntaments per a la construcció d'escoles, mitjançant una quota anual de devolució del capital" (67)

entitats

D'altres s'adhereixen a la campanya de l'AEP, com ara - l'Acadèmia de Belles Arts, que era presidida per P. G. Maristany, comte de Lavern, antic "delegado regio" de primer ensenyament.

L'Ainaud donà altres xerrades seguint el mateix esquema (comparació entre els edificis barcelonins i els estrangers, valoració de les poques realitzacions escolars que mereixen ser conegudes de l'Ajuntament i la Diputació, necessitat de donar una solució a la situació) (68)

0059

No sempre parla el president de l'entitat, ens trobem amb altres conferenciants que aborden el mateix tema, com ara l'Enric Balada, que ho fa al centre de la Unió Republicana del D.VII. (69)

El ressó aconseguit servirà de precedent a una nova campanya, empresa amb la col.laboració de 21 entitats de la barriada de Sants, l'any 1918, que demanen una escola model per al barri. (70)

Per acabar amb les tasques de l'AEP, citarem l'ofertament de la seva col.laboració amb les tasques de la C.C., en resposta a la crida feta a la ciutat, cooperació que ofereix conjuntament amb les entitats següents de caire popular i obrer :

"Cooperativa La Flor de Mayo", Centre de Unió Republicana del D. VII, Ateneo obrero de San Andrés de Palomar, Sindicato de albañiles, "La Unión", Centro Liberal Instructivo del D. VII, Ateneu obrer català de Sant Martí, Unión de cerrajeros en obras de Barcelona, Sociedad de obreros pintores, APEC, CADCI, Ateneo Sindicalista, Sociedad de aserradores mecánicos, Centre Excursionista Mont-

00502

seny, Comité Municipal Republicano Federalista de Barcelona, Juventud Reformista, URG.

Els partits

Considerem com a portantveus dels grups polítics, els editorials i articles apareguts a la premsa.

UFNR

A les planes de "El poble català", es parla sovint de la necessitat d'emprendre una tasca de cultura popular. No és estrany, doncs, que des d'aquest diari s'incít@ a l'A-juntament a dedicar-se a resoldre el problema dels edificis escolars. (71)

D'aquesta tasca es valoren no sols els efectes higiènics i pedagògics, sinó fins i tot els efectes ideològics, ja que presuposaria una revalorització de l'escola pública :

"no és ja el problema pedagògic, sinó el de la cul-

00597

tura i de la mentalitat general a Espanya ... ve en primer terme el fet ... de que l'ensenyament estigui en tots els seus graus acaparat per les ordres religioses, amb les seves orientacions tendencioses.

Aquest acaparament ... en certa part pot ser degut a una superioritat més o menys discutible dels mètodes d'ensenyança..., però, se sosté, principalment per aquesta superba, luxosa i còmode instal·lació de les seves escoles.

Igualar aquesta positiva millora de les escoles del clero, per les de l'Ajuntament seria el mitjà més segur per a restar a aquelles gran part de la seva influència, aminorant, ... considerablement els efectes socials d'ella, i dels que d'ella s'en deriven i seria retornar... a l'Ajuntament el prestigi i la confiança que avui no li tenen els pares de família, que abandonen a les seves escoles l'educació dels seus fills, no per convicció ni de bon grat, sinó - junyint-se a les avantatges econòmiques que els hi ofereix".
(72)

A part dels articles esmentats, una editorial el 4-6-1916, titulada "edificis per escoles", es dedica a lloar l'article de M. Ainaud aparegut a "La Veu".

00503

PR

L'aportació més coherent dels radicals, però individual i aïllada de la tasca comuna de la C.C., és l'estudi de Vega i March. (73)

Al diari portantveu del partit, El PR., no trobarem elogis de la C.C. fins uns anys més tard. En aquest moments hom critica el triomfalisme dels primers projectes per edificis monumentals i s'insisteix en la necessitat d'un pla de conjunt:

"Sueñan con media docena de palacios... que sirva de señuelo a cuantos honraren con su visita este precioso llano "tibidabesco". No importa que en estos suntuosos edificios puedan recibir educación 1500 privilegiados niños, no importa tampoco que carezcan de anchos patios de juegos, jardines. Lo interesante es que venga el extranjero y se admire de la grandiosidad del local escuela. Lo interesante es que algun día esa media docena de botones de muestra ponga a Barcelona muy por encima de Madrid y de las demás capitales españolas...

00599

" ... Si siquiera se anhelasen palacios para todos los niños! Pero, no... no serían genuinos representantes de la realidad. Barcelona como todos los grandes municipios está estrangulada.

Los locales han de ser sencillos, higiénicos, con condiciones pedagógicas, han de tener campos para juegos, gimnasia, cultivo de flores y hortalizas con procedimientos experimentales, natación, deben de proveerse de cobertizos para clases en buen tiempo y baños de aire en verano y de solanas para baños de luz en invierno, en todos debe haber cantina, salón de actos,..." (74) (75)

La Lliga

La preocupació dels regionalistes pel problema dels edificis escolars és ben palesa en la seva tasca a la Diputació i la Mancomunitat (viatges d'estudis d'Eladi Homs, informe del CIP, edificis models per a cadascuna de les províncies catalanes,...). De tota manera, i potser perquè no era responsabilitat d'aquests organismes, la seva preocupació és més aviat qualitativa que quantitativa.

00600

A les planes de "La Veu" trobem algun article tractant el tema. (76).

El fet sorprenent és que sigui a les planes artístiques d'aquest diari regionalista on M. Ainaud publica la seva resposta personal a la crida de la C.C. (77)

Analitzem una mica amb detall aquest article perquè s'hi exposen aspectes que seran bàsics per l'ideari de la C.C.

Ainaud exposa l'evolució de l'escola pública arreu d'Europa, per arribar a la consideració que: "venturosament per a Barcelona, anem a emprendre la construcció d'edificis escolars en uns moments en què la complexitat de l'escola popular ha estat detingudament analitzada i la finalitat a complir de la qual ha estat gairebé del tot definida. Sabem que la missió de l'escola moderna tendeix a donar a les multituds aquella educació necessària per a esdevenir una col.lectivitat conscient, impulsada per un mateix pensament i col.laborant en una mateixa empresa". (78)

00607

Els nous edificis no sols resoldran un problema físic i higiènic, sinó que cal que siguin els instruments eficaços pel redreçament espiritual del poble :

"Hem d'anar cercant tots els mitjans possibles per a formar l'ànima del nostre poble si volem tenir un art propi, plasmació del seu caràcter, i a aquesta finalitat poden contribuir-hi els bastiments escolars que tracta d'erigir la ciutat ...

Les futures escoles de Barcelona contribuiran a què els catalans ens poguem retrobar l'ànima, i mentre esperem aquests venturosos dies, procurem posar-hi, en els edificis que ara anem a bastir, els gèrmens del que seran en l'avenir aquestes institucions. Tinguem cura de que al projectar-les, no solament calculin els tècnics el cost de l'edificació i el terreny on han d'emplaçar-se. Procurem que un alè d'inspiració col·lectiva aixequi l'ànima del nostre poble i que aquesta inspiració els hi serveixi d'estètica...

Davant de l'edifici civil bastit per a complir amb el manament d'una llei, hem de posar-hi l'edifici nascut per la fe en els nostres destins, i per l'amor als infants

00602

qui han de complir-los. Davant l'edifici sense ànima de les democràcies ... volem posar-hi l'edifici ideat i bastit com si fos per conrear l'ànima d'un príncep, perquè nostres democràcies també han de regnar conscientment en aquest poble ...

El nostre (edifici) serà ornat amb totes les bellesses posades amb emoció pels qui volen lliberar les classes populars de Barcelona que han viscut sense sol ni aire en carrers humids i sense cap claror tampoc en els tenebres del seu esperit. Davant l'edifici bastit amb mitja contribució econòmica de l'Estat, i tota la sensació de basarda que produeixen les formes nascudes amb ausència d'ideals, oposem-hi l'escola on cada forma hagi estat creada per nobles aspiracions dels qui l'han ajudat a bastir-la, oposem-hi una escola bella, artistes de Catalunya..., l'escola bella d'on nostres infants sortiran preparats per les més altes empreses culturals, l'escola bella que contribueixi a asserenar l'ànima de les nostres multituds, fent-les-hi entreveure com un cel, en aquesta terra". (79)

encara que l'Ainaud no combregués amb l'ideari regiona-

00605

lista, en aquest article hi han exposats conceptes idèntics als que expressaran homes com Bofill i Mates i Nicolau d'Olwer.

El refinament que l'Ainaud demanava pels futurs grups escolars de la ciutat s'aconseguirà amb els projectes d'en J. Goday, jove arquitecte col.laborador d'en Puig i Cadafalch, i afecte a la Lliga regionalista, que entrà a formar part de l'Assessoria Tècnica de la C.C. junt amb Ainaud.

00602

L'OBRA DE LA COMISSIÓ DE CULTURA

Un cop creada la C.C. el gener de 1916, no s'organitzen els seus serveis tècnics fins el juny de 1917. En aquest parèntesi, es produeixen dues iniciatives de caire individual, l'estudi Vega i March i la moció Vila Marieges i una proposada pels regidors de la C.C. al Pla general.

Estudi Vega i March

Després d'analitzar la situació i fer-se càrrec de les necessitats, Vega i March repassa ràpidament les iniciatives anteriors del municipi. El fracàs de totes elles cal atribuir-lo a " la falta de relació amb la potencialitat econòmica de l'Ajuntament ... i a la falta d'obediència a un pla orgànic" (80)

Vega i March pretén subsanar aquests dos defectes en el seu estudi, on preveu la creació de 37 grups escolars en el termini de 10 anys, capaços per a 20.500 alumnes, el finançament dels quals es resoldrà mitjançant els rema-

00003

nents dels pressupostos anteriors destinats a edificis escolars i no despesos encara, el llegat del Sr. Baixeras, una subvenció estatal i l'estalvi de les quantitats que anualment s'esmercen en lloguers de pisos per a escoles.

La distribució dels nous grups segons les necessitats de cada barri, es preveia així :

- Districte I - 3 escoles
- " II - 5 "
- " III - 4 "
- " IV - 3 "
- " V - 3 "
- " VI - 4 "
- " VII - 6 "
- " VIII - 7 "
- " IX - 6 "
- " X - 4 "

Destaquem el fet en aquest estudi, que, en ser una iniciativa individual - malgrat que Vega i March formés part

00606

de la C.C. - li manca la part que anomenem ideològica en altres projectes. Però, en canvi, en aquest cas són molt rellevants els aspectes tècnics (economia i urbanística).

Moció Vila Marieges

Altre iniciativa particular d'un membre de la C.C. és la moció presentada a la pròpia comissió pel regidor Vila Marieges (UFNR), on renova les propostes de creació d'una caixa de construccions escolars i la demanda d'una subvenció a l'Estat.

El Pla General de distribució dels edificis escolars

El dia 26 de maig de 1916, els regidors de la C.C., Andreu, Bofill i Lasarte, presentaren un dictamen a l'Ajuntament on demanaven l'aprovació d'un Pla General de distribució del edificis escolars, elaborat per la C.C.

00607

Aquest Pla volia resoldre la manca d'estructuració dels anteriors projectes municipals, perquè partia d'una anàlisi de les necessitats, però també tenia en compte les limitacions econòmiques de l'Ajuntament. Al dictamen on es presentava el Pla, és ben clar que un factor positiu per començar a resoldre el problema de la manca d'escoles, és l'existència d'un capital provinent dels llegats i donacions per a obra de cultura que no podia fàcilment oblidar-se o esfumar-se, com havia passat fins aleshores amb les consignacions en pressupost.

Suposem que en relació amb el mateix pla, trobem a la premsa, per les mateixes dates, el comentari de la firma d'un conveni entre la Comissió Mixta de l'Ajuntament (Santiago de Riba, Rogent, Marti Ventosa, Rocha, Vega i Garcia Inglada) i els tinents coronels d'enginyers, Ugarte i Chias, pel que es cedien a l'Ajuntament les casernes de la Barceloneta, Bonsuccés, Santa Madrona, Sant Pau i l'edifici de l'administració militar de la Ronda de San Antoni. (81)

A la sessió municipal del 14-6-1917 s'aprova l'esmentat Pla General i s'acordava donar inici a la construcció dels

00608

edificis que hi eren inclosos, començant per la del Grup Escolar Baixeras.

Com hem fet abans, amb el text de la memòria que acompanyava al Pressupost de Cultura del 1908, ens entretindrem una mica en l'anàlisi d'aquest Pla General, sobretot perquè d'ell arrenquen totes les posteriors realitzacions de la C.C. en matèria d'edificacions escolars.

Després de fer repàs a la situació escolar de la ciutat i de les seves reals possibilitats, es decideix distribuir un conjunt de 29 escoles, que serien capaces per a 20.500 alumnes.

Aquestes escoles serien pensades tal com exigeixen els avantatges de la moderna pedagogia i, per tant, serien :

- graduades
- amb un màxim de 40 a 60 alumnes per classe
- amb classes pràctiques i complementàries
- s'hi inclouria entre les matèries a ensenyar els treballs manuals, el dibuix, la música

00669

- enllaçades amb altres institucions de caire cultural

Els edificis on ostar-les caldria que tinguessin totes les condicions higièniques i que, a més, tinguessin cantines, patis d'esbarjo, banys, dutxes i servei d'inspecció mèdica.

"Els edificis escolars a bastir per la nostra ciutat deuen encloure doncs, totes les condicions higièniques que deu reunir un bastiment d'aquesta classe, i molts més per a que supleixin suficientment les que no reuneixin les habitacions i carrers on habiten generalment els nois que assisteixen a aquestes escoles, deuran tenir aquelles condicions de bellesa que hi facin l'estada agradable i amusin l'ànima del noi, i que a l'ensem estiguin volta ts de totes les institucions complementàries i para-escolars" (82)

Seran les necessitat econòmiques les que obligaren a reduir el nombre d'edificis programats i per tant d'augmentar exageradament la capacitat dels que arriben a construir-se :

00610

"Un edifici escolar que reuneixi totes aquestes condicions i serveis, és una obra extraordinàriament costosa. El cost pujat d'aquestes construccions imposa l'obligació, sobretot als Ajuntaments de pocs recursos econòmics i que han de resoldre problemes urbans a un mateix temps, de reduir el nombre d'edificis escolars, construint-los per a que cada un d'ells sigui suficient per hostatjar-hi un gran número d'escolars" (83)

La distribució d'aquests nous bastiments no podia fer-se de qualsevol manera. La C.C. estudiava en la memòria esmentada els solars susceptibles de ser edificats sense una despesa massa forta i tenien en compte les necessitats escolars de cada barri (a més considerava les recomanacions dels congressos internacionals que aconsellaven que cap nen hagués de caminar més de 2 Kms. diaris per anar a escola). Els resultats podem veure'ls concretats en el plànol que s'adjunta. (84)

006 + 1

Ideari

Com hem vist, en el cas del Pressupost extraordinari del 1908, mai a un projecte de certa ambició no li manquen uns objectius que podem qualificar d'ideològics, que resumeixen amb molta més claretat que els meraments organitzatius o pedagògics, els interessos dels seus promotors.

En el cas que ara ens interessa - el Pla General - hi veiem exposats alguns dels conceptes que ja llegíem a l'article de M. Ainaud aparegut a "La Veu" i que, com ja hem dit aleshores, tornarem a veure exposats per altres membres de la C.C.

- A qui estaven destinades les futures escoles de la ciutat ?

"Si l'ensenyança de les escoles públiques arriba a ser del tot gratuïta, no cal dir que, almenys de moment, la matrícula estarà composta pels elements obrers de Barcelona" (85), ens diu textualment la Memòria esmentada. Aquestes escoles gratuïtes serien, doncs, per al poble (entenent per poble els obrers i la menestralia).

00072

És per la consideració d'aquest futur alumnat, que calia repensar la funció de l'escola pública barcelonina.

L'escola ha d'estar arrelada en les necessitats de la ciutat : "deu tenir-se cura de que aquí l'ensenyança que rebim sia aposta per a que esdevinguin els bons col.laboradors que necessita la vida industrial a Barcelona. Per això, l'ensenyança devem adaptar-la a la nostra realitat, i enfocar-la de manera que tinguem aquelles classes quina instauració serà de positiu resultat en nostra ciutat".

(86)

Aquestes escoles gratuïtes, i arrelades a la ciutat havien d'acomplir una doble missió. D'una banda, calia que servissin per a formar als futurs obrers de la indústria catalana en expansió (i en aquest sentit es preveia en el Pla la necessitat d'escoles professionals depenents de l'Ajuntament) i d'instruir a les dones en els quefers de la seva condició (les tasques domèstiques); d'altra banda, s'hi pretenia formar en les capes treballadores, recentment arribades a la ciutat, un ideal col.lectiu de ciutadania. Aquests objectius són també explicitats a la

00673

memòria :

"La finalitat de l'escola moderna, que és menester que tingui nostra Escola pública, tendeix a fer col.laboradors conscients per a l'ascensió general del país, a tots els seus alumnes. Així als nostres nois humils, deu preparar-los, des de la formació del seu caràcter i de la salut del seu cos fins a dotar-los de tots aquells coneixements indispensables per anar ben preparats tècnicament per a les lluites de la vida, i a les nostres noies, deu preparar-les l'Escola pública, per a reintegrar-les en part a la llar, fent-les-hi sentir tots els goigs del benestar de la casa." (87)

"A més de tendir l'Ajuntament a la unitat educativa i instructiva de les seves escoles ... encara deuria especialitzar més la seva missió enfocant llur acció educativa cap a la transformació de les masses emigrades que representa el 40 % de la població total de Barcelona. La unitat pedagògica que l'acció de l'Ajuntament representaria damunt de les 15.000 criatures que en l'actualitat assisteixen a les seves escoles, ha de tendir a la forma

006 14

ció i al pervindre de les nostres missions obreres, donant-les-hi els fonaments d'una perfecta formació tècnica i a l'ensem d'aquella formació moral i cívica que els faci entreveure conscientment que el seu treball cotidià es de tanta importància pel pervindre del país, com les augustes funcions del qui regeix els destins del seu poble.

Poca cosa guanyaríem si les futures lluites industrials, si les classes directores s'haguessin format en els millors centres tècnics que suara hem instal·lat a Catalunya i en canvi els nostres futurs artesans no vinguessin preparats des de l'escola primària, per a col·laborar amb la preparació tècnica suficient en l'obra econòmica per aquells elements iniciada. Per això deu procurar-se que la instrucció primària de les escoles públiques quedi enllaçada de tal manera amb les altres institucions d'ensenyança secundària, que les unes siguin el complement de les altres, per arribar, per medi d'aquesta educació de nostres classes populars, a la formació integral de les mateixes. De tots els elements obrers de Barcelona, als qui pot influir majorment l'escola pública si encerta a donar una mateixa idealitat i uns mateixos procediments és la gran massa immigrada.

00615

ARCHIVO HISTORICO DE URBANISMO, ARQUITECTURA Y DISEÑO
COLEGIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y BALEARES

DESIGNACIÓN ESCUELA PAIXERAS

LOCALIZACIÓN VIA LAVETANA Vº 11

MUNICIPIO BARCELONA

AUTOR JOSE GODAY Y CASALS

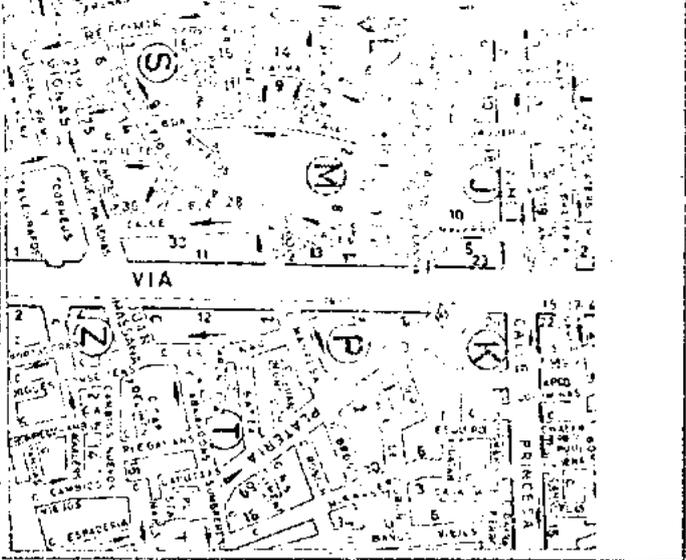
ÉPOCA FECHA PROYECTO: 1917. OBRAS: 1917-1920. INAUGURACION: 1922

DESCRIPCIÓN Edificio de un solo cuerpo, desarrollado en altura (11 plantas y semisótano), con aprovechamiento de las cubiertas como terrado. Ocupa toda la superficie del solar y al acceso es directo desde la calle. La comunicación es vertical mediante las escaleras.

CONTEXTO Centro urbano, como antiguo. Zona de antiguo poblado y con edificios. Con fachadas de hierro a la vieja, recientemente abierta y de

PROTECCIÓN PROYECTO

ELEMENTOS DE IDENTIFICACIÓN GRÁFICA Y FOTOGRÁFICA

- Percepción general del exterior. (fotografía)
  - Vistas parciales del edificio ( )
  - Fachada principal e inferior de un aula. (fotografía)
  - Plantas: semisótano, planta baja y primer. (")
  - Sección (fotografía)
  - Planta principal y detalle del vestíbulo. (fotografía)
  - Vistas parciales del interior (fotografía)
- (" las construcciones situadas de Barcelona: Ajuntament de Barcelona 1922).
- Planta y alzado de la edificación de un piso en 1937. (Planos)

Capacidad: aulas de 40 alumnos y 20 en pasillos: 440 alumnos.

Institución: Municipal (ver Anexo nº 1)

Características constructivas:

Particularidades: Agua, luz y calefacción central.

Autor

Fecha

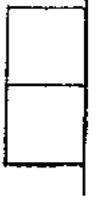
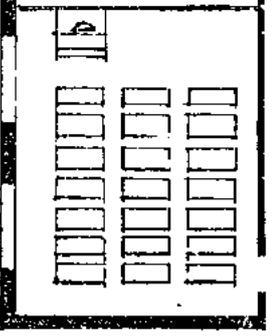
Revisión

Fecha

INFORMACION COMPLEMENTARIA

DATOS TIPOLÓGICOS	DATOS CONSERVACIONES	DISEÑO Y MATERIA	INFORMACION GRAFICA																
<p>Impresión de color: <u>real, homogénea</u></p> <p>Se ubica inferior del cartel:</p> 	<p>Acero y cromado Aulas, Serigrafía seufonora Talleres Adornos metálicos Duchas Vitrinas del comercio Faltos</p>	<p>Breve hoja de superficie en relación al total</p> <table border="1"> <tr><td>32'5</td><td>%</td></tr> <tr><td>23'3</td><td>%</td></tr> <tr><td>3'4</td><td>%</td></tr> <tr><td>3'9</td><td>%</td></tr> <tr><td>1'7</td><td>%</td></tr> <tr><td>3'1</td><td>%</td></tr> <tr><td>4'1</td><td>%</td></tr> <tr><td>27'7</td><td>%</td></tr> </table>	32'5	%	23'3	%	3'4	%	3'9	%	1'7	%	3'1	%	4'1	%	27'7	%	<p>BIBLIOGRAFIA DE BASE</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Los combustibles y sus usos de Barcelona", Ajuntament de Barcelona. 1922. - "Escuela graduada de artes y oficios de Vallencia", Ajuntament de Barcelona. 1922.
32'5	%																		
23'3	%																		
3'4	%																		
3'9	%																		
1'7	%																		
3'1	%																		
4'1	%																		
27'7	%																		
<p>DATOS JURIDICOS</p>	<p>DATOS BIOGRAFICOS AUTOR</p> <p>Nace en Tolono en 1882. Título en 1905. Fallece en 1936. Ahorar Técnicos de la Comisión de Cultura.</p>	<p>INFORMACION FOTOGRAFICA</p>	<p>BIBLIOGRAFIA DE BASE</p>																

NOTAS

<p>OGRAFA PEDAGOGICA</p> <p>un libro para un número limitado de alumnos (110)</p> <p>en un único producto.</p> <p>en un único producto.</p> <p>características prácticas (trabajos manuales)</p> <p>características complementarias (dichos)</p> <p>elaboración directa con el autor (parches y ferreras)</p>	<p>(producto, usos, perfiles)</p>	<p>MODIFICACIONES POSTERIORES</p> <p>Antes de 1936 se adoptó este sistema de un único producto.</p>	<p>el parche derecho para el sistema de</p>
---	-----------------------------------	---	---

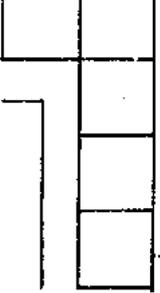
006

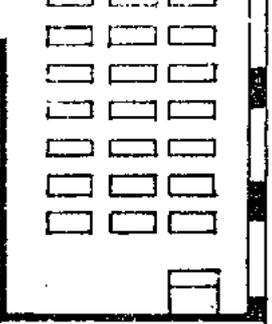
FORMACION COMPLEMENTARIA

LOS TIPOLOGICOS

espacios de aulas:
el no homogénea.

tribuna anterior del aula:

DATOS ORNAMENTALES

Aguero y arculeana
Aulas
Seruies Saurines
Administracion
Vivienda del conserje
Cocina y comedor
Talleres
Gimnasio
Sala de actos
Almacenes

RESOLUCION DISTRIBUCION

Distribucion de superficies
en relacion al total

27.6%
21.9%
4.4%
6.3%
2.7%
8.3%
10.6%
10.6%
3.4%
3.5%

INFORMACION GRAFICA

Parte de los planos con-
gnols, se conservan en
la "biblioteca de con-
servacion de edificios"
Culhunds y Deporsins
del Ayuntamiento de
Barcelona.

DATOS BIOGRAFICOS AUTOR

Nace en Tabor en 1882.
Titulo en 1905.
Fue en 1936.
Apost. Teuvo de la Comisari
de Cultura.

INVESTIGACION DOCUMENTAL

"La construcion sobre de Barcelona"
"Ecole Tili; Fontbald; i Lluvia Clara"
"Grupo sobre Tili y Fontbald, R. Lluvia, Lluvia Vives y Pius de Riera"
Ayuntamiento de Barcelona. 1927.
"Recorrido de la arquitectura oficial de los grupos escolares..." Ayuntamiento de Barcelona. 1931.

BIBLIOGRAFIA DE BASE

Ayuntamiento de Barcelona. 1922.
Ayuntamiento de Barcelona. 1927.
Ayuntamiento de Barcelona. 1931.

MODIFICACIONES

La vivienda del conserje se hizo en el
proyecto ante el pleito en primer
se hizo imprimiendo los dibujos i
pleto de cubiertas se han utilizado
E vivienda del pinto solo ocupada
Actualmente se se usan los
ajustes del se surtieron.
Se prevea modificaciones de
1915 para aceptar el edificio a
de Barcelona

URBANA PODAECOGICO (graduado, uirita, pormals)

distribucion de sexos
lan para un numero limitado de alumnos (40)
seguir para
trabajos practicas (talleres, cocina...)
chinas competiciones (cine, gimnasio, etcetera,
medor...)

00621

INFORMACION COMPLEMENTARIA

DATOS TIPOLOGICOS

DATOS JURIDICOS

DATOS COMPLEMENTARIOS

Aguas y circulación
 Fritura
 Servidores cocineros
 Talleres
 Duchas
 Comedor y cocina
 Aduanishoresen
 salas de reuniones
 Vinoteca del comedor

DATOS SIGRAFICOS AUTOR

Nace en Tolosa en 1882.
 Titulo en 1905.
 Muere en 1936.
 Afesor Técnico de la Comisión de Calibre.

INFORMACION TIPOLOGICA

Porcentaje de superficies en relación al total.

35'8 %
 31'6 %
 4 %
 4'1 %
 0'7 %
 4'9 %
 4'5 %
 10'8 %
 2'1 %

INFORMACION FOTOGRAFICA

"Grupos escolares Tilla y Forbadt, Ramon Uria, Lluis Viny y Triandis Rienero", Ayuntamiento de Barcelona 1927.

INFORMACION GRAFICA

Algunas de las plantas originales se conservan en la Subtunidad de Intervención de Calibre Cultural y Deportivos "del Ayuntamiento de Barcelona".

BIBLIOGRAFIA DE BASE

"La construcción, escuelas de Barcelona", Ayuntamiento de Barcelona, 1922.
 "Estado Ramon Lull", Ayuntamiento de Barcelona 1922.
 "Record de l'inequívoca oficial dels grups escolars de Barcelona 1931", Ayuntamiento de Barcelona

NOTAS

PROGRAMA PEDAGOGICO (productos, niños, niñas, personas)

Intención de exs.
 un uso para un vehículo de obtención. (40)

Intención de exs.
 un uso para un vehículo de obtención. (40)

Intención de exs.
 un uso para un vehículo de obtención. (40)

Intención de exs.
 un uso para un vehículo de obtención. (40)

Intención de exs.
 un uso para un vehículo de obtención. (40)

MODIFICACIONES

Durante la construcción se suprimieron los servidores secundarios y la vinoteca, de las conexiones de la planta superior. El uso se utilizó en sus requisitos.

La cocina y el comedor no se utilizaron. Resto del comedor, así como parte de los talleres se han restaurado como aulas. Se ha restaurado la vinoteca de duchas y sanitarios. Una de las vinotecas, así como se usó para actividades deportivas.

En el aspecto de intervención se han realizado cambios de tipo de uso de las plantas de las 1 y 6 de la planta superior.

000

INFORMACION COMPLEMENTARIA

TIPOLOGICOS	REVISION ORIGINARIA	S.	% S.	V.	% V.	INFORMACION GRAFICA
	<p>El TOTAL Acceso y circulación Aulas Servicios sanitarios Talleres Gimnasios Cabinete antropométrico Comedor y cocina Auditorio Teatra Biblioteca. Salas de reunión</p>	<p>3399 1366'4 416'4 169'2 78 39 45'4 157'4 116 83'2 794'8</p>	<p>34'2 23'5 4'3 2 1 11' 4 2'9 2'1 20</p>	<p>2884'4 3665'6 413'8 112 48 77'2 236'4 228'2 249'6 1015'22</p>	<p>32'2 40'8 4'6 11'3 0'8 0'8 2'6 2'7 2'7 11'3</p>	<p>Los planos originales del organismo desde se eruyen han en los oficinas de la sección de Edificios Culturales y Deportes del Ayuntamiento de Barcelona.</p>
<p>TIPOLOGICOS</p>	<p>DATOS BIOGRAFICOS AUTOR</p>	<p>Informacion fotografica</p>	<p>Bibliografía de base</p>			<p>"Les construccions existents a Barcelona". Ajuntament de Barcelona, 1922. - "Erota Bene Vida". Idem, - "Record de l'Inauguració oficial del propi sistema de Barcelona ...". Idem. 1931.</p>
<p>TIPOLOGICOS</p>	<p>RAMA PEDAGOGICO</p>					

... para un ...
 ... de sexes
 ... (40)
 ... graduada
 ... con curso convergente
 ... y la primera.
 ... relativa
 ... (Salas, cocina...)

00622

"Lo que nosaltres podem fer per mitjà de les escoles públiques, és contribuir a la ràpida adaptació d'aquests elements exòtics, fonent-los en un tipus de ciutadà barceloní". (88)

Els edificis escolars (89)

Significació dels edificis escolars de l'Ajuntament

Malgrat que en el període 1916-1923 només se n'h'acabin dos, és en aquests anys que es projecten els grups escolars de la ciutat, que, encara en funcionament avui dia, són recordats per molts barcelonins com la mostra més palpable de les inquietuds de l'Ajuntament per resoldre el problema escolar de la ciutat.

Una evocació idealitzada de l'obra constructiva del Municipi, amb l'ajut de la sobrevaloració dels elements estètics i plàstics que configuraren les noves escoles, ajuda a allunyar-nos d'allò que realment podien significar en el

00628

moment de la seva construcció.

Per poder conèixer aquest estat d'opinió cal que el recollim en la premsa i revistes del moment.

La lamentable situació del locals escolars havia estat denunciada ja des d'inicis de segle. Poca cosa podia fer-se per emprendre la dignificació de l'escola pública que no passés per la millora dels edificis. Com queda explicitat en el Pla General del 1917, el que no podia fer la ciutat, per manca de cabdals, era emprendre de cop la millora de totes les seves escoles.

L'única alternativa era iniciar la tasca renovadora al més aviat possible, comptant amb els minvats recursos econòmics.

Els llegats cedits per particulars per a obra de cultura eren nombrosos, però no pas massa rics com per pretendre resoldre el finançament dels nous edificis només amb l'ajut de la generositat ciutadana. Però sí que contribuïren

00629

a donar la impressió que els barcelonins, cansats de la ineficàcia estatal, no regatejaven esforços a l'hora d'ajudar les seves corporacions (seves, ja que eren representatives). La funció del llegats fou més d'ambientar un suport ciutadà a l'obra del municipi que de contribuir eficaçment al finançament de les noves construccions.

En aquest sentit, si més no, la nostra opinió concideix amb la de A. Gali:

"Ainaud aprofitava els llegats per iniciar una campanya que cristalitzava en les consignacions municipals que eren superiors al propi llegat ...

Concidia aquell moment amb un canvi de rumb en les finances municipals considerablement millorades per la nova legislació que en transformava les bases, substituint l'odiat i difícil impost de consum per altres formes de tributació mes sanejades com l'impost d'inquilinat, la plusvalua, etc. El cap de les finances municipals era Miquel Vidal i Guardiola, home tant competent, era l'hòmbleg de M. Ainaud que cal tenir present en quan tot el joc econòmic de la construcció escolar". (90)

00670

Així, doncs, trobem valorada positivament en la premsa de partit d'aquests anys l'acció municipal en aquests dos camps, principalment Hisenda i Cultura.

Els sectors més directament implicats en la renovació escolar, no opinen sobre això ni valoren políticament aquesta gestió municipal. Tothom està d'acord i troba bé que es comencin a construir escoles, sigui com sigui, i que l'Ajuntament es faci amb els diners suficients.

El GE Baixeras és el primer dels planejats per l'arquitecte Goday. En la memòria que acompanyava el projecte és - molt clar que s'intentava bastir un edifici que alhora s'acordés amb les necessitats pedagògiques i fos sumptuós, per tal de recordar als vianants la importància de l'escola pública ciutadana.

Aquesta valoració simbòlica, aquest poder representatiu de l'edifici, fou magníficament interpretat per Goday qui incorporà a la seva construcció l'ideari plàstic dels intel·lectuals del noucentisme, però aquesta intenció ofegà en part, l'eficàcia pedagògica de la construcció on hi

00037

han errades notables.

Comés la inquisidora crítica destructiva de "El Diluvio" ens ho recordarà :

"Podia esperarse un edificio escuela con todas las condiciones higiénicas y pedagógicas. Pero ahora resulta que no dispone de patio ni de jardín. El actual régimen no ha tenido dinero para adquirir uno de los solares con tiguos, que al mismo tiempo aseguraba la luz y ventilación suficiente y completa, en cambio no se ha vacilado en gas tar millones para finalidades propias y políticas que ningún beneficio han de reportar a Barcelona" (91)

Mentres tant, altres publicacions no dubten a valorar-lo positivament, pel precedent que significa.

"El Clamor del Magisterio", tant reaci a l'acció de la C. C., hi dedica un article on reflecteix l'opinió dels mestres anterior a la difusió dels principis de l'escola nova, que valora l'edifici com a necessari pel conjunt de les seves instal.lacions per poder dur a terme una renovació pedagògica :

000000

"Hay motivos suficientes para creer que ese edificio, por su emplazamiento, disposición, decorado y mobiliario que se le dote, satisfará plenamente una exigencia largo tiempo sentida, y que cuando se habilite definitivamente para la enseñanza y se constituya en él un centro escolar, nutrido de matrícula porque el contingente de niños del barrio en que se emplaza asegura el alumnado que frecuente la Escuela, la labor que realice el Magisterio Oficial, que a él vaya, unida a la acción que pueda desplegar el Ayuntamiento con el servicio médico, con el establecimiento de cantina escolar, si el barrio lo demanda, con el establecimiento de la Escuela guardiana o tutelar, conveniente siempre en poblaciones como esta, Barcelona se sentirá orgullosa y apoyará con afán que cese la obra emprendida " (92)

El Butlletí de l'APEC dedica un article a honorar l'acte de col.locació de la primera pedra on podem veure reflectit l'ambient abans descrit per l'obra dels llegats :

"La ciutat tindrà aviat un grup Escolar, s'anuncien els treballs preliminars per la construcció d'un altre

00633

amb diners deixats per Na Lluïsa Cura amb tal fi, i encara sembla que un altre benefactor fa un altre donatiu ... Veus aquí com sembla que els ciutadans vulguin empenyer d'una fairsó bella i efectiva l'obra que té el compromís d'aixecar Barcelona en favor de l'educació...

* Honorats pel Municipi ara mateix precisament amb tan profunda joia i amb altíssim reconeixement, aquest ciutadans, Angel Baixeras, Lluïsa Cura, es pot esperar molt prospera la construcció dels edificis escolars - que els pobles de la nostra terra van aixecant per glòria seva, àdhuc necessitant l'esforç i l'encoratjement admirables, quasi heroics a voltes, de l'actual Rector de la Universitat -, palaus de l'educació popular, signes innegables del nostre anhel patriòtic". (93)

Palaus de l'educació, o "Monuments d'esperit, cultura i civilització" com els qual·lificà "D'ací, d'allà", en inaugurar-se (94) els nous grups foren valorats positivament per tots aquells que desitjaven veure una ciutat que progressava i anava acostant-se a les formes de vida europees, sense deixar de manifestar les seves arrels de catalanitat. Anys més tard, A. Gali ho recordava així :

00655

"Fou una demostració del concepte orgànic del pensament educatiu que inspirava la C.C. ... Es fugí de les tirallongues d'aules casernàries dels edificis escolars reglamentaris. El fet d'haver d'ésser construït en la part més densa de la ciutat ajudà a la creació del tipus de construcció massiva que permet l'organicitat interna, garantia a l'ensem de bellesa i d'un funcionalisme càlid i ric". (95)

Aquesta unanimitat va anar esquarterant-se a mesura que es difonia el moviment de renovació pedagògica entre els mestres.

Els grups escolars monumentals comencen aleshores a considerar-se negatius per l'aglomeració d'alumnat que comporten i poc a poc, l'opinió dels professionals - mestres i higienistes - es decanta vers les escoles reduïdes i a l'aire lliure. En aquest sentit, i no com a crítica a la feina de la C.C., és com cal entendre l'informe que la Comissió Provincial Sanitària adreçà a la C.C., sobre els nous projectes de grups escolars per Gràcia i el Poble Nou, el juny del 1921 :

00035

"Los proyectos presentados tienen bien resueltos cuantos problemas afectan a la higiene escolar, solamente tienen el defecto de su grandiosidad incompatible con las facilidades para que los niños acudan a la escuela, la cual, a nuestro juicio, ha de estar diseminada de tal forma que sea fácil y cómoda la concurrencia infantil. Opinamos pues, que sería mejor empleado el dinero a invertir por el Ayuntamiento de Barcelona destinarlo a construcción de pequeños grupos escolares, bien diseminados de la población. Faltaríamos a nuestro deber si no aprovecháramos la oportunidad para indicar al Ayuntamiento la conveniencia de establecer escuelas al aire libre en todos los parques, jardines y plazas que reúnan buenas condiciones para ello, en cuyas escuelas, de construcción sumamente económica, podrían recibir enseñanza muchos niños que se perjudican - con la asistencia a locales cerrados, en donde muchas veces la atmósfera no sirve para nada más que para preparar el débil organismo infantil a la recepción de todas las enfermedades infecciosas ..." (96)

Els grups escolars d'aquesta primera etapa responien perfectament a la mentalitat dels intel·lectuals i artistes

00000

del Noucentisme, en quant a arquitectura i estil, i en aquest aspecte no seràn criticats fins arribar els anys 30 amb la divulgació dels corrents de la nova arquitectura pel GATPAC. Tot i que, en els anys 20 a Europa, l'avant guarda ja estava arraconant aquest tipus d'escola monumental.

Pedagògicament, ja hem vist com fins que es difonen els corrents de l'escola nova entre els mestres no comencen a veure's les necessitats d'una escola reduïda on compta més l'espai, l'aire i la llum que les grans instal·lacions (gimnàs, cuina, teatre, tallers, ...).

Si els criteris tècnics no podien desaconsellar els nous edificis, és evident que el criteri econòmic-social sustentat per la C.C. de fer-los com més grans millor perquè hi cabessin forces criatures i el criteri polític d'evindicar-los mitjançant una decoració magnífica i nostrada, no podia contradir-lo ningú.

00637

LA COMISSIÓ DE CULTURA I LA GESTIÓ DE L'ENSENYAMENT A LA
CIUTAT DE BARCELONA

La C.C. des dels seus inicis no és més que una Comissió Municipal que té al seu càrrec totes les responsabilitats que la Llei atribueix als municipis. Aquestes atribucions no tenien cap paral·lel en el terreny de la gestió, ja que l'acció municipal quedava subsidiària de la del Ministeri en qualsevol cas.

Calia trobar una alternativa al sistema escolar vigent, i per aquells que tenien un ideari pedagògic i polític d'acord amb els corrents lliberals progressius, aquesta alternativa no podia donar-se des de l'escola d'iniciativa privada.

Assolida la necessitat de l'escola pública, s'enfrontaven amb la contradicció de la responsabilitat estatal, que en el cas de Catalunya oposava un sistema ineficaç i caduc a unes necessitats populars cada cop més explicitades.

00656

L'intent de regenerar tot el sistema escolar oficial apareix només en els grups republicans d'àmbit espanyol, que en els seus programes ho inclouen, sempre supeditat a la consecució d'una forma de govern democràtic. Es tractava d'una alternativa política que no ofería cap solució al problema escolar a curt termini.

Els grups polítics d'àmbit català inclouen tots en els seus programes la necessitat d'un sistema escolar propi, per la llengua, els continguts i la gestió, però no explíciten com arribaran a construir-lo.

Llançats, tant la Lliga com els republicans, a la reconstrucció de l'Estat espanyol, tampoc no ofereixen solucions a curt termini. L'únic programa - encara que mai explícit de forma teòrica, però sí més no realitzat en la pràctica - és el dels regionalistes, que tendeixen a una tasca de formació i experimentació que permeti - fins allà on sigui possible - el desenvolupament d'un sistema educatiu propi. En aquest marc té ple sentit l'asseig minoritari que s'emprèn des de la Diputació o la Mancomunitat. La coherència d'aquesta postura no es contradïu per això

006 J2

amb la seva ineficàcia, de cara a resoldre necessitats primordials a curt termini.

Cap grup polític no ofereix, doncs, una alternativa real i possible. Caldrà esperar uns quants anys, més endavant, en vigílies de la Dictadura - quan està més que comprovada la impossibilitat de reestructurar l'Estat monàrquic espanyol i la participació dels catalans en aquest procés - perquè nous grups polítics (pensem en Acció Catalana i Estat Català) explicitaran una nova sortida, fixant-se, més que en el model d'escola pública estatal francesa, en models descentralitzats, com ara el belga, el suís o l'italià.

En crear-se la C.C., és manifest que pels regionalistes no es tracta d'altra cosa que d'un graó més en la cadena d'organismes culturals bastits des de la Diputació i la Mancomunitat (perill que de bon començament ja denunciaren els lerrouxistes).

Pels republicans es tracta només d'un instrument que permetrà millorar la col.laboració del municipi en l'obra de

006 50

l'Estat (com ho havia estat fins aleshores la Comissió de Colònies i Escoles del Bosc).

No sembla que cap grup tingués en perspectiva que la nova Comissió fos un instrument idoni per a aconseguir l'autonomia docent de la ciutat i, tot i això, sembla que aquesta finalitat estava ja implícita des dels primers anys que començà a funcionar, com ho demostra l'elaboració d'unes bases per a la reorganització de la gestió escolar al municipi, quasi bé paral·leles al projecte de Pla General de distribució d'edificis escolars.

Un precedent del Patronat

Les escoles del Bosc i l'obra de colònies, portades a terme per una Comissió Municipal, foren un precedent interessant per a l'obra posterior per dues raons :

Primer, perquè l'ajuntament passava a fer obra de cultura pel seu compte, ben lligada a les necessitats de la ciutat, i una mica al marge de les estrictes responsabilitats legals.

00641

Segon, perquè a l'hora d'encomanar la feina educativa a uns professionals recorria al magisteri nacional.

D'ençà de la seva inauguració l'escola del Bosc de Montjuïc fou dirigida per mestres nacionals, contractats pel municipi.

Quan s'ampliaren les instal·lacions, calgué nomenar més mestres, i una RO. del Ministre Burell, autoritzà als nacionals a prestar-hi servei, conservant tots els avantatges de l'escalafó oficial :

"Considerando que según el art. 97 de la Ley de 1857 son Escuelas públicas las sostenidas en todo o en parte por fondos públicos ..., se dispone que los maestros nacionales ... puedan pasar a las escuelas municipales del Bosque de Barcelona conservando las ventajas legales de su carrera, figurando sin número en el escalafón y pudiendo reingresar en el servicio del Estado con el número y sueldo que tenían si hubieran continuado prestando su servicio en escuelas nacionales " (97)

Així, el magisteri nacional esdevenia un pilar fonamental

00642

en la reforma de l'escola pública ciutadana, tornant-se un col.laborador de l'obra del municipi. El perquè d'aquest lligam entre nova escola municipal renovada i magisteri l'explicà així A. Gali :

"Les úniques escoles amb ideals educatius i nova metodologia eren les escoles renovadores (Mont d'Or,...) ... Fora d'aquestes institucions que quantitativament no representaven res, si hom volia cercar ideals i inquietuds pedagògiques calia adreçar-se als mestres nacionals, mai a les escoles privades de cap mena ...

Es tractava de veritables valors, d'homes i dones innegablement útils, de gent catalana de la millor mena que no es podia menysprear no sols pel seu valor intrínsec sinó perquè en realitat si hom volia actuar en gran escala constituïen les úniques reserves abundants amb què es podia comptar, sobretot si a més dels mestres que actuaven a Barcelona hom tenia en compte els excel·lents i innombrables escampats per Catalunya. Cert que hi havia els mestres lliures que havien actuat en les escoles d'assaig, però aquests eren poc nombrosos ... Quedaven les promocions dels Estudis normals de la Mancomunitat excel·lents totes elles, però també poc nombrosos i organitzats

00643

des sense ambició de part del elements de la Mancomunitat i sense simpaties de part de l'Ajuntament de Barcelona i especialment de M. Ainaud...

No hi havia, doncs, altre remei si es volia treballar de pressa i en gran escala que recórrer a l'exèrcit dels mestres nacionals ". (98)

Creiem que per una raó fonamental, hom acudí al magisteri nacional per la seva preparació i nivell acadèmic, i pel seu sentit de servei a l'escola pública. En el cas del precedent de les escoles del Bosc és també evident que, essent una iniciativa lerrouxista, Giner i els seus companys - l'entenien com una millora de l'escola nacional, i en aquest sentit és claríssim que els mestres que la portessin a terme pertanyessin a l'escalafó del ministeri.

Ens queda el misteri de saber el perquè el municipi trigà anys a proposar una solució similar per a les escoles barcelonines i el perquè no se seguí amb la línia de crear escoles a l'aire lliure amb mestres nacionals, nomenats per l'Ajuntament.

00844

La proposta del 1917

El dia 17 de març de 1917 els regidors Andreu, Bofill i Vega i March, de la C.C., presentaren un dictamen a l'Ajuntament sol·licitant una reorganització de la gestió escolar de la ciutat, segons les Bases que reproduïm íntegrament a l'Anex 11.

El dictamen fou aprovat a la SM. del 14-6-1917 (99), amb una esmena dels Srs. Colominas Maseras i E. Gardo, que feia referència a subvencions. El 10 de novembre del mateix any, l'alcalde remeté al MIP, una instància junt amb les bases aprovades, d'acord amb la decisió consistorial (100)

Els trets diferenciadors que tenia la nova organització proposada eren :

- La Junta Municipal canviava el seu caràcter consultiu, per l'executiu, i tenia al seu càrrec el govern, direcció i règim de totes les escoles primàries, obligatòries o voluntàries creades per l'Ajuntament.

00045

- els components de la Junta Municipal calia que tinguessin a més del càrrec polític de regidors, alguna competència per la seva professió o trajectòria personal en qüestions culturals o educatives.

- el càrrec de Delegat Regi, quedava vinculat al del Rectorat de la Universitat.

Les funcions de la Junta Municipal coincideixen amb les que seran a la pràctica les de la C.C. :

- A) Construcció i adaptació d'edificis escolars.
- B) Reorganització de l'ensenyament a la ciutat.
- C) Formació del mestres.
- D) Obres circum i post-escolars.

No sabem res de la resposta que aquesta demanda obtingué del Ministeri. El que és clar és que aquestes pressions concretes de cara a millorar, reformant-la, la gestió escolar de la ciutat, es veieren aviat superades per la força creixent de les campanyes per a una autonomia política, on naturalment s'incloïa la reivindicació de la gestió de

20648

l'ensenyament. Aquestes campanyes presidiren la vida de Catalunya de l'any 1918 al 1920.

Després del fracàs de la lluita per aconseguir de l'Estat Central un règim polític més d'acord amb la situació catalana, les pressions i lluites socials quasi bé impediren els plantejaments absoluts i obligaren a tornar a les reivindicacions més reformistes.

En aquest context cal situar la lluita per una major autonomia municipal - com a pas previ i potser com a renúncia, a la per aquell moment inviabile autonomia catalana - i a la pressió per a aconseguir petites parcel·les de poder en la gestió dels organismes culturals.

La proposta de l'any 1921

En analitzar l'obra de la C.C., veiem que portà a terme d'una manera constant la tasca de reorganització i planificació de les institucions culturals de Barcelona, malgrat els altibaixos de la política i de la crítica situa-

00641

ció arreu l'Estat Espanyol.

Si, com acabem de veure, dins l'obra de planificació s'inclouia una àmplia proposta de reorganització de la gestió del sistema escolar de la ciutat, és evident que malgrat que el MIP no li dongués cap resposta, la C.C. no podia renunciar a aquest objectiu, sense el qual la seva obra era mancada de projecció.

En aquesta línia d'actuació, més deguda a M. Ainaud des de l'Assessoria Tècnica que als polítics municipals, no ens ha d'estranyar que, un cop enllestits els primers grans edificis escolars, s'aprofités la avinentesa per reivindicar altre cop el dret a governar-los i a dirigir-los. En aquesta ocasió la proposta és molt més limitada (pensem que la situació política no és la de l'any 1917, i que la sol·licitud prové d'un home com M. Ainaud, més preocupat per arrodonir l'obra de la C.C., que llençat a la lluita directament política).

En la SM. del dia 12-10-1921 (101), els regidors Barbey, Rull i Santamaria proposen que, previ informe de la C.C.

00008

es facultés a l'Ajuntament per a fer les gestions necessàries amb el fi d'organitzar els nous grups escolars com millor convingués als interessos de l'ensenyament, a la ciutat i al seu Ajuntament.

Aprovada la proposta, l'alcalde remeté una instància al MIP, on es demanava la possibilitat d'organitzar els nous grups escolars com s'havia fet recentment a Madrid, amb un règim de Patronat. L'argument més fort era la qualitat de les noves realitzacions municipals, situades en una trajectòria més àmplia de tasca cultural feta per l'Ajuntament de Barcelona.

Per veure amb exactitud els termes de la proposta, reproduïm el document a l'Anex 12, junt amb l'informe que també l'acompanyava redactat per l'Inspector de la Província, Manel Ibars, on s'informava favorablement del projecte.

Aquesta proposta municipal rebé de bon començament una forta crítica. A. Gali publicà a "La Publicidad" (102) un article que desvetllà una forta polèmica. El pedagog

00649

insistia en al necessitat de donar una solució catalana, no exclusivament barcelonina al problema escolar. L'APEC féu seu aquest punt de vista i publicà l'article en el seu Butlletí de desembre del 1921. Entre altres coses, Gallí hi deia :

"Dins el credo nacionalista i en aquests moments de renovació espiritual, és absurd creure que es pot fer una acció d'esperit, sigui on es vulgui que no resulti total. No hi ha parts en el cos nacionalista : tot ressona per tot. Però, de més, cal tenir en compte fets evidents de la Història i de la Geografia, en virtut dels quals la ciutat gravita d'una manera tan enorme, tan mancada de contrapès, dins de Catalunya, que ella sola, només pel fet de la seva massa, resulta el veritable govern i la nova fatal de tota la resta.

Per això és greu que es consideri un problema de tanta transcendència com el de les noves escoles només amb ulls de barceloní. De fet, es va a assentar la directriu de tota la vida pedagògica de Catalunya, i, per això, nosaltres creiem que la qüestió de les escoles de Barcelona només es pot tractar, si les dificultats per una bona solució sorgeixen, que elevènt-lo a la categoria de problema na-

00659

cional, i, per tant, la seva deliberació no pot fer-se sense la deguda solemnitat. Aleshores, indiscutiblement, organismes de tanta representació i de competència innegable com són el Consell de Pedagogia i l'Associació Protectora de l'Ensenyança catalana han de ser cridats i escoltats" (103)

Aquesta posició més extrema que englobava el problema barceloní en un plantejament més general, no fou secundada pels polítics. El mateix Gali, escriuria així, anys després :

"Assolida aquesta (la concessió del Patronat), el Sr. Nicolau d'Olwer va publicar una lletra adreçada al Sr. Campanalls que moralment ens feia costat en la posició adoptada per nosaltres contra la solució de la C.C. ... En aquesta qüestió hi ha un aspecte de mentalitat general que és potser el més greu. És la manca de tolerància i la ceguera dels catalanistes, principalment els d'Acció Catalana. D'una banda, no van saber tolerar que hi pogués haver uns catalanistes més radicals que ells, però d'una altra banda ni van saber comprendre que els convenia que es fes radicalisme catalanista al carrer pel règim dels

00637

grups, ni van somiar mai - perquè els havien escamotejat els punts de vista - que poguessin valdre's d'aquest radicalisme per a arrancar de Madrid una tallada mes grossa.

... El Sr. Valls i Taberner, aleshores catalanista acèrrim i gran amic de Nicolau d'Olwer i d'altres membres de la Comissió, espectador de la contesa amb simpaties naturals per l'obra dels seus amics, passat el temps i inaugurats ja els grups se'ns va acostar sense que li demanéssim res i ens va dir : Ara estic convençut que en la qüestió dels grups escolars, vos tenieu raó". (104)

Tot i el silenci dels polítics, l'APEC no deixà de banda la seva lluita i adreçà una nova carta a la C.C., el 20-9-1921, on expressava el seu desacord en allò que considerava un altre perill per a la catalanització : el delegar la docència als mestres nacionals :

"... I com sigui que veus públiques assenyalaven la possibilitat de que els palaus de l'educació que es van bastint siguin servits, no per mestres municipals inspirats per aquell sa criteri (es refereix a que "l'ensenyament sigui basat ... en les nostres institucions seculares

0000

de poble viu i que vol ésser ... i en llengua pròpia) sinó per funcionaris de l'Estat que no tindrien la deguda llibertat per aplicar-lo al restar sota la direcció i dependència de les autoritats centrals, aquesta Associació s'ha cregut en el deure de cridar-vos l'atenció a vos que sou representant il·lustre de la ciutat, Cap i Casal de Catalunya, a fi de que el recte sentir abans exposat sigui el que inspire a la Corporació Municipal de vostre digna presidència, car l'alt interès de la cultura popular i la trascendental influència a exercir sobre l'esperit públic des de tan enlairades institucions ho requereixen.

... Significaria un greu error el que l'Ajuntament desprengués prop de dos milions de pessetes en un edifici escolar per després entregar-lo a l'Estat, fent així una tàcita declaració d'impotència per regir-lo, quan, precisament el nostre orgull ha de consistir en poder ostentar una bella i eficient florida de l'educació popular. ... I, essent així, ¿Quines raons podrien aconsellar que l'Ajuntament deixés de fundar les seves escoles Municipals, seguint una ruta tan necessària per l'avenir de la ciutat i de Catalunya, que justament havia seguit amb altres institucions d'ensenyament primari.

00653

Vegi's en aquest punt el lloable exemple de la Mancomunitat de Catalunya, que procura exercir sense cap obstacle una pila de funcions educatives, per estimar-les pròpies, malgrat l'absurda organització centralista s'hi oposi amb una llarga sèrie d'entrebancs esvaïts per obra i gràcia de la nostra virtualitat ". (105)

La polèmica s'eixamplava, pel fet de no sospesar només la necessitat de l'ús del català, sinó també d'organitzar tot un sistema escolar català, prescindint d'analitzar el moment polític que estava travessant Catalunya, que potser ho impossibilitava.

Pel seu cantó el Deganat dels Mestres Nacionals de Barcelona, s'adreçà a la C.C., oferint la seva leal col·laboració i criticant només les limitacions quantitatives de la seva actuació. La carta deia així :

"... Queremos recordar ante todo,... que Barcelona ... en orden a la primera enseñanza ofrece un atraso lamentable ...

La terminación de los grupos Baixeras y de Vallcarca señala para la vida escolar de Barcelona un momento crítico.

00654

" No son ciertamente más que un número del vasto programa de las construcciones escolares de esta ciudad, pero representan tales edificios el principio de una transformación, abren como una nueva era en la enseñanza primaria barcelonesa y son el anuncio, para el niño de una vida escolar más sana, más alegre y más intensa, y para el maestro, de un refinamiento en su labor, de una mayor perfección y de una mayor dignidad en sus funciones.

"... Tiene para los maestros oficiales ese acontecimiento un interés especialísimo... Y cuando tanto ha luchado el Magisterio Nacional en Barcelona para la transformación de la escuela, y tantas quejas ha exhalado por carecer de medios morales y materiales para desarrollar en condiciones favorables su labor, en la ocasión presente se considera en el caso de manifestar que aspira a prestar sus servicios en estos edificios nuevos y que de su seno pueden salir para esas escuelas un personal capacitado por su saber, por su experiencia y por su entusiasmo en la enseñanza.

"... El Magisterio público ... limita su aspiración colectiva a que sean maestros oficiales de la ciudad los que vayan a prestar sus servicios a esos grupos escolares

00633

pero con tal aspiración y tan ardientemente como ella sienten el anhelo de ver convertidos esos dos centros de enseñanza en escuelas modelo que funcionen con sujeción estricta a los dictados de la pedagogía.

"... Aunque la inauguración y el funcionamiento acertado de estos grupos constituyan motivos de aliento y complacencia para autoridades y maestros, no pueden unas y otros quedarse satisfechos ni aún pasajeramente, ya que con estas escuelas no quedarán atendidas más que las necesidades de una parte insignificante de nuestra población escolar... Hay que pensar constantemente, preferentemente, en las necesidades imperiosas, hoy desatendidas, de la gran masa de niños barceloneses de familias pobres". (106)

L'oposició entre l'APEC i el magisteri nacional s'ha d'entendre en funció dels seus interessos, una mica diferents:

La Protectora s'interessava per la institucionalització de l'escola catalana. Poca cosa hi podien fer en aquesta tasca uns funcionaris de l'Estat espanyol.

La C.C. pel seu canto cercava una solució a curt termini

000000

al problema escolar de la ciutat pels camins possibilistes d'anar arrencant poc a poc petites concessions al Ministeri, que permetessin almenys el funcionament d'una o dues escoles públiques catalanes.

En aquest objectiu podia comptar com a auxiliars valuosos amb els mestres nacionals, preocupats per una escola pública digna i arrelada a la ciutat (cal diferenciar en aquest sentit la Asociación del Magisterio Primario, castellanitzant i centralista, d'altres organitzacions de mestres públics com ara la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya i el Deganat de Mestres Públics de Barcelona, on hi havien mestres de la categoria de Rosa Sensat, Dolors Baldo, Martí Alpera, etc.).

La C.C. incorporà a la seva labor la lluita d'aquests ensenyants per una dignificació escolar i en feu estimables col.laboradors. L'opció era més tècnica que política i fou judicada així, anys després per A. Gali :

"Tot el que la gent del Pressupost de Cultura va creure que no s'havia de fer 'es el que van fer els homes de la C.C. l'any 1921. Per què ? Per una circumstància adjen-

00555

tiva. Perquéhi havia per atzar el Sr. Martí i Alpera davant l'escola annexa a la Normal i un cert nombre de mestres exemplars a la resta de Catalunya. Van sacrificar, no sabem per qué, el futur per l'inmediat ". (107)

L'atorgament del Patronat

Les gestions prop del Ministeri, per a aconseguir un organisme propi, realitzades per M. Ainaud, varen ser efectives i, malgrat les reticències amb què sempre s'havien vist des de Madrid les escoles catalanes, s'autoritzà el Patronat escolar.

El 17 de febrer de 1922, el Ministre Silió, concedia a Barcelona el Patronat per als grups escolars Baixeras i La Farigola, que s'organitzava de la forma següent :
En formaven part l'alcalde, els vocals i l'assessor tècnic de la C.C., l'inspector cap de Primer Ensenyament de Barcelona i una professora de la Normal.

Tots els nomenaments i cessaments corresponien al MIP.

00658

Els grups escolars podien funcionar com escoles pràctiques annexes a la Normal. Els mestres triats havien de pertànyer a l'escalafó oficial, on haurien ingressat per oposició.

Les despeses que ocasionés el Patronat eren a càrrec de l'Ajuntament.

Per la seva posterior transcendència, reproduïm el text del decret 17-2-1922 a l'ANEX nº 13.

Pocs dies després es constituïa el Patronat, formant-ne part els Srs. Martinez Domingo, com a president i com a vocals, Nicolau d'Olwer, Puig Esteve, Guarro Casas, Augusto de Rull, Barbey Prats, Manuel Santamaria, Manuel Carvi, Ramón Palau, (regidors de la C.C.) i Manuel Ibars (inspector), Hipolita Fernandez (professora de la Normal) i M. Ainaud.

El nomenament provenia d'una Reial Ordre del MIP, de 21-2-22, signada per Silió.

0000

A la sessió municipal de l'endemà, s'acordà agrair públicament al Sr. Vallellano, subsecretari del MIP, i al Sr. Rufino Blanco, ponent del Consell d'Instrucció Pública, la seva col.laboració. (108)

No pel fet d'haver-se creat el Patronat deixà d'existir la Junta Municipal, encarregada de la resta d'escoles. La manca d'efectivitat d'aquest organisme i l'intent de fer-lo més representatiu motivà una nova proposta dels regidors de la C.C., Nadal, Guarro, Roure i Bordas, en el sentit que es suprimís el càrrec de Delegat Regi, i s'encomanés la direcció de l'ensenyament primari de la ciutat a l'alcalde. (109)

No sabem si la proposició va arribar a enviar-se al MIP, ni en coneixem cap resposta.

Quant al funcionament del Patronat, s'amplia la seva composició en augmentar el nombre de regidors que formaven part de la C.C., amb la reorganització de comissions municipals el gener del 1923, integrant-s'hi els Srs. Roure, Esteve, Duran Reynals, Nadal i Bordas. (110)

00000

Per una ordre ministerial, del 23 de gener de 1923, es procedia al nomenament de mestres nacionals per als nous grups escolars. Passà a dirigir el grup Baixeras, el Sr. Martí Alpera, i el grup La Farigola, la Sra. Maria Baldo de Torres (fins aleshores secretaria de la SBAI)

La resposta ciutadana (111)

La Lliga és el partit que dedica més elogis a la concessió del Patronat, amb un to totalment triomfalista, ho considera com un gran avenç aconseguit pels seus mèrits i agraeix servilment el favor rebut del Ministeri :

"L'organització dels grups escolars creats pel nostre Ajuntament demostra la bona voluntat del Ministre Sr. Silió, i constitueix un reconeixement efectiu de les tasques pedagògiques de la nostra C.C., una de les glòries més pures de l'actuació nacionalista al consistori barceloní. Com a barcelonins i com a catalans, ens havem de felicitar d'aquesta solució satisfactòria, que ens ofereix el màxim d'avantatges, dintre de les conegudes limitacions de les lleis actuals ". (112)

0250

El diari "La Publicidad", informà també als seus lectors de la concessió, (113) i reflecteix la polèmica entorn els qui estan satisfets amb el decret i els qui el consideren vexant per Catalunya. Els debats provenien de la qüestió de l'idioma. Dificilment l'Ajuntament s'avindria a donar en els nous grups l'ensenyament en castellà, però legalment no li quedava altra sortida. En el mateix escrit s'arremetia contra "La Veu", per la seva política triomfalista d'acontentar-se amb petites concessions qualificant-les de grans èxits.

El diari lerrouxista "El Progreso", només informà de la constitució del Patronat, (114) estalviant-se qualsevol comentari.

Els mestres nacionals preocupats per arrelar la seva labor al país, veieren amb molts bons ulls l'obra del Patronat. Ja hem citat la carta que adreçà a la C.C., el Deganat dels mestres públics barcelonins. Quan M. Ainaud i LL. Nicolau d'Olwer tornen de Madrid, els acudí a rebre per felicitar-los Josep Barcelo, president de la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya. (115)

00662

Els futurs mestres també se n'alegraven. Així una comissió d'alumnes de l'escola Normal visità les oficines de la C.C., per felicitar-ne al president i agrair-li la segtió per obtenir el Patronat, doncs, aquesta organització dels nous grups els permetria efectuar les pràctiques en edificis adients. (116)

La SBAI, en la Junta del dia 18-2-22, acordà també felicitar a la C.C., i dirigí un telegrama al MIP que deia així :

"... SBAI en Junta General acorda per unanimitat comunicar a VI. el gust amb que ha vist el Rd. resolent favorablement la instància de l'Ajuntament de Barcelona referent a l'organització dels grups escolars" (117)

L'única entitat que manifestà reticències obertament fou l'APEC, centrant-se en les dificultats que l'aplicació del decret portaria en el terreny de la llengua; recordava també la seva posició ja explicitada quan se sol.li cità a Madrid el Patronat :

"Com siga que en les nostres comunicacions a l'Ajun

00062

tament de data 20-9-21, i a eixa Presidència en els dies 28-10-21, i 23-11-21, confirmades per la del 18 del passat mes de febrer amb referència a un acord del nostre darrer Consell General, coneixeu ja de sobres el parer d'aquesta associació, no en cal dir-vos sinó que, malgrat lo abans exposat, si el règim instaurat per RD. li reconeix atribucions al Patronat dels grups referits perquè s'hi doni l'ensenyança a base del nostre idioma (sense exclusió, naturalment de aprendre'n-hi d'altres), encara que les dites atribucions no constin explícitament en el text publicat, aquesta Associació podria considerar-se relativament satisfeta del fruit assolit per les gestions de la Comissió de sa digna presidència ..." (118).

El pas dels anys i l'actuació del Patronat escolar ^{Ne}varen fer canviar d'opinió als seus detractors i així escriu A. Galí, ja després del 1939 :

"Sí, el Patronat escolar va crear a Barcelona com per art d'encantament un sistema d'escoles i un ensenyament popular com potser no s'hauria trobat aleshores cap més, per la seva força, la seva joventut, la seva elegància tècnica i la seva **eficàcia**; però ho va fer a costa de l'esco-

00667

lament de la resta de Catalunya. Caldria veure què en va quedar d'aquella aristocràcia de mestres que ens havia arribat del segle XIX. i durant els primers anys del segle XX. continuava encara la seva acció profundíssima i salvadora en una imombrable quantitat de pobles de Catalunya. El drenatge poderosíssim de la ciutat se'n va endur no tant els capdavanters i àdhuc els patriarques, sinó la joventut que havia heretat les virtuts d'aquells antecessors renovades en les aigües vivificadores de l'Escola d'Estiu i el Butlletí dels Mestres i de totes les activitats culturals catalanes en general. La pubilla s'ornava amb tots els joiells de Catalunya i feia goig, pero empobria la terra, per això nosaltres consideravem que no era prudent tractar el problema de les escoles de Barcelona només amb ulls de Barceloní. La ciutat millorava però Catalunya perdía bona part de les seves reserves de caràcter, de racialitat que es conservaven en els medis rurals gràcies en bona part a l'acció del mestres.

es va fer
" El drenatge de mestres no sols per l'oportunitat dels bons edificis i dels mitjans de treball més assegurats, no sols encara per l'atracció de la capital sino pel sobresou que

00503

l'Ajuntament oferia als mestres dels grups escolars. En aquesta millora és on es veu amb més evidència l'amplitud de l'Ainaud en la seva manera de treballar. Era qüestió de suprimir del tot el règim de retribucions, d'exigir als mestres el lliurament complet a l'obra de l'escola i era qüestió de ser exigent en les capacitats i en la tasca : calia, doncs, pagar-ho i tot aixó calculat de manera que el mestre no hi perdés, servant la dignitat dels seu standart de vida, costava a la capital com a mínim un sobresou de 3.000 ptes. l'any, tant o més del que donava aleshores l'Estat com a sou d'entrada als seus mestres i aquest sobresou es el que es va aprovar, augmentant-lo fins a 5.000 ptes. per als directors. Tot i això era magnífic, sobretot quan els Grups escolars eren pocs. Però a mesura que va anar creixent la massa dels beneficiats, l'engrescament dels primers temps va deixar d'enlluernar i hom va veure que s'havien creat a Barcelona i entre els mestres de l'Estat dues castes : la dels privilegiats que cobraven bon sou perquè podien treballar bé en edificis excel.lents i un medi propici i la dels pàries condemnats a la doble misèria dels locals i de les condicions de treball i la manca de sobresou ". (119)

00000

B.) LES SUBVENCIONS

Un altre de les activitats que exercí la C.C. fou en certa manera continuació de l'obre cultural anterior del municipi. Ens referim a les subvencions atorgades a entitats ciutadanes i culturals, de les quals n'adjuntem una llista.

Encara que rebatudes pels regionalistes, les subvencions a centres polítics de barriades continuaren concedint-se, però ens agradaria remarcar les ínfimes quantitats que s'hi destinaven, en contraposició amb les despeses realment substancioses que s'esmerçaven a subvencionar organismes encarregats de "alta cultura", com ara tots els depenents de la Diputació i la Mancomunitat.

També ens serveix aquesta llista d'entitats que reberen ajut municipal per adonarnos un cop més del suport de l'Ajuntament cap a les activitats ciutadanes relacionades amb la difusió de la llengua i cultura catalanes.

000000

LLISTA ALFABETICA D'ENTITATS SUBVENCIONADES PER L'AJUNTAMENT
DE BARCELONA. 1917-1923.

1917.-

- Associació protectora del'ensenyança catalana	6.000 pts.
- Biblioteca Arús	(no hi consta quantitat)
- II Congrés de metges de Llengua catalana	6.000 pts.
- Consistori Jocs Florals	500 "
- Escola d'Art Dramàtic	6.000 "
- Escola de funcionaris d'Administració Local (organització III Setmana Municipal)	5.000
- Exposició treballs a domicili	3.000 "
- Federació societats esportives de Barcelona	15.000 "
- Orfeó Català	7.000 "
- Societat de mestres pintors de Barcelona	200
- Societat "Lo Rat Penat" de Valencia	200

LLIBRES CEDIUS

- Aliança noble nou
- Ajuntament de valls
- " de Santa Coloma de gornés.
- Ateneu Obrer instructiu de Cornellá.

00621

- Cambra Oficial Comerç, Indústria i Navegació de Melilla.
- Casino de Sants.
- Centre Català de rosario de Santa -e.
- Centre d'Estudis de Perpignan.
- Centre de Jefes i Oficials de la A.R. retirats per guerra.
- Centre instructiu de l'Obrer Catòlic del districte VII.
- Centre Moral Obrer del Roble Nou.
- Consell De pedagogia.
- Cooperativa la modestia.
- Fraternitat instructiva republicana martinense.
- Joventut Jaumista del Centre Tradicionalista de Sants.
- L'Attesá de Gracia.
- Lliga de corredors i representants de comerç "La vid"
- Societat Barcelonesa d'Amics de l'Instrucció.
- Societat Foment Martinenc.

1918

- Agrupació Fabricants Jocs i Joguines d'Espanya 2.500 pts.
- A.R.E.C. (no hi consta quantitat)
- Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya 1.000 pts.
- Associació Amics de les Arts 1.000 "

00000

- Associació Amics de la Música	800 pts.
- " Catalana d'Estudiants	500
- " d'Amics de la Festa de l'Arbre	500 "
- " Gregorianista	1.000 "
- Biblioteca Arús	(no hi consta quantitat)
- Centre Excursionista de Catalunya	250 pts.
- Club Sport Vendrellense	200
- Comissió executiva d'actes inauguració monument Isle Joler	1.000
- VI Concurs 'Historis de Catalunya	1.000
- Congrés d'Educació Física	1.000
- Consistori Jocs Florals	500
- Diada Llengua Catalana	1.250
- " " "	1.500 "
- Escola d'Art Dramàtic	6.000
- Federació Societats Esportives	15.000
- Institut Agrícola Català de Sant Isidre	100
- Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la dona	(no hi consta quantitat)
- Institut d'Orientació Professional	"
- Junta Autònoma del Laboratori d'assaig de materials	(no consta)
- " per al foment i millora de les cases barates	"
- Observatori Fabra	"
- Oficines Lexicogràfiques	"

00870

- Patronat mentora Alsina 5.000 pts.
- de l' escola Industrial (no hi consta quantitat)
- Societat Lo mat Penat 200 pts.
- Teatre popular Liric 250 "

Cessio Llibres

Aliança roble nou

- Ateneu Escolar
- Biblioteca popular de Sant Andreu
- Cambra oficial de la propietat urbana
- Club "atació barcelona
- Gremi verrajeros i ferrers
- Grup lliure d'Ensenyança
- Sindicat d'oficials pintors.

1919

- 6A.P.E.C. 4.000 pts.
- biblioteca de Catalunya 22.000 "
- Club de nem (no hi consta quantitat)
- Club Foot-Ball Andreuenc
- Comissió monument ai Margall 25.000 pts.

000000

- II Congrés d'Historia de la Corona d'Aragó	2.000 pts.
- Foment Republicà Català de Sants	300 "
- Orfeó Català	1.000 "
- Patria Nova	(no hi consta quantitat)
- Secció Foment i Avant del Foment Martinenc	300 pts.
- Seminari Arxiu d'Etnologia i Folklore de Catalunya de la facultat de Filosofia i Lletres	2.000 "
- V Setmana Municipal	9.000 "
- Societat Banyes i Sports Maritims	4.000 "
- Societat Barcelonesa d'Amics de la Instrucció	300 "
- Societat Cívica Ciutat Jardí	3.000 "
- Societat "Lo Rat Penat"	500 "

CESSIO LLIBRES

- Alaiança Poble Nou
- Arxiu Episcopal de Barcelona
- Asseociació Agents de Seguros
- Associació Catalànista de Balaguer
- Casino de Sants
- Centre Català de l'Havana
- Centre Català de Valencia

00672

- Centre Sant Pete Apóstol
- Cort Angélica Sant Lluís Gonzaga
- Federació Obrera de "enorca
- La Renaixença de Barcelona
- Nostra Parla
- Societat Barcelonesa d'Amics de l'Instrucció
- Societat Coral la Violeta de Clavé
- Societat l'Artesà de Gràcia

1920

- Amics de les Arts	2000 Pts.
- Ateneu Instructiu Radical districte X	250 "
- CADCI	300 "
- "	400 "
- Càtedra Dret Marítim	6.000 "
- Centre Excursionista de Catalunya	500 "
- Diada Llengua Catalana	1.500 "
- Entitats de Gràcia	500 "
- Escola- Cantina Casa Antunez	250 "
- Escola Local "Martinenca	250 "
- Escola d'Estiu	1.000 "

00073

- Escola de forja (Sitges)	8.000 pts.
- Escola de Directors d'Indústries Químiques	1.650 "
- Escola d'Enginyers	5.000 "
- Escola de funcionaris de l'Administració Local	1.020 "
- Escola d'Indústries Elèctriques	1.050 "
- Escola Naval de Comerç	150.000 "
- Escola Superior d'Agricultura	2.000 "
- Institut d'Orientació Professional	7.000 "
- " " "	5.000 "
- Jocs Florals	500 "
- Orfeó de Sants	200 "
- Residència d'Estudiants	40.000 "
- Setmana Municipal	10.000 "
- Societat "Fajalil Poble Nou"	200 "
- Societat "Lo Rat Penat"	500 "

CESSIO DE LLIBRES

- Ateneu Empordanès
- Casino de Sants
- Circul de la Dona del Porvenir
- Col·legi de Procuradors
- Escoles catalanes districte VI

00672

- Foment Martinenc
- Joventut de Catalunya
- Joventut Republicana Radical de Badalona
- Niu Artistic
- Societat l'Artesá de Gracia
- Tir Nacional

1921

- Academia de Bones Lletres	1.000 pts.
- Academia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya	500 "
- Agenciu Enciclopedic Popular	500 "
- Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya	2.000 "
- Ateneu Democracia Districte VII	500 "
- Cadci (Secció fotografia)	750 "
- " (" Sports)	250 "
- Casal Catalá de Buenos Aires	250 "
- Centre Excursionista de Catalunya	500 "
- Centre Lectura de Reus	100 "
- Club Natació Barcelona	250 "
- Diada Llengua Catalana	1.500 "
- Escola Catalana d'Art Dramàtic	10.000 "
- Escola de Directors d'Indústries Elèctriques	becues
- " " " " Químiques	"

000110

- Festa de la Música Catalana	1.000 pts.
- Institut d'Orientació Professional	2.500 "
- Jocs Florals	500 "
- Jocs Florals de Sant Martí	100 "
- Laboratori Municipal	6.000 "
- Nadal del meu pobre	250 "
- Nova Sants del Poble Nou	250 "
- Orquestra Pau Casals	7.500 "
- Patronat Escoles Catalanes	250 "
- Real Academia de Ciències	7.000 "
- Societat Astronòmica d'Espanya i Amèrica	1.000 "
- Societat "Lo Rat Penat "	500 "

1922

- Ateneu Enciclopèdic Popular	1.000 "
- A.P.E.C.	600 "
- Associació, Popular Camp d'en Grassot	2.000 "
- Cambra Oficial del Llibre	2.500 "
- Caramelles	1.000 "
- Catalunya literaria	100 "
- Centre excursionista de Catalunya	500 "
- " " " "	500 "

00676

- Comit� maqueta-temple Sagrada familia	6.000 pts.
- Curses de cavalls	5.000 "
- Cursos de bacteriologia del Laboratori Municipal	8.000
-Escoles Catalanes Mn. Cinto	3.000 "
- Esglessia del Pi	1.000 "
- Esport Ciclista Andreuenc	(no hi consta quantitat)
- Estudis Universitaris Catalans	2.500 pts.
- Federació Societats Esportives	15.000 "
- Foment i crisi del canari	100 "
- Institut d'orientació professional	9.000 "
- " " "	1.500 "
- Institut de fisiologia	7.500 "
- " de Gimn�stica Rítmica	4.000 "
- Jocs Florals Casino de -ants	(no hi consta quantitat)
- " " Foment Hortenc	
- Laboratori d'Estadística econ�mico-financera	1.500 pts.
- Nostre Casal	250 "
- Oficines Lexicogràfiques	(no h� consta quantitat)
- Orfeó Gracienc	2.000 pts.
- " Sarrianenc	300 "
- Orquestra Sinfónica	7.000
- Patronat d'Estudiants Universitat Nova	(no h� consta quantitat)

00871

- Protectora d'animals i plantes de Catalunya 100 pts.
- Societat Pajaril Poble Nou 100 "
- Societat "Lo Rat Penat" 500 "

CESSIO DE LLIBRES

- Ateneu Anticonformista Districte VI
- Ateneu Democràtic Regionalista Poble Nou
- Biblioteca Estudis normals de la Mancomunitat
- Escoles del Centre Social Partenon
- Moment de l'Estat Catalana
- Jocs Florals de la Federació Monàrquica Autonomista
- Jocs Florals de Sta. Eulàlia de Vilapiscina
- revista lareu
- Societat l'Artesà de Gràcia

1923

- Amics de l'art litúrgic 1.000 pts.
- A.P.E.C. 1.000 "
- Ateneu Igualadí de la classe obrera 150
- Ateneu Obrer Casa Antúnez 1.000 "
- Ateneu Obrer "artinenc (no hi consta quantitat)
- Autódrom nacional de Sitges ..

00078

- Casino de Onts	100 pts.
- Centre Excursionista de Catalunya	600 "
- " " Rodamon	100 "
- Club Sportiu Barcelona	100 "
- Esbart Folkloric de Catalunya	250 "
- Escola d'Arquitectura	7.000
- Escola d'Art	1.500
- Escola de Funcionaris d'Administracio Local	1.040 "
- Escola de Directors Industriis Quimiques	7.000 "
- Escola Industrial	1.200 "
- Gran Teatre del Liceu	40.000 "
- Institut Remonal	6.000 "
- Protectora d'animals i plantes de Catalunya	300 "
- Revista Catalunya Literaria	100 "
- Societat l'Artesa de Gracia	100 "

00075

0111 63

—————

00000

la C.C. fou suspesa en les seves activitats arran del cop d'Estat de setembre de 1923. Però, passat el parèntesi de la Dictadura, va continuar funcionant fins a la guerra civil.

Si en el període que ara hem estudiat s'han insinuat canvis històrics, és evident que el tombant definitiu no es produeix fins l'enderrocament de l'aparell monàrquic i la instauració del règim republicà.

El nostre estudi volia respondre a una qüestió fonamental: una comissió municipal té possibilitats de treball en el camp cultural sense veure's arrossegada per la lluita política, o bé, aquesta l'afecta decisivament en la seva composició i en les seves línies d'actuació?

Esent el treball encara incomplet - no cobreix l'etapa republicana - no podem establir unes conclusions definitives que pecarien de provisionalitat. Ens limitem a donar només un primer pas de cara a resoldre l'interrogant plantejat en començar l'estudi.

L'anàlisi de l'actuació, evolució i realitzacions de la

000001

C.C. ens permet de fer les següents afirmacions :

A) La composició de la C.C. tradueix la correlació de forces polítiques en el si del Consistori.

Des de la seva creació fins a la suspensió de les seves activitats per la Dictadura, s'escolen quatre biennis municipals. En aquests set anys, l'ajuntament barceloní es veié progressivament ocupat pels regionalistes que, mitjançant aliances amb els grups dretans, arranconaren els llerrouxistes d'allò que havia estat el seu feu.

De les eleccions del 1915 ençà hi ha un equilibri perquè si bé hi havia un major nombre de republicans, els regionalistes, aliant-se amb els monàrquics, aconseguiren fer prosperar les seves propostes.

Un dels fruits d'aquest equilibri, lleugerament inclinat cap a la dreta, fou el resultat de les votacions que decidiren la creació de la C.C.. La politització de l'afet obel sobretot el clima de tensions provocat per l'actuació regionalista en els organismes provincials, que sota la màscara del catalanisme, marcava totes les realitzacions cul-

C. O. E. S. S.

turals amb l'empremta clara de la seva política. L'oposició dels republicans es diluïí quan els regionalistes els oferiren la meitat dels càrrecs de la nova comissió, per tal de facilitar-ne la constitució i el funcionament. No es tractava pas d'un gest cordial : era l'única solució que tenien els uns i els altres.

L'equilibri es mantingué al bienni següent. Però a les eleccions del 1920, la Lliga ja pretengué obertament de fer-se amb el poder total. I aconseguí una relativa victòria, palesa en la composició de la C.C., on els regionalistes ja foren majoria. Aquest predomini s'accentuà a les eleccions següents, on s'asseguraren l'hegemonia dins la corporació municipal. Així, quan es reorganitzaren les comissions el 31 de gener del 1923, formaren la de cultura 9 regionalistes, un júnif i només tres republicans.

B) La C.C. és un afer polític perquè la polititzen els partits. La seva tasca és feta servir per uns i altres com a arma de propaganda. Tant els regionalistes com els radicals volen capitalitzar la seva actuació en favor seu, atorgant-se la iniciativa de la seva creació i de les seves obres i

00083

proclament la fidelitat de la seva trajectòria a cadascun dels interessos polítics. Igualment es manifestaren molt més el retut en les discusions electorals, quan cal convèncer el ciutadà de l'eficàcia que pot tenir el seu vot. (Anex 1)

Els regionalistes, l'any 1915, s'oposaren a tota la feina realitzada pels lerrouxistes dins l'Ajuntament, i reclaren el vot de la ciutat exhibint la garantia de la seva actuació a la diputació i a la comunitat. (1). El resultat electoral obrí força a la cooperació. Però a la convocatòria següent tornaren a defensar la necessitat de ser la majoria la Consistori, única garantia - diuen - per desenvolupar la base cultural :

"Fou precís que el nacionalisme obtingués un relatiu i temporal preponderància al municipi barcelonès perquè els interessos culturals fossin mirats amb cura especialitzada, cercant els mitjans adequats, i com a principal, la creació d'una comissió per tal d'aconseguir una normalitat de funcionament ... Fou en aquell moment ... que l'anti-ge indiferència dels radicals inadaptats, dels veïdors incompetents, es transformà en hostilitat manifesta ... " (2)

Per tal de lluitar contra aquesta hostilitat els cal ob-

1915

venir la majoria, única alternativa que permetrà maniobrar amb seguretat en qüestions de cultura :

"La tasca de cultura del nostre municipi és avui just iniciada. Tot allò que amb el més gran esforç dels nostres paisos ha estat aconseguit, ho ha estat malgrat - l'esforç en contra dels nostres adversaris ... Cal fos noués per aquestes realitzacions per la immensa tasca de cultura que en aquests moments necessita la ciutat, els electors haurien contret obligació de llevar l'objecte dels eterns enemics de la nostra cultura. Cal que els consellers nacionalistes puguin cada dia més folgedament consagrar-se a una missió que és dels nostres més grans amors ...

Posen als Ajuntaments venidord i especialment a les joventuts cridades al govern de la ciutat, sota l'advocació de Minervo, forta i acienciada" (3)

En vigílies d'eleccions les planes de "La Veu" s'omplen d'elogis envers les realitzacions de la Comissió, que en tot moment apareix com a fruit de la política regionalista. (4)

L'obra dels grups escolars és destacada entre totes les ob-

00655

tres, perquè se la considera fonament de la catalanització:

"La C.C. es preocupa de construir amb base ferma l'obra catalanitzadora... Prat comença la cultura des de dalt, la C.C. ho ha fet des de baix. Els resultats no els veuren tot seguit, però sí al cap d'anys que els joves sabran llegir i escriure la nostra llengua." (5)

"en totes aquestes escoles es partirà de la base de l'ensenyament en llengua materna i així aconseguirem dues coses : l'escola catalana en edificis a propòsit". (6)

L'obra cultural al municipi, no sol interessar pel seus fruits a llarg termini, sinó també perquè respon als interessos populars i és una font de contactes amb el poble:

"Quina bella cosa presentar-se davant del poble i poder dir: aquesta font d'aigua fresca i aquesta arbrada verda cada dia més esponjosa, i aquesta via oberta novellament i aquestes escoles plenes de salut corporal i espiritual, i aquestes noves adquisicions del museu són l'interès fabulós que ha rendit la teva confiança" (7)

Quan la Casa de la Ciutat cau a mans de la Lliga, després de les eleccions del 22, no s'obliden les promeses fe-

3000

tes en les diades electorals, ens es reiteren :

"Tenim una tasca a seguir preferentment i és la cultura, que aquí estava abandonada i és preferent perquè inclou la futura llibertat dels ciutadans i marca el camí del progrés i per a donar al poble el sentit de civilitat que voldrien que impulsés totes les entitats". (5)

El protagonisme de la Lliga, afavorit pel seu paper d'inici gemènic, és contestat pels radicals. Quan aquests encara tenen una mica de força dins el Consistori, reclamen la part del prestigi que els correspon; (9) quan ja han perdut la possibilitat de tornar a fer-se amb el poder municipal, reivindicant la seva cooperació com a element fonamental per a la bona marxa de la C.C.

A. Montaner en una entrevista que concedeix al diari "El Sol" de Madrid, ressaltava les tasques de la C.C. i apunta (a diferència dels regionalistes que sempre volen fer-se seva l'obra de la C.C.) que, només la col·laboració estreta dels partits oposats ha permès arribar a les fites aconseguides :

000007

"Es muy difícil separar la obra diaria de todos los partidos en una corporación como el Ayuntamiento de Barcelona ... el P.R. ha consolidado las dos direcciones de mayor interés que venía siguiendo ... durante el bienio anterior en Hacienda y Cultura ...

Lo más interesante es la dirección espiritual, a pesar del ropaje partidista con que la Liga viste todas las instituciones en las que pone mano, es la obra de la cultura ...

En aquel presupuesto extraordinario de 1906 está la raíz de toda la obra del Ayuntamiento ... Yo no soy injusto y no voy a decir que todo es obra de un solo partido. No pueden surgir estas reformas sin una cooperación incesante en un desinterés político, que deje en último término las exigencias de partido frente a la solidez de la obra que necesita el concurso común. Esta consideración no ha aconsejado no obstruir ninguna de estas creaciones, a pesar del abuso de poder con que nuestros adversarios han impreso en esta obra el sello de su espíritu... el fino espíritu de uno de los hombres más interesantes de la intelectualidad catalana, el Sr. Nicolau d'Oliver, ha contribuido con su gran prestigio a separar la base política de estas nobles obras." (10)

000000

C) En cap moment poden considerar la subjecció de la C.C., ni pel que fa a la seva ideologia ni pel que fa a la seva praxis, a la doctrina estricta de cada partit.

Ainsud i els seus col.laboradors volien sobretot resoldre el problema d'una escola pública que acollís el major nombre d'alumnes i on la qualitat de l'ensenyament permetés la convivència interclassista dels infants. L'escola serà per a ells la forn on les diverses components socials es fonen per a forjar futurs ciutadans. L'escola pública esdevé una eina que suavitza les diferències degudes a l'estratificació social, i al divers origen geogràfic.

La ciutat culta era un dels ideals dels homes de la C.C. L'escola que somniava M. Ainsud era l'instrument adient per a realitzar-la. Els valors cívics precedeixen els valors nacionals, l'amor a Barcelona és el preludi de l'esperit reixit de catalanitat.

Amb aquest ideari podien combregar-hi tant els republicans com els regionalistes, perquè assolie valors que ultrapasaven els mers objectius polítics. Tant els uns com els al-

00852

tres s'hi partiren identificats. Deia N. D'Oliver en inaugurar l'Escola del Mar :

"El dia que tots els ciutadans barcelonins hagin passat per aquestes institucions i escoles, seran més bons i s'evitaran apassionaments que porten a successos dolorosos que a tots ens dolen. Hi ha lluites, sí, però, per damunt de totes elles hi surarà l'amor a la ciutat." (11)

I un radical, M. Santamaría, en una xerrada al moment Martinenc, ens exposa les mateixes idees :

"La labor del Ayuntamiento no debe ser de obra senuda en favor de los distritos, sino que debe valer por la grandeza moral e intelectual de los ciudadanos cultivando especialmente la población escolar, ya que de allí saldrán los hombres del mañana ...

La moral, la cultura de los pueblos influye de manera poderosa en las luchas sociales ... en Barcelona estas luchas serán en el porvenir menos encendidas gracias a la labor cultural del Ayuntamiento ...

La obra de la C.C. no es obra de un partido, es el resultado de la colaboración de todos los partidos ... La lucha de clases desaparecerá cuando la instrucción la reciban por

00090

igual los niños pobres y los ricos." (12)

D) Hi ha una línia d'actuació coherent en la G.O. que no es veu modificada ni estroncada en els diferents moments polítics. Els trets que la caracteritzen són :

- La planificació dels serveis elementals necessaris per a la ciutat dins l'àmbit que estableix la llei. Així, el Pla general d'edificis (26-6-16), el Pla de distribució d'escoles d'adultes (26-12-17), el Pla general de jardins d'infants (1917).
- Aquesta planificació es combina amb la reorganització i modernització del funcionament de les institucions ja existents, que són integrades en un pla de conjunt. En aquest sentit podem observar la reorganització i establiment dels nous reglaments de les colònies i escoles del Reg. (3-5-16, 20-6-17), la reorganització de les escoles de Vila Joana (21-3-17), la de labor i oficis de la Dona (24-10-18), les complementàries d'oficis (6-11-18), l'ensenyament tècnic elemental (7-11-18), les classes d'adultes (4-12-19).

16900

- A la projectòria anterior del municipi hi havia una tradició d'obres benèvolques dedicades a millorar les condicions de salut i higiene de l'infància. La C.C. treballa en aquest sentit amb un perfecte sentit de la continuïtat. Amplia els serveis ja existents de colònies i escoles a l'aire lliure, crea el servei de banya de mar - primer amb la experiència típic, després amb l'at - instal·la cantines a les escoles del barri, a la de Vil·lorcas, i a la de labor i oficis de la zona,...

- Aquestes institucions municipals cobrien sobretot l'àmbit de l'escola primària (en part perquè així ho estableix la llei). L'actuació de la C.C. no es limita a aquest camp sinó que intenta de situar aquestes realitzacions en el marc d'un sistema educatiu, on entronquesin les institucions municipals amb les provincials, més responsables de l'ensenyament professional i de l'altre cultura.

En aquest sentit, la C.C. labora en cooperació amb els organismes provincials, creant institucions mixtes, o mitjançant l'ajut econòmic. Com a exemples podem citar la creació del Patronat mixt de la Junta de Ciències (21-2-17), el de les escoles d'oficis (31-5-17), la realització del

C.C.C.C.

curs Montessori (1916), la creació de l'Institut d'orientació professional (11-9-18), l'aprovació conjunta de l'estatut per la Junta de Ciències.

La fidelitat a la trajectòria inicial és ben manifesta en el bienni 1920-22, quan ja poden veure's els primers fruits d'actuació de la comissió, inauguració dels grups escolars i de les noves escoles a l'aire lliure, concessió del Patronat. I es vol que això quedi clar. Per exemple en emprendre's la campanya divulgadora de l'acció cultural al municipi, es fa veure amb insistència - i així ho testimonia l'edició de nombrosos fulletons i llibres - que hi ha hagut una voluntat de direcció i coordinació de totes les activitats des que foren plantejades.

Podem observar, doncs, la inserció de tota la feina de la comissió en un programa d'acció cultural ciutadana, encara que aquest no es va explicitar mai. No el varen definir els seus membres polítics al llarg del quatre bienni, ni tampoc els membres de l'Assessoria Tècnica, però el que és evident és que totes les realitzacions el delausven.

00657

4) Presència d'unes constants programàtiques que al llarg de la seva trajectòria s'evidencien.

- La promoció de l'escola pública mitjançant un procés de dignificació estatjant-la en edificis adequats (compra - d'edificis per a escoles d'oficis, construcció dels grups escolars), millorant-ne els continguts (pensant per estudiis a l'estranger, creació de biblioteques, implantació de l'ensenyament domèstic, i de l'ensenyament tècnic), i finalment, intentant d'aconseguir la tria i nomenament dels mestres (sol·licitud del Patronat)

- La dignificació de l'escola no s'emprèn pas amb la idea de cooperar amb l'Estat central, sinó que en tot moment està molt clar l'objectiu de la catalanització de l'ensenyament. En primer lloc, s'estableix com a llei que docent el català a totes les escoles municipals (24-10-16) i més tard s'intenta aconseguir la gestió de les institucions culturals (proposta de l'any 1917, i del 1921).

00094

F) La continuïtat que podem veure al llarg de l'actuació de la C.C., era garantida pel funcionament quasi autònom de l'Assessoria Tècnica. Les línies d'actuació havien començat a definir-se abans de la institucionalització d'aquest organisme, però quan ja Ainaud i els seus col·laboradors treballaven a l'Ajuntament, encara que no de manera oficial. (13)

Una comissió municipal estava a punt d'ligar-se a la política general però no en restés força influència. Calia trobar un instrument més eficaç i aquest fou l'Assessoria Tècnica. En la seva creació va ser fonamental la cooperació dels partits i concretament semblava que la personalitat conciliadora del Sr. Duran i la preocupació dels afers culturals del Sr. Ginor de los Rios, hi jugaren un paper decisiu. Ainaud va ser el personatge ideal per dirigir-la. Arribava a l'Ajuntament amb una trajectòria política de defensa dels interessos de les classes populars barcelonines des de la presidència de l'AEP. La seva imparcialitat política i les seves simpaties entre els homes d'un i altre partit (cal recordar la seva actuació com a inspector de les escoles dels centres republicans així com les seves

50000

col·laboracions a La Veu li valgueren la confiança dels polítics i una certa independència en l'actuació.

G) Els límits de l'activitat de la C.C. era possible pensar en una municipalització dels serveis culturals ?

Superat l'entrebanc organitzatiu en comptar la C.C. amb els serveis de l'Assessoria tècnica, restaven dues limitacions per a assolir amb èxit la seva activitat. Una provenia de l'amplitud de les seves atribucions, que pràcticament privaven de portar a terme cap intent seriós en camps tan diversos. L'altre problema, i potser el més important, era la manca de mitjans econòmics, que impedia qualsevol tasca que no fos merament simbòlica.

Malgrat que la cooperació entre regionalistes i llerrouvistes permetés reorganitzar la hisenda municipal (amb la participació dels Srs. Vidal i Guardiola i Iglesias) aquesta sempre resta encongada dins els límits que li marca la llei.

(14)

Quan els tècnics han elaborat els seus plans per a dur-los

00095

... sense, hi ha un dilema : "S'obrien dos camins per superar l'efectivitat. La creació d'escoles municipals ... o l'establiment d'un règim d'aviuents amb l'Estat" (15). El primer era pràcticament obstruït per la manca de recursos. El segon entrava en franca contradicció amb les posicions subvencionalistes en matèria cultural que defensà en tot moment la Comissió.

Els polítics no oferiren cap solució a l'hora de donar alternatives. La màxima crítica al sistema escolar consistí a dir que caducava i es crida també màxima per a la creació d'una nova escola, no es concreten mai en un dilema que clarifiqui la posició del partit enfront l'Estat i el municipi.

Els regionalistes i els republicans leninistes, en política a Madrid, obliden el problema de l'escola primària (que sempre és inclòs dintre la reivindicació autonòmica) i en canvi denuncien la deixadesa ministerial i reivindiquen més dotacions educatives per a Catalunya.

En vent la manca d'alternatives polítiques, hi havi la conclusió d'una manera evidentment una obra reformista que de moment, que no és resolrà una mínima part de les necessitats

00695

La col·lecció que comportava la col·lecció mitjana infantil de la ciutat. Una minoria de les noves i noves escoles municipals, mentre la majoria continuaven existint en les enderredades escoles nacionals. Aquesta col·lecció, que tenia per objectiu afavorir la confiança del Ministeri en l'ajuntament municipal i poder adoptar amb ells les mesures que aquestes institucions es gestionessin des de Catalunya, no sent. Una posició tan cauta, tan tímida, tan desil·lusionada del procés polític, havia de fracassar per força. La inferioritat dels resultats es fa evident quan es concedeix a Barcelona el Patronat.

L'alternativa entre escolaritzar la població infantil de Barcelona o millorar la qualitat d'algunes de les escoles públiques, es resolgué a favor de la disminució de l'edifici.

No sabem però, si l'opció va ser voluntària o va ser forçada per la manca de disponibilitat de recursos.

En inaugurar oficialment l'Escola del Mar N. O'Oliver manifestà públicament el problema :

00596

"Inen creant aquest tipus d'escoles que més tard es
podran anar reproduint a mesura que les possibilitats del
creixement ho permetin." (16)

Calia donar un pas endavant : "L'actuació fins ara ha con-
tat la creació de tipus, la futura serà de multiplicació"
(17)

Però la Dictadura estroncà aquestes esperances.

00033

SECRETARIA

00700

- ID. Comissió de l'Escola. Colònies escolars de l'Alt-
francès. 1907-1908, 1909-1911.
- ID. Colònies del districte VI. Victòria, organització
i notes pedagògiques. 1912.
- ID. Les colònies escolars i les escoles del Bosc els
anys 1915-1917.
- ID. Comissió de colònies escolars i escoles del Bos-
que. Reglament per a les escoles del Bosque. 1914.
- ID. Comissió de Colònies escolars i escoles del Bos-
que. Actuació pedagògica. 1914.
- ID. Comissió de colònies escolars i escoles del
Bosque. Les colònies. 1915.
- ID. Comissió de colònies escolars i escoles del Bos-
que. Les colònies. 1916-1917.
- ID. Col·locació de la primera pedra del grup escolar
Baixeras. 1917.
- ID. Col·locació de la primera pedra de l'escola un-
versitària de nenes de Val carca. 1916.

0075

- AJUNT. DE BARCELONA. Comissió de Colònies escolars. Consells als mestres i mestresses. 1920.
- ID. Memoria relativa a la reforma de la Ley municipal. 1918.
- ID. Cantinas escolares municipales(1911-1914). 1915.
- ID. Cantinas escolares municipales (1915-1917). 1918.
- + ID. Institucions d'ensenyament tècnic primari. 1918.
- ID. Jardins per a infants. 1920.
- ID. Escola de Labors i Oficis de la Dona. 1920.
- ID. Escola de Ceecs. 1920.
- ID. Escola de Sords-Muts. 1920.
- ID. Inaugural de les Escoles VilaJoana. 1921.
- ID. Programes de l'Institut Municipal de Sords-muts. 1923.

00702

- ATENEU DE BARCELONA. Escola del Mar. 1921.
- ID. Curs normal d'ensenyament domèstic per mestres.
- ID. Publicacions de la Comissió de Cultura. 1922.
- ID. Grup escolar Baixeras. 1922.
- ID. Escola graduada de noies de Val carca. 1922.
- ID. L'art i donacions a la ciutat de Barcelona per obres de cultura. 1922.
- ID. Curs de tecnologia dels oficis tèxtils per teixidors i filadors. 1921.
- ID. Escola Arxiu de les Santes Doanachs de Barcelona. nº 1. 1921-1922.
- ID. Les construccions escolars a Barcelona. 1922.
- ID. Escola Pare Vila i Cofins. 1922.
- ID. Escola Ramón Llull. 1922.

11103

- ID. Reglamento de las Escuelas de color Hilé i Coní para el
Maíz Bar. 1922.
- ID. Colocación de la primera piedra de la escuela pr-
vada Lluís Vives. 1920.
- ID. Bibliotecas escolares fidejantes. 1921.
- ID. Bibliotecas escolares circulantes. Reglamento. 1921.
- ID. Reglamentos relativos a cultura. 1924.
- ID. Escuelas a l'aire lliure del Parc de Casajús.
1921.
- ID. Régimen escolar. 1921.
- ID. Reglamento para el funcionamiento del cuerpo ma-
nicipal. 1926.
- ID. Grupos escolares Lluís Curó i Hilé i Coní Bar,
Razón Llull, Lluís Vives y Genl. Primo de Rivera. 1929.
- ID. Reglamento interior para las escuelas públicas
del Excmo. Ayuntamiento.

00704

- ATS. D. N.º 1 DE BARCELONA. Reglamento para las condiciones de la local de Instrucción Primaria.
- ID. R.O. del Gobierno del Directorio Militar relativa al contenido ideológico de la enseñanza. 1925.
- ID. Inscripción de los planes de las Escuelas Grupo. 1930.
- ID. Memoria de las colonias escolares i huys de mar. 1930.
- ID. Pestalozzi. Comentarios de su vida y de su obra. 1927.
- ID. Fiesta de bienvenida a los escolares madrileños organizada por los alumnos de la escuela del mar.
- ID. Libro de mar. 1921.
- ID. Patronat Escolar de Barcelona. Dossier del concurs entre mestres nacionals per a la provisió de places de mestresses dels nous grups escolars. 1930.

00705

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. L'obra de colònies escolars, banys de mar i semicolònies per als alumnes de les escoles de Barcelona. 1906-1931. 1932.
- ID. L'escola pública de Barcelona i el mètode Montessori. 1933.
- ID. L'oeuvre d'enseignement de la municipalité. 1930.
- ID. L'obra de les colònies escolars i banys de mar. 1930.
- ID. Historia de las colonias escolares organizadas por el Ayuntamiento. 1906-1908.
- ID. Colonias escolares organizadas por el Ayuntamiento. 1909.
- ID. Escuela al aire libre y servicios anejos. 1929.
- ID. Escoles dels districtes II i VI. L'historial, els homes i la collita. Bonet i Sanllehy 1956.

00705

- ALELLUD, J. J., FARRI, E. Prat de la Ribera, de la 13-
Vera. Aniel. Barcelona 1972.
- ALBERTI, S. Diccionari biografic.
- ALBERTI, S. El republicanisme catalá i la Restauració
monárquica (1875-1923). Ed. Albatros. Barcelona 1972.
- ALBOACAZ, A. de. El partido republicano. Biblioteca Nueva.
Madrid.
- ARELLA, C. Membres políticos. 1890-1917. Ed. Fórtic.
Barcelona 1963.
- ARACISTAIN, L. Dos ideales políticos y otros trabajos.
Tip. El Liberal. Madrid 1916.
- ARANTER, F. Estudios de servicios municipales en va-
rias capitales de Europa. Barcelona 1906.
- ARTOLA, M. La burguesia revolucionaria. 1808-1869.
Historia de España Alfaguara. V. Alianza Universitaria
Madrid 1973.

00707

- BALCELLS, A. Cataluña contemporánea II. 1900-1936.
s. XXI. 1974.
- BALCELLS, A. El sindicalismo a Barcelona 1915-1923.
Ed. Nova Terra. Barcelona 1975.
- BELLO, L. Viaje a las escuelas de España. Ed. Regis-
terio Español. 1926.
- BENET, J. Moragall i la Setmana Tràgica. Edi. 62.
Barcelona 1966.
- BOSCH GIMPERA, P. L'Universitat i Catalunya. Edi. 62.
Barcelona 1971.
- BRENNAN, G. El laberinto español. Edi. Ruedo Ibérico.
Paris 1962.
- BURGENSEMIN, L. Higiene escolar. Edi. Labor. 1930.
- CARRERAS CANDI, F. Geografía general de Catalunya. La
ciutat de Barcelona. A. Martin Edit. Barcelona.
- CARR, R. España 1808-1939. Ariel. Barcelona 1969.

00702

- CASERO SANCHEZ, L. La escuela nacional en Barcelona. El problema de las construcciones escolares. Ed. Heinrich y Cia. Barcelona 1924.
- CLAUSONIS, R. Renovación de la 1.ª Enseñanza. Edificios escolares. Grupo Escolar. Colección Pedagógica Moderna. 1920.
- CONNORRY HULLMAN, J. La semana Trágica. Ariel 1970.
- COSSIC, M. La enseñanza primaria en España. Museo Pedagógico Nacional. Madrid 1915.
- CULI VERDADER. El municipio modern.
- FAPALLA, R. Salut, higiene i educació física. Edit. Pedagógica. Barcelona 1935.
- FERRER I ALGRO, M. Historia del reinado de Alfonso XIII. Ed. Montaner y Simón. Barcelona 1935.
- FLOS CARRER, F. Las escuelas catalanas, consideradas con a base principal i necessària per la propagació de la causa nacional. Barcelona 1936.

00109

- FERRER I GUARDIA, F. L'ensenyament en les escoles catalanes. Barcelona 1887.
- FERRER I GUARDIA, F. Notes biogràfiques i selecció de fragments. Associació Protectora de l'Ensenyance Catalana. 1932.
- FERRER I GUARDIA, F. Arbetsols i mare fars. Quaranta anys de lluita social a Catalunya. L'èdició 1937.
- GARCIA VILLARRO, M. Historia del nacionalismo catalán Edit. Castel. Madrid 1969.
- FEDERACIÓ DE CATALUNYA. L'ensenyament popular a Catalunya. De l'adveniment de la república al final del 1937. Barcelona 1937.
- GUARDIA I GUARDIA, F. Obra de Guàrdia. 1915.
- GUARDIA I GUARDIA, H. Revisión de Psicología. Barcelona 1914.
- GUARDIA I GUARDIA, H. Principios e moral universal para las escuelas libres neutrales o laicas de niños y niñas. Barcelona 1911.

00710

- GIRALT, E., BALCELLS, A., GARCÉS, J. El movimiento re-
cials a Catalunya, País Valencià i les Illes. Edit.
Levinia, Barcelona 1967,
- GIVLERE, J. Bibliografia catalana. Premsa.
- GONZALEZ O SANOVA, J. Federalisme i autonomia a Cata-
lunya 1868-1938. Ed. Curial. Barcelona 1974.
- GONZALEZ RODRIGUEZ, E. Edició y societat en la des-
pafia de Alfonso XIII. Tesis nº 25-26. Barcelona 1972.
- IGLESIAS, J. El movimiento demográfico en Cataluña en
los últimos cien años. Memorias de la Academia de Cien-
cias y Artes de Barcelona. Vol. XXXIII. nº 16. Barce-
lona 1951.
- JARDI, E. Fuig i Cadafalch, arquitecte, polític, i
historiador de l'art. Edi. Ariel. Barcelona 1975.
- JOVE VAYAS, F. Les necessitats de l'ensenyament pri-
m'ria davant l'Estat i la Mancomunitat. Lleida 1914.

20707

- JUNTA DE ARQUITECTURA ADONAR. Reglas a las que debe someterse la construcción de edificios escolares sin subvención del Estado, según R.O. 30-1-1917. Barcelona 1917.
- JUNYER, A. La enseñanza en Barcelona en el siglo XX. Anales de Sociología nº 37. Barcelona 1967.
- JUNYER, A. Ideología y clases en la España contemporánea. Edicusa. Madrid 1968.
- LÓPEZ, I. Dret orgànic municipal. Badalona 1914.
- LLIBRE, I. Dret municipal vivent.
- + MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. L'obra realitzada 1914-1923.
- MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. L'obra realitzada 1914-1919.
- MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. L'obra a fer. 1920.
- MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. L'obra a fer. 1919.

0 37 2

- MARCO VENTURA DE CAMARONER, J. Ministre del Consell Permanent en defensa dels drets de la llengua catalana. 1936.
- MARZANO, R. La verdad sobre las escuelas de Barcelona. Ed. Monts. Barcelona 1934.
- MARTÍN SANCHELLÓ, S. Descentralización administrativa y organización política. Madrid 1973.
- MARTÍNEZ VILLALDO, M. La burguesía catalana 1871-1931. Instituto de España. Aportaciones VI. Alianza Universitaria. Madrid 1973.
- MARTÍNEZ VILLALDO, A. Parlament de l'època de la ciutat. Ajuntament de Barcelona 1922.
- MARTORELL, A. Como realizar practicamente una escuela. ELVA. Ed. Nova Terra. Barcelona 1965.
- MARTORELL, A. Com deu ser l'escola primària del futur. Conferència a Barcelona. 1918.
- MARTORELL, A. El nacimiento de una escuela. Conferència 9-2-1952.

0073

- ALFONSO, A. La escuela moderna. Turisss. Barcelona 27-10-1930.
- ALFONSO, J. "El problema de la enseñanza". Revista de 1901. Revista nº 280. Barcelona.
- ALFONSO, A. La guerra y la escuela:
- MAZZINI, R. Societe e educazione nella Spagna contemporanea. La Nova Italia Editrice. Firenze 1966.
- MERY, H., MERCIER, J. Hygiene scolaire. Librairie Brilliance et fils. Paris 1914.
- OLAS, J. Lliga Catalana. 381. 62. Barcelona 1973.
- OLAS, J. Problemes polítics de l'ensenyament. Nova Nostra. Barcelona 1966.
- OLAS, E. Historia crítica del republicanismo en Cataluña y sus hombres. 1905-1915. Ortega y Gasset. Barcelona 1915.

007.3

- NICOLAU D'OLIVER, LL. Missió de l'Ajuntament de Barcelona en l'obra de cultura de la ciutat. Barcelona 1922.
- FABON, J. Combó . Ed. Alpha. Barcelona 1970.
- PEERS, A. The Spanish Tragedy. Ed. Methuen. London 1936.
- PEREZ MARIAN, M. La enseñanza en la II República Española. Ed. Cuadernos para el Diálogo. Madrid 1975.
- PI SUNYER, Carles. Per la cultura obrera. Ajuntament de Barcelona 1923,
- POBLLET, J. M^a. Història bàsica del catalanisme. Ed. Pòrtic. Barcelona 1975.
- POBLLET, J. M^a. El moviment autonomista a Catalunya dels anys 1918-1919. Ed. Pòrtic. Barcelona 1970.
- PRAT DE LA RIBA, E. Brat de la Riba, promotor de la llengua i la cultura. Ed. Selecta. Barcelona 1974.
- PRAT DE LA RIBA, E. Per la llengua catalana. Publicacions La Revista. Barcelona 1918.

00012

- RANOEA, F. Aspectos económicos de la Gran Guerra. Ed. Minerva, Barcelona 1917.
- RAMA, C.Mª. La crisis española del siglo XX. F.C.E. México 1950.
- REGIA, J. Historia de Catalunya. Ed. Aedos. Barcelona 1959.
- ROMERO DURÀ, J. La rosa de Fuego. Ed. Grijalbo. 1975.
- ROVIRA I VIRGILI, A. Protector de la Riba. Ed. 62. Barcelona 1968.
- ROVIRA I VIRGILI, A. Ela política catalana. Tipografia Occitània. Barcelona 1929.
- SALVAT, J. Resultats obtinguts per la colònia oncològica par la Il·liga Barcelonina d'Hygiene Escolar. Barcelona 1913.
- SECO SERRANO, C. Alfonso XIII y la crisis de la Restauración. Ed. Ariel. Barcelona 1959.
- SOLA, P. Las escuelas racionalistas en Cataluña. 1907-1936. Tusquets Editor. Barcelona 1976.

50376

- SOLER, FR. Un segle de viya catalana. Ed. Aledor. Barcelona 1960.
- SOLER, J. Catalanisme i revolució burgesa. Ed. 62. Barcelona 1967.
- SILL, R. Barcelona, i el seu i història d'una ciutat. Rafael Dalmau Edit. Barcelona 1961.
- SISIS, R., ROURENT. Història de la premsa catalana. Ed. Bruguera. Barcelona 1965.
- TOLON DE LARA, M. Medio siglo de cultura española 1885-1936. Ed. Tecnos. Madrid 1973.
- TOLON DE LARA, M. La España del siglo XX. Ed. Librerie Espagnole. Paris 1961.
- URIZ, Y. La educación y la escuela en España 1874-1902. Ed. Aledor. Madrid 1967.
- USERRA RUIZ, X. La España del siglo XX. Desde el 1874 a XII y la muerte de Carrero Blanco. Ed. Dopesa. Barcelona 1976.

30717

- VILA, J. Les escoles ambients shir i xai. W. Ho-
ya Terra. Barcelona 1961.
- VILA, J., PAROL, E. Higiene y saneamiento en la ha-
bitación escolar. Barcelona 1961.

00718

- Programa extraordinario de cultura. C. Bonell y Bortve. Barcelona 1903.
- Primer Congrés Internacional de la llengua catalana. Barcelona. Octubre 1906. Organitzat per Josep Maria Font. Barcelona 1906.
- Primer Congreso Escolar Nacional. 1907.
- Congreso de Primera Enseñanza en Barcelona. Dip. J. Abadal. 1907.
- Memoria presentada por el Ayuntamiento de Barcelona al Ministro de Instrucción Pública. 1906-1911.
- Primer Congreso Español de Higiene Escolar. Barcelona 1912.
- Lliga Barcelonina d'Higiene Escolar. Barcelona 1914.
- Informe sobre el régimen municipal de Barcelona. Albert Martí. Barcelona 1914.
- Edificios escolares. Actuación social de la Caja de Ahorros para dotar de escuelas a Cataluña. Memoria fiscal de 1917. Barcelona 1917.

20774

- Por la autonomía de la Universidad. Clavé. A no. 30-
no. 1931.
- La autonomía de la universidad. Barcelona 1935.
- A l'evocació de l'edifici. DAC de la EPSTIR. Hom-
enent al Congrés de la Societat. Barcelona. 1972.

00120

DIARIS

- La Lucha.
- El Poble Catalá.
- La Publicitat.
- La Veu de Catalunya.
- El Progreso.

REVISTES

- Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya.
- Anuario Estadístico de la ciudad de Barcelona.
- Arquitectura.
- Boletín de la Institución Libre de Enseñanza.
- Boletín oficial del Ministerio de Instrucción Pública.
- Butlletí de l'Associació protectora de l'Arquitectura Catalana.
- Colección legislativa del Ministerio de Instrucción Pública.
- La Revista.
- Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo.
- Cuadernos de Pedagogia.
- D'aquí, d'allà.
- De l'escola.
- Diccionario de legislación Aranzadi.

00727

- El Clon i el arxiverio.
- El Forat de l'Primera Guerra Mundial.
- Forats municipal de Barcelona.
- Gran Enciclopedia Catalana.
- La edició de l'hispano-americana.
- La Revista.
- El Forat de la Guerra Mundial.
- Quaderns d'Estudi.

000000

NOTES

I

(1) La VC. 14-1-16.

(2) J.PUIG i CADAFALCH."Els mals de l'ajuntament".La VC.
2-4-1903. Citat per E.JARDI. Puig i Cadafalch. pg.57-58.

(3) Així almenys ho apunta F.CULI VERDAGUER, en el seu
texte El municipi modern.

(4) Citat per M.MARTINEZ CUADRADO. La burguesia conser-
vadora. pg. 49.

(5) "La sesión de ayer".El PR. 3-5-16.

(6) El PR. 27-3-17.

(7) La VC. 14-6-17.

(8)GMB. Sessió 28-6-17.

(9)idem.

(10)LET.12-8-21.

(11) GMB. Sessió municipal 13-10-20.

00723

(12) La VC. 17-2-16.

(13) La VC. 17-2-16.

(14) AJUNTAMENT DE BARCELONA. Parlament de l'alcalde de la ciutat.1922.

00724

II

(1) Després de la intervenció de Cambó a les Corts en defensa de la llengua catalana , el cap de govern Comte de Romanones , afirma que es donaran tota mena de facilitats a la vida regional i municipal, però que no donarà autonomia política. Argumenta que no son moments oportuns per discutir-ho i demana una treva fins que passin les actuals circumstancies (La VC9-6-16).

(2) Diaris com "El Poble catalá", "El progreso" i "La Publicidad " informen de l'existència de nombrosos voluntaris catalans a l'exercit francès .

(3) La votació que decidí la posició pro-aliats del PSOE va ser guanyada per 4090 vots contra 1218 .

(4) Si seguim el diari El Progreso durant els sis primers mesos de 1916 veiem com el mes de gener es parla de 30.000 obrers parats per protestar per l'augment de les subsistències (EPR 11-1-16). El mes de març tornem a trobar una convocatòria de vaga general amb el suport del PR, que va durar fins a mitjans de mes (PR 6, 7, i 15 -3-16) . El mes de juny son sectors determinats , com el tèxtil i el marítim , els que s'aturen i s'arriba a la xifra de 30.000 vaguistes (EPC 16 :6-16 / El PR 22-6-16).

00725

(5) La VC 7-10-15 , sense firma.

(6) " Catalunya reclama un port franc per a Barcelona i una zona neutral que transformaria en un centre de compradors i comerciants , i en sortirien afavorits els productes nacionals " . F.RAHOLA . Aspecteseconómics de la gran guerra .

(7) La VC 7-10-15. També els radicals participen en la campanya (El PR 9 i 10-10-15).

(8) L'anàlisi de les forces polítiques l'anirem matisant en cada període electoral . En aquest apartat queden reflectides les principals característiques de la Lliga i del PR , vàlides per tot l'estudi .

(9) La VC 7-3-16

(10) Afavoreix també la seva progressiva força hegemònica , la cooperació amb les seves directrius dels grups nacionalistes i dels grups monarquics .

(11) J.RUYRA. Obra Completa. Citat per AINAUD -JARDI. Prat de la Ribera, home de govern. pg. 154

(12) El PR 31-10-15.

00120

(13) A. de ALBORNOZ. El PR 14-11-15.

(14) D. ESTABEELLA. "Por la unidad de la patria". El PR.
26-6-16.

(15) A. LERROUX. "Los tribunos del pueblo". El PR 3-4-16.

(16) El PR. 9-4-16.

(17) "La miseria reina ". Sense firma. El PR. 31-7-15.

(18) Manifest de la Junta de Defensa republicana .6-2-14.
Citat per ALBERTI. El republicanisme catalá i la Restau-
ració monárquica.

(19) Firmaven el manifest i eren membres de la Junta Di-
rectiva del BRA : M. Domingo, F. Layret, S. Valentí i Camp,
J. Pinilla, J. Vidal Valls , B. Tona Xiberta, D. Ferrer,
P. Vilanova , J. m^{re} Pi Sunyer (La PB. 30-1-16)

(20) M. DOMINGO. "La verdad sobre España. Hasta el Rey".
La PB. 21-5-16.

(21) M. DOMINGO. Mitin a Lleida. La VC 4-10-15.

(22) Com exòlica F. Layret en una conferencia. La PB 24-3-16.

00727

(23) M.DOMINGO. Intervenció al Congrés sobre les aspiracions nacionalistes .La VC 11-6-16.

(24)El consistori barceloní havia evolucionat de la següent manera :

	Regidors republicans	No republicans
1904-1905	27	23
1906-1907	31	19
1909	36	14
1910-1911	41	9
1912-1913	35	15
1914-1915	29	21

La VC.17-11-1915.

(25)J.PUIG i CADAFALCH. Diada regionalista.La VC .30-1-16.

(26)La VC 13-11-15.

(27)J.BOFILL."La Lliga i la joventut".La VC3-11-15.

(28)LL.DURAN. "Vigílies d'eleccions".La VC 13-1015.

(29) La VC. 11-11-15.

(30) La VC 8-11-15.

(31) La VC 8-11-15.

00728

(32) El PR. dedica un número (14-11-15) a l'elecció, en el qual destaquem els següents articles :

A.LERROUX."Luchas pacificas y horizontes bélicos"(parla de la necessitat de democratitzar el govern per intervenir airosament en política internacional).

H.GINER."Dos polítiques" .(contraposició de la tàctica regionalista i de la radical en les incorporacions catalanes).

P.COROMINES."La síntesi de la nova llibertat" (esboç de programad'actuació municipal)

A.de ALBORNOZ. "Por España y por la República " (definició programàtica).

(33) "La batalla electoral". El PR.11-11-15.

(34)A.LERROUX. "Carta a X.Gambús demanant-li la seva inclusió en una candidatura de coalició republicana .

El PR. 4-10-15.

(35)Carta firmada per varis. "Proletarios".El PR.12-11-15

(36)A.MASO i LOPEZ."Ante las elecciones ".El PR. 11-11-15.

(37) "la batalla electoral". El PR.12-11-15.

(38)P.COROMINES."La síntesi de la nova llibertat" .El PR. 14-11-15.

(39)El PR. 5-11-15.

00729

- (40) El PR. 5-11-15.
- (41) El PR. 2-11-15.
- (42) Anuario Estadístico de la ciudad de Barcelona. 1917. pg. 50.
- (43) I. MOLAS. LLiga catalana. Vol. 1. pg. 105-106.
- (44) La VC .15-11-15.
- (45) El PR. 15-11-15.
- (46) "Senyals de lluita". La VC 4-1-15.
- (47) Segons El PR. , Bofill i Matas, Segura i Abadal quedaven arreconats en el nou consistori, en pujar a la direcció Duran i Ventosa, que representaria al grup de "El Continental" (Cambó, Prat, Puig, Duran). El PR. 7-1-16.
- (48) "El pueblo de Barcelona burlado por la Lliga". El PR. 2-1-16.
- (49) "El caciquismo de la Lliga". El PR. 2-1-16.
- (50) "El fracás de l'alcalde , la victoria de la ciutat". La VC. 2-1-16.

COPIA

(51) Acte d'homenatge a Duran i Ventosa en el Ateneu Obrer Català de Sant Andreu. La VC. 7-2-16.

(52) LL.DURAN. Intervenció en la festa regionalista del 30-1-16. La VC. 30-1-16.

(53) J.PUIG i CADAFALCH .Intervenció en la festa regionalista del 30-1-16. La VC. 30-1-16.

(54) Sembla que els qui promogueren els avalots havien col·laborat amb els regionalistes en les eleccions de novembre. No cal que ens escandalitzem: els regionalistes sabien que volien , i no dubtaven d'emprar tots els medis al seu abast per aconseguir-ho.

(55) Hem intentat refer aquesta sessió municipal mitjançant els resums transcrits als diaris La VC., El PR., i La PB. Això explica que en alguns moments s'intercalin textos en castellà corresponents a parlaments de regidors de parla catalana o a l'inrevés.

(56) Gaceta Municipal de Barcelona. nº 3.1916.

(57) El PR. 19-1-16.

(58) EPC. 19-1-16.

(59)... "El gran aliciente de los regionalistas es la perspectiva de altos sueldos..." La PB. 12-1-16.

00131

(60) La VC. 22-10-15.

(61) "Els enemics de la cultura". La VC. 13-1-16.

(62) El Pr. 13-1-16.

(63) A les publicacions de l'època relacionades amb ensenyament com ara El clamor del magisterio , Per l'escola, Butlletí dels mestres , no hem trobat cap comentari immediat ni posterior que es faci ressò de la creació de la CC.

(64) I.MOLAS. Lliga catalana. Vol.1.pg.113.

(65) GMB. 25-7-1917.

(66) GMB. 25-7-17.

(67) I.MOLAS. Lliga catalana. Vol.1.pg.113.

(68) La VC. 4-11-17.

(69) La VC. 9-11-17.

(70) La VC. 14-11-17.

(71) LCH. 4-11-17.

007

(72) La VC. 7-11-17.

(73) La VC. 6-11-17.

(74) La VC. 4-11-17.

(75)La VC. 4-11-17.

(76)El PR. 29-10-17.

(77) El PR. 28-10-17.

(78) El PR. 8-11-17.

(79)El PR. 11-11-17.

(80) El PR. 9-11-17.

(81)El PR. 7-11-17.

(82) El BRA desaparegué el mes d'abril de 1917, integrant-se en un nou grup, el Partit Republicá catalá ,creat per iniciativa de la Joventut Republicana de Lleida, i que aplegará gran part dels grups i entitats de l'antiga UFNR.

El partit aglutinava tendències federals , socialistes i

00753

catalanistes. Segons I. MOLAS (o.c. pg. 111) deixà de tenir força un cop passada la crisi del 1917 i subsistí sense potència fins 1930.

M. Domingo dirigí de fet el directori i el partit. Els seus homes més representatius eren Layret, Alomar, Ferrenya, Estivill, Companys, i A. Pi Sunyer.

El diari del grup fou La Lucha, que per dificultats econòmiques desaparegué el 7 de juny de 1919.

(83) LCH. 7-11-17.

(84) LCH. 8-11-17.

(85) LCH. 9-11-17.

(86) LCH. 10-11-17.

(87) LCH. 11-11-17.

(88) La VC. 12-11-17.

(89) LCH. 12-11-17.

(90) El PR. 1-1-18.

00732

(91) M. DOMINGO. On va Catalunya. 1927. Citat per A. BALCELIS Cataluña Contemporanea. Pg. 16-17.

(92) F. CAMBO. Per l'autonomia de Catalunya. Citat per J. GONZALEZ CASANOVA. Federalisme i autonomia .-pg. 252.

(93) Acord de l'Assemblea de la Mancomunitat . gener 1920. Citat per E. JARDI. Puig i Cadafalch. pg. 137.

(94) idem. pg. 137.

(95) Segons ALBERTI. El republicanisme català i la Restauració. pg. 404-406-468.

(96) Segons MOLAS . Lliga Catalana. Vol. 1. pg. 124.

(97) idem. pg. 125.

(98) Dels llibres consultats i de la lectura dels diaris no es desprèn cap raó per determinar el perquè del canvi de les diades electorals, que tenien d'haver-se produït el mes de novembre. Potser hi ha un decret modificador, potser la crisi de govern arran les dèrres eleccions legislatives i provincials les va fer retardar fins l'any següent.

(99) Cal recordar que també el diari del PSC, La Lucha, havia desaparegut el 7 de juny de 1919.

00735

(100) "Sabeis porque Romanones asombra con su frescura?
¿Por qué Don Eduardo Dato aunque caiga no se apura?
¿Por qué el cutis de Cambó no tiene igual en finura?... "
Anunci de una crema de bellessa femenina. La VC. 20-1-20.

(101) La VC. 24-1-20.

(102) LET. 30-1-20.

(103) La PB. 1-2-20.

(104) "Dia electoral". La PB. 8-2-20.

(105) "L'antivaga municipal". LET. 6-2-20.

(106) Ens centrarem només en l'anàlisi de la propaganda de la LL. i del PR. perquè creiem que encara que ja no es pugui paralar de bipartidisme-els radicals gairebé no tenen força a les provincials, la UMN es un nou corrent dretà a tenir en compte - a la ciutat de Barcelona i concretament a l'Ajuntament són aquests dos grups els dominants.

(107) La VC. 27-1-20.

(108) La VC. 1-2-20.

00715

(109) La VC. 1-2-20.

(110) La VC. 1-2-20.

(111) "pel futur govern de la ciutat". La VC. 6-2-20.

(112) "per Barcelona, per Catalunya ". La VC. 28-1-20.

(113) R. RUCABADO. "L'esperit de la ciutat". La VC. 6-2-20.

(114) POL. "Afirmacions patriòtiques". La VC. 22-1-20.

(115) "Les eleccions municipals". La VC. 21-1-20.

(116) La VC. 1-2-20.

(117) La VC. 22-1-20.

(118) La VC. 22-1-20.

(119) El PR. 30-1-20.

(120) El PR. 31-1-20.

(121) El PR. 31-1-20.

0076

(122) El PR. 6-2-20.

(123) El PR. 30 i 31 gener 1920.

(124) El PR. 8-2-20.

(125) El PR. 7-2-20.

(126) La PB. 1-2-20. En aquest any , el diari no era portantveu de cap grup i esmantenia al marge de les polèmiques partidistes.

(127) La PB. 1-2-20.

(128) La PB. 8-2-20.

(129) La PB. 8-2-20.

(130) La VC. 9-2-20.

(131) La VC. 9-2-20.

(132) La VC. 2-4-20.

(133) El PR. 10-2-20.

(134) El PR. 10-2-20.

00108

(135) El PR. 10-2-20.

(136) LET.13-2-20.

(137) "El resultado electoral y los problemas políticos de Barcelona ". La PB. 10-2-20.

(138)La PB. 10-2-20.

(139)La VC. 2-4-20.

(140)"La constitució del nou Ajuntament ". La VC. 2-4-20.

(141) El PR. 1-4-20.

(142) GMB. 22-4-20.

(143)GMB. 22-4-20.

(144) El PR. 7-4-20.

(145) M.de UNAMUNO, El PR. 6-1-22.

(146) M.de UNAMUNO, El PR. 7-1-22.

(147)"De les jornades derrereres ".La Revista .1-16-5-23.

00739

- (148) "Conferencia Nacional catalana." LRV. 1-4-22.
- (149) Segons J.A.GONZALEZ CASANOVA. Federalisme i autonomia.pg.265.
- (150) "La ciutat està per fer".LET. 3-2-22.
- (151) "Un projecte electoral" .LET.10-2-22.
- (152) La VC. 25-1-22.
- (153) "La nostra candidatura". La VC. 25-1-22.
- (154) La VC. 27-1-22.
- (155) La VC. 27-1-22.
- (156) La VC. 27-1-22.
- (157) Acte de presentació de la candidatura.La VC. 27-1-22.
- (158) idem.
- (159) La VC. 27-1-22.
- (160) Duran i Ventosa parla al miting de la Barceloneta.
La VC. 2-2-22.

00740

(161) "continuitat".La VC. 18-1-22.

(162) La VC. 3-2-22.

(163)La VC. 4-2-22.

(164) Lletre de recomanació dela candidatura.La VC. 27-1-22.

(165) El PR. 29-1-22.

(166) "A luchar por los ideales".El PR. 29-1-22.

(167) El PR. 1-1-22.

(168) El PR. 3-1-22.

(169) "Ante la lucha.Nuestra bandera".El PR. 20-1-22.

(170) El PR. 5-2-22.

(171) El PR. 5-2-22.

(172) El PR. 5-2-22.

(173) El PR. 7-2-22.

(174) El PR. 5-2-22.

00747

(175) E.IGLESIAS."Grandez del partido radical".El PR.
15-2-22.

(176) La PB. 29-1-22.

(177) La VC. 2-2-22.

(178) La PB. 5-2-22.

(179) La PB. 27-1-22, i 5-2-22.

(180) La PB. 1-2-22.

(181) La PB. 1-2-22.

(182) La VC. 6-2-22.

(183) El PR. 7-2-22.

(184) La PB. 7-2-22.

(185) Com a conseqüència de l'agregació de Sarrià a Barcelona i per R.O. del 12-1-22, un dels regidors de Sarrià passa a ser-ho de Barcelona , i cal que un regidor barceloní sigui eliminat per sorteig.

(186) La VC. 6-2-22.

00142

(187) Ia VC. 1-4-22./ E1 PR. 2-4-22.

00743

III

(1) Segons M.ARTOLA.La burguesia revolucionaria.pg.278.

(2) L'any 1911 es crearen les Direccions Generals, amb les quals es pretenia donar un caràcter més tècnic que burocràtic al control de l'Estat. Influf en aquest fet el nomenament de Rafael Altamira, vinculat a la ILE, com a "Director general de la Enseñanza. "

(3) El testimoni més viu i explícit ens l'ofereix l'obra de Luis Bello :Viaje a las escuelas de España.Ed. Magisterio Español.Madrid 1926.

(4)"Delegación Regia y Junta Municipal de la Enseñanza de Barcelona". AEB. 1903.

(5) Varen ocupar aquest lloc, des de la seva creació el sr. Pere G.Maristany i Oliver.Des de 1906 fins 1911 el sr. Mariano Batlles i Bertran de Lis.Ambdós adreçaren informes sobre la deficient situació de l'escola pública barcelonina al Ministeri, però no sabem res mes de la seva gestió.

(6)MIP. Colección legislativa.

(7) Arxiu Galí.Llibre II,cap.IV,pg.260 a 264.

00744

IV

(1) Hem inclòs aquest apartat perquè ajuda a entendre el caire polític que prenen les realitzacions de la CC. Per a redactar-lo ens ha estat de gran ajut el llibre de J.A.GONZALEZ CASANOVA, Federalisme i autonomia .

(2) J.PUIG i CADA FALCH. Discurs presidencial als diputats de la Mancomunitat. LRV. 16-10-19.

(3) Programa del Tívoli . Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c.pg. 546-547.

(4) Proyecto de Administración Local. Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c.pg. 551.

(5) Bases de la Mancomunitat Catalana. Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c. pg. 553.

(6) idem. pg . 554.

(7) PRAT DE LA RIBA. "Als diputats de la Mancomunitat". Sitges. 1917. Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c.pg. 212.

(8) Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c.pg. 216.

(9) Conclusiones de l'Assemblea de Parlamentaris. Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c. pg. 579.

00745

(10) El PR. 31-10-17.

(11) Citat per J.Mª POBLET. El moviment autonomista a Catalunya. 1918-1919. pg. 14.

(12) GMB. Sessió 8-1-19.

(13) GMB. Sessió 8-1-19.

(14) LCH. 1-12-18. Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c. pg. 234.

(15) Citat per J.Mª POBLET. o.c. pg. 28-29.

(16) Proposta del dia 21-12-18. Citat per J.Mª POBLET.
O.c. pg. 42.

(17) GMB. Sessió 14-6-1920.

(18) Estatut d'autonomia de 1919. Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c. p. 635.

(19) Proyecto de autonomia presentado al Congreso. Art. 10.
Citat per GONZALEZ CASANOVA. o.c. pg. 621-622.

(20) J. PUIG i CADAFALCH. Citat per J.Mª POBLET. o.c. pg. 47.

(21) Constitució de l'Havana. Citat per GONZALEZ CASANOVA,
o.c. pg. 677-678.

00748

V

-

(1) Per a l'elaboració d'aquest apartat hem fet servir les fonts següents :

1. AEB. Corresponent a cada any.
2. Memoria presentada al MIP, por el Delegado Regio de Barcelona .1906-1911.
3. Estudi Vega i March , publicat per l'Ajuntament de Barcelona a Les Construccions Escolars .
4. LL. NICOLAU D'OLIVER. Conferencia a la SBAI. 1922.
5. GENERALITAT DE CATALUNYA. L'ensenyament popular a Catalunya. 1937.
6. J. IGLESIAS. El movimiento demografico en Cataluña en los últimos 100 años.

(2) En els estudis demografics consultats es considerava normal que la població escolar abastés un 14 % del cens general.

(3) Arxiu Galf. pg. 211.

(4) Annex 16 del llibre Les construccions escolars.

(5) Almenys així ho fan constar les entitats econòmiques en l'estudi que remetien a la CC. el 13-5-16 .Reproduït a Les construccions escolars. pg.157.

00743

(6) AEB.

(7) AJUNTAMENT DE BARCELONA. Les construccions escolars.
pg. 41-42.

00748

(1) RAFAEL CAMPALANS. "Parlament inaugural del Curs d'enguany a l'Escola Elemental del Treball". LRV.16-3-20.

(2) J.RUIZ CASTELLA. "Els nous objectius de l'educació".LRV. 16-4-21.

(3)"El gran dilema de l'enseyament".LRV. 1-10-20.

(4)T.ROIG i LIOP. "Els dos camins".LRV. 16-3-22.

(5)R.CAMPALANS."Els problemes de l'educació del noble". LRV. 1-15 desembre 1922.

(6)Reproduït a LRV. 16-3-20.

(7) LRV. 1-15 desembre 1922.

(8)LRV. 16-7-20. Reproduït del Butlletí nº 3 de Nostra Parla.

(9) LRV. 16-10-19.

00749

- (10) S.GENIS."Escoles nominals ".B.APEC. desembre 1917.
- (11) T.VICENS. "Explicant veritats".B.APEC. novembre 1918.
- (12)CLM. 16-1-17.
- (13) El PR. 8-5-16.
- (14)LL.JOU i OLIO. "Posibilitades de autonomia.¿Qué temores y que esperanzas puede despertar en los maestros la descentralización de la enseñanza ? "CLM. 4-2-17.
- (15)Comunicació de l'APEC a la FNMC. B.APEC. abril 1918.
- (16)Comunicació de l'APEC a la Mancomunitat.B.APEC. abril 1918.
- (17)Conferència a l'Ateneu Empordanés. La VC. 17-2-22.
- (18)J.Me LoPEZ PICO. "Volem la Universitat".LRV.1-11-17.
- (19)LRV. 1-7-18.
- (20) LRV. 1-1-19.
- (21)M.de UNAMUNO."La autonomía docente".El PR.7-1-17.

00780

- (22) A.G. "El problema universitari catalá".LRV.1-16 febrer 1923.
- (23) ROVIRA I VIRGILI."Volem la UNiversitat".LRV.1-16 gener 1923.
- (24) PRAT DE LA RIBA. "Per la llengua catalana".LVC. 31-1-1913.
- (25) LVC. 7-11-16.
- (26)Acte d'afirmació catalana a l'Ateneu Autonomista del districte VI. LVC 7-11-16.
- (27) La VC. 26-6-16.
- (28)J.CARNER. "El testimoni".La VC. 24-11-15.
- (29) "Castellá i catalá" .La VC. 24-11-15.
- (30) La VC. 23-11-15.
- (31) "la circular Mauna" .EPC. 1-2-16 / El PR.2-2-16.
- (32)Com a prova de la forta repercussió que tingué aquesta mesura restrictiva envers el catalá ,incloem la

00757

llista de les entitats que signaren o enviaren telegrames de protesta a Madrid :

SEBAP , IACSI, FTN, AB, Lliga de Defensa Comercial i Industrial, Cambra de Comerç, Cambra de l'Industria , Academia de Jurisprudència i Legislació, Unió de Viticultors de Catalunya, Unió Gremial , FAD , Cercle Artístic Sant LLuc , Lliga espiritual de la Mare de Deu de Montserrat , Orfeó Català , APEC , Lliga del Bon Mot , Arts i artistes, Nostra Parla , IEC , Associacions escoles Dels Districtes II i VI , Ajuntaments de Manresa , Sabadell, Girona, Reus, Tarragona, Capellades , ...

(33)La VC. 4-2-16.

(34) La VC. 5-12-15 / La VC. 4-11-16.

(35)La VC. 6-1-17.

(36)LRV. 16-10-19.

(37)A.BASTARDAS."El pressupost de Cultura de 1908".
B.APEC. març 1918.

(38) F.FLOS i CALCAT. Notes biogràfiques.pg.8.

(39)La VC. 24-1-16.

00752

(40) "Els mestres oficials catalans ". B.APEC.novembre 1918.

(41)"L'ensenyament del llenguatge a Catalunya" .CLM. 27-3-1917.

(42) GMB. 1918.

(43) L'APEC nasqué el 1899.El seu primer president fou Josep Fiter. A l'any 1914 incrementà considerablement el número de socis i les activitats . Va arribar a tenir a l'any 1933 , 7813 socis. Deixà d'existir l'any 1939.

(44)LL.JOU I OLIO. "Mancomunitat".B.APEC. juny 1918.

(45)F.CULI VERDAGUER. L'Escola Normal catalana.LRV. 1-8-20.

00253

(1) Davant la manca de programes culturals explícits teníem tres camins per acostar-nos a aquest ideari cultural:

- l'observació de la seva tasca a les corporacions
- les declaracions dels seus prohoms a la premsa i revistes
- les crítiques a aquesta tasca i a aquestes declaracions.

Així ho hem fet, però per manca de temps ens hem limitat a consultar les fonts, sobretot en el moment en que es creà la CC. Aixó fa que aquest apartat tingui una greu limitació, ja que generalitzem a tot un període històric els trets que només hem observat entorn l'any 1916. Tot i aixó, la consulta de la premsa en les diades electorals dels anys 1917 al 1923, ens permet constatar la validesa de la nostre aproximació.

(2) La VC. 23-10-13. Citat per AINAUD -JARDI. Prat de La Riba, home de govern. pg.35.

(3) Memoria adreçada a la Diputació de Barcelona.1910. Citat per AINAUD-JARDI. o.c. pg.64.

00134

(4) A.ROVIRA I VIRGILI. "La nostra premsa ".La VC. 2-9-15.

(5) J.PUIG I CADAVALCH. Parlament al CADCI. LRV.31-4-17.

(6) Ens caldria dedicar un apartat a comentar l'ideari cultural de Prat de la Riba, exposat per ell mateix en els textos elaborats per constituir les noves institucions culturals de la Mancomunitat, sobretot l'Institut d'Educació general. La manca de temps ens fa preferir no encetar el tema i creiem que tothom que s'hi interessi pot fer-se'n una aproximació amb els següents treballs :

AINAUD-JARDI. Prat de la Riba , home de govern.

P.PAGES. Política cultural de Prat de la Riba. Dins A l'avantguarda de l'educació.

(7) J.FOLCH I TORRES. "En Prat de la Riba i el nostre renaixement artístic ".La VC. 13-8-17.

(8) Segons AINAUD-JARDI. o.c. pg. 167.

(9) La VC. 7-4-14.

(10) La VC. 31-5-16.

(11) Per comprendre l'abast de l'obra escomesa des de la Diputació de Barcelona i la Mancomunitat, caldria valorar

00755

les institucions culturals creades en el conjunt de les realitzacions en tots els serveis. No és aquest l'objectiu del nostre treball. Creiem que per a una enumeració i descripció d'aquestes institucions pot ser útil la lectura dels dos volums de propaganda editats per la pròpia Mancomunitat : L'obra a fer. i L'obra realitzada.

(12) La VC. 27-9-15. Reproducció de l'editorial de presentació apareguda a Quaderns d'Estudi.

(13) "A aquesta obra , es de justícia dir-ho, hi han col·laborat tots els partits , units per l'ideal d'engrandiment i llibertat de Catalunya, que és la bandera que entre nosaltres cobria tota diferència , que és la meta on duen totes les rutes seguides pels catalans ".

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. L'obra realitzada. pg.12.

(14) La VC. 4-5-11. Citat per AINAUD -JARDI. o.c.pg.86.

(15) Citat per AINAUD-JARDI.o.c.pg.86.

(16) C.AMETLLA. Memòries polítiques .

(17) "subvencions a la cultura radical".La VC. 17-1-16.

00756

(18) El PR. es mantingué actiu en la vida política espanyola fins els anys de la segona República. Malgrat que el seu ideari està fortament associat a la personalitat de Lerroix, és evident que al llarg d'aquests anys la seva actuació va anar variant, almenys per acomodar la seva tàctica a les noves conjuntures. Recollim en aquest apartat els aspectes del seu ideari cultural que hem trobat a la premsa dels anys de la creació de la CC. (1915-1917). Som conscients de la necessitat d'ampliar aquesta visió en altres moments històrics.

Pel període anterior pot ser vàlid consultar els llibres de ROMERO MAURA, La rosa de fuego, i de J. COMBLLIY ULLMAN, La semana trágica.

(19) H. GINER DE LOS RIOS. "Por el idioma nacional".
El PR. 26-2-16.

(20) La VC. 19-6-16.

(21) EPC. 20-6-16.

(22) J. CABALLERO. "Directorio pedagógico". El PR. 13-5-17.

(23) B. APEC. 8-11-18.

00757

(24) "Las enseñanzas técnicas de la Diputación". El PR.
1-2-16.

(25) H.GINER DE LOS RIOS. El PR. 9-8-15.

(26) J.ROCHA. Inauguración de las escuelas del Casino
del Somorrostro. El PR. 9-8-15.

(27) "Invasión clerical. La mogiganga de ayer". El PR.
2-3-17.

(28) H,GINER DE LOS RIOS. Discurs en el Congrés. El PR.
13-6-16.

(29) Mantien escola l'any 1915, les següents entitats:
Circulo Republicano Fraternal, Circulo Juventud Republicana Radical Sans, Circulo Agrupación Radical Instructiva D. IX, Ateneo obrero Republicano Autonomista de Hostafrancs, Ateneo Republicano Radical del Pueblo Seco ,
Centro Obrero Republicano Radical de la Derecha de Gracia, Centro Obrero Republicano Radical del D.X , Casa del Pueblo , Centro Republicano Radical instructivo
Fraternidad Republicana Gervasiense , Ateneo Instructivo Radical del D.X, Juventud Republicana Radical de San Andres, Fraternidad Republicana Radical Martinense,

00758

Unión Republicana Graciense, Juventud vanguardia radical de la Barceloneta , Ateneo de concentración radical D.VI, Ateneo Obrero de Pueblo Nuevo , Ateneo Republicano radical de Fuerte Pio, Casa del Pueblo de Pekin , Asociación Republicana popular , Agrupación Paz y Amor, Centro Instructivo Republicano Radical ,Sociedad Progresiva Femenina , Fraternidad Republicana Instructiva El Pueblo , Escuela libre graduada del Casino Republicano de la Barceloneta, Casa del Pueblo del D. V.

(Segons el PR. 15-8-15)

(30) Segonsels anuncis inserts a El PR.

(31)"De la Diputación . Escolios a la última sesión".
El PR. 21-7-15.

(32)"Los mangoneadores de la Lliga".El PR. 18-6-16.

(33)"Se agita el separatismo. Esta es la hora española".
El PR. 12-6-16.

(34)"Por la unidad de la Patria".El PR. 26-6-16.

(35) A.MONTANER."La obra de la Mancomunidad".El PR.
2-6-16.

(36)CLM. 30-5-16.

00709

(37) A. MONTEANER. "La obra de la Mancomunidad". El PR.
5-6-16.

(38) El PR.

(39) CLM. 14-6-16.

(40) Com a prova d'acapament de càrrecs , en el dia-
ri lerrouxista citen aquests exemples :

Alexandre Galf.	Consell d'Investigació Pedagògica.	3.000'-
	Càtedra de Dibuix	3.000'-
	Director Escola de Bells Oficis	1.000'-
Eugeni d'Ors	.Consell d'Investigació Pedagògica.	3.000'-
	IEC	3.000'-
	Professor Escola Bibliotecàries	1.500'-
	Secció Ciències	1.500'-
Felix Cardellach.	Professor Geometria	2.000'-
	Professor Arts i Oficis	2.000'-
	Un altre càtedra	2.000'-
Ela di Homs	. Consell d'Investigació Pedagògica.	3.000'-
	Professor Escola Montessori	1.500'-

(El PR. 8-2-16).

00750

(41) "La Lliga y la escuela nacional".El PR.27-10-15.

(42) El PR. 1-8-16.

(43)Només hem consultat per a realitzar aquest apartat "El poble català" i"La Publicidad "dels anys 1915 i 1916.Pot deduir-se l'ideari del PRC del fet que els seus homes procedien de la UFNR i del BRA.

(44)J.CASAS CARBO. "Del passat, del present i de l'avenir de la llengua catalana".EPC. 1-1-16,

(45)P.COROMINES."La nostra llengua".EPC.1-1-16.

(46) "L'atzagaiada d'en Maura.Conseqüències polítiques". EPC. 8-2-16.

(47) "La lliga i Catalunya".EPC. 4-5-16.

(48)M.FOLGUERA I DURAN. "Els actes d'ahir".EPC.2-1-16.

(49)"Educació". EPC. 6-6-16.

(50) "Per la cultura popular.La política de l'Esquerra". EPC. 18-3-16.

500000

(51) EPC. 15-1-16.

(52) Citat per ALBERTI. El republicanisme catalá...pg.291.

(53) C.GIRALT. "Les places de braus a Barcelona".EPC.
27-2-16.

(54) "Cultura popular".EPC. 15-2-16.

(55) "Després de les eleccions.La política per la cultura". EPC. 17-4-16.

(56) Citat per ALBERTI. El republicanisme catalá ...pg.384.

(57) La PB. 11-1-16.

(58) S.VALENTI. "Un grapat de veritats".La PB. 1-1-16.

(59) "El timo de la cultura.Lo que es la Lliga". La PB.
7-4-16.

00702

VIII

---

(1) El PR. 30-7-15.

(2) El PR. 1-10-15.

(3) GMB. Sessió 25-1-17.

(4) LA VC. 26-1-17 / El PR. 26-1-17.

(5) Reproduïdes a Les construccions escolars.pg.146 a 148.

(6) Arxiu Galf. Llibre II, cap . IV,pg.222-226.

(7) Arxiu Galf. Llibre II., cap.IV,pg.201 bis.

(8) Les dades per a l'elaboració de la taula resum estan extretes de les GMB.

(9) Les dates corresponen al dia de publicació de les GMB.

(10) Dictamen de la Comissió de Reforma demanant una subvenció al MIP. 28-2-1905.Reproduït a Les construccions escolars.pg.29.

00707

- (11) Segoncel B.APEC. nº 6.1918."Moviment Montessoria".
- (12) EL DILUVIO. Los grandes parásitos del erario municipal. pg.114.
- (13) B.APEC. Abril 1921.
- (14) LRV. 1-6-21.
- (15) DELEGACION DE CULTURA. L'obra de colonias . 1930.
- (16) E.HIDALGO. "Colonias escolares.Los desheredados".
El PR. 7-6-16.
- (17) MERY. Higiene scolaire.
- (18) GMB. 23-2-16.
- (19) GMB. 19-4-23.
- (20) B.APEC. nº 1.1918.pg.16.
- (21) GMB. 25-7-18.
- (22) GMB. 29-12-21.
- (23) GMB. 21-6-22 / GMB. 13-7-22.

00764

(24) J.CABALLERO. "Cantinas escolares para todos los niños " . El PR. 29-1-17.

(25) AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. Cantinas escolares municipales. 1911-1914.

(26) AJUNTAMENT DE BARCELONA. Els jardins dels infants.

(27) idem.

(28) idem.

(29) idem.

(30) Reproduit a Les construccions escolars .pg. 275.

(31) C.PI SUNYER. Per la cultura obrera. 1923.

(32) Amb els treballs realitzats a aquestes escoles , la CC. presentà una ponència al X Congrés Internacional d'Otologia , celebrat a Paris el juliol de 1922 .Está reproduïda a la GMB 20-7-22.

(33) AJUNTAMENT DE BARCELONA. Les construccions escolars. pg. 246-248.

00703

- (34) AJUNTAMENT DE BARCELONA. Les construccions escolars. pg.229-230.
- (35) idem.pg. 231.
- (36) idem. pg. 229.
- (37) GMB. 27-1-21.
- (38) "L'Institut d'Orientació Professional" LRV.11-12-18.
- (39) La PB. 25-1-16.
- (40) Per la redacció d'aquest apartat hem fet servir bàsicament el material que reproduïx el llibre Les Construccions escolars publicat l'any 1921 per la CC.
- (41) Les construccions escolars. pg. 27-31.
- (42) idem.pg.30-31
- (43) idem.p g.35.
- (44) Base 2ª.Apendix B del Dictamen. Reproduït a Les construccions escolars.pg.83.
- (45)idem.pg. 47.

C O R R E C T O

- (46) idem.pg. 76.
- (47) idem.pg. 41.
- (48) idem. pg. 43.
- (49) idem.pg. 71.
- (50) idem.pg. 75.
- (51) idem.pg. 85-86.
- (52) El PR. 25-7-15.
- (53)EPC. 26-5-16.
- (54) Les construccions escolars. pg. 156-159.
- (55) QE. gener 1917 / CLM. 3-1-17.
- (56) Les construccions escolars. pg.160.
- (57) BAPEC. nº 3.1917.
- (58) B.APEC. abril 1921.
- (59) Les construccions escolars.pg.159.

00707

(60) idem.pg. 160.

(61) CLM. 6-6-16 / CLM octubre 1917.

(62) CLM. 10-7-17.

(63) Cal recordar la campanya anterior de l'entitat l'any 1910 , on participaren Hurtado, Domingo, Giner de los Rios, Pinilla i Pere Coromines. (La PB. 16-2-16).

(64)El PR. 7-10-15.

(65) La VC. 15-2-16.

(66)Parlen de l'acte els diaris El PR. 8-2-16 / La PB. 16-2-16/La VC 15-2-16 / EPC 27-2-16 / i la GMB.16-2-16.

(67) La VC. 2-7-17.

(68) N'hem llegit la referència en les donades al Centre Obrer del carrer Mercaders (EPC . 24-2-16), a la Normal de mestres (La PB. 13-3-16), al CADCI (EPC. 19-3-16), i a l'Ateneu Català de Sant Martí (EPC. 2-6-16).

(69)EPC. 28-3-16.

06738

(70) B.APEC. 5-5-18.

(71) "De l'Ajuntament.Per fer feina profitosa ".EPC.
25-3-16.

(72) "Edificis per a escoles,els efectes pedagògics".
EPC. 6-5-16.

(73)Publicat integre al diari El PR. 15-5-16.

(74)J.CABALLERO."Reformas en la enseñanza local.Como han
de hacerse los locales escuela ". El PR. 22-1-17.

(75)El mateix tema es tractat a El PR. 25-4-17.

(76)"Les grans escoles nord-americanes" .La VC. 23-11-15.
"El grup escolar Baixeras, per la bellesa i l'higiene
de les escoles ". La VC. 25-6-17.

M.GALES. "Estetica i pedagogia ". La VC. 1-11-17.

(77) La VC. 29-5-16. M. AINAUD. "Edificis per a escoles".

(78)Les construccions escolars .pg. 164.

(79)idem.pg.162-164.

00768

(80) Les construccions escolars.pg. 150.

(81) La VC. 6-6-17.

(82)Les construccions escolars.pg. 181.

(83)idem.pg. 181.

(84) idem.pg.172-173.

(85)idem. pg. 175.

(86) idem.pg. 178.

(87) idem.pg. 179.

(88)idem.p g. 176-177.

(89)Amb l'ajut de l'Arxiu Històric del COACB, varem realitzar l'any 1973 un estudi dels edificis escolars públics de Barcelona, on insistíem en la necessitat de valorar-los per uns criteris més amples que els únicament estètics. Com que creiem que el treball encara és vàlid adjuntem aquí les anàlisis de les escoles construïdes per la CC.

00770

(90) Arxiu Galf.

(91) EL DILUVIO. Los grandes parásitos del erario municipal.

(92) "Edificios escolares.El grupo Baixeras".CLM.10-7-17.

(93)F.CULI VERDAGUER."Edificis escolars".B.APEC. febrer 1918.

(94) D'ací, d'allá. 1922.nº 52.

(95)Arxiu Galf.

(96)Les construccions escolars.pg. 255.

(97)R.O. 20-10-16. GMB. 1916.

(98)Arxiu Galf.

(99)GMB. 20 -6-17

(100) Les construccions escolars. pg.291- 293.

(101)GMB. 13-10-21.

00777

(102) La PB. 30-11-21.

(103) A.GALI."Un plet. Les noves escoles".B.APEC.
Desembre 1921.

(104)Arxiu Galf. Llibre II, cap. IV, pg. 294 a 297.

(105)M.FOLGUERA I DURAN. Carta adreçada al sr. D'D'Oliver.
Reproduïda a Les construccions escolars. pg. 302.

(106) Comunicació del Deganat de Mestres Públics de
Barcelona. Reproduït a Les construccions escolars.
pg. 299-303.

(107) Arxiu Galf.Llibre II, cap. IV,pg. 296.

(108)GMB. 23-2-22.

(109) GMB. 19-10-22.

(110) RO. 14-1-23. GMB. nº 3.1923.

(111)La VC es el diari que dedicà més atenció al tema.
Publicà el text dels decrets que hi feien referència i
dos editorials lloant-ne el contingut . La VC. 21-2-22/
La VC. 22-2-22/ La VC. 23-2-22/ La VC. 27-2-22.

00712

(112)"Disposicions encertades".La VC. 21-2-22.

(113) "La cuestión escolar.El idioma y la escuela".
La PB. 28-2-22./La PB. 19-2-22/ La PB. 21-2-22/.

(114) El PR. 21-2-22 / El PR. 24-2-22.

(115) La VC. 20-2-22.

(116)"Els alumnes de l'Escola Normal i els grups escolars ". La VC. 24-2-22.

(117) La VC. 21-2-22.

(118)Folguera i Duran .Carta adreçada a Ll.Nicolau d'Olwer. B.APEC. Abril 1922,

(119)Arxiu Galf. Llibre II.Cap.IV.pg. 305 a 308.

00113

EPILEG

---

(1)"Balanç municipal. L'ensenyament i l'Ajuntament le-
rrouxista". La VC. 11-11-15.

(2)"L'esforç per la cultura". La VC. 4-11-20.

(3)idem.

(4)Els articles que hem localitzat sobre el tema son
elssegüents :

"L'obra cultural de l'Ajuntament de Barcelona".5-2-20.

"L'esforç per la cultura".4-11-20.

"La tasca del nostre municipi". 15-1-20.

"La UMN contra els infants de la ciutat ".

"L'obra del Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura".
1-2-22.

"L'obra del Ajuntament de Barcelona.Construccions esco-
lars ".2-2-22.

"L'obra pedagògica i social del Institut de Cultura de
la Dona". 1-2-22.

"Més escoles noves".1 -4-22.

"L'educació d'anormals a Catalunya".1-4-22.

(5) DURAN iREYNALS parla a l'Ateneu Nacionalista Verda-
guer.La VC. 2-2-22.

207

(6) Declaracions de Puig Esteve a La VC. 15-1-20.

(7) La VC.10-1-22.

(8) Paraules de E.Maynes a la sessió de composició del nou Consistori, La VC. 1-4-22.

(9) "La obra del partido radical en el Ayuntamiento. Obra social y cultural". El PR.7-2-20,

(10) "La labor constructiva del PR en el Ayuntamiento de Barcelona". El PR. 29-1-22.

(11) Les construccions escolars. pg. 220.

(12) "La acción cultural del Ayuntamiento de Barcelona". El PR.2-4-22.

(13) F.Culí Verdaguer diu en un article que els nous grups escolars "els construeix la municipalitat pel seu propi esforç , encara que amb una general indiferència consistorial". "Comentari".LRV. 16-4-20.

(14) No ens estranyaria gens que aquesta cooperació per obtenir més fons municipals es fés més en vista a la futura exposició que de cara a les activitats culturals.

60113

(15) N. D'OLWER. Conferencia a la SBAI. 1922.

(16) Les construccions escolars .

(17) N. D'OLWER. Conferencia a la SBAI. 1922.

03110

INDEX

00714

INDEX

CAPITOL O. INTRODUCCIO.	1
Metodologia i fonts	7
Agraïments	11
Sigles	12
CAPITOL I. POLITICA MUNICIPAL.	
BARCELONA 1916-1923.	14
INTRODUCCIO	15
L'ORGANITZACIO DE L'AJUNTAMENT SEGONS LA LLEI MUNICIPAL VIGENT	17
LA LLUITA PER L'AUTONOMIA ADMI- NISTRATIVA I LA REFORMA DE LA LLEI MUNICIPAL.	23
L'ELECCIO DE ALCALDE I ELS NOME- NEMENTS DEREIAL ORDRE.	39
Els alcaldes de la ciutat	42
CAPITOL II. LES ELECCIONS MUNICIPALS A LA CIUTAT DE BARCELONA.	50
LES ELECCIONS MUNICIPALS de 1915.	51
LA CONJUNTURA INTERNACIONAL I LES SEVES REPERCUSIONS A CATALUNYA.	52
LES FORCES POLITIQUES	61

00778

La Lliga regionalista	62
El Partit Radical	66
La Unió Federal Nacionalista Republicana	72
El Bloc Republicà Autonomista	75
Campanya electoral de la Lliga Regionalista per les eleccions del novembre de 1915	78
Campanya electoral del Partit Radical per a les eleccions del novembre de 1915.	88
EL NOU CONSISTORI	95
LA CREACIO DE LA COMISSIO DE CULTURA	102
LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1917.	116
LA CONJUNTURA POLITICA. La CRISI DE 1917 I ELS PARTITS POLITICS CATALANS	116
L'Assemblea de Parlamentaris	119
El clima polític	130
Les dues candidatures. La Lliga Regionalista	132
La candidatura republicana	137
ELS RESULTATS ELECTORALS	148
CONSTITUCIO DEL NOU AJUNTAMENT	153

00779

LES ELECCIONS MUNICIPALS DEL 8 DE FEBRER de 1920.	157
LA CONJUNTURA POLITICA.LA CRISI SOCIAL I ELS PARTITS POLITICS CA- TALNS.	
EL CLIMA POLITIC	165
LES CANDIDATURES.	169
La Lliga Regionalista	
El Partit radical	176
Les altres candidatures	181
ELS RESULTATS DE LES ELECCIONS	183
LA COMPOSICIO DEL CONSISTORI	189
LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1922.	199
VIGILIES DE LA DICTADURA.	
Les noves alternatives nacionalis- tes.	203
AMBIENT DE BARCELONA DAVANT LES ELECCIONS	207
LES DIVERSES CANDIDATURES. La Lli- ga Regionalista davant les eleccions del 1922.	209
El Partit Radical	215

00760

	ELS RESULTATS DE LES ELECCIONS	224
	EL NOU CONSISTORI	226
CAPITOL III.	ELS ORGANISMES LOCALS RESPONSABLESEN MATERIA CULTURAL I EDUCATIVA.	234
CAPITOL IV.	LA LLUITA PER A LA GESTIO DELS ORGANISMES EDUCATIUS.	245
	INTRODUCCIO	246
	EL CONCEPTE D'AUTONOMIA CULTURAL	248
	ELS PARTITS POLITICS I LA LLUITA AUTONOMICA.	250
	PROJECTES POLITICS I ADMINISTRATIUS PER A LA CONSECUCIO DE L'AUTONOMIA CULTURAL.	254
	La Solidaritat Catalana	254
	El Proyecto de Administración Local.	257
	La ~~Ma~~ comunitat	259
	L'Assemblea de Parlamentaris	264
	L'Estatut d'Autonomia de 1919	268
	La Constitucio de la Republica catalana de La Havana.	279

00131

CAPITOL	V	.SITUACIO ESCOLAR DE BARCELONA	283
		Introducció	284
		Cens General	285
		Cens escolar	285
		Distribució del cens escolar	286
		L'escola privada	288
		L'escola pública	291
		L'ambient i el funcionament de l'escola pública	293
CAPITOL	VI.	LES INFLUENCIES DE L'AMBIENT EN EL PERIODE DE CREACIO I AC- TUACIO DE LA COMISSO DE CULTURA .	294
		INTRODUCCIO	295
		UNA ESCOLA PUBLICA PER A L'ALLI- BERAMENT DEL POBLE .	296
		REPERCUSSIONS EN L'AMBIT ESCOLAR DEL MOVIMENT AUTONOMISTA .	307
		Els estaments docents	312
		UNA NOVA UNIVERSITAT PER A CATALUNYA ?	323
		VERS LA NORMALITZACIO LINGUIS- TICA	330
		Diades de la llengua catalana	339
		La llengua catalana a l'escola	342

00782

	L'APEC	353
	Les escoles catalanes de l'APEC.	357
CAPITOL VII .	APROXIMACIO A LA POLITICA CULTURAL I EDUCATIVA DELS PARTITS.	359
	INTRODUCCIO	360
	POLITICA CULTURAL DE LA LLIGA REGIONALISTA. La lluita per l'obtenció d'uns mitjans institucionals propis.	362
	A la recerca d'una nova plataforma de poder :La Comissió de Cultura.	378
	POLITICA CULTURAL DEL PARTIT RADICAL	381
	L'escola com a fonament de la democracia.	387
	L'acció cultural del PR. des de l'Ajuntament de Barcelona.	392
	Les acusacions	394
	L'afer de les escoles especials.	401
	ELS REPUBLICANS NACIONALISTES	404
	La UFNR	404
	El BRA	413

00783

CAPITOL VIII	. LA TASCA DE LA CC.	
	INTRODUCCIO	419
	LES ACTIVITATS DE LA NOVA COMISSIO DES DE LA SEVA CREACIO FINS EL FUNCIONAMENT DE L'ASSESORIA TECNICA .	423
	LA CREACIO DE L'ASSESORIA TECNICA	426
	ESBOS BIOGRAFIC DE M.AINAUD	430
	LES REALITZACIONS DE LA CC.	436
A)	CRONOLOGIA	438
B)	CAMPS D'ACTIVITAT	469
B.1)	ESCOLES NACIONALS	469
B.2.)	Escoles Montessori	476
B.3)	BIBLIOTEQUES	480
B.4)	INSTITUCIONS PARAESCOLARS	483
B.4.0)	Introducció	483
B.4.1)	ELS SERVEIS DE COLONIES, SEMICOLONIES I BANYS DE MAR.	
B.4.1.1.)	Les colonies	484
B.4.1.2.)	Semicolonies .Les escoles a l'aire lliure de l'Ajuntament de Barna.	493
	- Escola del Bosc del Parc de Montjuic	502
	- Escola del Parc del Guinardó	503
	- Escola del Bosc de Bellesguard	503
	- Escola del Mar	504
B.4.1.3.)	Banys de mar	505
B.4.1.4.)	Cantines escolars	511

0012

B.4.1.5)	Jardins dels Infants	516
B.5)	ESCOLES ESPECIALS	
B.5.0)	Introduccio	526
B.5.1.)	ESCOLES DE VILAJOARA de Sord-muts, cecs i deficients.	529
B.5.2.)	Escola de Labors i Oficis de la Dona.	534
B.5.3.)	Ensenyament d'adultes	539
B.5.4.)	Escoles Complementaries d'Oficis	540
B.5.5.)	L'Institut d'Orientacio Professional.	545
B.6)	LLEGATS I DONACIONS	547
B.7)	CONSTRUCCIONS ESCOLARS	562
	Precedents a l'atasca de la CC.	562
	- La fi de segle	562
	- La Reforma Interior de la ciutat i el problema escolar	564
	- El Pressupost Extraordinari de Cul- tura de 1908.	566
	- La Caixa de Construccions Escolars	584
	- Sol.licitut de subvenció al MIP.	585
	- L'escola del Bosc	586
	- Concurs de projectes peredificis es- colars	587
	- L'opinió publica davant el problema escolar de la ciutat.	588
	La obra de la CC.	605
	Estudi Vega i March	605
	Mocio Vila Marieges	607

00180

-	El Plá general de Distribució dels edificis escolars.	607
-	Els edificis escolars	628
-	Significació dels edificis escolars .	628
	LA CC. I LA GESTIO DE L'ENSENYAMENT A LA CIUTAT DE BARCELONA	638
-	Un precedent del Patronat	641
-	La proposta de 1917	645
-	La proposta de l'any 1921	647
-	L'atorgament del Patronat	658
-	La resposta ciutadana	661
B.8)	LES SUBVENCIONS	667
-	Llista alfabetica de entitats sub- vencionades per l'Ajuntament de Barcelona 1917 - 1923.	668
	EPILEG .	680
	BIBLIOGRAFIA.	700
	NOTES.	723
	INDEX.	777

00780

LA COMISSIO DE CULTURA DE
L'AJUNTAMENT DE BARCELONA .

1923-1929

Cèlia Cañellas

Rosa Torán .

Barcelona , març 1977.

CAPITOL I

REPERCUSSIONS DEL COP D'ESTAT
DE PRIMO DE RIVERA A CATALUNYA.

00001

INTRODUCCIO

Aquest capítol pretèn d'aportar algunes consideracions respecte a un dels problemes més greus, a nivell d'Estat Espanyol, plantejat durant el règim de la Dictadura : la qüestió catalana.

Primo de Rivera volgué erigir-se en "salvador de la pàtria", en salvantguarda de la monarquia, ferida de mort, i en aprenent de Mussolini. A excepció de la fi de la guerra del Marroc, ni el dirigisme econòmic estatal, après de la Itàlia feixista, ni la forta repressió dels moviments socials, aconseguiren deixar el país en una situació mínimament òptima. Tota l'eufòria, llargament mantinguda pel dictador, escatimà la gravetat de la crisi. Però l'oblit en què caigué després del seu exili voluntari a París demostrà que la seva fórmula mixtificadora de feixisme i populisme fracassà arreu del país i més a Catalunya, on el seu partit, Unión Patriótica, no va arrelar mai.

Primo de Rivera no va saber comprendre mai el problema català, considerant totes les manifestacions de la nacionalitat -la llengua, els costums, la trajectòria històrica- com a simples pervivències folklòriques de l'ànima popular. El seu "espanyolisme" li impedia

00002

reconeixer la possibilitat de desestructurar políticament aquestes vivències comunes. Tot intent en aquest sentit era qualificat de separatista.

En totes les seves manifestacions es constata l'admira-
ció i simpaties que li mereixen els distintius de
peculiaritat regional, però es tanca obstinadament da-
vant el planteig polític d'una nacionalitat diferent
de l'espanyola. El contingut dels seus discursos i no-
tes oficioses, tristament pintoresc, difícilment pot
reflectir-se més bé que amb les seves pròpies parau-
les. Veiem-ne alguns exemples.

El primer de febrer de 1925 s'organitzaren a Barcelo-
na actes i manifestacions d'homenatge a Alfons XIII.
L'Ajuntament col.laborà en la brillantor de la festa.
Es manà arreglar el Palau de Belles Arts i s'obriren
5 llibretes a Madrid i 5 a Barcelona, amb una imposi-
ció de 5.000 pts. per als nens nascuts el dia de l'ho-
menatge. Rivalitzaren en els parlaments l'alcalde Ba-
ró de Viver, el president de la Mancomunitat Alfons
Sala, el capità general de Catalunya, Barrera, i el
cardenal arquebisbe de Tarragona, Vidal i Barraquer,
que exaltà la institució monàrquica i el seu legítim
representant, Alfons XIII. Però cap d'ells arribà als
nivells d'alt patriotisme de Primo de Rivera que, des-

00003

prés de dir galanteries a les dones catalanes, abordà la qüestió catalana :

"... Y con respecto a Cataluña... ¿qué problema existe, ni qué problema puede existir en que os produzcáis en vuestro idioma en todos los sentimientos y en todas las afecciones, que vistáis vuestras trajes, que bailéis vuestras sardanas ? ¿Cuándo fue ésto problema ? Fue problema cuando alguien quiso envenenarlo; cuando alguien quiso poner la exclusión del idioma español frente al idioma catalán; cuando alguien puso una bandera frente a otra. Pero yo he de decir que cuando en estas banderas se entrelazan los colores nacionales no hay problema. En el mismo amor han de estar fundidos los gallegos que los valencianos y los de las demás regiones. ¿Quién discute ésto?.

Es que hay alguien que tiene empeño en ponerlo en discusión, es que tal vez alguien ha tenido la pretensión de dividirnos y degradarnos, poniéndonos a unos enfrente de otros para que hubiésemos de ser presa de la ambición extranjera.

Pero contra estas y otras predicaciones, contra la crítica absurda y maldiciente, contra los tendenciosos, contra los anónimos intrigantes, contra los que inventan cada día una malicia o una calumnia, contra éstos abroquelemos nuestros pechos, abramos los ojos que estén cerrados todavía a la luz del sol y tengamos valor

00004

para hacerlo, que no es de hombres viriles dejarse hablar al oído como comadreja. Tengamos fe en nuestros destinos y agrupémonos lo mismo en este salón que en los salones de la extinguida exposición de Cádiz gritando de uno a otro confín. ¡Viva España!! Viva el Rey!". (1).

Quan Primo de Rivera, al 1925, substituí el directori militar per un directori civil, necessità revaloritzar la U.P. i recorregué Espanya fent-li propaganda. A Barcelona, el president de la U.P., Sr. Gassó, li oferí un àpat, moment que aprofità el dictador per a tractar un dels seus temes preferits : el separatisme.

"... Pocos problemas exigían una tan grande meditación entre los que nos rodeaban, como el problema catalán... hoy podemos tener la consoladora sensación de gran servicio al bien público y haber llegado a una notable mejoría. El alma catalana, por el tiempo que he vivido en contacto con ella, puedo asegurarnos que es esencialmente española y que las predicciones perversas e interesadas de mercantilismo y baja política no han llegado a hacer presa en el corazón de los catalanes ni desviarles del camino en que, sin quererlo, se manifiestan expansivos, entusiastas y emocionados, cada vez que la enseña de la patria o un him-

00005

no nacional retiembla en las calles de Barcelona y en donde el público que no está preparado para fines torcidos, no admite otras ideas distintas de la unidad y la grandeza de la patria. El separatismo jamás ha sido un ideal, solamente ha sido un instrumento manejado por unos cuantos seres inconscientes que lo quisieron esgrimir contra España. Sin embargo, podemos considerar totalmente extinguido este manejo y sólo he de pedir a todos que mireis a Cataluña como la región fraternal que está con nosotros, sin titubeos, para la obra de regeneración que hemos emprendido....

Después de las anteriores manifestaciones, ¿qué resulta? Que en Cataluña se han deslindado los campos y hay seguramente hoy un sector, el estridente, el rebelde, el irreductible; en España, podemos afirmarlo, existe hoy un sector de estridentes y revoltosos que están mucho más irritados, pero que es mucho menos numeroso, que no cuenta ni con el beneplácito ni con el consentimiento de las grandes masas. A los que obran de manera tan falaz, digámosles que manifiesten claramente que no quieren amar a la Patria española: que lo digan claramente a todos los españoles. Sabremos distinguir a los buenos hermanos catalanes de los que no lo son..." (2).

00006

Els mateixos regionalistes no tant sols foren bandejats dels llocs de decisió, sinó que foren acusats de culpables dels pitjors mals que patia el país. Primo de Rivera arribà a dir que "podría transigir con los republicanos, hasta con los anarquistas, si preciso fuere, pero contra a aquellos que atentan contra la unidad de la patria no transigiremos en nada ni con nadie" . (3)

Bona prova dels seus desitjos fou la discriminació amb que s'aplicà el control sobre l'activitat dels partits. Mentre els socialistes foren tolerats, els regionalistes veieren recaure damunt d'ells crítiques, intoleràncies i fins i tot mesures repressives.

A l'any 1927, la premsa anunciava la possibilitat d'un ressorgiment del regionalisme, impulsat per la Lliga i amb tolerància del govern. Però en realitat, la postura del Directori es mantenia inflexible al pas dels anys :

"... Sería preciso ser muy flaco de memoria para haber olvidado en plazo tan corto las timideces y pudores con que el regionalismo nació y como condujo, en un tercio de siglo, a España a situación difícilísima, hasta que, audaz y desenmascarado, llegó a

00007

la celebración de la ridícula asamblea trilingüe en que, para entenderse al fin, tuvieron que adoptar sus miembros el castellano, como único idioma nacional entre españoles. Por fortuna, en Vasconia como en Galicia, como en Cataluña, tal fiebre engendradora de celos y arrogancias regionalistas ha desaparecido; tan español es hoy el glorioso árbol de Guernica como el Poblet, Santiago, Guadalupe o la Giralda ; y la sardana como la praviana o la jota y la barretina como la boina o el sombrero charro...

Así pues, ^{no} solamente ve el gobierno con agrado el renacimiento de tales tendencias de propagandas sino que las estorbará categóricamente porqué, consciente del especial deber que tiene de cumplir con el país en estos momentos y circunstancias, no ha de caer en flaquezas y claudicaciones, por las que contraería enorme responsabilidad...

El rigor y diligencia con que la Francia republicana procede en la extirpación de los primeros botes de autonomismo en algunas de sus regiones, justifica, con un alto ejemplo más, que ningún estado consciente de su misión unitaria, debe transigir en ésto, ni con los devaneos, que pocas veces, cuando son consentidos en principio, no acaban en dolorosas tragedias nacionales".

(4).

00008

ELS PARTITS POLITICS CATALANISTES I EL COP D'ESTAT.

Quan Primo de Rivera, el 13 de setembre de 1923, llançava el seu manifest de salvació nacional i anunciava el cop d'estat, per raó del seu càrrec de capità general de Catalunya, no li convenia, en absolut, manifestar obertament les seves intencions respecte a aquesta nació. L'ambigüitat de les seves paraules feu concebre esperances als polítics catalans que ocupaven llocs de poder a les institucions, sobretot la Lliga. S'obria la perspectiva de liquidar definitivament el terrorisme, malson per a tots ells.

Abans de partir cap a Madrid a fer-se càrrec del poder, Primo de Rivera va sostenir una entrevista cordial amb Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat, el qual li manifestà el seu suport i les seves esperances en les gestions futures respecte a Catalunya. La Mancomunitat publicà una nota on informava del sentit de la conversa :

"... (Puig) ha expresado la coincidencia en la crítica del estado actual de España hecha en el manifiesto del general y el deseo del remedio que permite a Cataluña y a las regiones de España que lo deseen vivir en libertad sin otro límite que las características de la unidad estatal... Esta solución y la

20005

restauración de la administración pública sobre la base de una severa moralidad y estricta justicia tendrán, a no dudarlo, la adhesión íntima de Cataluña. El general de ha ratificado en su propósito de dedicar su actividad a la resolución del problema interior de España, dando a las regiones toda la fuerza y toda la libertad compatibles con la existencia de una unidad estatal... creyendo que en ésto está la base firme del renacimiento del país y ha repetido frases de gran amor a la tierra catalana, cuyo problema desea con eficacia resolver". (5). (6).

La reacció dels altres grups catalanistes no fou coincident amb la de la Lliga. Acció Catalana adreça una carta a Puig el 5 d'octubre de 1923, on discrepa de la seva actitud, qualificada de servil, més que d'acatament a un ordre establert. Com a president, votat per tots, havia d'haver manifestat la seva repulsa, doncs "per a les corporacions més val morir amb honra que viure amb vilipendi" (7). Antoni Rovira i Virgili digué sobre aquesta qüestió: " el pitjor error de Puig i Qüafalch fou d'haver cregut que Catalunya podia demanar a una dictadura i acceptar d'aquesta la satisfacció de les seves reivindicacions polítiques" (8).

00010

També els nacionalistes republicans que ocupaven llocs de diputats a la Mancomunitat adreçaren una carta a Puig i Cadafalch el 22-10-1923, en la qual manifestaven no esperar res del nou règim per antidemocràtic, lligat a altres fenòmens europeus. La seva actitud futura seria de col.laboració en la Mancomunitat, sempre que no es posés en perill la facultat d'exercir autoritat des d'ella; si es produís aquesta última situació l'abandonarien immediatament.

Els comunistes Maurín i Nin jutjaren severament l'actitud de la Lliga i també la dels socialistes, pel seu col.laboracionisme a través de la UGT. Maurín en l'obra "Los hombres de la dictadura. Sánchez Guerra. Cambó. Iglesias. Melouíades Alvarez, Largo Caballero y Lerroux" afirma que Cambó, malgrat que teòricament es retirà de la política a l'estiu del 1923, continuà tenint un paper influent a nivell de l'estat espanyol i fou un home de confiança de Primo de Rivera, a qui aquest demanava consell en moments de crisi. Certament no és casual que Cambó escrivís a l'any 1924 "Entorn del feixisme italià" i jutgès a Mussolini com l'home qui va salvar la nació italiana del caos. L'altra obra seva "Les dictadures", publicada a l'any 1929, a les acaballes de la Dictadura i replicada per Nin en "Les

00011

dictadures dels nostres dies", denota l'ambigüitat dominant en el sí dels ideòlegs de la Lliga respecte al Directori. Segons Cambó, les dictadures poden aixecar a un país, però, pel seu autoritarisme poden menar-lo a la revolució. Lògicament l'obra podia satisfer a l'oposició i al dictador, a qui d'alguna manera s'orientava vers un final diu.

En general, l'oposició catalana entrà en una fase letàrgica a l'espera de temps més bons. No es va fer cap acció conjunta d'enfrontament clar.

Acció Catalana, el 4-1-1924, decidí presentar un document de greuges i exposar el problema català a la Societat de Nacions. Fou elaborat per Raimon d'Abadal, Carles Jordà, Nicolau d'Oliver i Massó i Llorç, però no va obtenir suport d'altres grups. La Lliga es negà a signar-lo i els nacionalistes republicans també, al·legant aquests que si no signava tothom no tindria efecte. La Societat de Nacions tingué notícia de la situació, però no va fer res en la pràctica. En realitat, Catalunya no va estar mai reconeguda en cap tractat com a minoria nacional. A partir de 1925 es celebraren els congressos de les nacionalitats europees i Joan Estelrich participà en l'organització de les sessions

00012

de les minories nacionals.

Una de les poques répliques a la política anticatalana que el dictador rebé oficialment per part dels catalans fou la d'en Ayats, en un discurs que pronuncià el 16 de gener de 1928. Aquest fou un dels pocs catalans que acceptà un lloc a l'Assemblea Nacional Consultiva creada el 1927 i ampliada en la seva composició, el 7-12-1928, en un últim intent de donar-li vida.

00013

LES MESURES DE REPRESSIO CONTRA EL CATALANISME.

El decret de repressió del separatisme.- (Anex 1)

Aquest decret sortia publicat cinc dies després del cop d'estat i en ell s'especificaven mesures i sancions per a impedir accions i propagandes considerades separatistes. Tots els delictes contra la seguretat i unitat de l'estat quedaven sota jurisdicció militar.

Era prohibit l'ús de senyeres que no fossin la "nacional", en qualsevol edifici de l'estat, província o municipi. En ocasions determinades podien exhibir-se les dels sometents, gremis, associacions... sempre i quan no tinguessin un sentit antipatriòtic. No eren objecte de prohibició l'expressió en idiomes o dialectes, les cançons, balls, vestits regionals... però la llengua utilitzada en els actes oficials, les actes, llibres de registre... havia de ser la castellana.

Pocs dies després el govern civil envià una circular a l'Ajuntament obligant a traduir al castellà tots els rètols i cartells escrits en català.

El decret i les seves conseqüències aixecaren la pri-

00014

mera crítica regionalista en un article de Joan Ventosa i Calvell, que fou comentat a tota la premsa barcelonina (9) (Anex 2).

El 30 de novembre, diverses entitats catalanes dirigiren una respectuosa rèplica al rei, queixosos de la publicació del decret:

" ... No volem evocar les nostres desil·lusions fins arribar a la desil·lusió suprema que després del canvi polític del 13 de setembre (que Catalunya contemplà ansiosa i assedegada de normalitat i justícia) vingué a ferir-la en el més viu de la seva entranya, en el més sensible de la seva ànima, amb la promulgació d'un Reial Decret el qual limitava, en els actes oficials, l'ús consagrat de l'idioma català i prohibia l'ostentació, tant oficial com particular, de la nostra tradicional i gloriosa bandera.

Mercès a aquesta disposició i contrariant els nostres sentiments, l'ensenya simbòlica de Catalunya no s'ha pogut hissar aquest dia, Senyor, al costat de la bandera espanyola i retre-us com sempre respectuosos homenatge...

Les múltiples característiques que distingeixen els pobles de la gran família hispànica, requereixen atencions i tractes adequats.

00015

No retardeu S nyor, ni ajorni el vostre govern per més temps el reconeixi-ho. Concediu-los aquests tractes ~~atencions~~, segons sigui la seva naturalesa, el seu caràcter, el seu temperament, facultat i energies. Retorneu el seu fur a les llengües i banderes espanyoles que no son castellanes, perquè aquestes ja el tenen reconegut ; ateniu a l'història, a la tradició, a la llengua, a les aptituds de cada ún i veureu com ~~es~~realitza el miracle que aquests pobles treballin, prosperin, es respectin i conviequin germanivolament en una Espanya redimida... " (10).

Primo de Rivera a sumí la responsabilitat de la resposta i amb les seves prodigioses facultats de malabarisme, carregà totes les culpes de les prohibicions als qui s'havien excedit en "partidismes" i havien menyspreat "l'idioma espanyol" :

"... Conste, pues, que no ha sido el Estado español el que ha perseguido ni trata de proscribir el uso de la lengua catalana, sino un partidismo catalán el que ha venido, con saña consentida hasta ahora, por debilidad o exceso de prudencia, persiguiendo el idioma español y eliminando sus manifestaciones, como cosa nefasta, con evidente daño de la patria to-

00016

da y de la región catalana, especialmente.

Desde hace un cuarto de siglo (precisamente coincidiendo con una gran pena nacional) se recrudeció la extravagancia de predicar que los catalanes tienen distinta espiritualidad que el resto de los españoles...

Tienen los catalanes, como los andaluces, los vascos, los gallegos o los levantinos, distinta fisonomía y

aún si se quiere distinto carácter; pero así como forman familia y rodean a la madre y por ella son amadas la hija rubia y la morena, la soñadora y la prosaica, la trabajadora y la perezosa, la económica y la pródiga; así España, por todas sus regiones integradas, ama y tiene derecho a ser amada intensamente por todas...

Y como el pueblo catalán tiene su propia idiosincracia, ningún gobierno ha tratado ni trata de modificarla, pues en esta variedad está uno de los grandes atractivos de la nación española. Y por esto, en traje, en usos, en costumbres, en cánticos, bailes y poesías y aún en el verbo popular y familiar, es grato a todos los españoles y lo es al Estado, en su representación ver como Cataluña, a semejanza de cada una de las otras regiones, conserva su tipo y de él justamente se envanece. Pero de ésto a querer levantar una bandera enfrente de otra y cantar y pugnar a diario la prelación o suprenacia entre ellas y a querer forjar una enseñanza hostil al sentimiento español, hay una distancia

00017

tan nàciva que ni en un punto permetirà este gobierno que se salve... ". (11).

La destitució de les Diputacions i la Mancomunitat.-

L'actitud d'hostilitat vers Catalunya es mantenía, malgrat les frases de lloança del rei i Primo de Rivera en els actes oficials que presidien a Catalunya. A la visita que Alfons XIII efectuà a l'Exposició Internacional del M^oble, compaginà les crítiques a la revolució en català amb els crits de Visca Catalunya. Puig i Cadafalch, en aquesta ocasió, ja degué adonar-se de la precipitació amb què actuà els dies immediats al cop d'Estat. El 24 de desembre de 1923 delegà les seves funcions de president de la Mancomunitat en el vice-president Santiago Estapé i Pagés i inicià el seu exili voluntari per terres europees, dedicat a les seves aficions arqueològiques i compartit amb una profusa producció d'obres arquitectòniques a Barcelona.

El president del Directori, el 9 de gener de 1924, anunciava a la U.M.N., a la Federació Monàrquico Autonomista i a la Lliga la seva intenció de destituir les diputacions provincials i, per tant, la Mancomunitat.

00018

Sols la U.I.U. rebé amb gust la notícia i els diputats de la Mancomunitat prengueren el següent acord per unanimitat :

" Ante la inminente sustitución de los diputados que componen actualmente las Diputaciones provinciales y por lo tanto la Mancomunidad de Cataluña, éstos, reunidos, el 12-1-1924, en el Palacio de la Generalitat, declaran su convencimiento de que los organismos públicos deben ser gobernados y dirigidos por personas hijas del sufragio. Declaran y prometen igualmente que no intervendrán en la gobernación de las Diputaciones y Mancomunidad, mientras estas corporaciones no sean constituidas mediante la elección popular. Finalmente declaran que seguirán adheridos y fieles a los ideales de Cataluña, ateniéndose cada cual a su ideología política y a su actuación en la vida de la Mancomunidad". (12).

La definitiva dissolució va fer-se el 12 de gener, per compliment del decret publicat. El nomenament dels nous diputats quedava en mà del governador civil. La designació es feu amb caràcter interí i havien d'esser escollits entre els majors contribuents, els càrrecs directius en corporacions... El Consell Permanent de la Mancomunitat sortiria elegit en una reunió presidida

00019

pel governador. Alfons Sala, que obtinguè pocs anys després el títol de comte d'Ugara, substituí a Puig en la presidència de la Mancomunitat. 71 diputats que composaven l'Assemblea anterior formularen una protesta el mateix dia de la substitució, 21 es van abstenir i 1 va votar en contra :

"... Sols cedint a un acte de força abandonem els llocs que ocupavem per mandat exprès del poble de Catalunya... D'un organisme administratiu rudimentari i complicat alhora... n'hem fet un cos viu i robust, que ha pogut realitzar tota una obra de civilització... Els successors que ens doni el mateix acte de força que a nosaltres ens llença, mancats d'aquest esperit, no trobarán més que un cos fred..." (13).

El 20 de març de 1925 era promulgat l'Estatut Provincial, amb el qual es revaloritzava la divisió provincial, sense excloure del tot la possibilitat de regions mancomunades. Però, amb el traspàs que Primo de Rivera feu dels càrrecs de les diputacions i Mancomunitat de Catalunya als seus fidels i amb la desfeta posterior de la majoria d'institucions que hi depenien, fou pràcticament impossible la supervivència de la Mancomunitat, malgrat que no fos suprimida fins l'any 1925.

00020

Poc després d la promulgació de l'Estatut, rebut amb gran satisfacció per Alfons Sala, sortia una de les pintoresques i freqüents notes oficioses de la Presidència del govern a la premsa, on es justificava el nou règim provincial i s'anunciava, de forma també oficiosa, la fi de la Mancomunitat Catalana, per la seva trajectòria de "fracassos i disbauxes administratives" :

"... el general Primo de Rivera se cree obligado a expresar a la opinión , especialmente a la catalana, sus fervores por una ley que pudiera parecer en contradicción con ciertas tendencias que patrocinó hasta hace muy poco y que consiguió en el manifiesto de 13 de septiembre de 1923...

Pensaba que el regionalismo histórico... podía afirmar los lazos de unidad nacional de España y porque así lo pensaba lo defendió sinceramente. Pero luego ha ido ganando su juicio la opinión de que la descentralización es igualmente posible con el régimen provincial... No sé si decir afortunada o desgraciadamente, pero es lo cierto que hemos pasado por un ensayo de este especial reglamento de la Mancomunidad de Cataluña y el ha conducido a tal grado de mal entendido predominio en el sentimiento regional que contra lo que se decía de que era convivible con el de patria grande, galopaba desenfrenadamente hacia el nacionalismo y el separatismo, haciendo pasar a los catalanes acentos de Espa-

00021

na horas de amargura y humillación y a los españoles todos, de inquietud y descorazonamiento.

La labor de la Mancomunidad catalana ha sido la de arrancar, con triste y rotundo éxito, por todos los medios, el sentimiento de amor a España en los corazones y en los cerebros...

Administrativamente el fracaso de la Mancomunidad, como órgano político permanente, deliberante y ejecutivo, no puede negarse...

Si en buenas manos estaba y ahora en insuperables, podía la Mancomunidad... dejar de ser una concepción equivocada, cuya desaparición esperan con ansiedad los elementos de miles de catalanas y catalanes...

Tres cuartos de siglo de régimen provincial habían ido formando la unidad nacional... Han bastado estos años de existencia de la Mancomunidad para que nacieran odios y celos que como eran artificiosos y contra la propia naturaleza y ventajas de las cosas, vienen ya extinguiéndose hace año y medio y se apagarán del todo al recuperar el órgano administrativo provincial el carácter que le corresponde y que no es incompatible con que las Diputaciones coordinen sus servicios interprovinciales... " (14).

El mes de juliol de 1925, després d'un període de li-

00022

cuidació de les obligacions i emprèstits, quedà definitivament dissolta la Mancomunitat catalana. Alfons Sala ja havia presentat la dimissió el 22 d'abril. La presidència fou ocupada durant aquests tres mesos per Josep Me Milá i Camps, que rebé la recompensa d'Alfons XIII amb el combat de Montseny, de forma semblant al seu antecessor.

La fi de les institucions culturals depenents de la Diputació i la Mancomunitat.-

Una de les primeres institucions en desapareixer fou l'Escola de Funcionaris d'Administració Local, el 7 de març de 1924, per les pressions directes del Baró de Viver. El Consell de Pedagogia fou substituït per una Junta Consultiva de Cultura. El seu secretari, Alexandre Galí, va dimitir.

La dissolució de les institucions no fou sempre feta directament, sinó per abandó, unes vegades per exculsió, altres per dimissió, dels membres que n'havien estat l'ànima.

El conflicte que tingué més ressonància per la seva

00023

amplitud fou l'afer Dwelshauvers. El Baró de Viver, com a conseller de la Mancomunitat, aconseguí que s'iniciés un període d'inspecció de totes les institucions de l'Institut d'Estudis Catalans i de les que, amb caràcter semblant, sostenia l'Ajuntament. El blanc contra el qual van dirigir-se primerament els trets fou el Laboratori de Psicologia Experimental, dirigit per l'esmentat professor belga. El seu acomiadament allçà una onada de protestes per part dels seus companys. El Consell Permanent de la Mancomunitat els amenaçà tot seguit amb la destitució si no rectificaven la seva postura. Evidentment aquesta resposta amplià el nucli dels contestataris, a qui s'afegiren alumnes, intel·lectuals estrangers... L'afer concluí amb la destitució de tots els signants de la protesta el 10 de maig de 1925.

Com a forma de supervivència, gran part de la intel·lectualitat catalana continuà la seva tasca al marge de les institucions oficials. A l'octubre del mateix any començà a funcionar el Polytecnicum o Acadèmia d'Ensenyaments Artístics, Tècnics i Professionals, sota el mestratge dels que havien estat motors de les institucions de la Mancomunitat.

00024

La repressió de la llengua.-

En el decret de repressió del separatisme ja quedava prou clar el paper de relegació a la que es veuria sotmesa la llengua catalana en el període dictatorial.

Diverses entitats catalanes, entre elles el CADCI, anaven rebent oportunes circulars, on se'ls recordava l'obligació de redactar tots els documents interns en castellà. Foren requisades fins i tot les cases de llumins en català i prohibits els anuncis al carrer.

Però un dels assumptes que tingué major repercussió afectà el Col·legi d'Advocats, que periòdicament publicava una Guia Judicial en català. Davant les pressions del govern civil i del Directori per a fer-la en castellà, la Junta es negà a publicar-la. Per la seva postura inamovible, la Junta de govern en pes fou cessada (R.O. 6-3-1926) i foren designats uns substituïts. Foren objecte d'un judici i embargats els advocats catalanistes, entre els qui estava J. Bofill i Mates.

00025

L'actitud hostil del Directori envers la llengua catalana es veié defensada per part de la premsa contralista. Amb motiu de les disposicions que l'arquebisbe Vidal i Barraquer donà als sacerdots per a fer les prèdiques i la catequèsis en català i les repliques oficials que rebè, diaris com ABC i La Nación desaparearen un seguit d'articles ofensius contra Catalunya, polemitzats per altres diaris com El Sol , El Debate i El Imparcial, menys afectes al règim. (15).

On havia d'incidir més la repressió de la llengua fou en l'ensenyament oficial. Abans de l'aparició dels decrets que reqlamentaven aquesta qüestió, la direcció de la Normal de Mestres de Lleida consultá a Madrid si li era permès fer un curs de Gramàtica Catalana. La resposta fou una R.O. (29-12-1923) que generalitzava la qüestió de la forma següent :

" 1º Que a ningún centro docente oficial procede autorizar la enseñanza de disciplinas que no estén incluidas en el plan de estudios previamente aprobado por la superioridad.

2º Que sólo podrá tener acceso al profesorado de los establecimientos de enseñanza de carácter oficial el personal nombrado con sujeción a cuanto las disposiciones vigentes determinen para cada caso. " (16).

00026

El 13-10-1925 sortia publicada una R.O. referent al contingut ideològic de l'ensenyament. La disposició fou publicada per l'Ajuntament de Barcelona, acompanyada d'una circular del M.I.P. francès, plena de recomanacions contràries a l'ús d'idiomes o dialectes a l'escola que no fossin la llengua oficial. El Directori es basà en una de les lleis més centralistes de l'estat francès, per a reafirmar la superioritat del castellà sobre les altres llengües, considerades d'inferior categoria.

En el mateix estil es publicà el R.D. 11-6-1926, fixant les sancions que es devien imposar als mestres oficials que "proscriban, abandonen o entorpezcan la enseñanza del idioma oficial" :

" Art. 1º Los maestros nacionales que proscriban, abandonen o entorpezcan la enseñanza en la Escuela del idioma oficial en aquellas regiones en que se conserva otra lengua nativa, serán sometidos a expediente, pudiendo serles imputada la suspensión de empleo y sueldo de uno a tres meses.

Art.2º En caso de reincidencia podrá acordarse su traslado libremente por el M.I.P. a otra provincia donde no se hable más que la lengua oficial, en localidad de igual o menor vecindario.

00027

Art. 3º Si se tratase de Escuelas de Primera Enseñanza pública o privada, cuyos maestros no estén comprendidos en lo dispuesto en los anteriores artículos, podrán ser clausuradas temporal o definitivamente. " (17).

00028

EPILEG

Després del fracàs de la Unió Patriòtica i els successius abandons de lleialtat de la majoria de caps de l'exèrcit, Primo de Rivera presentà la dimissió al rei, que li fou acceptada el 28 de gener de 1930. Quedava poc temps de vida per a la monarquia i Primo de Rivera no havia aconseguit deixar al país en millors condicions que com el va trobar. El període de major tolerància que visqué Catalunya, als messos següents, permeté el ressorgiment de tots els grups mantinguts en el silenci durant set anys. Quan es proclamà la República, el primer govern de la Generalitat tenia un gran avantatge : les institucions creades i desenvolupades per la Mancomunitat, malgrat la seva eliminació, no estaven mortes. Recuperar-les i adaptar-les a les noves necessitats no era una tasca impossible.

00029

CAPITOL II

L'AJUNTAMENT DE BARCELONA
DURANT LA DICTADURA

00030

POLITICA MUNICIPAL DE PRIMO DE RIVERA

Sembla que Primo de Rivera, quan decideix donar el seu ajut a la trontollant monarquia mitjançant mesures de força, no tenia massa clar quina era la política concreta que volia dur a terme.

Exhaltació de l'unitat de la Pàtria, enfront de tot separatisme, crida a la responsabilitat i a l'ordre enfront l'anarquia i el caos econòmic, desig consensuat de restaurar la imatge de l'exèrcit i de la monarquia... Aquest ideari, inclòs en el seu manifest no comportava unes mesures tàctiques explícites.

Les autoafirmacions de provisionalitat del nou règim semblen dirigides a protegir-se davant un possible fracàs de la nova fórmula.

Les primeres accions del Directori paralitzaren l'anterior funcionament polític, doncs Primo de Rivera atribuïa tots els mals de la política espanyola a l'opportunisme, al favoritisme i a la corrupció dels partits. La forçada desaparició d'aquests comportà el control

00031

directe de les corporacions locals pel Directori. El funcionament electoral fou substituït pel nomenament directe. Els Ajuntaments i les Diputacions son regits ara per adeptes al dictador. La política perd el seu ressó en la vida pública i és reduïda a les negociacions d'alt nivell o bé a les conspiracions en la clandestinitat.

Els Ajuntaments de tot l'Estat espanyol, constituïts legalment segons els resultats de les darreres eleccions municipals, eren automàticament suspesos per virtut d'un R.D. del 30-9-1923, que ordenà la substitució automàtica dels regidors i batlles pels vocals associats del municipi. Aquests eren els majors contribuents segons una selecció que s'establí cada bienni d'actuació municipal.

Aquesta mesura, que potser en un país de vida cívica activa, hauria provocat fortes oposicions, va rebre's amb força indiferència. La política professional estava desprestigiada arreu d'Espanya pels maneigs dels partits dinàstics i, en el cas de la ciutat de Barcelona, les forces polítiques catalanes que eren representades al Consistori en els darrers biennis havien quedat desvinculades de la greu problemàtica social. L'excep-

00032

ticisme dominava l'opinió pública i la mort de la prostitució política local era poc lamentada.

El fracàs d'aquesta mesura de substitució va ser sorollós. Alguns ajuntaments no van arribar ni tan sols a constituir-se. Els negocis bruts i les conxorxes continuaven dominant la vida municipal, però ara sense responsables directes.

El pas següent de Primo de Rivera fou la reorganització dels municipis, mitjançant la promuliació d'un Estatuto Municipal (R.D. 8-3-1924). L'"estatuto Municipal" tornava a establir els consistoris formats per regidors electes, segons les lleis electorals vigents abans del cop d'estat, amb lleugeres modificacions de les circumscripcions electorals, com la concessió del vot a les dones caps de família i la tria d'uns quants regidors per vot corporatiu. En efecte, no tots eren triats per vot directe. La votació corporativa estava en mans d'entitats com :

" Sociedades económicas de Amigos del País, Ateneos, Colegios de Profesores en Ciencias o Artes Liberales y análogas, Asociaciones o Centros de cultura intelectual, Cámaras de Comercio, Cámaras de Industria, Cámaras Mineras, Cámaras Agrícolas, Sindi-

00033

catos Agrícolas y Centros o Asociaciones de Labradores, cosecheros, ganaderos o exportadores, Pósitos, Centros o Sindicatos Mineros, Sindicatos de riego o Comunidades de Regantes, Cabildos o Hermandades de mercantes y pescadores, Colegios y libres agrupaciones de profesiones u oficios, o de las especialidades en la producción o el tráfico, Ligas de contribuyentes, Ligas, Asociaciones o Cámaras de Propietarios, Sociedades Mutuas de Ahorros, de seguros, de comercio y sus similares, Sociedades Obreras y Patronatos de Obreros, Cooperativas de Crédito, producción y consumo y las demás entidades análogas. Estarán excluidas las Corporaciones oficiales de carácter político electivo, como Diputaciones y Mancomunidades." (1).

En els aspectes culturals, aquest decret deixava a mans del municipi les següents atribucions :

" Escuelas de Instrucción Primaria, Escuelas Profesionales, Talleres, Premios e instituciones para facilitar y difundir la Instrucción Pública, señaladamente la primaria y la aplicada a oficios, industrias y artes" . (2)

També tenia l'obligació de dotar les escoles nacionals de locals adequats, per a la construcció dels quals podíam sol·licitar un préstec al I.N.P.; a les

00034

ciutats de més de 20.000 habitants havia de crear, a més, establiments d'ensenyament professional, tècnic o artístic. L'alcalde era responsable de fer complir el principi d'obligatorietat d'assistència escolar i l'Ajuntament en conjunt havia de fomentar "la cultura física y las instituciones de ciudadanía" (3).

Malgrat la minuciositat amb què estaven previstes les eleccions municipals en l'"estatuto Municipal", elaborat pel Sr. Calvo Sotelo i la insistència sobre el tema en altres decrets complementaris (4), no van arribar a fer-se eleccions municipals i els ajuntaments es renovaren segons els interessos de la vella política caciquil i manàrquica.

00035

CANVIS I EVOLUCIO EN EL MUNICIPI BARCELONI

Fóra enganyós de pretendre estudiar l'evolució de l'Ajuntament barceloní als anys de la Dictadura de la mateixa manera que ho vam fer als anys en què el consistori es constituïa segons els resultats electorals. També seria molt difícil de pretendre precisar, en el conjunt de càrrecs nomenats, quins diferents grups de pressió van fer-se amb el govern de la ciutat. En línies generals, sembla que la corporació procurà basicament d'encadrar els interessos dels industrials i comerciants catalans en el sí de política menada per Primo de Rivera i fer-los oblidar molts dels greuges soferts en les seves llibertats a canvi dels futurs beneficis que reportaria l'Exposició del 29. Així s'inicià la millora de tota la infraestructura de la ciutat que havia de ser marc d'un certamen de categoria universal.

A Barcelona el dia 1-10-1923 es reuní per darrera vegada l'ajuntament constitucional amb la presidència ocupada pel governador civil, nomenat recentment. Després de la lectura del decret que dissolia el consistori, el president va pregar al batlle accidental Sr.

00056

Maynés i als regidors que abandonessin la s'la i procedí a constituir el nou Ajuntament, amb el nomenament automàtic dels vocals associats com a regidors.

El nou consistori quedava, doncs, format pels srs.:
Lluís Amargós, Manuel Akòs, Antoni Alzamora, Antoni Argimón, Antoni Bernet, Ferran Cabezas, Joan Campañá, Salvador Campmany, Enric Capdevila, Pau Carbó, Josep Me Cartañá, Enric Castells, Josep Domenech, Agustí Esclasans, Joan Esmandía, Juliá Feliu, Domenech Font, Rafael Gracia, Francesc Gisbert, Pere Guspi, Antoni Jansá, Francesc Mañé, Josep Martí, Josep Miret, Joan Oli-va, Alfons Par, Manuel Pascual, Juli Portet, Ramón Me Puigmartí, Miquel Ramón, Francesc Ramos, Isidre Regás, Tranquil·lí Riera, Josep Rigol, Carles Sala, Josep Sam-sot, Joan Simó, Enric Taylor, Antoni Tortras, Josep Vila y Francesc Vila. (5).

Malgrat els rumors que corrien (6), no va procedir-se a nomenar alcalde de R.O. de bon començament, sinó que aquest va ser elegit entre els regidors. Els resultats donaren per vencedor, en una segona sessió, celebra-da 8 dies després, a Josep Bancué Feliu, catedràtic de Grec a la Universitat, autor de traduccions de clá-ssics al castellà i d'articles d'excursionisme.

00037

La motivació del nomenament no fou altra que la possessió d'un títol acadèmic. Com a dada curiosa cal remarcar que va satisfer molt a Primo de Rivera el fet que el nou batlle prengués possessió vestit de jaqué, vestit que duia perquè arribava d'inaugurar el curs a la Universitat.

La mediocre personalitat del nou batlle suscità molts comentaris a la premsa. Lluís Nicolau d'Olwer opinava que " si ell va dir que Beethoven era el pinacle de la pinacoteca musical, avui podem dir d'ell que "és el pinaculo de la pinacoteca municipal" " . (7).

L'erudit alcalde dimitia pocs dies després, en part forçat des de Madrid (l'opinió del Directori era que un civil seria massa feble per a governar Barcelona i que calia nomenat batlle un militar) i en part esporugit pels problemes que li plantejaven els empleats municipals. D'altra banda, sembla que va tenir bastant pes un anònim rebut.

Una R.O. 20-10-1923 feia alcalde de Barcelona a Fernando Alvarez de la Campa, tinent coronel de l'exèrcit nascut a Avila, però que ja feia anys estava destinat a Barcelona, on ocupava el seu càrrec a la secció de

00038

Justícia Militar. (8).

Dues actuacions anteriors al seu nomenament el defineixen com a home equilibrat. En el seu treball va crear l'Oficina d'Informació del Marroc a Barcelona, per establir contactes amb els familiars dels soldats allà destinats. Arran del cop d'estat va recomanar al directori que no es suspenguessin els diaris "EL Progreso" i "La Publicitat". (9).

Aquest consistori es mantingué amb lleugeres modificacions (regidors dimitits o substituïts per altres nomenats directament pel governador civil) fins la promulgació de l'"Estatuto Municipal".

Quina va ser la reacció a Barcelona davant les mesures de força emprades pel Directori contra les corporacions populars ? :

" ... L'actitud de la gent, diguem de l'opinió pública, davant la substitució decretada des de dalt... és, per regla general, d'indiferència, sinó d'aprovació davant el cop a les institucions municipals..." (10).

00039

La indiferència era causada pel desarrelament de la vida política de la realitat del país, dominada pels cacics, en el conjunt de l'Estat espanyol, i a Catalunya pels partits regeneracionistes (LL.R. i P.R.), que bàsicament només cercaven d'adequar les estructures polítiques a les seves necessitats :

"...El darrer decret del Directori té l'antecedent del descrèdit de les institucions municipals. En aquest descrèdit hi han quedat barrejats els justos i els pecadors. El cop no hauria vingut, o no hauria pogut venir o almenys no hauria estat acollit per l'opinió amb l'actitud que ara veiem, si les forces polítiques de caràcter nominalment democràtic haguessin estimat i respectat verament les llibertats del municipi... " (11).

L'aprovació a la dràstica mesura provenia en part dels ciutadans preocupats pel desenvolupament de la vida pública que, fastiguejats pel col.lapse de la política local, desitjaven un canvi, fos com fos. Un article editorial de "l'Esquella de la Torratxa", revista gens sospitosa de simpaties vers Primo de Rivera, ho confirma :

" El Directori ha destituït al Municipi en pes... Nosaltres, malgrat la nostra tradició cata-

00040

lana, aprovem l'acció del Directori. Naturalment ens hauria plagut molt més que hagués sigut el poble, el poble en majúscula, que destituís, no an aquest ajuntament, a molts anteriors inclús. Però el poble, a Barcelona i al reste d'Espanya, no és una base, no és una veu ni és una opinió... Si acceptem la fórmula jesuítica "el fi justifica els medis", que si que l'acceptem, ens hem d'elegir de que els militars hagin foragitat de la casa de la Ciutat a tots aquells que amb la faixa de regidor al ventre convertien aquesta casa en un lloc pos recomanable..." (12).

També aprovaven l'actitud governamental la majoria dels barcelonins anònims que, desenganyats de l'actitud dels regidors, creien del tot la propaganda de Madrid, que els assegurava haver-los deslliurat del pitjor enemic, que no sols no feia res per ells ni per la ciutat, sinó que s'enriquia amb els béns del poble.

La campanya llançada contra els polítics professionals als qui s'acusa de malversació i deshonestetat és ben rebuda, en general, pels barcelonins que han vist, en aquests anys d'activa vida política, anar augmentant els seus impostos, sense rebre'n pràcticament cap fruit.

00041

Els grups polítics, part interessada directament en l'afer reaccionen oposant-se totalment a la mesura i reivindicant com a necessitat humana l'actitud i la dedicació polítiques. (13).

Malgrat que es reconeguin errades en les passades actuacions, es desconfia de l'eficàcia del nou règim, fonamentat en la força, per a resoldre els problemes populars. Cal fer neteja, però també cal saber cap on es va. (14).

Els regionalistes se senten ofesos pel les acusacions difamatòries contra els polítics llançades pel dictador i sobretot davant l'immediata investigació dels homes que han ocupat últimament càrrecs municipals. L'honrada tradició administrativa dels de la Lliga es proclama en cartes obertes a la premsa on s'exposa l'anterior gestió i en una nota que la Comissió d'Acció Política remet a Primo de Rivera. (15)

Peró no es pot oblidar l'actitud conciliatòria de la Lliga amb el Directori durant els primers mesos, confiant erradament en la promesa de concessions autonòmiques. D'altra banda, a la Lliga li fa més por un cop contra les Diputacions, perquè d'ell derivaria un cop

00042

contra la Mancomunitat -única entitat representativa de Catalunya- i continua amb els seus contactes a Madrid per assegurar la seva pervivència i fins i tot l'ampliació de les seves jurisdiccions.

El Partit Radical té en aquesta actitud de la Lliga una bona font de controvèrsia. Si el Directori desitja acabar amb el caciquisme, què espera per a destituir les diputacions ?. Conseqüentment amb els seus principis s'oposa a la mesura dictatorial, però s'alegra quan aquesta afecta també a les corporacions provincials, ja que és un greu contratemps per al regionalisme. (16).

L'oposició a la política municipal del règim augmentà quan es promulgà l'Estatut Municipal. (17). Mentre a "La Publicitat" i a "El Progreso" son nombroses les crítiques al vot corporatiu, no están explicades a "La Veu de Catalunya", on, potser per a neutralitzar la censura militar, es donà una importància més gran a les qüestions de política internacional, tractades per Cambó.

Després d'unes mesos d'inactivitat, s'intentà tornar a donar vida al municipi, mitjançant l'aplicació de l'Estatut.

00043

La reglamentació complementària establia la renovació dels ajuntaments per procediments electorals, en els primers dies del mes d'abril del 1924. A Barcelona, sense fer-se cap consulta popular ni restringida i per nomenament directe del governador civil, va constituir-se el nou consistori el 8 d'abril de 1924.

Tot i l'interés manifest del règim d'allunyar els polítics dels càrrecs i substituir-los per ciutadans neutres, controlats i dirigits pels militars, a l'Ajuntament de Barcelona es continuà fent política. Almenys així ho demostren les tensions que es produïen entre l'alcalde militar Alvarez de la Campa i els homes de la U.M.N., que, com a grans contribuents, eren membres de la Junta de Vocals Associats i havien aconseguit algunes regidories.

El batlle era partidari de mantenir a la majoria de regidors en vigílies de la renovació consistorial d'abril, mentre que rumors versemblants insinuaven una majoria de nous regidors de la U.M.N. (18)

Els regidors nomenats pel governador civil foren : (19)
Ignasi de Fontcuberta i Sentmenat (noble), Ignasi de Llanza i de Montoliu (noble), Joan Cadira Menta (Pro-

00044

curador dels Tribunals molt conegut), Manuel Condoya (Ex-Candidat de la U.M.N.), Lluís Plandiura (ex-diputat romanonista), Jacint Tort, Enric d'Heriz, Leopold Casero (mestre), Manuel Serés (catedràtic), Enric Colom Cardany (Germà de l'ex-diputat maurí, ex-candidat de la U.M.N.), Bartomeu Ferrer Battini (Secretari particular del Marqués de Marianao), Albert López Lloret (Con-cunyat del comte de "El Siglo"), Josep Turell, (Capitost de la campanya antiagregacionista de Sarrià), Ignasi de Ros (noble), Josep A. Bancells Serch, Octavià Navarro Bararnau, Vicens Gasca Esquerra, Albert Blasco (Ex-candidat de la U.M.N. i cosí d'Alfons Par), Gonçal del Castillo (catedràtic), Antoni Zamora Ribas (militar retirat), Ramón Ventalló Homs (Oncle del secretari particular del Sr. Sala), Rafael del Rio i del Val (gendre del Sr. Carbonell), Adolf Fournier Cuadros (germà del ex-diputat per Torroella), Marcel·li Bayer Bataller , Celestí Ramón, Valentí Via (gendre del general Martínez Anido), Manuel Camps Miquel, Joan de Pagés, Miquel Bancells Carreras (Oficial de la Sala de l'Audiència. Ex-Secretari del Círcol Conservador), Ramón Me Puignartí Planas, Vicens Artigas, Enric Cera, Juli Caparà Marqués, Joaquim Mundó, Miquel Madurell Rius, Josep Banqué Faliu, Frederic Camps Llopis, Eugeni Nadal Camps (Oficial de Sala de l'Audiència), Fran-

00045

cese de P. Xarcavins, Lluís Janer, Josep Ponsá Gil (Advocat. Principal del Sr. Simó), Ramón Llopart, Enric Barrié, Manuel Alvarez Cuevas, Ferran Rivière (fabricant de somniers), Francesc X. Garriga (catedràtic d'Institut), Santiago de la Riva (ric) i Manuel Bruguera (ric).

Com a regidors corporatius es nomenà a :

Marqués d'Alòs (noble), Hilari Marimón, Francesc Alegret Anguera, Clement Guix (gran propietari de terrenys afectats per l'aixamplament del cementiri d'Alta), Ferran tallada Cornellà, Pere Oromí, Miquel Useros Garcia, Lluís Domians Garí (advocat), Faustí Simó Amorós (Passant del Sr. Ponsá), Joan Nualart (popular orador dels mitings de la U.M.N.), Josep Mata Julià (ric), Felip Proubasta Masferrer, Francesc de P. Molins Vilaret, Enric Larrañaga (expertíssim caçador), Manuel Juncadella Robert (ric. Germà del diputat provincial) i Joan Salas Antón (socialista).

El nomenament no va satisfer ningú : aguditzà el malestar en el si de la corporació i indignà l'opinió pública, ja que era una reorganització sense procediment electoral. (20).

00046

Els radicals assenyalaven com el procediment afavoria el nomenament de polítics ultradretans (21), mentre que els regionalistes denunciaven l'oberta infiltració de la U.M.N.:

".... Amb el pretext de foragitar de l'Ajuntament la política, hi ha estat entronitzada una política. I aquesta política es ben coneguda a Barcelona i a tot Catalunya. No es pas una política nova. Es la política de la U.M.^a. que, no cal oblidar-ho, era constituïda pels corresponsals a Catalunya dels anomenats antics partits, especialment els de la concentració liberal, albins i graciaprietistes, contra els quals fou dirigit el cop d'estat del 13 de setembre" (22).

Aquesta penetració, consentida evidentment per Primo de Rivera, desbavellà l'equilibri que fins aleshores hi havia a l'Ajuntament. A la mateixa sessió constituent, cinc regidors renunciaven al càrrec per entendre que la política municipal es lliurada totalment a un partit polític.

Alfons Par i Ramón Me Puigmartí manifesten que :

"... en estos bancos, junto a muchas personas independientes, con quienes no nos sabe mal colaborar, están sentados algunos representantes de dicho partido; ellos se preparan para ir a ocupar pues-

00047

tos a la Comisión Permanente. No los ocuparán con nosotros : prometimos que para no hacer política no queríamos políticos, ahí están. Nos marchamos..." (23).

También Enric de la Cera, Vicens Artigas i Juliá Caparó consideraren ineludible la seva dimissió :

"... Desgraciadamente, la gestación que ha precedido la formación de este ayuntamiento, el ambiente creado de concupiscencias y ambiciones políticas concremadas en la separación y ambición de nombres, nos hace vislumbrar el resurgimiento de la política sobre la administración..."

Nosotros no somos ni queremos ser ningún grupo político organizado; somos libres e independientes y sólo aceptamos la jefatura de nuestra propia conciencia, repudiando la ingerencia de políticos del antiguo régimen, de tan tristes recuerdos y consecuencias para nuestra patria...

Podemos garantizar que la labor que hemos realizado únicamente administrativa, libres de todo perjuicio, y absolutamente desligados de la opinión política, ha sido basada siempre en la más estricta buena fe y en un verdadero amor patrio desinteresado y exclusivamente para el bien y engrandecimiento de nuestra estimada ciudad...." (24).

00048

El rebombori organitzat per aquestes renúncies troba ressó als diaris, on es constata que la bona fe de què fan gala els dimissionaris no és massa enganxosa. A "La Publicitat" es recull un comentari aparegut a "ABC", on es contrastava l'esmerit de transacció i acomodament del consistori barceloní, enfront les tendències de "duressa i descarnat espanyolisme" vigents a la Mancomunitat. (25). Un comentari idèntic trobem a les planes del diari radical, on s'elogia la tasca de l'alcalde militar. (26), però sense oblidar la reivindicació de la política (27).

Les tèrboles tràfiques de la U.M.N. que actuava com a grup organitzat dins el consistori, provocaren inclús la dimissió de Fernando Alvarez de la Campa el 19-7-1924. La seva renúncia va anar acompanyada amb la de 17 regidors "neutres que abominaven la "política" (28):

Malgrat la censura, La Lliga aprofità l'ocasió per a un fer un balanç a la vida municipal, menada pels diferents consistoris :

"... Cal reconeixer que , d'ençà que fou oficialment foragitada la política de l'administració municipal, en una o en altra forma, no s'ha fet més que política. I política de la classe pitjor, sense

00049

ideals, sense el concurs i el contrast d'opinió, sense la publicitat i la crítica que constitueixen la forma més viva d'una democràcia o de qualsevol actuació eficaç de govern.

Després de l'equivocació patida el dia 1 d'octubre, constituint els ajuntaments amb les Juntes de Vocals Associats, creient que eren els majors contribuents, en vingué la renovació del de Barcelona amb els regidors lliurement nomenats pel governador civil, que havien d'implantar el nou Estatut anomenat d'autonomia municipal. Ni un sistema ni l'altre han reeixit. El sistema de regidors per sorteig fracassà ràpidament. Més ràpidament i més sorollosament encara ha fracassat el sistema de regidors per nomenament governatiu...

Del que no podem prescindir es del fet notori i bàsic que el govern de la ciutat de Barcelona no pot continuar subjecte a les influències i a les vel·leïtats denunciades públicament en dues ocasions distintes i per diferents sectors dels mateixos elements que han sigut utilitzats pel règim anomenat nou. Es evident que així no poden ésser organitzats degudament els serveis municipals, l'estat dels quals ja és prou visible, ni Barcelona pot endegar la seva creixença i la seva vida. Els oblits, les desviacions i les

00050

deficiències que tothom veu tenen llur explicació en totes aquestes causes que han motivat, potser una mica tard, la dimissió de l'alcalde...

Segueixin els senyors de la U.M.N. barallant-se o teixint llurs intrigues polítiques. Però Barcelona té dret d'exigir als que foragitaren de l'ajuntament als regidors elegits pel poble, que, mentre dura la interinitat, organitzin el govern municipal amb aquell mínim de serietat i eficàcia que demanen els interessos permanents de la urbs". (29).

L'hegemonia que aconseguia de dia en dia la U.M.N. feia que molt aviat es considerés probable el nomenament per alcalde del Baró de Viver, el Marqués d'Olèrdola o el Marqués de Camps (30).

Darius Rumeu Freixa, Baró de Viver, va ser elegit batlle uns mesos més tard, en una sessió municipal constituent, on els 17 regidors neutres varen ser substituïts per simpatitzants de Unió Patriòtica. El procediment del nomenament era una barreja d'elecció i de R.O. (31).

El Baró de Viver ocupà l'alcaldia fins els darrers dies de la Dictadura. La seva gestió va anar dirigida sobre-

00051

tot al redreç urbanístic de la ciutat, de cara a preparar l'exposició, que ja era pròxima.

Les tasques culturals també tenien, en aquest context, un paper a jugar. Calia que Barcelona aparegués davant els visitants com una ciutat civilitzada i europeitzant, i el seu ajuntament havia d'acomplir aquests propòsits.

La composició del consistori es mantingué pràcticament igual fins al final de la Dictadura. La inèrcia de la vida política afectà cada vegada més els afers municipals. Calia un ambient de pacificació somorta per a no posar en perill els beneficis que l'Exposició Universal reportaria als dirigents de la vida econòmica del país.

00052

CAPITOL III

LA TASCA DE LA COMISSIO
DE CULTURA

00033

LA REORGANITZACIO DE LA COMISSIO DE CULTURA

Quan el mes d'octubre de 1923, Primo de Rivera suspen tots els ajuntaments constitucionals per nous consistoris automàticament nomenats pels governadors civils, a Barcelona es celebra una sessió consistorial constituent i s'hi reorganitzen les comissions municipals.

La Comissió de Cultura subsisteix amb caràcter especial i té al seu càrrec : " la instal.lació, dotació de material i gestions administratives i tècniques, pel que fa a tot el que sigui competència municipal a les Escoles Nacionals, grups escolars , Escoles Municipals, Institucions culturals, Biblioteques, cantines escolars, escoles del Bosc, colònies, exposicions d'art, Banda Municipal i relacions de l'Ajuntament amb la Junta de Museus". La formaven 7 regidors :

Lluís Amargós

Isidre Regás

Francesc Vila Teixidó

Josep Bancué

Agustí Esclasans

Carles Sala Parés

Ferran Cabezas

00054

Dos d'aquests passaven a formar part també de la Junta Municipal de Primer Ensenyament i es proposà una terna formada pels Srs. Banqué, Esclasans i Salaber a formar part de la Junta Provincial.

El mes de desembre, sense canvis en la composició consistorial, es produí una reorganització de comissions. Desapareixia la de Colònies Escolars i Escoles del Bosc, però no el servei municipal que passava a ser administrat per entitats privades, convocades per concurs. La Comissió de Cultura subsistia amb lleugers canvis en la seva composició: Francesc Sirons, Federic Camps i Vicens Artigas substituïen als Srs. Amargós, Tegás i Cabezas.

La renovació total del consistori, arrel de l'aplicació de l'Estatut Municipal, afectà a la Comissió de Cultura, on només es mantingué el Sr. Banqué. Tots els altres regidors que la formaven varen ser substituïts per Climent Guix, Francesc X. Garriga Palau, Leopold Casero Sánchez i Josep Mª Mata Juliá. Aquesta comissió va subsistir fins a la fi de la Dictadura. Es considerava regidor adscrit a la C.C. el Sr. Gay de Montellá.

00055

En els primers temps, el tinent d'alcalde, delegat accidental de Cultura, fou el Sr. Rafael del Rio i des de l'any 1927, el Sr. Francesc X. Garriga. La ponència de Colònies i Cantines fou ocupada per Josep Bonet del Rio, a partir de l'any 1927, en que es reorganitzà el servei.

La Dictadura només bandejà als polítics professionals de la C.C., com ho havia fet a la resta de l'ajuntament, deixant gairebé intactes les seves atribucions. Les modificacions més notables varen fer-se en el funcionament de la C. C., que es basava en l'existència de l'Assessoria Tècnica. Manuel Ainaud va ser separat del seu càrrec i l'Assessoria desmantelada. El personal tècnic adscrit a la C.C. va quedar reduït als càrrecs següents:

" Art. 23. La especialidad de cultura la constituirán los cargos siguientes :

Director del Archivo Histórico

" " Museo Arqueológico

Encargado de las publicaciones del Archivo.

" " los trabajos de excavaciones.

Conservadores del Archivo Histórico

" " Museo Arqueológico

00056

Auxiliars de la biblioteca del Arxivo
" del Museu Arqueològic
Directors i Directores de les escoles espe-
cials, de Música, de la Banda Municipal.
Professors i Professores
Mestres i Maestras
Professors Auxiliars
Ayas. " (1).

Les activitats de la CC. durant el període dictatorial ,
les podem seguir en el següent resum cronològic.

00057

CRONOLOGIA

ANY 1923

26-9-1923.- Disposició segons la qual els alumnes de l'Escola del Mar haurán de pagar matrícula, a excepció dels que tinguin una cédula familiar inferior a la 8ª classe.

1-11-1923.- Els residents Amargós, Esclasans i Sala proposen la inauguració de l'Escola del Parc del Guinard el dia 5 del mateix mes.

27-12-1923.- Es dissolta la Junta d'Exposicions de Belles Arts i es anomenada una comissió per a controlar les despeses de l'anterior Junta. Es sol·licita ajut a l'Academia Provincial de "Bellas Artes" per a dur a terme la tasca encomenada fins aleshores a l'esmentada Junta.

31-12-1923.- S'accepta el llegat de Rosa Mitjavila per a escoles o asils de sordmuts.

ANY 1924

28-2-1924.- A fi d'adoptar un pla de col.laboració amb altres corporacions oficials sobre creació, sosteniment i règim

00058

d'institucions culturals, i a fi d'evitar l'existència simultània de les que tinguin un mateix origen i objecte, s'interessa a la Mancomunitat per a que designi una ponència de diputats que junt amb uns quants regidors estudiïn el problema. L'estudi ha d'ancliar-se també amb tot el que faci referència a beneficència.

26-5-1924.- Per votació secreta queden designats nous regidors per a les següents comissions i delegacions :

Junta Provincial de 1ª Ensenyança - Antoni Ballabriga Vidaller
Comissió Especial de Colonies Escolars - Leopold Casero Sánchez, Francesc de P. Xercavins i Josep Banqué Faliu.

23-6-1924.- S'obre un crèdit de 5000 pts. per a l'organització i servei de projeccions fitxes i animades en les escoles municipals i nacionals.

30-6-1924.- Es destinen 26.250 pts. per a la publicació de fullets de divulgació de l'obra cultural de l'Ajuntament.

30-6-1924.- A l'acabar-se el contracte amb els mestres agregats, anomenats el 22-7-1922, s'obre concurs per a la provisió de 42 places d'agregats.

30-6-1924.- S'autoritza a la comissió de cultura per a l'organització de vacances estiuenques als alumnes de Vilajoana.

00059

11-8-1924.- Es destinen 50.000 pts. per als banys de mar dels escolars pobres.

15-9-1924.- A fi de continuar l'ensenyament musical a les escoles municipals i nacionals, segons el pla aprovat el 1-8-1923, es disposa la consignació que figura en el presupost.

22-9-1924.- S'aprova la publicació d'un fulletó explicatiu de l'intercanvi de colònies escolars amb l'Ajuntament de Madrid.

22-9-1924.- Distribució definitiva del presupost per a cantines escolars :

- Cantina Montjuic 50.000'-
- " Guinardó 25.000'-
- " escoles públiques 30.000'-
- " Escola Labors i Oficis 30.000'-
- , material i trasllat dels alumnes i professors de Vilajoana 92.600'-
- Personal subaltern, neteja, salvament i vigilància de l'Escola del Mar 12.000'-

13-10-1924.- Nomenament dels 42 mestres agregats.

00060

ANY 1925

9-2-1925.- S'obre un concurs entre escriptors espanyols per a fer una cartilla que tracti de l'educació cívica dels infants. El premi, donat per l'Associació de Propietaris de la dreta del Passeig de Sant Joan, consisteix en 1000 i 500 pts. El jurat estarà format pels Tinets d'Alcalde, Delegat i regidors de la Comissió de Cultura, el regidor Faustino Simó, la degana de l'Associació de Mestres Nacionals de Catalunya, la presidenta de la Junta de Dames de Barcelona i la directora de l'Escola Normal.

23-3-1925.- S'encarrega el monument a Hermenegildo Giner de los Rios, acordat en la sessió 17-7-1924. El projecte serà realitzat per l'arquitecte Bernardo Giner Garcia i el bust per l'escultor Llimona. Serà col·locat al recinte de les Escoles del Parc de Montjuic.

27-4-1925.- Es destinen 33.000 pts. per a l'ampliació de banys de mar a les Escoles Comercials d'Adultes i Professionals de la Dona.

1-6-1925.- S'aprova l'informe elaborat pel regidor Francesc J. Garriga sobre les escoles de Vilajoana, referent als aspectes abusius i de deficient administració de la mateixa.

00061

En aquest informe es proposa la creació d'un Patronat de Control, designat per l'alcalde, sense que necessàriament tingui que recaure en membres de la comissió de Cultura.

13-7-1925.- Es passa a disposició del Delegat de Cultura la quantitat de 50.000' - per als serveis dels banys de mar.

21-9-1925.- Es tradueix al castellà el Reglament de Becaris i s'introdueixen les següents modificacions : Els becaris tenen dret a la pensió, 100 pessetes per a llibres i material i matrícula gratuïta en un centre oficial.

28-9-1925.- Es declara urgent la formació de Patronats per a informar sobre el funcionament de les escoles d'anormals.

En formaràn part :

2 regidors

El Tinent d'Alcalde Delegat de Cultura

Un eclesiàstic

Un metge

Un inspector de primer ensenyament

Un representant dels pares.

26-10-1925.- S'aprova la publicació de 2000 exemplars de les normes dictades pels governs francès i espanyol respecte a

00062

l'orientació espiritual de les ensenyances que es donin a les escoles i a l'ús de la llengua.

26-10-1925.- Es decideix traduir i editar al castellà l'obra "Les construccions escolars" per la gran demanda arreu de l'estranger.

23-11-1925.- Es deixa sense efecte la suspensió de les obres dels grups escolars Pere Vila, Lluís Vives, Milá i Fontanals i Ramón Llull. Es consigna el següent presupost per a acabar-los:

Pere Vila - 779.497'61

Lluís Vives - 545.215'93

Milà i Fontanals - 1.075.666'30

Ramón Llull - 1.033.075'01.

Es precisa que aquest acord no significa autorització de la continuació de les obres, que queden sùspeses fins que es resolgui sobre l'informació que s'està practicant, ni renuncia a sol·licitar subvenció de l'Estat.

7-12-1925.- Ramón Arrufat Mestres guanya el premi sobre la millor cartilla d'educació cívica amb l'obra titulada "El buen ciudadano".

21-12-1925.- Es decideix la graduació de l'Escola La Parigola, a partir del proper curs.

00063

31-12-1925.- s'anrova l'obertura d'una escola de nenes de 2 classes, a la barriada de la Salut, a l'urbanització de Cases Barates de la Cooperativa de Periodistes.

ANY 1926

8-2-1926.- S'entreguen les següents quantitats al Regidor de Cultura :

3.000 pts. per a l'adquisició i confecció de vestits per als nens de les escoles públiques.

2.000 pts. per a banys de neteja als escolars necessitats.

22-2-1926.- Per a dur a terme un plá orgànic de col.laboració entre Ajuntament i Diputació sobre institucions culturals, es designa una ponència mixte de 4 funcionaris, per a que, en el plaç d'un mes presentin una memoria sobre :

- Institucions culturals del'Ajuntament.
- " " " la Diputació
- Plé per a cada una d'elles.
- Materies i intensitats dels respectius plans d'estudi.
- Institucions que estén duplicades.
- Obligacions legals de l'Ajuntament en materia cultural.
- " " " la Diputació " " "
- " " poden ser permutables.
- Procediments de col.laboració en aquelles institucions que no encaixen en el programa legal de les respectives corporacions.

00064

7-6-1926.- Es modifica el reglament de Colonies Escolars.

7-6-1926.- S'agrega ala Comissió de Cultura, com a vocal de Colònies, la regidora María López de Pagredo.

28-6-1926.- Es forma una ponencia, presidida per Laureano de Peray i integrada pel doctor Mer i Guell i el funcionari de la Comissió de Cultura, Sr. Cortina, per a confeccionar un pla d'inspecció mèdico-escolar.

12-7-1926.- El servei de cantines tindrà un 25% de places gratuïtes i un 75 % pagarán 0'25 pts. diaries.

12-7-1926.- Concurs per a proveir 40 places de mestres agregats, per haver acabat el bieni de duració dels anteriors.

13-7-1926.- Les consignacions aprovades per a l'acabament dels grups escolars es refereixen també a obres i adquisicions per a l'Escola de Música" i a altres grups escolars que puguin construir-se o adaptar-se.

16-8-1926.- S'obre un concurs per als propietaris que vulguin oferir locals per a escoles entre les quantitatse de 900 i 6000 pts.

00065

23-8-1926.- S'aprova el reglament de les biblioteques escolars circulants i s'obre concurs entre les escoles nacionals i municipals per al presteq de 23 biblioteques per un any. S'institueix el "Dia del Libro" en totes les escoles que rebin la biblioteca circulant i s'organitzarán conferencies sobre el sentit de la diada.

30-8-1926.- Es declaram exentes de drets de matrícula els centres d'ensenyament primari, especial, professional i artístic que depenguin de l'Ajuntament.

13-9-1926.- A partir del 1er. d'octubre es donarán els següents curssets de perfeccionament per a mestres nacionals i municipals:

Decroly (srs. Olmo i Gimenez)

Montessori (Dolors Canals i Mercé Climent)

Educació Física (Srs. Ericall i Millán)

Bacteriologia (srs. González i Domingo del Laboratori Municipal)

- Preparació Aies.

13-9-1926.- Es consignen pressupostos de 15.978'20 i 72.864'71 per a l'acabament de les obres d'habilitació de l'escola "Vaqueria del Parque".

00066

13-9-1926.- S'aproven les conclusions de la Ponencia Mixta sobre Institucions Culturals . Les reformes proposades farán efecte a partir del proper curs.

4-10-1926.- Es cobreixen 10 plaçes de professors de cultura musical per a les escoles. Es anomenat director general de l'ensenyament musical a les escoles Joan Lamotte de Grignon.

4-10-1926.- Nomenament de 32 mestres agregats.

11-10-1926.- Destitució de J. Folch i Torres com a director de Museus per a "no reunir las condiciones exigidas en la legislación vigente".

1-11-1926.- "declarar destituido de su cargo al Jefe de la Asesoría Técnica de la Comisión de Cultura, don Manuel Ainaud Sánchez, con pérdida de todos los derechos como empleado municipal, por las faltas graves de inasistencia a la Oficina por espacio de más de quince días y por abandono de servicio".

1-11-1926.- Es convoca una reunió de la Junta del Patronat Massana, per a aprovar les normes de sosteniment i ampliació de la Biblioteca Massana, aprovar les bases per a l'adjudicació del Premi Massana, estudiar un plá per a crear una Escola de Belles Arts i confeccionar el reglament per

00067

a regir al Patronat encarregat de dites fundacions.

29-11-1926.- Fizació de la plantilla definitiva de les Oficines de la Comissió de Cultura per a l'any 1927.

31-12-1926.- Es deixa sense efecte l'acord de 9-9-1926 relatiu a la celebració de cinc cursos de perfeccionament per a mestres.

ANY 1927

24-1-1927.- S'inverteixen 13.104, 8 pts. per a beques d'alumnes de les Escoles Complementàries d'Oficis. Aquestes despeses inclouen matriculació i hospedatge.

31-1-1927.- Es creen amb caire permanent uns cursos ambulants d'ensenyament domèstic destinats a les alumnes de les Escoles Complementàries i Comercials d'Adultes i a les nenes dels últims graus de les escoles municipals. El pressupost assignat es de 3.600pts. La realització correspondrà a Maria Gracia Pont i Maria Roldán.

21-2-1927.- Es paguen 6.000pts. consignades per a la festa del Rober Escolar.

21-2-1927.- Convocatòria de concurs per a proveir de places docents a Vilajoana.

00068

21-2-1927.- Reanudació de les obres al grup escolar Milá i Fontanals pel mateix constructor, provi pagament d'una indemnització per la suspensió de les obres i pels interessos de les quantitatss atrasades, per un total de 1.039.104,26.
Id. grup escolar Ramón Llull. Total 781.821, 27.
Id. " " Lluís Vives. Total 281.749, 08.

28-2-1927.- Es paguen 3.000 pts. al Govern Escolar.

14-3-1927.- S'organitzen les ensenyances de cultura física a les escoles municipals (Bosc, La Salut, Guinardó, del Mar, Labors i Oficis, Sordmuts), amb la col.laboració del metge higienista municipal. Les classes anirán dirigides sobretot als alumnes amb insuficiències respiratòries.

28-3-1927.- Es contracta el lloguer d'un camp a Sant Boi de Llobregat per a fer pràctiques agrícoles als nens de l'escola del carrer Hospital 93.

23-5-1927.- Es decideieix habilitar el Palau Guell per a escola, segons acord de la Comissió Municipal Permanent de
18-5-1927.

30-5-1927.- Es paguen certificacions d'obres del grup escolar Milá i Fontanals.

00069

13-6-1927.- Es dona la conformitat a l'esta de comptes de colònies de l'any en curs per una quantitat de 350.000 pts.

13-6-1927.- A part de l'anterior quantitat designada s'han despés 33.966 pts., de les quals 16.825 procedeixen de donatius particulars i la resta del remanent de l'any 1925.

Don

20-6-1927.- S'encarregen amb carreg al pressupost vinent: teixit per a devantals

3.900 parells d'espardenyes

1.300 motxilles

1.300 capells de lona

110 dotzenes de pintes

107 " de raspalls de dents

59 " " " de cabell

100 " " " d'ungles.

4-7-1927.- S'aproven les bases pel funcionament de les colònies escolars i banys de mar, presentades pel ponent Josep Bonet del Rio.

25-7-1927.- Oposició per a una plaça a l'Escola Municipal de la Salut. Formen el tribunal dos regidors, Josep Gay de Montellá i Josep Bonet del Rio.

15-8-1927.- Es crea una escola professional municipal de matarifes al matadero de Barcelona.

00070

19-9-1927.- La Comissió Provincial Permanent es connecta amb el Municipi per a formular les bases de cooperació econòmica i d'enllaç d'ensenyançes entre l'Escola del Treball i Les Complementàries d'Oficis, a fi d'establir classes de pre-aprenentatge i Aprenentatge, diurnes i nocturnes.

19-9-1927.- S'aproven les despeses d'organització i manteniment de les colònies de l'any 1926, per una quantitat de 22.971, 99 pts.

26-9-1927.- Concessió de beques per a matrícules a l'Institut de Segon Ensenyament.

26-9-1927.- Proposta de reorganització del servei de cantines.

10-10-1927.- Es destinen 1.400 pts. per a organitzar els cursos ambulants d'ensenyament domèstic.

5-11-1927.- Consignació de 2.600 pts. per a suministrar material d'educació física a les escoles municipals.

ANY 1928

16-1-1928.- Es destinen 2.305 pts. per organitzar Cursos d'Ensenyament domèstic.

00071

20-2-1928.- Es concedeixen beques als alumnes de les Escoles Complementàries d'Oficis, amb una quantitat de 8.250 pts.

12-3-1928.- Es convoca oposicions per a una plaça de mestre a l'escola del Guinardó.

26-3-1928.- S'eximeix del pagament de matrícula als nens necessitats de l'escola de Sordmuts.

26-3-1928.- S'adquireixen 5000 exemplars del llibre editat pel Comité Femenino de Reformas Sociales pels nens de les escoles.

26-3-1928.- S'obre concurs per a proveir la plaça de cap del Negociat de Cultura.

30-4-1928.- Nomenament de Isidor Ribas Bassa com a cap del Negociat de Cultura.

4-6-1928.- S'anroven les següents despeses de cantines: 18.450 i 3.600pts.

25-6-1928.- S'abonen 16.400 pts. per a cantines.

2-7-1928.- S'adjudiquen 3.985 pts. per adquirir material d'educació física per a les escoles municipals.

00072

23-7-1928.- Es destinen 6.750 pts. per a beques dels alumnes de les Escoles Complementàries d'Oficis.

13-8-1928.- Es dona l'enterat a la R.O. de la Direcció General de Comerç, Indústria y Seguros, sobre la creació de Patronats locals provisionals de formació técnico-industrial.

20-8-1928.- S'adjudiquen 1.500 pts. per a suministrar vestuari pels exercicis d'educació física a les escoles.

3-9-1928.- S'obre concurs per a proveir 40 places de mestres municipals agregats. Formen el tribunal el Tinent d'Alcalde delegat de Cultura, 2 regidors de la Delegació de Cultura, el cap del negociat de cultura i Rosa Sansat, directora de l'Escola del Bosc.

17-9-1928.- S'aproven els comptes de 20.000 pts. per a cantines i de 15.000 per a colònies.

1-10-1928.- La conservació de monuments passa a dependre de la Delegació d'Obres Públiques. Des d'el 31-8-1926 depenia de la Delegació de Cultura.

1-10-1928.- El regidor Garriga proposa que es facin cursos nocturns d'aprenentatge en totes les escoles Complementàries d'Oficis.

5-11-1928.- S'aproven comptes de 15.000, 20.000, 35.000, 14.050 i 15.000 per a colònies.

00073

19-11-1928.-- S'aproven comptes de 50.000 i 3.241 pts. per a Cantines.

26-11-1928.-- S'aproven comptes de 1.775 i 3.190 per a Cantines.

26-11-1928.-- Adjudicació de 60.000 pts. pel mobiliari del grup escolar Primo de Rivera.

3-12-1928.-- Es dona l'enterat a la constitució del "Patronato Local de la Junta Regional de Enseñanza" de la Diputació.

3-12-1928.-- El regidor Garriga demana que les escoles municipals d'anormals passin a dependre de la Diputació i s'anomenin Escoles Provincials de Deficients.

10-12-1928.-- S'aproven comptes de 50.000 pts. per a Colonies.

31-12-1928.-- Adjudicació de 39.412 pts. pel mobiliari del grup escolar Primo de Rivera.

ANY 1929

14-1-1929.-- S'inverteixen 15.000 pts. per abanys de mar, i 15.000 i 3100'90 per a Cantines.

00074

21-1-1929.- Recensió de les obres del grup escolar Milá i Fontanals.

4-2-1929.- Es destinen 3.500 pts. per a l'organització de cursos ambulants d'ensenyament domèstic a les escoles municipals.

11-2-1929.- Adjudicació de 320.200'00 pel mobiliari deB grups escolars Milá i Fonatanals, Lluís Vives i Ramón Llull.

18-2-1929.- Concessió de beques als alumnes de les Escoles Complementàries d'Oficis per una valú de 7.500 pts.

25-2-1929.- S'a nomena un representant municipal per anar a la subasta de les obres d'adaptació a escola de l'edifici de la Plaça Comas, a celebrar el 2-3-1929.

11-3-1929.- Es destinen 17.135 pts. a Cantines Escolars.

11-3-1929.- S'obre concurs per a adquirir terrenys per instal·lar-hi colònies de mar.

18-3-1929.- Aprovació del compte de 25.000 pts. de colònies escolars.

1-4-1929.- Aprovació del compte de 11.600 pts. de Cantines.

00075

13-5-1929.- Pagament de 60.479, 83 pts. a Jaume Oliva per la construcció de la Colonia de Calafell l'any 1922.

13-5-1929.- Esdestinen 50.000 pts. "para embellecimiento, re-
pintado y adecentamiento " de les escoles municipals amb motiu de la propera Exposició.

13-5-1929.- Proposta del Sr. Josep Ponsa demanant que es posi a disposició de la Majordomia 10.000 pts. per a poder inaugurar els grups escolars Milá i Fontanals, Lluís Vives Ramon Llull i Primo de Rivera. S'assenyala el dia 22-5-1929 per a l'inauguració.

24-5-1929.- Es destinen 6309'15 pts. per a l'adquisició de vestuari de gimnàstica pels alumnes de les escoles municipals.

19-8-1929.- Es convoquen oposicions per a una plaça a l'escola del Bosc de Montjuic. Formen el tribunal el Delegat de Cultura, 2 regidors anomenats per l'alcalde, 1 professor de la Normal, el secretari de l'ajuntament, 1 professor municipal, el director de l'escola i com a secretari del tribunal un funcionari del Negociat de Cultura.

16-9-1929.- Inversió de 15.000 pts. per a Cantines.

7-10-1929.- Creació de l'Institut Elemental a l'escola del carrer Cuyás 7.

00076

7-10-1929.- Es destinen 4.000 pta. per a comprar llibres en la Diada de l Llibre, a fi de repartir premis entre els alumnes de les escoles municipals.

00077

TAULA RESUM DELS TIPUS DE DICTAMENS ELABORATS PER LA U.C.

	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Edificis, lloguers, material, mobiliari, reparacions.	10	52	97	97	104	78	89
Mestres	11	27	28	57	32	35	19
Cessió de palaus				2			
Subvencions, home- natges, monuments.	6	24	27	41	15	47	30
Juntes Autònomes	2	4	5	6	2	6	2
Llegats	1	1	1	3		1	3
Premis, beques, pensions estranger.	4	10	8	25	20	26	21
Escoles especials	3	6	6	15	25	36	14
Comptes i pagaments	2	191	101	84	17	9	14
Institucions para- escolars.		12	11	11	35	27	17
Banda Municipal	2	15	9	10	15	17	18
Personal, Arxiu Histò- ric, Publicacions.	6	20	34	32	29	17	23

00078

NOTA.- Aquesta llista alfabética de entitats que reberen o veieren denegada una subvenció per afins culturals en aquests anys ens ajuda a comprendre els canvis d'orientació en la política municipal. Hi podem observar les variacions de les quantitats esmerçades i els tipus de societats a qui es destinen , comparant-les amb les del període anterior.

La font d'on s'han extret son les Gacetes Municipalsde Barcelona.

00079

LLISTA ALFABETICA D'ENTITATS SUBVENCIONADES PER L'AJUNTAMENT
DE BARCELONA . 1923-1929.

1923.-

- Ateneu Obrer de C'an Tunis 1.000 pts.

Llibres Cedits:

- Ajuntament de Monistrol de Montserrat.
- Ateneu Obrer Martinenc.
- Biblioteca del Poble de l'Associació de la Premsa Diaria de Barcelona.
- Congrés de Curtidors.

1924.-

- Avenç de l'Esport de Sant Andreu 250'-
- Catalá Sport Club 200'-
- Conducció i reparació gegants per a la festa del Corpus 2.700'-
- Festival escolar del Parc de la Ciutadella 3.129'-
- Institut Francés 6.000'-
- Laboratori Anatòmic de la Càtedra d'Anatomia Descriptiva. 15.000'-
- Orquestra Pau Casals 20.000'-
- Processons del Corpus de la Catedral i les parroquies. 10.000'-
- Societat Dante Alighieri. 4.000'-

Llibres cedits:

- Associació Escolar Femenina

00079

- Associació Ferretera.
- Ateneu Socialista.

Foren negades les subvencions demanades per les següents entitats :

- Amics de la Música
- Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya
- Associació Intima de Concerts
- Ateneu Barcelonés
- Ateneu Republicà Radical del Poble Sec
- Centre Moral Instructiu de Gràcia
- Congrés Mèdic de Lleida
- Escola d'Enginyers Industrials (viatge fi de curs)
- Escoles del Centre de Ntra, Sra. de Montserrat
- Federació Catalana de Motorisme Marítim
- Foment de la Cria del Canari
- Institut Salesià de Sant Josep
- Museu Anatòmic de la Facultat de Medicina
- Obra de l'apostolat de senyores per a la perseveració de la fe.
- Orquestra Sinfonia de Barcelona
- Residència d'Estudiants
- Societat Lo Rat Penat.

00080

1925.-

- Academia Provincial de Belles Arts	500'-
- Agrupació Esportiva del districte IX	425'-
- Associació Artística Literaria de Catalunya	6.000'-
- Barcelona Turf	100'-
- Biblioteca Ferroviaria Internacional	250'-
- Casal Catalá de Mdrid	300'-
- Catedràtic director dels cursos per a estran- gers de la Facultat de Filosofia i Lletres.	2.000'-
- Centre Espanyol de Londres	1.000'-
- Comité organitzador del trofeu "Premi Opel del Baró de Viver"	250'-
- Diccionari de la Llengua Catalana de Mn. Al- cover	3.000'-
- Id.	3.000'-
- Domingo Bonet (per la transcripció d'obres literaries al sistema Brayle)	1.000'-
- Escola Industrial	5.000'-
- Escoles Centre Ara gonès	500'-
- Exposició Canina	100'-
- Facultat Filosofia i Lletres	1.000'-
- Hospital d'Infants Orfes	2.600'-
- Institut Francés	4.000'-
- Josep Artís Balaguer (publicació obra "La guardia de la ciudad")	500'-
- Junta de Beneficiencia i Cultura de la ba- rriada de Pequín	250'-
- Patronat Social de Bones Lectures	1.000'-
- Ponencia Mixta del Rober Escolar	1.500'-

00081

- Real Club Marítim	3.000'-
- Secció Barcelonina de la Federació Ibèrica Protectora d'animals i plantes	200'-
- Societat Dante Alighieri	2.000'-

Fou negada la subvenció demanada per Antoni de Guzmán Salcedo, per a instal·lar un espectacle de panorama cinematogràfic, donades lesseves finalitats lucratives.

1926.-

- Agrupació Artística l'agamanent	125'-
- Agustí Bonet (per la transcripció d'obres literaries al sistema Brayle)	912'-
- Anuari "Espanya en la mano"	6.000'-
- Associació Caçadors de Catalunya	250'-
- Biblioteca Arús	4.000'-
- Ca sa d'Infants Orfes	2.500'-
- Centre Aragomés	500'-
- Centre del Sagrat Cor de Jesús	1.000'-
- Companyia Renaixement de teatre	1.200'-
- Congrés Internacional de Protecció a la Infancia i a la Maternitat	2.000'-
- Coral Instructiva d'Adolescencia i Joventut	80'-
- Cursa ciclista	100'-
- Escola Alemana	1.000'-
- Escola Bosc	1.000'-
- Escola catòlica patriòticacultural de la Junta Patriòtica de Dames de Barcelona	2.500'-

00082

- Escola C/. Mendizábal 13	150'--
- Escoles Parroquials del Poble Nou	500'--
- Exposició Vilajoana	250'--
- Federació d'Esgrima de Catalunya	125'--
- Festival Esportiu de la Borsa Patriòtica de les Joventuts patriòtiques de sant Andreu	250'--
- Festa Escola Sord-Muts	200'--
- Festa Major Poble Nou	1.000'--
- Festa Vilajoana	200'--
- Guia Cicerone de la Catedral	500'--
- Institut Català d'Artesans i Obrers	1.000'--
- Institut Francés	3.000'--
- Institut Musical Acadèmia Ardevol	1.000'--
- Junta del Conservatori de l' Liceu	1.000'--
- Patronat Domenech	125.000'--
- Patronat mentora Alsina	2.500'--
- Revista Infantil Alegria	3.000'--
- Sisè Congrés Nacional d'Esperanto	500'--
- Societat Dante Alighieri	1.000'--
- Tir Nacional	250'--
- Unió Esportiva de Sants	300'--
- Viatge Estudis Escola d'Arquitectura	2.000'--

Llibres cedits :

- Associació d'Agents de Duanes, Consignataris, Armadors i similars.
- Biblioteca pública de Castelltersol
- Museu Pedagògic Regional de la Coruña.

00085

1927.-

- Associació Provincial del Professorat Municipal de Diputacions i Patronats Lliures.	750'-
- Col·legi Sant Lluís Gonzaga	3.500'-
- Conservatori del Liceu	1.000'-
- Escola Alemana	2.000'-
- Institut Francés	6:000'-
- Institut Musical Academia Ardevol	1.000'-
- Internat Residencia de les Salesianes	3.000'-
- Patronat Biblioteca Arús	3.100'-
- Societat Dante Alighieri	2.000'-
- Societat d'Estudis Econòmics de Barcelona	3.000'-
- Teatre Líric Pràctic	3.000'-

1928.-

- Academia Ardevol	1.000'-
- Associació de Catalunya de Tir de Fichón	100'-
- Associació per a la lluita contra la mortandat infantil	2.000'-
- Biblioteca Arús	3.100'-
- Centre Aragonés	500'-
Centre Obrer de la barriada de ca'n Tunis	500'-
- Centre Obrer d'Instrucció del C/.Retiro (Sants)	1.000'-
- Col·legi Sant Lluís Gonzaga	3.000'-
- Conservatori del Liceu	1.000'-
- Creu Roja (pessebre Pl.Catalunya)	1.000'-
- Delegació Provincial de Barcelona de la Federació de Professorat Municipal de Diputacions i Patronats Lliures	750'-

00084

- Escola Industrial	5.000'--
- Escola d'Arquitectura(viatge)	2.000'--
- Escoles Parrocials de la tenencia parroquial de Sant Anton de Padua	100'--
- Federació Catalana d'Atletisme	500'--
- Fedaració Ibérica Protectora dels animals i plantes	500'--
- Federació Sindical d'Obreres	3.000'--
- Institut Catalá de les Arts del ,libre	2.000'--
- Institut Colonial	2.000'--
- Institut Musical Ardevol	1.000'--
- Junta Patriòtica de Dames de Barcelona	2.500'--
- Joventut Universitària Femenina Espanvola	2.000'--
- Rea l Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona	10.000'--
- Real Societat de Curses de Cavalls	15.000'--
- Societat Dante Alighieri	2.000'--
- Societat Esportanara Taira	500'--

1929.-

- Academia Ardevol	2.000'--
- Biblioteca Arús	3.100'--
- Centre Aragonés	500'--
- Col.legi del Ave maria del Guinardó	1.000'--
- Col.legi Sant ,luis Gonzaga	3.000'--
- Co.legi de Doctors Matriculats	3.000'--
- Concurs Hipic de Vilafranca	250'--

00085

- Conservatori del Liceu	1.000'-
- Escola Alemana	2.000'-
- Escoles Catòliques per a fills d'obrers	1.000'-
- Institut d'Orientació Professional	6.000'-
- Junta Patriòtica de Dames de Barcelona	2.500'-
- Real Acedemia de Bones lletres	10.000'-
- Real Protectorat de la Federació Sindical d'obreres	3.000'-
- Revista infantil Alegria	2.000'-
- Román Ribera (pintor)	2.000'-
- Sociedad Dante Alighieri	2.000'-
- Sociedad Pajaril La Primitiva	100'-
- Societat Esperantano Fajro	500'-
- Vir Nacional de Barcelona	100'-

00086

LLISTA ALFABETICA DE ESCOLES .

Exposem els noms de les escoles primaries que al llarg d'aquests anys son citades a la Gaceta Municipal (destinant-hi personal o dotacions econòmiques per millores o material) i que no coneixiem en el periode anterior , sense haber pogut saber amb certesa la dada de la seva creació. En algunes es tracta nomès d'un canvi de local, com constatem al final . La llista no inclou les escoles especials .

00087

- Calabria 114
- Casanova 72, pral.
- Casetas 26 (Vallvidrera)
- Cruz del Padrón 5
- Cuyás 7

- Diputació 84

- Enric Granados 32

- Hospital Infants Orfes (assimilada escola pública)

- Marlet 1
- Marqués Santa Ana

- Ntra. Sra del Coll 74

- Pere IV,122
- Piquer 1
- Plaça del Diamant 7
- Prim 13

- Ronda San Anton 91

00088

- Salud 49
- San Andre 194
- Sant Feliu 14

- Travesera 41

- Valencia 207
- Via La ietana 42

Escoles trasl.ladades

- Alfons 33
- Ataulf 12

- Bailén 189

- Castillejos 289

- Enric Granados 47

- Girona 64

- Mallorca 219
- Marià Cubí 55

- Picuè 35

Localització anterior

- Borges 2
- Tapineria 33

- Travesera 212

- Bailén 87

- Renard 40

- Passeig Sant Joan 76

- Villarroel 140
- Borges 2

- Tapioles 46

00089

- Portaferrisa 30

- Provença 310

- Santa Teresa 8

- Serrano 75-77

- Unió 15

- Valencia 207

- Vaqueria del Parc

- Via Laietana 59

- Hospital 93

- Rosselló 242

- Alfons XIII, 379, Diutació 346

- Espiell 2

- Sant Sadurní 13

- Pi 7

- Escola de nívuls del Parc

- Méndez Vigo 6

00090

L'ACTIVITAT DE LA COMISSIO DE CULTURA.

Dins la vida política barcelonina, podem distingir dos períodes: L'un, des de la destitució dels ajuntaments (octubre 1923) fins a la dimissió de l'alcalde militar, Sr. Alvarez de la Campa, l'any 1924. En aquest període, les activitats municipals es caracteritzen pel seu intent de trencar només amb aquells sistemes de funcionament que eren ineficaços i contraris als interessos de la ciutat, vetllant per conservar la trajectòria de les realitzacions anteriors ben vistes pels barcelonins. El segon, comença amb la presa de possessió de l'alcaldia pel baró de Viver, amb el qual es consuma l'ascensió de la U.M.N., que substitueix en les corporacions locals l'antic grup hegemònic regionalista.

L'odi que els monàrquics sentien vers les institucions culturals autònomes s'havia manifestat ja en la seva participació en el desgavellament de la Mancomunitat, que culminarà en la desaparició total d'aquesta .

Des de la Diputació i més tard des del municipi, tingueren cura d'anar desfent l'obra regionalista, aoli-

00091

cant-se a fiscalitzar el treball realitzat en les escoles especials i més tard a afeblir les dotacions o fins i tot fer desaparèixer els Patronats Mixtos.

La Comissió de Cultura fins a l'any 1924 només es veié afectada en les seves realitzacions pel tomb que la pintoresca política de Primo de Rivera imoria a les manifestacions culturals públiques.

A la repressió de la catalanitat en la llengua i en els continguts de l'ensenyament, s'hi afegí l'exaltació dels valors "patriòtics" i "espanyolistes". Així els regidors de la C.C. donaren xerrades a les escoles sobre la significació de la jura de bandera (2), demanaren la col.laboració dels mestres per a celebrar la "festa de la Raça" (3) i per ensinistrar els mestres en les noves orientacions, la comissió edità un fulletó on recollia el text d'una R.O. sobre els continguts de l'ensenyament i una circular del M.I.P. francès on es feia referència a l'ús dels dialectes a l'escola.

Noves matèries s'afegiren als programes escolars, amb la valoració del desenvolupament del cos i la utilitat de coneixements com la gimnàstica, l'ensenyament domès-

00092

tic per a les noies i el tècnic per als nois. Fins i tot s'arribà a fer un curs de cria del cuc de seda a l'Escola del Bosc de Montjuic !...

Les subvencions municipals que abans anaven a parar a mans dels partits polítics per als seus centres de barri, són ara destinades a ajudar les obres benèfiques, o a escoles confessionals i privades de països germans (Alemanya i Itàlia). L'Ajuntament contribueix a l'esplendor de les processons religioses i estimula amb ajuts la celebració d'actes litúrgics a les escoles municipals (primeres comunions). Però la prova més notòria de la nova orientació que és dona a les subvencions, és la gran quantitat que foren denegades a centres i entitats que les rebien regularment des de feia molts anys (Veure llista d'entitats subvencionades).

Les escoles nacionals de Barcelona varen continuar funcionant més o menys al mateix ritme. Els dictamens de la Comissió de Cultura recullen una actuació similar a la del període anterior, pel que fá referència al material, reparacions, locals llogats, nomenament de mestres auxiliars, etc...

00093

El Patronat Escolar es veié afectat per les mesures represives preses contra les institucions autònomes. Una R.O. de 14-2-1924 el declarava dissolt, considerant que amb la posada en funcionament dels grups escolars ja havia finit la seva missió. Curiosament el Patronat Escolar de Madrid, de règim idèntic, subsistí al llarg de tota la Dictadura. Les dues escoles del Patronat, Baixeras i La Farigola, malgrat veure's privades de la seva relativa autonomia, no varen perdre però cap dels seus mestres. (4).

El trencament més espectacular amb l'actuació anterior fou la paralització de les obres dels grups escolars, arran de la inspecció que s'obri per a controlar les possibles irregularitats en els contractes d'obres.

Si fins 1924 podem parlar d'una relativa continuïtat, deguda a l'actuació d'un consistori políticament "neutre", aquesta s'estroncà quan els homes de la U.M.N. es feren amb les eines del poder. Cal ressaltar que l'Assessoria Tècnica, cor i cervell de la Comissió de Cultura, es mantingué inalterable els primers anys, malgrat les inspeccions que sobre ella recaigueren i

00094

i com, el seu responsable Manuel Ainaud, va saber canviar les desavinences amb el nou règim fins el 1926.

Llençats a l'empresa de sanejament de les corporacions s'obre un període d'informació pública, on tothom pot formular les queixes que tingui en contra de la gestió dels darrers ajuntaments constitucionals. Malgrat la poca significació del procediment, tenint en comte l'ambient repressiu, es curiós de destacar com sobre l'activitat cultural només hi han dues queixes d'un centre religiós. (5).

Al 1926 comença l'endegament de dos expedients -un per absència del lloc de treball i l'altre per manca de titulació adequada- que separaren a Manuel Ainaud i Josep Me Folch i Torres dels seus càrrecs municipals, amb la qual cosa s'aconsegua la paralització d'un determinat impuls a les tasques culturals. L'Ajuntament acordà la destitució de M. Ainaud en la sessió municipal del 27-10-1926, per " faltas graves de inasistencia a la oficina por espacio de más de quince dias y por abandono de servicio". L'acord fou pres per unanimitat. El mes d'abril de 1927 Ainaud

00095

feia un recurs contra l'acord municipal, que fou desestimada el 17-1-1927. (6).

Aquest fet no significà però, l'abandó de la política cultural al municipi. En el moment de la seva presa de possessió, el Baró de Viver deixà clar que no pretenia arrambar amb tota l'experiència de tasques culturals menada amb anterioritat, sinó que volia enquadrar-la en una altra idealitat :

"... El Departamento de Cultura es uno de los más interesantes y que más debe preocupar al Ayuntamiento de Barcelona porque lo cierto es que en esta sección, en donde han existido muchos bluffs ... se impone la reorganización a base de una disciplina absoluta, dando una cierta intervención a determinados elementos del Estado para que cesen críminas influencias y se extirpe esta malévolas semilla que se iba inculcando en el corazón de los niños, a los que se procuraba apartar por completo del amor que debemos a la Patria...

tenemos el firme propósito de continuar los grupos escolares, de ampliar los grupos escolares, de ir a la construcción de cuantas escuelas sean necesarias, porque entendemos que uno de los principales problemas

03096

de toda ciudad organizada es el de las escuelas, y Barcelona, en la actualidad está faltada de ellas. Hemos de procurar en el próximo presupuesto dotar este servicio en lo necesario, para evitar este vergonzoso espectáculo que ofrecen los enjambres de chiquillos, en ciertos barrios de la ciudad, vagabundeando por las calles, sin escuela a donde ir y siendo un posible plantel para el día de mañana de malos ciudadanos y elementos perturbadores para la sociedad... " (7).

Així durant la gestió del Baró de Viver es tornà a treballar en els vells projectes dels grups escolars, potser més amb la finalitat d'embellir i dignificar Barcelona davant la imminent exposició que no nas per preocupació cívica, com ho demostra la cessió feta per l'Ajuntament al cos de la Guàrdia Civil dels terrenys de l'antic escorxador de Gràcia (Travessera de Gràcia-Nàpols), destinats a escoles, per a edificar-hi una caserna . (8).

Fos com fos alguns edificis varen enllestir-se i és pogué celebrar un festival per la inauguració d'un d'ells, a la qual, varen assistir el rei i el President del Consell de ministres, en el Parc Güell, on s'aixecava l'antic Palau Güell, convertir ara en es-

00097

COLEGIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y BALEARES

DENOMINACION GRUPO ESCOLAR PRIMO DE RIVERA (BALDIRI PEXACH)

LOCALIZACION PARC GUELL

MUNICIPIO BARCELONA

AUTOR EDIFICIO: A. GAUDI. OBRAS DE ADAPTACION E. A. FLORENSA

EPOCA PROYECTO ADAPTACION: 1927. INAUGURACION: 1931

DESCRIPCION Se aprovechó la vertiente de la imber de Güell, adaptándose los interiores a las necesidades interiores. Gran parte de las actividades pedagógicas se realizan en el exterior.

CONTEXTO Barrio de Gracia, en la zona de la Montaña Pelada. Porque urbano (Park Güell). Escuelas al aire libre, que cubre las necesidades de toda la ciudad.

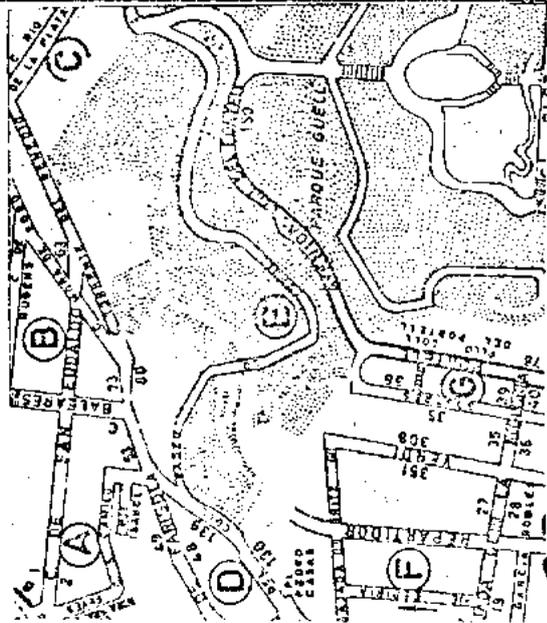
Intolerancias: Agua, luz y servicios colectivos.

Capacidad: Pautas de 40 alumnos 320 alumnos.

Financiación: Municipal

Características constructivas:

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

- Planta de la escuela (fotografía "Escuelas al aire libre y servicios ajejos". Delegación de Cultura. Ayuntamiento de Barcelona. 1949).
- Fachada principal (microfilm Gaceta Municipal 1932, nº 4)

PROYECCION EXISTENTE

PROYECCION PROPUESTA

Autor

Fecha

Revisión

Fecha

Al adoptar el sistema para escuela se tiende a distribuir el mayor número de aulas en el espacio disponible.
 En la primera etapa de su funcionamiento (hasta 1939) la mayoría de actividades se realizaron al aire libre.

DATOS JURIDICOS

DATOS BIOGRAFICOS AUTOR

A. Florença
 Nace en 1889.
 Obtiene el título en 1914.
 Muere en 1968.
 Fue arquitecto municipal, integrado en la Aeronáutica de la Comisión de Cultura.

INFORMACION FOTOGRAFICA

- "La escuela sobre las escuelas de Barcelona" R. Torralba, edit. Marta, Barcelona 1968.

BIBLIOGRAFIA DE BASE

- "Grupos escolares, Nido y Fondo Ramón Cull, Miquel Vives y Fina Rivera" Ayuntamiento de Barcelona. 1929.
 - "Escuelas al aire libre y otros viejos quejidos" Delegación de Cultura del Ayuntamiento.

NOTAS

PROGRAMA PEDAGOGICO (graduado, mixto, primarios)

- (ordenación)
- Aulas por un número limitado de alumnos (40)
- Actividades complementarias (duchas, cantina, comedor, teatro)
- Actividades prácticas (ballets, gimnasia)
- Actividades al aire libre.

MODIFICACIONES

El texto mejor cuando se usaba, desaparece durante la Guerra Civil.
 A partir de 1950, por dificultades de conservación, se reedita el tomo parte del espacio que ocupaba el edificio, pero continúa usándose pero los edificios al aire libre. También se compraron comedores de la planta superior. En 1965, en el patio cubierto se crea el grupo "Innovador", que funciona como comedor, se reeditan las aulas por partes de cristal por una reforma de tamaño y espacio de acuerdo con la realidad. Se posee una ampliación de la escuela.

00099

cola Primo de Rivera. (9).

A l'any 1929, coincidint amb la inauguració de l'Exposició, el consistori destinà 50.000 pts. per a repintar i millorar l'aspecte exterior de les escoles municipals.

Potser l'impuls més considerable el reberen les institucions paraescolars.

El servei de cantines fou reorganitzat (Anex 3) i augmentà el nombre d'alumnes que se'n beneficiaven. També s'expansionà el servei de banys de mar i les colònies no veiren massa tergiversada la seva obra, ja que continuaren funcionant de forma semblant a la d'abans i eren portades pels mateixos mestres. (Anex 4). Les colònies escolars ja no queden recloses a Catalunya, ans s'intercanvien les estades en diferents contrades de l'Estat espanyol :

"... Una de las principales cuestiones que debe preocupar a la Comisión de Cultura es la intensificación de las colonias escolares y su intercambio con las de otras regiones y para lograrlo todos estamos dispuestos a realizar cuantós sacrificios sean

00100

necesarios hasta el extremo de considerar ... obra predilecta del ayuntamiento todo lo que a intercambio de colonias escolares se refiere... ". (10).

El canvi més notable en les realitzacions de la Comissió de Cultura no se sentí pas en les seves activitats, sinò que fonamentalment afectà al contingut d'aquestes. Tots els pressupostos ideològics que tenis des de la seva creació quedaren arraconats per la política del nou règim. La Dictadura no podia combregar amb els principis de catalanitat que fonamentaven les realitzacions de la comissió de cultura, però si podia gaudir-ne i fer-se-les seves, esborrant-ne llur contingut.

Aquesta tergiversació dels objectius inicials de la Comissió de Cultura, com fou rebada pels grups polítics que l'havien impulsada ?

Els regionalistes es preocupen sobretot per la supervivència de la Mancomunitat i procuren salvaguardar de les embranzides repressives les manifestacions més elementals de catalanitat, sobretot; la llengua.

Les tasques culturals del municipi són reivindicades només com una part del poder polític que abans tenien

00101

els ajuntaments i que la Lliga considera necessari tornar a exercir pel bon desenvolupament de la convivència ciutadana (Anex 5). És sintomàtic que a les pàgines de "La Veu de Catalunya" no se parli ni tant sols de la supressió del Patronat Escolar -oóter el guany políticament més significatiu del període anterior-, malgrat que en el moment de la seva concessió foren els regionalistes els qui més el valoraren,

La preponderància d'intel·lectuals dins el grup, és notser la raó que explica la major preocupació d'Acció Catalana per la tasca cultural deturada. Pocs dies després de la supressió del Patronat apareixen a "La Publicitat" uns quants articles -curiosament signats per estrangers- on es lloa i valora la gestió dels ajuntaments anteriors en matèria educativa (11).

Els radicals estaven més preocupats per la pròpia subsistència política i al seu diari reivindicaven quotidianament les llibertats elementals, mentre que deixen de banda els afers culturals barcelonins, que tant es havien preocupat quan caigueren a mans regionalistes.

00102

El que no podem llegir als diaris és l'efecte que la nova situació produïa en els barcelonins. Es manifesta però que els devia impressionar desfavorablement en veure passar els dies sense cap solució al problema escolar de la ciutat i amb els edificis a mig fer, destinats a escoles. Però també és cert que el règim de Primo de Rivera els procurà mals de cap més imminents que potser els allunyaren de preocupar-se per la sort de la cultura ciutadana.

00103

CAPITOL IV

IDEARI CULTURAL DE
PRIMO DE RIVERA

00104

IDIARI CULTURAL DE PRIMO DE RIVERA.

Sovint hem aludit a les peculiars concepcions culturals de Primo de Rivera. L'escola esdevè la transmissora dels bens nacionals més conservadors. A Catalunya l'escola sofrí la repressió de les més elementals fi-tes aconseguides en el període anterior. Aquesta és la conseqüència més clara del cop d'Estat, però manca encara una mínima explicació dels corrents d'opinió oficials divulgats i els mecanismes materials emprats.

Com la majoria de dictadures, el règim de Primo de Rivera manifestà en innumbrables ocasions la importància que té la cultura en el futur d'un poble:

" El Directorio da fundamental importancia a la mejor cultura y moral del ciudadano como base de cada reforma política pues sin ello estima ineficaz el contenido de las leyes... " (1).

" ... el régimen sigue la política del gran Costa "despensa y escuela", "agricultura y enseñanza primaria", a la que desde el principio declaró su reverencia..." (2).

Aquest interès per l'educació del poble, era, però, entès d'una manera ben peculiar pel dictador. La cul-

00103

tura era la base d'un canvi social, però no es tractava d'una cultura humanística, reconeguda com a base de la civilització occidental, sinò que més aviat es tractava d'adquirir uns coneixements pragmàtics que permetessin a l'individu de col.laborar de forma molt senzilla a l'enriquiment de la nació : la cria del cuc de seda, l'apicultura i l'avilcultura són exàltades des de les notes oficioses, com a remeis casolans pels mals de l'economia pàtria. L'exaltació de la raça ha d'aconseguir-se mitjançant l'enaltiment del cos a través de la cultura física. No sols els infants han de gaudir d'aquestes ensenyances, tothom s'hi ha d'incorporar si és vol millorar la nació i per a realitzar aquesta tasca divulgadora res millor que els ajuntaments, entitats properes al poble :

"... Para mejor realización el Directorio ha acordado editar una pequeña cartilla gimnástica, de la cual recibirá usted ejemplares para testimoniar la enseñanza de las especialidades, organizando para ello asociaciones o grupos populares que pudiendo practicarlas con preferencia los días festivos... También se ha encargado copiosa tirada de otra cartilla de vulgarización o conocimiento que exige la cría

00100

de aves y la de abejas, y especialmente la de gusanos de seda y aprovechando el capullo como base de una importante industria nacional...

La cera y la seda son fuentes de riqueza doméstica y acumuladas en centros industriales deben significar no solamente un bienestar en los hogares, sino una manifestación de cultura y de interés individual en el desarrollo de la riqueza nacional, que no se constituye solamente por las grandes empresas, sino acaso más eficazmente por la participación de trabajos de producción que a las familias modernas corresponde. También vamos a editar unas cartillas en las que constarán las máximas ciudadanas e higiénicas que el pueblo debe tener muy presente para que utilizadas debidamente atraigan sobre sí la atención de los pueblos..." (3).

Pocos días después del con d'estat, un R.D. estableix la inspecció dels municipis per una autoritat militar a qui s'encomana :

"Art.5º. Serán misiones especiales de estos delegados estimular la organización de Somatenes locales y de grupos infantiles de exploradores; la de

00107

Asociaciones de Educación Física, con la cooperación de los maestros y médicos; la de crear organizaciones ciudadanas de ambos sexos "pro cultura", que permitan desterrar o disminuir el analfabetismo; la de organizar sencillas conferencias de educación ciudadana, en que se predique el respeto a la Ley, al Jefe del Estado y a la Autoridad, la obligación de contribuir a las cargas públicas, el deber de defender la patria, el de emitir el voto en conciencia y sin venta ni sujeción, los deberes familiares, los preceptos de higiene, el cariño al árbol, a los pájaros y a las flores y, en fin, todo cuanto pueda contribuir a ir afinando y fortaleciendo el alma y el cuerpo del ciudadano. Para esta misión educativa, el concurso de los maestros, sacerdotes, médicos y hombres buenos y cultos será muy de aprovechar en este momento de contribución y despertar..." (4).

La transmissió d'aquest ideari tan simple de submissió als valors tradicionals de pàtria i família queda també assegurada mitjançant el rígid control dels ensenyants (R.O. 29-12-1923).

00108

Les Delegacions Regies són substituïdes per la Inspecció (R.D. 30-10-1923). Els funcionaris ministerials tenen el deure de controlar les escoles nacionals, municipals, provincials i privades i sobretot vigilar si es fa servir altra llengua docent que el castellà o llibres de text on no "resplandezca el amor a la Patria y a su unidad" (R.O. 12-2-1924).

Es evident que aquesta preocupació per la divulgació d'un ideari patriòtic i d'uns coneixements pràctics havia de traduir-se en quelcom més que discursos i notes a la premsa.

El govern militar no va assolir a crear un sistema escolar nacional efectiu, sobretot per manca de recursos. Estimulà la cooperació de les entitats locals per a crear escoles, mitjançant l'ajut de subvencions ministerials o d'entitats paraestatals com el I.N.F. o les Caixes d'Estalvis. Delegà a les entitats locals la responsabilitat de crear centres d'ensenyament tècnic (Estatut Municipal 31-10-1924, R.D. 18-6-1926) o secundari (R.D. 7-5-1928).

00109

Però la manca d'interés de les corporacions va fer inviable la solució del problema escolar. Els estímuls des del poder varen aconseguir, malgrat tot, la creació de 1900 escoles, arreu d'Espanya, des de 1923 fins 1929 . (5).

La insuficiència d'aquestes fá que s'anliquin a l'ensenyament privat, no lucratiu, tots els mateixos beneficis de que gaudeix l'ensenyament públic (R.O. 25-5-1925).

00110

ANEXES

- 1.- Decret de regressió del separatisme .
Gaceta de Madrid 19-9-1923.
- 2.- J.Ventosa i Calvell . El problema catalá. La Veu de Catalunya 12-10-1923.
- 3.-Proposta de reorganització del servei de cantines .
Gaceta Municipal de Barcelona . 26-9-1927.
- 4.- Bases pel funcionament de les colònies i banys de mar per a escolars .
Gaceta Municipal de Barcelona . 11-7-1927.
- 5.- E.Maynés i Gaspar . Qüestions municipals.La cultura.
La Veu de Catalunya . 12-7-1924.

00111

3. M. el Rey Don Alfonso XIII (M. D. g.), S. M. la Reina Doña Victoria Eugenia, S. A. R. el Príncipe de Asturias e Infantes y demás personas de la Augusta Real Familia, coalitaban sin novedad en su importante salud.

PRESIDENCIA DEL DIRECTORIO MILITAR

EXPOSICION

SENOR: De los males patrios que más demandan urgente y severo remedio es el sentimiento, propaganda y actuación separatista que viene haciéndose por audaces minorías, que no por serlo quitán gravedad al daño y que precisamente por serlo ofenden el sentimiento de la mayoría de los españoles, especialmente de los que viven en las regiones donde tan grave mal se ha manifestado.

El Presidente del Directorio Militar, que se honra dirigiéndose a V. M., y de acuerdo con él, somete a la resolución de V. M. medidas y sanciones que tienden a evitar el daño apuntado, con tanta más autoridad y convicción cuanto que resuelto a proponer a V. M. en breve plazo disposiciones que definan y robustezcan las regiones y su desenvolvimiento administrativo y aun su fisonomía espiritual, ha de purgarlas antes del virus que representan la menor confusión, el más pequeño equívoco en sentimientos en que no cabe admitirlos y que ningún pueblo ni Estado conscientes de su seguridad y dignidad admitirán ni toleran.

Madrid, 18 de Septiembre de 1923.

SENOR:

A. L. R. P. de V. M.,
MIGUEL PRIMO DE RIVERA Y ORBANEA.

REAL DECRETO

A propuesta del Jefe del Gobierno, Presidente del Directorio Militar, y de acuerdo con éste,

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo 1.º Serán juzgados por los Tribunales militares, a partir de la fecha de este Decreto, los delitos contra la seguridad y unidad de la Patria y cuanto tienda a disgregarla, restarle fortaleza y rebajar su concepto, ya sea por medio de la palabra o por escrito, ya por la imprenta o cualquier medio mecánico o gráfico de publicidad y difusión, o por cualquiera clase de actos o manifestaciones.

bandera, sean del Estado, de la provincia o Municipio, ni en lugar alguno, sin más excepción que las Embajadas, Consulados, Hospitales o Escuelas u otros Centros pertenecientes a naciones extranjeras.

Artículo 2.º Las infracciones que contra lo dispuesto en este Decreto ley se cometan se castigarán del modo siguiente:

Ostentación de bandera que no sea la nacional: seis meses de arresto y multa de 500 a 5.000 pesetas para el portador de ella o para el dueño de la finca, barco, etc.

Delitos por la palabra oral o escrita: prisión correccional de seis meses y un día a un año y multa de 500 a 5.000 pesetas.

La difusión de ideas separatistas por medio de la enseñanza, o la predicación de doctrinas, unas y otras de las expresadas en el artículo 1.º: prisión correccional de uno a dos años.

Pandillaje, manifestaciones públicas o privadas referentes a estos delitos: tres años de prisión y multa de 1.000 a 10.000 pesetas.

Alzamiento de partidas armadas: prisión mayor de seis a doce años el Jefe, y de tres a seis de correccional a los que le sigan formando partida o partidas, si el hecho no constituyera otro delito más grave.

Resistencia a la fuerza pública en concepto de partida: pena de muerte al Jefe, y de seis a doce años de prisión mayor para todos los que formen la partida o partidas.

Con las mismas penas señaladas anteriormente se castigarán los delitos frustrados y las conspiraciones para cometerlos.

Las señeras, pendones, o banderas tradicionales o históricas de significación patria en cualquiera de sus períodos, que guardan con amoroso orgullo Ayuntamientos u otras corporaciones, las del Instituto de Sometanes, Grenios, Asociaciones y otras que no tengan ni se les dé significación antipatriótica, podrán ser ostentadas en ocasiones y lugares adecuados sin incurrir en penalidad alguna.

El expresarse o escribir en idiomas o dialectos, las canciones, bailes, costumbres y trajes regionales no son objeto de prohibición alguna; pero en los actos oficiales de carácter nacional o internacional no podrá usarse por las personas investidas de autoridad otro idioma que el castellano, que es el oficial del Estado español, sin que esta prohibición alcance a la vida interna de las Corporaciones de carácter

te, a llevar en castellano los libros oficiales de registros, actas, aun en los casos de que los avisos y comunicaciones no dirigidas a Autoridades se hayan redactado en lengua regional.

Dado en Palacio a diez y ocho de Septiembre de mil novecientos veintitrés.

ALFONSO

El Presidente del Directorio Militar,
MIGUEL PRIMO DE RIVERA Y ORBANEA.

REALES DECRETOS

Suprimido en la Presidencia del Consejo de Ministros, por Mi Real decreto de 15 del mes actual, el cargo de Subsecretario,

Vengo en disponer que cese en el desempeño del mismo D. Eugenio Barroso y Sánchez Guerra, que previamente había presentado la dimisión.

Dado en Palacio a diez y ocho de Septiembre de mil novecientos veintitrés.

ALFONSO

El Presidente del Directorio Militar,
MIGUEL PRIMO DE RIVERA Y ORBANEA.

A propuesta del Jefe de Mi Gobierno, Presidente del Directorio militar, y de acuerdo con el mismo,

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo 1.º Queda derogado el Real decreto de 15 de Abril de 1923, y restablecido el de 16 de Agosto de 1921, que autorizó al Gobierno para suspender la observancia de las disposiciones contenidas en el capítulo 5.º de la ley de Administración y Contabilidad de la Hacienda pública sobre contratación de servicios y obras de los ramos de Guerra y Marina, cuando éstas tengan carácter de perentoriedad y urgencia.

Artículo 2.º En suspenso, en dichos casos, se acordará por medio de Real decreto, previo asesoramiento del Directorio militar.

Dado en Palacio a diez y ocho de Septiembre de mil novecientos veintitrés.

ALFONSO

El Presidente del Directorio Militar,
MIGUEL PRIMO DE RIVERA Y ORBANEA.

A propuesta del Jefe de Mi Gobierno, Presidente del Directorio militar, y de acuerdo con éste,

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo único. Las cláusulas

00112

LVC . 12-10-1923.

La Veu de Catalunya

DIARI NACIONALISTA CATALA D'AVISOS I NOTICIS

00113

OBRAS PÚBLICAS

Proceder, bajo el presupuesto de 11,767'80 ptas., que se aplicará al extraordinario de Ensanche (XI-3.º-9.º), a la terminación de los muros de cerramiento de una finca sita en la Avenida de Martínez Anido y plaza del General Magaz.

— Aprobar el acta y plano relativos al deslinde y replanteo de la Granvía P y riera de Magoria con las propiedades de don Juan Farnés, don José Rovira, herederos de don Antonio Farnés, don Celestino Sagristá y don José Seguí, y supresión de la parte viable de la calle de Vilamarí, entre las de Provenza y Córcega.

— Dar la aprobación al plano relativo a la modificación de la línea de fachada este de la calle de Irlanda, trayecto comprendido entre la de Lengua de Oc y Paseo de Fabra y Puig.

— Aprobar la cuenta relativa a reparaciones practicadas, en el alumbrado público de la zona de Ensanche, por la Electricista Catalana, S. A., a fin de que la cantidad de 3,835'20 ptas., a que asciende su importe, se consigne en el próximo Presupuesto como crédito reconocido.

— Prestar la aprobación a la cuenta de la Sociedad General de Aguas de Barcelona, de importe 514'20 pesetas, que se aplicará, en cuanto a 321'35, al vigente presupuesto de Ensanche (VII-1.º-125), y el resto se consignará, como crédito reconocido, en el próximo presupuesto, relativa a las reparaciones de contadores de las fuentes públicas de Ensanche durante el mes de junio último.

— Aprobar el pliego de condiciones, presupuesto y planos relativos a las obras de pavimentado de asfalto de la acera de frente a la Universidad, y disponer que, bajo el tipo de 114,296'40 ptas., que se aplicará al Presupuesto extraordinario de Ensanche (XI-3.º-8.º), se adjudiquen a subasta las expresadas obras, dándose de ello publicidad en la forma dispuesta, y designar para asistir al acto, en representación del Ayuntamiento, al ilustre señor don Enrique Barrie Zafra, y para sustituirle, en caso de ausencia o enfermedad, al ilustre señor don Manuel Juncadella.

— Adjudicar, bajo el presupuesto de 1,259'60 ptas., que se aplicará al de Ensanche vigente (VII-1.º-126), al momento de Obras y Construcciones, S. A., el suministro de 4,000 ladrillos «tochos»; 4,000, de 1/4; 2,000, de «bolines»; 2,000 rasillas; 10 kilos de cemento rápido; 1,000 de cemento portland, con destino al almacén de fontanería de la calle de Sadurní, n.º 13, para los trabajos que realiza la Brigada de entretenimiento de alcantarillas y cañerías.

— Aprobar el plano relativo a la modificación de alineaciones en la zona comprendida en las calles de Travesera de Gracia, Travesera de Las Corts, Cabestany y prolongación de la calle de Tarragona.

— Satisfacer a doña Enriqueta Rodríguez y a don Ramón y don Angel Rodríguez, en una mitad a la primera, y en la otra mitad a los demás, como herederos o derecho habientes de su respectivo padre y abuelo, don Ramón Rodríguez de Lacín, la cantidad de 100 ptas., en concepto de indemnización, por los perjuicios que les fueron causados con motivo de la ocupación de los terrenos de su propiedad, sitos en la calle del Consejo de Ciento y el Paseo de San Juan, entendiéndose que dicho pago implica, por parte de tales

propietarios, la renuncia a favor del Municipio de cuantos derechos les asisten o pudieran asistirles sobre los terrenos en cuestión, y que dicha cantidad se satisfaga con cargo al vigente Presupuesto de Ensanche (XVIII-único).

— Proceder, bajo el presupuesto de 500 ptas., que se aplicará al vigente de Ensanche (XI-3.º-159), a la instalación de un foco eléctrico en el burladero existente en la Ronda de San Pablo, cruce con la calle de Aldana.

— Disponer que, bajo el presupuesto de 3,900 ptas., que se aplicará al vigente de Ensanche (XI-3.º-159), se proceda a la terminación de la construcción de aceras frente a la iglesia de Coll Blanch y colocación de un paso adoquinado frente a la entrada de la Avenida de Chile.

— Encargar, bajo el presupuesto de 9,915 ptas., que se aplicará al extraordinario de Ensanche (XI-3.º-8.º), a don Buenaventura Donat la ejecución de las obras de terraplenado del camino del Cementerio de Las Corts y construcción de una alcantarilla de desagüe, para evitar el embache de aguas pluviales, en la riera Blanca, junto al terraplén.

PROPOSICIONES

Fueron aprobadas las siguientes, suscritas por los ilustres señores que se citan:

De don José Bona del Río, interesando que, a partir del próximo octubre, se suspenda el servicio de Cantinas escolares en todas las Escuelas nacionales hasta tanto que, por la Ponencia de Cantinas escolares, se estudie un nuevo plan de organización y distribución de las mismas a base de que su instalación se haga teniendo en cuenta las necesidades de las barriadas más pobres, al objeto de que los beneficios de tan benemérita institución los reciban las clases sociales que más lo necesitan; que continúe prestandose el servicio de Cantinas escolares en las Escuelas de Bosque de Montjuich, Labores y Oficios, Mar, Sordomudos y Guinardó que hasta la fecha han venido funcionando, cambiándose para todas ellas el régimen de contrata por el de administración directa; que, en la Escuela de Labores y Oficios de la Mujer, el servicio de Cantinas escolares, que hasta ahora ha sido gratuito, desde el próximo octubre sea de pago, abonando las alumnas asistentes a dicha Escuela 1 pta. diaria por la Cantina, reservándose un 10 por 100 del total de la matrícula de la Escuela que tendrá derecho a disfrutar de la Cantina gratuitamente. Este beneficio sólo les será concedido a aquellas alumnas que acrediten debidamente su estado de pobreza; que para la administración e inspección de las Cantinas escolares se nombre, con carácter interino, a la maestra municipal de la Salud, doña Mercedes Setozza Puig; que, por la Ponencia de Cantinas y Ropero escolares, se proceda al estudio de la instalación de una Cantina escolar en la Escuela municipal de la Salud, facultándose a la Ponencia para que, si lo estima más práctico, proceda al traslado de dicha cantina al Grupo escolar, en construcción, denominado Primo de Rivera.

De don Joaquín Llansó, en el sentido de que, en vista de las notas de precios presentadas por varias casas constructoras, se encargue a los señores Puig:

00114

VARIA

BASES

PARA EL BUEN RÉGIMEN DE LAS COLONIAS ESCOLARES DEL PRESENTE AÑO, APROBADAS POR LA COMISIÓN MUNICIPAL PERMANENTE EN SESIÓN DEL 28 DE JUNIO DE 1927

1.ª Se fija en 1,300, como máximo, el número de los alumnos de las Escuelas nacionales o municipales que han de disfrutar, durante un período de un mes, del beneficio de las Colonias, cuyo número se distribuirá, aproximadamente por mitad, entre niños y niñas.

2.ª La propuesta de los alumnos que aspiren a dicho beneficio se hará, también aproximadamente por mitad, por el Ayuntamiento y los directores de las respectivas Escuelas, ajustándose estrictamente a las condiciones exigidas por el vigente Reglamento de Colonias escolares.

3.ª El reconocimiento médico que éste exige lo realizarán los médicos del Cuerpo Médico Municipal designados por su jefe, y, en su labor, se atenderán escrupulosamente a las prescripciones del mencionado Reglamento, lo mismo para las admisiones que para las exclusiones.

4.ª Los puntos de residencia y número de plazas de las Colonias serán, como máximo, las siguientes:

Para los niños: Calafell, 250, en un turno de treinta días; Casa Puig, 300, y Arbucias, 100, en dos turnos de igual duración. Para las niñas: Calafell, 250, en un turno; Garraf, 50, y Moyá, 35, en un turno cada una; Premiá, 100; Cardedeu, 75, y Vilajuana, 140, en dos turnos, todos ellos de un mes. No obstante, podrá la Delegación o Ponencia introducir, en el número de escolares asignado a cada Colonia, aquellas pequeñas variaciones que la necesidad o la conveniencia aconsejen, siempre que no excedan del número total de los que han de disfrutar del beneficio de Colonias. Igualmente se faculta a la Ponencia para que, de acuerdo con esta Delegación, pueda suspender el funcionamiento de alguna Colonia, trasladar la residencia de la misma o suprimirla si surgieren circunstancias que lo justificasen.

5.ª El primer turno de Colonias se empezará a primeros de julio, y el segundo, a primeros de agosto. La Colonia de Moyá funcionará en este último mes.

6.ª El servicio de las Colonias de Premiá, Arbucias, Cardedeu, Garraf y Moyá se realizará por contrata, al precio de 3 ptas. por individuo y día, vieniendo en dicho precio comprendidos todos los gastos ordinarios de la Colonia, facultándose al Ilre. Sr. Ponente de Colonias escolares para firmar los contratos que, al efecto, se aprueban, y para ordenar los libramientos necesarios para satisfacer los adelantos y gastos de toda clase que se originen por las mencionadas Colonias hasta su completa terminación y liquidación, previo el señalamiento de las oportunas consignaciones por la Intervención municipal.

7.ª Los servicios de las Colonias de Calafell, Casa Puig y Vilajuana, instalados los dos últimos en fincas municipales, y la primera, en terreno arrendado en la citada playa, se realizarán por administración, y, al efecto, para el buen funcionamiento de las mismas, se faculta a la Ponencia de Colonias escolares:

A) Para prorrogar, por todo el presente año, el arriendo del terreno de la playa de Calafell por la cantidad de 5,000 ptas., que serán satisfechas con cargo al vigente Presupuesto (X-3.º-295b), según informe de la Intervención municipal.

B) Para contratar con las correspondientes empresas o particulares los servicios de suministro de luz y agua.

C) Para que pueda realizar por administración, o encargar a los industriales que mejores condiciones ofrezcan, las obras o reparaciones y transportes de toda clase que estime procedente realizar para el mejor funcionamiento de dichas Colonias, siempre que la cuantía de cada una de ellas no exceda de la cantidad de 15,000 ptas., y sin perjuicio de que se sometan luego a la Comisión Municipal Permanente las correspondientes adjudicaciones para su conocimiento.

D) Para que igualmente pueda adquirir directamente todas aquellas substancias o alimentos que, por su naturaleza o cualquier otra circunstancia, estime conveniente que se adquieran diariamente y aquellos otros que crea puedan adquirirse con ventaja en Calafell o en la comarca, a cuyo fin queda facultada la Ponencia o la Delegación para ordenar los libramientos que estime precisos para hacer frente no sólo a los gastos originados para dichas adquisiciones, sino, también, a los comúnmente denominados gastos menores y todos los imprevistos que puedan presentarse.

E) Asimismo se le faculta para contratar el suministro de todos aquellos alimentos o substancias que estime necesarios para la Colonia y que sean susceptibles de ser suministrados de una sola vez o en varias partidas, a cuyo fin se invitará, por la Ponencia, a los productores, almacenistas y comerciantes a que presenten las correspondientes notas de precios, al objeto de que pueda adjudicarse el servicio al que mejores condiciones ofrezca, sometiéndose inmediatamente a la Comisión Municipal Permanente las correspondientes adjudicaciones para su conocimiento y aprobación.

F) Podrán adquirirse directamente por la Ponencia todas las ropas, calzado, útiles, muebles, loza, juegos, etcétera, que sean convenientes, tanto para la decorosa instalación de las Colonias, como para el buen funcionamiento de las mismas.

G) Por el director o administrador de cada una de dichas Colonias se formulará diariamente una hoja en la que se hará constar el gasto diario por todos conceptos de la misma, especificándose las adquisiciones hechas y las cantidades gastadas de los comestibles y demás existentes en almacén, cuya hoja se remitirá

00175

al Negociado para la formación de la oportuna contabilidad, que se llevará separadamente para cada una de ellas.

8.ª Queda ampliamente facultada la Ponencia para resolver cualquier dificultad que pudiera presentarse o cualquier caso no previsto, dando luego cuenta a la Delegación, que lo someterá a la Comisión Municipal Permanente si la importancia y circunstancias del asunto lo requieren.

9.ª Se faculta al Ponente para designar, entre los funcionarios municipales, el personal administrativo encargado del servicio especial de Colonias, así como el de carácter técnico y el auxiliar y subalterno requerido para dicho servicio; autorizándosele, asimismo, para el abono de los haberes y servicios extraordinarios de todo ese personal, de acuerdo con la Delegación y la Comisión de Cultura.

BASES

PARA LA ORGANIZACIÓN Y FUNCIONAMIENTO DE LOS BAÑOS DE MAR DEL PRESENTE AÑO, APROBADAS POR LA COMISIÓN MUNICIPAL PERMANENTE EN 28 DE JUNIO DE 1927

1.ª Se fija en 4,000, como máximo, el número de niños de ambos sexos, de las Escuelas nacionales, municipales y de instituciones benéficas, que podrán disfrutar del beneficio de bañarse gratuitamente en la Escuela de Mar durante nueve días consecutivos, exceptuando los festivos.

2.ª El citado número de escolares se distribuirá en seis turnos: el primero, exclusivo para los alumnos de las Escuelas municipales de sordomudos y deficientes; el segundo y tercero, para niñas, y los restantes tres, para niños, en las fechas que por la Ponencia se señalen, no pudiendo ninguno de dichos grupos exceder del número de 800.

3.ª Las proposiciones de los niños que deban disfrutar de los Baños de Mar se harán por el Ayuntamiento y los maestros de las Escuelas respectivas, estos últimos, en una proporción, como máximo, de un 10 por 100 de la matrícula oficial de la Escuela.

4.ª Serán condiciones indispensables para obtener dicho beneficio:

A) Que los escolares propuestos tengan más de ocho años y no hayan cumplido los trece, cuya circunstancia deberán justificar con la presentación del correspondiente documento.

B) Que no padezcan enfermedad ni afección alguna en la que estén contraindicados los baños de mar, ni de carácter contagioso, debiendo acreditar estos extremos con la presentación de un certificado librado por el médico de cabecera o por el municipal correspon-

diente, si el niño figura en el padrón de pobres, y con una declaración, suscrita por el padre del escolar, en la que, además, haga constar que es voluntad de que el niño disfrute del beneficio de baños de mar bajo su responsabilidad exclusiva y sin ninguna por parte de la Delegación de Cultura.

5.ª Además del baño gratuito, disfrutarán los escolares de transporte gratuito desde los puntos de concentración que oportunamente se señalarán, del desayuno, que consistirá en sanwichs y fruta, y del uso del traje de baño y ropa. También se les proveerá de un sombrero y de una contraseña indicadora de la concentración a que pertenezcan.

6.ª El baño tendrá lugar a primera hora de la mañana, quedando facultada la Ponencia para fijar las horas y dar las normas para el mejor éxito del servicio.

7.ª A los alumnos de las Escuelas de adultos, de corte, de labores, complementarias y de artes y oficios se les concederá, sin limitación de número, el derecho a bañarse gratuitamente en la Escuela de Mar los días y horas que por la Ponencia se señalen.

8.ª Los alumnos a que se refiere el anterior extremo que deseen disfrutar de dicho beneficio deberán solicitarlo del señor Ponente de Baños de Mar, y se les entregará una tarjeta en la que se les señalará el número de baños y las fechas en que podrán tomarlos.

9.ª Se faculta al Ponente para designar el personal de carácter técnico y el auxiliar y subalterno requerido para dicho servicio, autorizándosele, asimismo, para el abono de los haberes y servicios extraordinarios de todo ese personal, de acuerdo con la Delegación y la Comisión de Cultura.

10. Igualmente se faculta a la mencionada Ponencia para contratar con los industriales que mejores condiciones ofrezcan el suministro de pan, mortadela y fruta para el almuerzo, y de los sombreros, y para ordenar los libramientos para el pago de dichos suministros, previo el oportuno señalamiento de consignación por la Intervención municipal.

11. Queda, asimismo, facultada la Ponencia para encargarse los servicios de transporte y reparación de material de baños, los impresos y gastos de oficina, los de suministros de trajes de baño, ropa y trajes para el personal auxiliar, y para ordenar los libramientos precisos para el pago de dichos servicios y cualquier otro gasto que estime necesario para el buen funcionamiento de los baños de mar, interesándose siempre previamente el señalamiento de consignación por la Intervención municipal.

Se le concede, también, a la Ponencia las más amplias facultades para suscribir los documentos necesarios y adoptar cuantas medidas estime conducentes a la buena marcha de los servicios y para aclarar cuantas dudas puedan presentarse.

Qüestions municipals

La cultura

Hi ha qui creu que l'Ajuntament no s'ha de preocupar de les qüestions de cultura perquè aquesta és una funció de l'Estat. Hi ha qui, no creient-ho, diu que això de la cultura municipal és un inútil que s'aparta de la tasca pròpia dels Ajuntaments. Uns altres són els que diuen i repeteixen allò de *menos política y más administración*, que hem sentit tantes vegades en propagandes electorals.

Nosaltres creiem tot el contrari.

La ciutat per a merèixer justament aquest nom ha de tenir vida i manifestar-la. És cert que els interessos materials són importants en els grans nuclis urbans, que les qüestions econòmiques influeixen directament en el seu desenvolupament, i que les urbanitzacions i els serveis públics són elements indispensables de la vida moderna ciutadana; però tot això, sol, no fa la ciutat, que essencial de la civilització. L'home es distingeix de les bèsties no pas per les funcions de la vida vegetativa, sinó per les de la intel·ligència i per les manifestacions de l'esperit. La ciutat es distingeix de les poblacions que no ho són — encara que s'ho diguin — per tenir una cultura i un ideal col·lectiu. Sense aquest punt de diferenciació, Barcelona i Cuenca sols es distingirien per la seva extensió material i pel nombre dels seus habitants. Les ciutats gregues de què ens parla la història simbolitzaren l'esperit de tot un poble. Fou l'art, la filosofia, la política, l'eloqüència i la fecció de l'esperit que feren de cada una d'aquelles ciutats un nucli de civilització superior, dignificant i ennoblint el títol de ciutat que guanyaren així per mèrits propis, no pas per la concessió d'un cabell o d'un cacic.

Els que entenem així la ciutat no podem acceptar que l'Ajuntament sigui una corporació administrativa, sinó que creiem que per representar realment Barcelona s'ha d'identificar amb els sentiments i amb els ideals dels barcelonins. Sense aquesta identificació la representació de la ciutat és una ficció, i els ciutadans se senten absolutament separats del Municipi.

Barcelona fou durant segles una ciutat en el sentit elevat de civilització que abans esmentàvem, però circumstàncies que planaren damunt d'ella anaren esborrant totes les línies peculiars que distingien la seva personalitat viva, i s'anà convertint externament poc a poc en una capital de província, amb els carrers més amples i potser més bonics, amb una població més nombrosa, però sense l'ànima pròpia que fes albirar de lluny la seva existència.

Fa mig segle començà la reacció i es marcaren altra vegada les iniciacions d'una cultura pròpia. De primer l'esforç es féu individualment i les manifestacions de l'espiritualitat barcelonina foren isolades i sense el nexe d'una sistematització i d'un ideal col·lectiu; però més tard la ciutat les acollí i se les féu seves, i les defensà i les protegí, transformant-les en patrimoni comú. I encara més tard fou Catalunya, la que compresa de la irradiació de la cultura de la ciutat, volgué que fos de tots. I així la ciutat ressorgia altra vegada i s'enlairava i reconqueria aquell títol august que arreu li reconeixien amb respecte.

L'Institut d'Estudis Catalans, la Universitat Industrial, l'Escola d'Agricultura i les Biblioteques establertes en viles i poblacions foranes marcaven l'expansió arreu de Catalunya de la cultura de la ciutat. I en la ciutat mateixa, les escoles de bosc, les d'arts i oficis, l'escola de mar, les de labors de la dona, l'escola municipal de música, l'arxiu històric de la ciutat amb les seves publicacions, l'escola d'anormals de Vilajoana, els grups escolars i les subvencions a les entitats i institucions culturals eren les pedres que havien de transformar-se en milenàries i que constituïen els fonaments fermes i indestructibles d'una gran catedral destinada a conservar i a refinar l'ànima de la ciutat, flama creadora d'una cultura pròpia.

Els Ajuntaments passats, malgrat els seus defectes i les seves passions, consideraren sempre que era tasca principalíssima del Municipi la d'impulsar totes aquelles manifestacions de l'esperit de la ciutat, donant-hi la protecció adequada perquè constituïssin tota una cultura. Durant vint anys un seguit d'esforços de cada Ajuntament arribaren a bastir tot un edifici que s'havia d'anar ampliant i perfeccionant amb el temps. Tot fou possible perquè l'esforç naixia d'un esperit col·lectiu que anava desplegant-se. Sense aquest esperit, l'esforç hauria resultat perdut.

Els que mostren avui als forasters els edificis on s'estatjava aquella cultura, fan remarcar amb orgull — com si es tractés d'una obra pròpia — la netedat de les parets, l'amplitud dels locals, la bellesa de les línies del conjunt i l'aire saní que s'hi respira, però calen de dir que tot allò era iniciat, sostingut i mogut per una força espiritual sense la qual els edificis nous es faran vells i les parets es tornaran fosques i brutes, i els grups escolars en construcció seguiran aturats, i de mica en mica Barcelona tornarà a semblar una capital de província, perdent la categoria moral de Ciutat viva.

E. MAYNÉS GASPAR

NOTES

CAPITOL I

- (1) M. Rubio. "Crónica de la dictadura" pag 181.
- (2) id. pag. 181-1821
- (3) id. pag. 191.
- (4) id. pag. 298.
- (5) id. pag. 37.
- (6) L'actitud conciliadora d'en Puig en els primers mesos de la Dictadura és explicada per ell mateix en una sèrie d'articles que pogué publicar l'any 1930, durant el govern Birenguer: La Veu de Catalunya 27,28-2-1930 i 1,3,4,5-3-1930 ; també el 7-3-1930 en resposta a un atac de La Publicitat.
- (7) A. Perucho. Catalunya sota la dictadura. Pag. 57-58.
- (8) id. pag. 55. "El pitjor error d'en Puig i Cadafalch" La Rambla 11-3-1930.

11, 18

- (9) La Veu de Catalunya 12-10-1923.
- (10) Id. 7-12-1923.
- (11) M. Rubio. Crónica de la dictadura. pag. 81.
- (12) id. pag. 94.
- (13).A. Perucho. Catalunya sota la dictadura. Pag. 82 a 86.
- (14) M. Rubio. Crónica de la dictadura. Pag. 107.
- (15) id. pag. 324-325.
- (16) A.Perucho. Catalunya sota la dictadura. Pag. 121-122.
- (17) Gaceta Municipal de Barcelona.

CAPITOL II

- (1) Gaceta Municipal de Barcelona

00119

- (2) Gaceta de Madrid nº 69. 9-3-1924. Pag. 1639.
- (3) id. pag. 1245.
- (4) R.O. 28-3-1924. Aplicació de l'Estatut Municipal
R.D. 10-7-1924. Sobre organització dels municipis.
- (5) Gaceta Municipal de Barcelona . 11-10-1923. nº 41
pag. 485.
- (6) La Veu de Catalunya 5-10-1923 i El Poble Català
7-10-1923.
- (7) "El triomf de l'hel.lenisme". La Publicitat 7-10-1923
- (8) Fernando Alvarez de la Campa estudià a l'Acadèmia
d'Infanteria. Es graduà l'any 1897 com a capità
d'Estat Major i com a tinent coronel l'any 1916.
Va fer la campanya de la guerra de Cuba i era gen-
tilhome de cambra de S.M. La Publicitat 17-10-1923.
- (9) El Progreso 17-10-1923.
- (10) "Les institucions democràtiques" La Publicitat
4-10-1923.

00120

- (11) "Les institucions democràtiques" La Publicitat
4-10-1923.
- (12) "La destitució del municipi" . L'Esquella de la
Torratxa. 5-10-1923.
- (13) "a ssenyalant perills" . La Veu de Catalunya
18-10-1923.
- (14) "La incògnita. No nos asustan las medidas radi-
cales". El Progreso 2-10-1923.
"El nas de la riuada" . La Publicitat 23-10-1923.
- (15) "La política" La Publicitat 7-10-1923
"Els regidors de la Lliga" La Veu de Cat. 7-10-1923
E. Maynés. "L'erari municipal" La Veu 10-10-1923
"El dret de defensa" La Veu 19-10-1923
"Els regidors de la Lliga". La veu 19-10-1923.
- (16) El Progreso 3-10-1923.
- (17) "El vot corporatiu" La Publicitat 12-3-1924
"Cruzada popular" el Progreso 22-2-1924
"El pueblo debe defender el sufragio universal"
El Progreso 22-2-1924.

00121

"El sufragio universal y el voto corporativo"
"Los peligros del voto corporativo" El Progreso
27-2-1924.
"La opinión española no pide el voto corporativo"
El Progreso 29-2-1924
"El sufragio universal en peligro" El Progreso
1-3-1924.

(18) La Veu de Catalunya 16-3-1924 i La Publicitat
16-3-1924.

(19) La llista completa està extreta de la Gaceta Muni-
cipal de Barcelona 10-4-1924 i la filiació i pro-
cedència d'alguns d'ells de "L'Ajuntament nou"
La Veu de Catalunya 3-4-1924.

(20) "La vida municipal" El Progreso 3-4-1924.

(21) "El triunfo de la audacia. Maniobras reaccionarias"
El Progreso 8-4-1924.
"El nuevo régimen municipal" El Progreso 9-4-1924

(22) "La sessió de l'Ajuntament" La Veu de Catalunya
11-4-1924.

00122

- (23) Gaceta Municipal de Barcelona nº 14. 10-4-1924
pag. 251.
- (24) Id.
- (25) "El nou Ajuntament de Barcelona" La Publicitat
4-4-1924.
- (26) "Camouflage de ocasión! Divide y vencerás" El
Progreso 2-3-1924.
- (27) "Temas de actualidad" El Progreso 2-3-1924
"Ejemplaridad de un sistema. Reivindicación de
la política". El Progreso 11-4-1924.
- (28) "Comentarios a la actualidad municipal. La U.M.N.
quiere conquistar una posición" El Progreso 22-7-
1924 i també La Publicitat 20-7-1924.
- (29) "La dimissió de l'alcalde" La Veu de Cat. 22-7-1924
- (30) La Publicitat 22-7-1924.

00123

- (31) "Los 17 nuevos concejales son oriundos de U.P."
El Progreso 14-9-1924. La Veu de Catalunya 12-9-
1924 i La Publicitat 14-9-1924.

CAPITOL III

- (1) "reglamento general de empleados del ayuntamiento de Barcelona". Gaceta Municipal de Barcelona 6-7-1925. pag. 519.
- (2) La Publicitat 20-3-1924.
- (3) Gaceta Municipal de Barcelona 26-12-1927.
- (4) En els primers anys de la Dictadura es troben a les gasetes unes quantes destitucions de mestres per "abandono de destino", però no són gaires i a més no són d'escoles massa determinades.
- (5) El director de "El Instituto Salesiano de San José" demana se'l tingui en compte a l'hora de repartir les subvencions municipals (G.M.B. nº50) i un particular protesta per les deficientes condicions higièniques de les escoles públiques (G.M.B. nº 52).

00124

- (6) Ens hauria agradat desentrallar l'afar Ainaud, però en els dies de la seva destitució no surt cap referència als diaris consultats.
- (7) BARON DE VIVER. Discurso. 16-2-1925.
- (8) Gaceta Municipal de Barcelona 17-1-1927.
- (9) Gaceta Municipal de Barcelona 24-6-1929.
- (10) BARON DE VIVER. Discurso. 16-2-1925.
- (11) "L'obra cultural dels anterior ajuntaments" Opinions d'un polític italià". La Publicitat 27-2-1924.
"L'obra cultural dels anteriors ajuntaments. L'opinió d'un pedagog holandès". Huiabluns. La Publicitat 29-2-1924.
"L'escola a mig fer" La Publicitat 6-3-1924.

CAPITOL IV

- (1) Carta oberta dirigida als delegats governatius. 6-4-1924.

00125

(2) Crónica de la dictadura. pag. 397.

(3) id. pag 104.

(4) Gaceta Municipal de Barcelona. pag 517.

(5) Crónica de la dictadura. P. g. 397.

00126

BIBLIOGRAFIA

- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. Grupo escolar Primo de Rivera. Barcelona 1927.
- BARON DE VIVER. Discurso exponiendo la reorganización de los servicios municipales. Barcelona 1925.
- CAMBO, F. Les dictadures. Llibreria Catalònia. Barcelona 1929.
- JARDI, Enric. Puig i Cadafalch, arquitecte, polític, i historiador de l'art. Ariel. Barcelona 1975.
- MAURA, Gabriel. Al servicio de la historia. Bosquejo histórico de la Dictadura. Javier Morata Ed. Madrid 1930.
- MAURIN, Joaquin. Los hombres de la Dictadura. Sánchez Guerra, Cambó, Iglesias, Largo Caballero, Lerroux, Melquiades Alvarez. Edit. Genit. Madrid 1930.
- NIN, Andreu. "Les dictadures dels nostres dies. Llibreria Catalònia. Barcelona 1930.

00127

- PERUCHO, Artur. Catalunya sota la dictadura. Ed. Proa. Barcelona 1930.
- RUBIO CABEZA, Manuel. Crónica de la Dictadura. Edi. Nauta. Barcelona 1974.

DIARIS

- La veu de Catalunya
- La Publicitat
- 7 El Progreso

REVISTES

- Gaceta Municipal de Barcelona
- L'Esquella de la Torregatxa
- Colección legislativa del M.I.P.
- Boletín oficial del M.I.P.
- Gaceta de Madrid.

00128

INDEX

CAPITOL I

REPERCUSSIONS DEL COP D'ESTAT DE PRIMO DE RIVERA
A CATALUNYA .

Introducció	2
Els partits polítics catalanistes i el cop d'Estat.	9
Les mesures de repressió contra el catalanisme . .	14
. El decret de repressió del separatisme.	14
. La destitució de les Diputacions i Mancomunitat.	18
. La fi de les institucions culturals depenents de la Diputació i Mancomunitat	23
. La repressió de la llengua	25
Epíleg	29

CAPITOL II

L'AJUNTAMENT DE BARCELONA DURANT LA DICTADURA .	30
Política municipal de Primo de Rivera	31
Canvis i evolució en el consistori barceloní . . .	36

00129

CAPITOL III

LA TASCA DE LA COMISSIÓ DE CULTURA .

La reorganització de la Comissió de Cultura	53
Cronologia	58
Taula resum dels tipus de dictamens elaborats . .	78
Llista alfabètica de entitats subvencionades per l'Ajuntament de Barcelona	79
Llista alfabètica de escoles públiques	88
L'activitat de la Comissió de Cultura	91

CAPITOL IV

IDEARI CULTURAL DE PRIMO DE RIVERA.	105
ANEXES	111
NOTES	118
BIBLIOGRAFIA	127
Index	129

00130

LA COMISSIO DE CULTURA DE
L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

1930-1931

Cèlia Cañellas
Rosa Torán

Barcelona, abril 1977.

00131

CAPITOL I

EL CONTE~~NT~~ POLITIC

00132

Primo de Rivera s'allunyà del poder (no .ense haver intentat abans de reforçar la seva dictadura amb una carta, el 21 de gener del 1930, adreçada als militars demanant-los la seva confiança) en uns moments on ja era massa evident que la seva particular solució als problemes de la monarquia espanyola, no podia evitar el seu enderrocament.

Era difícil trobar una sortida a la crisi de govern després de 6 anys de dictadura militar; el rei estava desprestigiats davant el país pel seu ajut als militars i els desmembrats partits dinàstics se sentien allunyats del règim que defenien pels greuges que els havia inferit el dictador.

El buit que s'obria en la vida política empitjorava més i més els greus problemes en què es trobava el país: l'economia, la inquietud obrera davant l'atur i l'augment de les subsistències, la insatisfacció dels militars davant les incomplertes prometes de la Dictadura, l'exaltació dels estudiants davant la política cultural repressiva... La monarquia, si volia salvar-se, havia de trobar una fórmula de transició que, tot ga-

00133

mantint la continuïtat amb el passat, assegurés mínimament el futur.

El general Berenguer, militar monàrquic, sense militància política definida, va ser encarregat pel rei de formar un govern (curiosament integrat per personatges aconsellats pel mateix Primo de Rivera) que tingués cura de fer tornar poc a poc la normalitat a la vida política.

El nou govern, integrat per militars i polítics monàrquics conservadors (es va requerir la participació de Cambó a la cartera d'Hisenda per a tranquil·litzar les classes benestants, però Cambó va refusar, al·legant motius de salut), va creure que el camí més convenient per normalitzar la vida pública, sense destruir els fonaments de la monarquia i sense demanar comptes al govern anterior, era la convocatòria d'eleccions a Corts, reconstituïnt abans a les corporacions locals, Ajuntaments i Diputacions.

Els ciutadans, encara una mica sorpresos per la caiguda de Primo de Rivera, no varen sentir-se massa identificats amb la nova orientació del govern, que es limi-

00134

tava a prendre mesures per aconseguir algunes capes socials més inquietes (militars, estudiants) mentre que, tot promentent la normalització, deixava el país sense possibilitat d'expressió, mitjançant el manteniment de la repressió i la censura.

L'oposició recelava de les eleccions promeses pel govern, ja que veia la facilitat que aquest tindria per a falsejar els resultats, amb un cens electoral voluntàriament deformat a l'etapa de dictadura i amb unes autoritats locals entre les quals predominaven els majors contribuents -generalment afectes a la monarquia-.

El govern decidí ajornar els comicis fins la refeta dels cens electoral i de passada donava oportunitat de reorganitzar-se als partits dinàstics. Però, quan els monàrquics "constitucionalistes" es negaren a participar, així com ja ho havien anunciat els partits republicans, socialistes i fins i tot els regionalistes, Berenguer no tingué més remei que dimitir,

L'almirall Aznar s'encarregà de refer el govern que donaria pas a la república, en optar per unes eleccions locals, més difícilment falsejables, que fossin previes a les eleccions legislatives.

00135

Els resultats de les municipals del 12 d'abril donaren el poder al govern provisional, constituït mesos abans, segons els acords del Pacte de Sant Sebastià.

L'OPOSICIO CATALANA

L'oposició catalana a la Dictadura comprenia un gran ventall d'opcions polítiques.

La Lliga Regionalista (malgrat la postura inicial de Puig i Cadafalch, corregida després per Durán i Ventosa) es mantingué aquests anys a l'aguait, esperant el desgast del règim dictatorial, que veia com inevitable. La política definida per Cambó optava per l'espera, sense col·laborar, però també sense conspirar, perquè considerava la lluita oberta contra el règim com un reforç a les mesures repressives.

D'Acció Catalana, l'escissió de la joventut regionalista, sorgí una branca més compromesa que passà a nomenar-se Acció Catalana Republicana. La seva inexperiència política l'abocà al fracàs, quan els seus candidats, plantejades les eleccions del mes d'abril, feren només referència a qüestions administratives i oblidaren que

00136

el que es posava en joc era la fi de la monarquia.

El nacionalisme extrem estava encarnat per Estat Català. El grup de Macià no negligí la conspiració internacional de cara a la insurrecció armada, malgrat el fracàs de Prats de Molló. L'aureola de lluita que entornava els seus homes els donava, però, la confiança dels catalans.

L'esquerra era formada per grups incipients i minoritaris, com el PSC o el BOC. La classe obrera era majoritàriament apolítica i es mantenia en la militància a la CNT que malgrat la seva clandestinitat arribava als 200.000 afiliats a Catalunya (segons informe de la policia al general Berenguer en fer-se càrrec del govern).

Els nuclis d'allò que serà després ERC els formaven petits grups polititzats de joves que saltaven a la vida política des de la clandestinitat i que no tenien masses arrels en la política anterior al 1923. Meta-ment nacionalistes, republicans i amb tendències social demòcrates -encara que alguns es confessaven socialistes-, aglutinats entorn al mite de Macià, aconseguïen fer l'imatge que Catalunya l'any 1931 necessitava de si mateixa.

00137

D'aquests grups, Acció Catalana, Acció Republicana i els amics de Racià, .saberem negociar amb la resta de l'oposició, a Sant Sebastià, el dret de Catalunya a tenir una constitució autònoma, quan s'esdevingués el canvi de règim.

Les accions que derivaren dels acords de Sant Sebastián (conspiració política, "levantamientos" de Jaca i Cuatro Caminos, vagues obreres i generals) donaren força al Comité Revolucionari per convertir-se en govern provisional i així quedà lligada la sort de l'autonomia catalana a l'esdevenir del nou règim.

00138

CAPITOL II

LA REPRESA DE LA VIDA
POLITICA MUNICIPAL

00139

Malgrat les promeses de normalització fetes per Berenguer, la vida pública de Barcelona és regida encara per l'ombra de la Dictadura. Apareixen diaris nous, però sovint són retallats o retitats. La censura ens impideix comprovar des de la premsa el desvetllar dels barcelonins a la vida política. Aquest procés, però, es demostra en les activitats empreses per reorganitzar els centres i clubs clausurats pel dictador (les campanyes més sorolloses són potser les del CADCI), així com el clam unànim demanant amnistia que triomfa poc a poc i culmina el febrer del 31 amb el retorn de Francesc Macià.

Berenguer posà en marxa un mecanisme que s'embarava en fórmules mixtificadores de l'etapa de la Dictadura i dels ajuntaments constitucionals anteriors, per retornar una vida més normalitzada als municipis. Així, el R.D. 15-2-1930 disposava la forma com havien de constituir-se els nous ajuntaments. En la seva exposició, es constata el fracàs de l'Estatut Municipal de 1924, ja que, a la pràctica, portà a organitzar els ajuntaments a base de lliures designacions governatives. També es constata la manca de vida legal, durant el temps transcorregut, dels ajuntaments cessats a l'adveniment

00140

del Directori. Davant aquesta situació, el govern plantejà la implantació d'un règim provisional o transitori, que tendia a l'equilibri. La fórmula utilitzada fou l'organització dels ajuntaments de forma automàtica, associant a la meitat dels càrrecs els majors contribuents i, a l'altra meitat, els regidors que havien obtingut major nombre de vots des de les eleccions de l'any 1917.

Seguint aquest procediment, el dia 25 de febrer, els governadors civils, en les capitals de província, i els actuals alcaldes, en els altres ajuntaments, junt amb el secretari de la corporació, havien de procedir a proclamar els nous regidors. El dia següent havia d'efectuar-se el nomenament de l'alcalde, elegit pels mateixos ajuntaments a les ciutats de menys de 5.000 habitants i designat pel govern a la resta. Les tinències d'alcaldia, en aquest darrer cas, també havien d'esser designades pel govern, entre els mateixos regidors.

El dia manat pel decret es constituí automàticament la corporació municipal de Barcelona. La sessió municipal era presidida pel governador civil, Ignasi Des-

00141

pujol i pel secretari de l'ajuntament, Claudi Planas i Font. Després de donar lectura a la relació de majors contribuents (efectuada per a l'elecció de compromissaris al Senat) i a la de regidors elegits des de 1917, es designaren els que havien d'ocupar els càrrecs. Les sessions constituents es celebraren el 26 i 27 de febrer i el 4 de març. A la primera, el governador civil comunicà el nomenament del batlle, que el rei havia fet en la persona del Marqués de Comillas. Els tinents d'alcalde nomenats eren : Antoni Martínez Domingo (LL.R.), Joan Pich i Pon (P.R.), Enric Maynés Gaspar (LL.R.), Ramón Coll Rodés (LL.R.), Josep Rocha Garcia (P.R.), Josep Cararach Mauri (LL.R.), Lluís massot Balaguer (LL.R.), Alejo Santamaria González (P.R.), Joan Torras Puig i Joan Comas Cros.

D'entre aquestes tinències, la 4^a, 5^a i 7^a, que havien quedat vacants per renúncia, foren ocupades pels regidors Coll, Rocha i Massot, per elecció del consistori. El govern havia accedit, doncs, a la petició del consistori, a proposta dels regidors Oliver, Quirós i Font, on demanava que aquestes tinències no fossin proveïdes fins que no fos el mateix consistori qui decidís lliurement sobre la seva assignació.

00142

Els regidors que formaven el nou consistori eren :

Josep Balcells Cortada
Josep Canbey Prats (LL.R.)
Enric Bernaldo de Quirós
Victor Blajot Romero (LL.R.)
Domenech Blanqué Blanch (P.R.)
Salvador Bremon Masgrau (LL.R.)
Josep Capdevila Ventosa (P.R.)
Josep Carrach Mauri (LL.R.)
Carles Casades Codol
Martí Casals Galcerán
Ramón Coll Rodés (LL.R.)
Joan Coma Cros
Lluís Company Jover
Eleuteri Chico Sánchez
Joaquim Dogollada Capdaiqua (LL.R.)
Agustí Escolá Domenech (LL.R.)
Martí Esteve Guau (LL.R.)
Joan Fabregas Soler
Alexandre Font Plana
Pau Fornt Valls
Josep Gabarró Bergadà (F.M.A.)

(e)

00143

Pere Garcias Seguí
Joan Gimenez Sánchez
Lluís Guarro Casas (LL.R.)
Valentí Iglesias Abelló (Indep.)
Enric Juliá Vila
Ramón Juliá Roldós
Francesc Lacambra Lacambra, Conde de Lacambra
Tomás Mallol Bosch
Antoni Martínez Domingo (LL.R.)
Lluís Massot Balaguer (LL.R.)
Enric Maynés Gaspar (LL.R.)
Josep Monegal Nogué
Laureá Moreno Morcillo
Ignasi Navés Carrió (P.R.)
Lluís Nicolau d'Olwer (Acció Catalana Rep.)
Josep Nonell Pujol (LL.R.)
Ramón Olivella Rigol (P.R.)
Joan Pich i Pon (P.R.)
Josep Puig i Esteve (LL.R.)
Francesc Rocamora Pi
Lluís Rocamora Pi
Josep Rocha Garcia (P.R.)
Felix Roure Carricarte (P.R.)
August de Rull Artós (LL.R.)
Manuel Sabater Carbonell (LL.R.)
Pere Salisachs Jané

00144

Salvador Saná Torrents, marquès de Marianao
Aleix Santamaría González (P.R.)
Manuel de Sirette Llopart
Joaquim M. Eixdorf Junyed
Josep Tomás Boix (LL.R.)
Joan Torras Puig
Josep Trins Tous
Xavier Tusell Gost (LL.R.)
Joan Viladot Oliva
Josep Xicoy Grau (LL.R.) (4)

La Comissió de Cultura passà a anomenar-se "Comissió de Cultura i Estadística" i la competència que se li atribuïa comprenia els aspectes relacionats amb aquestes dues branques i les colònies escolars i escoles especials. La formaren els següents regidors :

Alexandre Font
Josep Balcells
Salvador Bremon
August de Rull
Lluís Nicolau
Josep Farbey
Félix Roure. (2)

00145

El Sr. Lluís Massot i Balaguer fou tinent d'alcalde, delegat de les funcions relatives a aquesta comissió.

Es delegaren a Josep Barbey i August de Rull per a la Junta Local de 1ª Ensenyança, a Joaquim Megollada, Lluís Nicolau, Marcués de Marianao i Antoni Martínez Domingo per a la Junta de Museus, a Ramón Coll Rodés per al Patronat de la Biblioteca Central, a Josep Cararach, Josep Barbey, Enric Juliá, Félix Roure i Pau Forn per a la Junta de Ciències i a Félix Roure i Josep Puig Esteve per a l'Institut d'Orientació Professional.

A la mateixa sessió municipal diversos regidors presentaren una proposta, que fou aprovada, a fi que la corporació sol·licités al Cap de Govern l'ampliació del decret d'amnistia del 5 de febrer, a benefici de tots els que sofriren sancions o condemnes per fets o actes succeïts en el període de la dictadura, que no tinguessin caràcter de delictes comuns i la revisió de processos del mateix període.

00146

En general, el procediment seguit per constituir l'Ajuntament fou acceptat per tots els partits polítics, com a única alternativa que els quedava per reprendre la vida política municipal. La continuïtat amb el règim anterior era en part garantida pels regidors electes segons la llista dels majors contribuents, que mostraren la seva indiferència, inhibint-se'n 20 fins i tot de l'assistència a la sessió constituent.

Els regidors regionalistes consideraven el seu nomenament com una restitució del càrrec; els radicals tornaren a polaritzar els seus atacs contra la Lliga, que consideraven beneficiada per l'elecció del batlle i el 1 er. tinent d'alcalde, de tendències regionalistes, i els homes d'Acció Catalana acceptaren el fet com una realitat provisional. (v)

Tota l'oposició, però, es manifestà clarament en contra dels nomenaments per R.O del batlle i els tinentes d'alcalde, però solament foren els d'Acció Catalana els que renunciaren a les tinències d'alcaldia.

En els parlaments del dia de la constitució de l'Ajuntament, els radicals insistiren en demanar responsabilitats al consistori anterior, mentre que la Lliga

00147

cridava a la unitat i al suport del batlle per fer possible aquesta tasca fiscalitzadora.

L'opinió ciutadana s'inclinava també a demanar responsabilitats. Damunt els barcelonins havien caigut nombroses imposicions econòmiques que contrastaven amb els tènibols negocis que els responsables de la ciutat havien realitzat gràcies a l'Exposició. "L'Esquella de la Torratxa" fa una crida als barcelonins en aquest sentit :

"... aquests homes usurparen als ciutadans de Barcelona la representació pròpia i feren de l'Ajuntament una corporació provinciana i del més baix nivell intel·lectual i social. No se sentiren regidors i directors dels destins de la ciutat, sinó "amos" d'ella. Feren i desferen sense cap control i sense cap crítica admesa. Es que no hi ha sanció moral contra aquests homes ? ...

... la vida, senyors ex-usurpadors de la voluntat col·lectiva no és una festa major. Aquests anys que han estat un festival tenen per nosaltres una penitència molt llarga" . (3).

00148

També la premsa manifestà clarament el mal gust que havia deixat a tothom els anys de la Dictadura. (4)

Tot i les seves limitacions, el nou consistori permet reprendre el contacte de la ciutat amb la vida política. La normalització és lenta : cal retornar als funcionaris depurats per la Dictadura als seus càrrecs - com en el cas de Manuel Ainaud- (5) i cal fer inventari d'allò que s'ha destruït per començar a refer-ho de nou (6).

00149

CAPITOL III

LA TASCA DE LA COMISSIO
DE CULTURA

00150

INTRODUCCIO

Un cop conformada la Comissió de Cultura, després de la constitució de l'ajuntament de transició, calia reprendre les seves activitats i recuperar els ideals que l'havien fonamentat des de la seva creació. Restablir les institucions manllevades, com el Patronat Escolar, obrir de nou les portes al personal expulsat, recuperar la catalanitat reprimida, accelerar el procés d'escolarització de la població amb l'acabament dels grups escolars... tot això foren els objectius que es perseguïen. Els pocs mesos que li quedaven de vida a la monarquia no foren estèrils per als homes preocupats pels afers culturals de la ciutat. Quan es proclamà la II República ja s'havien superat les traves que Primo de Rivera havia imposat. La Comissió de Cultura no havia d'iniciar una tasca, havia de continuar-la i agilitzar-la dins les noves perspectives que li oferia un marc d'actuació autonòmic .

00151

CRONOLOGIA

ANY 1930

-20-1-1930.- Es destinen 17.850 pts. per a obres de reparació i millora en escoles.

3-2-1930.- Es destinen 3.500 pts. per als cursos ambulants d'ensenyança domèstica.

10-2-1930.- Es concedeixen premis als alumnes de les Escoles Complementàries d'Oficis per una valúia de 10.475 pts.

10-2-1930.- S'adquireix la finca "Los Pinos" de Sant Vicens de Llavaneres per a colònies.

10-3-1930.- Es dona la conformitat a la certificació i relació valorada de les obres del grup escolar Pere Vila, d'import 155.189,12, efectuades per Jaume Oli-va Serra.

24-3-1930.- Diverses obres de reparació a escoles per un valor de 10.000 i 14.600 pts.

31-3-1930.- Aprovació d'obres de reparació a escoles de 10.400 pts.

00152

31-3-1930.- S'aproven les relacions de despeses de la Junta de Ciències de 51.040 i 60.000 pts.

7-4-1930.- Per a evitar exclusivismes i preferències en la selecció d'alumnes per a ingressar a les escoles primàries i especials de l'Ajuntament, es podran presentar sol.licituts a totes les èpoques de l'any, tinguent preferència l'antiguetat en la sol.licitut.

7-4-1930.-S'encarrega a Joan Llongueras la confecció d'un plà d'organització de l'ensenyança musical a les escoles primàries i la revisió de l'actual repertori de cançons.

7-4-1930.- "s restableix el funcionament de la cantina a Vilajoana, ja que a l'estar suprimida en els darrers anys, es limitaven les hores de classe al matí, amb perjudici dels alumnes.

14-4-1930.- Son dissoltos els Patronats creats per l'Ajuntament el 23-9-1925 per a intervenir en les escoles de Deficients, Sordmuts i Cecs. La documentació d'aquests organismes té de passar al Tinent d'Alcalde Delegat de

00153

Cultura. Es decideix donar les gràcies als membres d'aquests patronats que hagin limitat la seva actuació en els aspectes tècnics.

14-4-1930.- S'aprova com a dia festiu en el calendari escolar la diada de Sant Jordi (que no ho era des de 1924) i també s'aprova una moció del Sr. R. ha incluint com a dia festiu l'1 de maig.

14-4-1930.- L'Assessoria Tècnica deu estudiar amb urgència l'emplaçament adequat per a dos grups escolars, inclosos en el Pressupost Extraordinari de 1920, amb la quantitat de 2.499.791,39 pts.

21-4-1930.- L'Assessoria tècnica deu estudiar i proposar un pla d'organització d'un servei de diapositives i cinema per a les escoles, disposant per això de 20 aparells cinematogràfics, 5000 diapositives i pel·lícules, adquirits l'any 1923 i que no van ser utilitzats, estant dipositats a l'escola Baixeras.

21-4-1930.- L'Assessoria Tècnica deu revisar els catàlegs de les biblioteques escolars circulants per a determinar si totes les obres inclosides a partir

00154

de 1924 son apropiades per als alumnes menors de 14 anys. S'inclouen novament les obres d'autors com La-ragall, Carner, Mn. Clascar, In. Casanonce, Mn. Collell, Pompeu Fabra, Font Sagué, Guimerá, Massó i Torrents, Mn. Cinto... que, per estar escrites en català, foren retirades.

5-5-1930.- S'agraeix als hereus de Camila Casas Jover, vda. Guarro, les següents donacions : una finca al carrer Joan de Malta-Corts Catalanes per a establir en ella una escola d'instrucció primària i la quantitat de 76.518,67 pts. per a beques d'estudiants de magisteri.

5-5-1930.- S'encarrega a Folch i Torres, director dels Museus, l'organització d'una visita gratuïta a l'Exposició i al Palau Nacional, per als alumnes de les escoles professionals nocturnes.

2-6-1930.- S'obre concurs per a la provisió de 40 places de mestres agregats.

14-7-1930.- Es dona compte de la R.O. 247-1930, que deroga la de 12-2-1924, que suprimia el Patronat Escolar. Es proposa la reorganització d'aquest i la seva extensió als nous grups escolars.

00155

11-8-1930.- Es dona conformitat a la relació valorada de les obres de construcció del grup escolar Pere Vila, efectuades per Jaume Oliva Serra, per un import de 112.469,04 pts.

18-8-1930.- Es posa a disposició del president del Patronat Escolar la quantitat de 10.000 pts. per a les despeses d'organització i funcionament dels nous grups escolars.

15-9-1930.- Viatge d'estudis a l'estranger del Jefe del Negociat de Cultura, Gonçal Serraclara, per a estudiar l'organització escolar a l'estranger.

29-9-1930.- S'aprova la relació dels 40 mestres agregats per al bienni 1930-32.

29-9-1930.- Es posa a disposició del Patronat Escolar els edificis Lluís Vives, Ramón Llull, Milá i Fontanals, Pere Vila, Baldiri Roca, Baixeras, La Farigola, P. Carles Aribau, Pi Margall, S. Raimon de Penyafort i Dolors Monserdá per a que puguin instal·lar-se en ells els grups escolars i ensenyances complementàries.

00156

29-9-1930.- S'aprova el projecte per a la construcció i reforma de l'antiga Casa de l'Ordre dels Cavallers de Sant Joan de Malta. S'obre subasta per a 399.878,84.

29-9-1930.- S'anomena a Lluís Nicolau d'Olwer per a formar part del Patronat de la Residència d'Estudiants de l'Universitat Industrial.

13-10-1930.- Per atendre a l'organització del servei permanent de matrícules en els nous grups escolars es posa a disposició del Tinent d'Alcalde Delegat de Cultura 12.000 pts.

13-10-1930.- Es sol·licita al M.I.P. la derogació de la disposició R.O. 10-10-1927, que obliga a l'Ajuntament a presentar al Ministeri els plànols per a la construcció del grup escolar Collasso i Gil, ja que un cop verificada l'entrega del llegat, serà urgent iniciar la seva construcció.

20-10-1930.- S'adquireix la finca "Les Carasses" per 375.583,08, a fi de construir-hi l'escola a l'aire lliure "Ignasi Iglesias". L'Associació "Amics d'Ignasi Iglesias" ferán una subscripció pública per a contribuir-hi.

00157

10-11-1930.- S'amplia l'Escola Complementària d'Oficis del districte X "Francisco Aragó" (Regent 65), destinant-s'hi 69.866,41 pts.

10-11-1930.- Construcció d'una terrassa a l'Escola del Parc del Guinardó. Pressupost: 31.529,99 pts.

17-11-1930.- Pressupost de 21.570 pts. per a treballs complementaris de plantacions i jardins als grups escolars Lluís Vives, Ramón Llull i Pere Vila.

31-12-1930.- S'organitzen ensenyaments de caràcter permanent a Can Puig, per a una població de 50 alumnes que necessiten una cura climatològica de muntanya.

31-12-1930.- Es destinen 80.500 pts. per a fer efectiu el R.D. 23-8-1930, que estableix varies modalitats d'ensenyament en els nous grups escolars, l'organització d'ensenyaments especials de retrasats i millor dotats, curssets de perfeccionament i viatges d'estudis per a mestres, unificació de mètodes i sistemes pedagògics, i per a instal·lar noves escoles nacionals graduades i unitàries.

00158

1931

5-1-1934.- S'esena certificació de les obres del grup escolar Pere Vila, presentada per Jaume Oliva Serra, de 141.937,34 pts.

26-1-1934.Es posa a disposició de cada director de les escoles la quantitat de 500 pts. per a material.

26-1-1934.- Es posa a disposició del president del Patronat Escolar la quantitat de 25.000 pts. per a organitzar i fer funcionar els nous grups escolars.

26-1-1934.- S'anomena a Artur Martorell professor col·laborador de les Ensenyances Complementàries.

2-2-1934.- Nomenaments de Flora González Laguna, encarregada del servei de Colònies Escolars, Ramon Jori Roig, director de les ensenyances artístiques de les institucions municipals i de Ester Antich Seriol com a secretària de l'Assessoria del Departament Tècnic de Cultura.

00154

9-2-1931.- S'adjudica en 12.500 pts. per a obres de reparació i millora dels edificis escolars.

9-2-1931.- Es dona conformitat a la relació de 40 professors de pàrvuls, nomenades pel Patronat Escolar per a les noves institucions escolars.

23-2-1931.- S'adiciona el següent paràgraf al Reglament General d'Empleats Municipals : " Constituirà el tribunal para la provisión de plazas de personal facultativo o técnico de Cultura, el Teniente de alcalde delegado, 2 concejales de la comisión, el director o jefe superior del ramo, el secretario del ayuntamiento, o el jefe de sección y un funcionario técnico de la especialidad vacante".

2-3-1931.- S'adjudica en 7.200 pts. per a despeses de funcionament de l'oficina de matrícules .

2-3-1931.- S'accepta la següent proposta del Patronat Escolar: Rosa Sensat passa a ser directora del grup escolar Milá i Fontanals i Antolí Monroy queda com a director de l'Escola del Bosc.

9-3-1931.- Es destinen 9.000 pts. per a organitzar pràctiques de camp que complementin l'ensenyament físic de les escoles.

00150

11-3,13-4-1931.- S'anomena directora de l'escola Iena-
si Iglesias a Montserrat Roca.

11-3,13-4-1931.- S'aprova el pressupost de despeses i
ingressos per al Patronat Local de Formació Professi-
onal de Barcelona. L'ajuntament aporta 142.067 pts. i
una subvenció de 6.000.

11-3,13-4-1931.- S'accepten i aproven les bases propo-
sades per la Junta Mixta de diputats provincials i re-
gidors per a instal·lar l'Institut d'Estudis Catalans
i la Biblioteca de Catalunya a l'antic Hospital de la
Santa Creu.

11-3,13-4-1931.- S'aprova la setena relació de les obres
del grup escolar Pare Vila, presentada per Jaume Oliva
Serra, de 37.265,14 pts.

00161

TAULA RESUM D'ELS TIPUS DE DIGNITATS ELABORATS PER LA C.C.

	1930	1931
Edificis, lloguers, material, nobiliari, reparacions.	146	29
Mestres	23	15
Cessió de palaus		1
Subvencions, homenat- ges, monuments.	10	4
Juntes Autònomes	7	1
Llegats	7	2
Premis, beques, bèns estrangers.	35	2
Escoles especials	97	35
Comptes i pagaments	20	30
Institucions par. escolars	27	3
Banda Municipal	30	16
Personal, Arxiu Històric, publicacions,	42	30

00162

LLISTA D'ENTITATS SUBVENCIONADES. 1930-1931.

1930

- Amics de l'Art Vell	2.500,-
- Biblioteca Arús	4.000,-
- Bonet, Domingo (per la transcripció d'obres literàries al Brayle)	1.825,-
- Comité Català Centenari Mistral	1.000,-
- Excursió fi de curs Escoles Municipals d'Adultes	3.000,-
- Festes Primera Comunió escoles	300,-
- Gran Teatre del Liceu	25.000,-
- Gremi de Serralers i Ferrers de Barcelona	500,-
- Juegos Universitarios Internacionales	1.000,-
- Mañé, Juan (serveis extraordinaris durant l'exposició)	300,-
- Monereo, Francisco (id)	500,-
- Unión Velocipédica Española	500,-

1931

- Biblioteca Del Pueblo de l'Associació de la Premsa	2.500,-
- Cámara Nacional d'Indústries Químiques	1.500,-
- Club Tenuí d'Esports de Barcelona	150,-
- Teatre Català Amateur	2.000,-

00163

LLISTA ALFABETICA D'ESCOLES

De la mateixa manera com es va fer en el període de la Dictadura, citem el nom de les escoles primàries, extretes de la Gasetta Municipal i de les quals no teniem coneixença en els anys anteriors. Al final queden ressenyats els canvis de local procedents.

- Avinyó 42
- Guitart 26
- Joaquim Costa 44
- Passeig de Circunvalació 3
- Pòsit de Pescadors "Moll del Rebaix"
- Versòvia 17

Escoles traslladades

Localització anterior

- Argentona 14	- Salmerón 169
- Caponata 11	- Pinós 1
- Carretera Ntra.Sra.del Port 115	- Carretera Agrícola
- Dalmases 7	- Cuyás
- Valencia 318	- Provença 226

00164

LA REPRESA DE LES ACTIVITATS

El govern Berenguer estava pensat com un govern de transició, incapaç de resoldre els problemes del país, entre ells el català, però els seus membres més liberals estaven disposats a fer concessions que esborressin una mica els mals efectes de la política repressiva de Primo de Rivera. No és casual, en aquest context, que el Director General de Primer Ensenyament, Rogelio Sánchez, es declarés partidari de l'ús del català en els primers graus de l'escola i considerés ineficaç la docència de mestres que ignoressin el català, al nostre país (1).

Una de les primeres accions empreses fou restablir al seu lloc de treball a tots els funcionaris devorats per la Dictadura, un dels quals era Manuel Ainaud, home ja conegut per la seva extraordinària capacitat de treball i imprescindible per a retornar a l'Assessoria Tècnica de la Comissió de Cultura la seva eficàcia, de tal manera que la premsa comentava irònicament :

" ... ja hi ha qui del Negociat de Cultura de l'Exc. Ajuntament de Barcelona en diu "La Galera"..." (2).

00165

Aquesta mesura anà acompanyada de tota una campanya per restablir la tradicional independència política dels empleats municipals, ue havien estat sotmesos a reiterades coaccions (declaracions de lleialtat al règim, professió d'anticatalanisme...) a l'Ajuntament manat pel Barò de Viver.

Totes les lleis anticatalanistes de l'època de la Dictadura foren revisades i deixaren de tenir vigència. El Delegat de Cultura Sr. Massot sol·licità al M.I.P. la derogació de les R.O. 20-10-1923, 19-12-1923, 12-2-1924, 13-10-1925 i 11-6-1926

"les quals bandejaren l'idioma català de les escoles nostres, limitant l'acció dels mestres per a obtenir major rendiment de l'ensenyament primari dels infants del nostre poble, la qual cosa impossibilitava que la tasca d'entitats benemèrites com l'APPC poguessin descabdellar-se dintre la legalitat, com així mateix en la part que pedagògicament i d'acord amb els corrents científics del nostre temps pugui realitzar-se a les escoles de la nostra ciutat..." (3).

00166

També la Diada de Sant Jordi fou inclosa de nou com a dia festiu en el calendari escolar i s'hi afegí també el Primer de Maig a proposta del regidor radical Rocha.

Les biblioteques escolars circulants vegeren retornar als seus catàlegs totes aquelles obres d'autors catalans, retirades a l'any 1924, com les de Maragall, Carner, Mn. Collell, Pompeu Fabra, Guimerà, Massó i Torrents, Mn. Cinto... i d'altra banda es suprimiren totes aquelles de caire patriòtic inadequat per als infants. L'Ajuntament demanà a l'Institut d'Estudis Catalans col.laboració per a resoldre la manca de textos de geografia catalana.

Seguint aquest camí de normalització, s'emprengueren d'altres accions. Per exemple, el 14 d'abril de 1930 foren dissolts els Patronats creats per l'ajuntament a l'any 1925 per intervenir en el control i inspecció de les Escoles Especials de Deficients, Sordmuts i Cecs.

En altres casos, s'hagué de "ressucitar" material depurat. Així, l'Assessoria Tècnica s'encarregá d'estu-

00167

diar i posar en funcionament un servei de diapositives i cinema per a les escoles i disposà per això de tot el material (20 aparells cinematogràfics i 5000 diapositives i pel·lícules) adquirit l'any 1923 i que romania diapositat, sense fer-ne ús en aquests 7 anys, a l'escola Baixeras.

00168

EL RESTABLIMENT DEL PATRONAT ESCOLAR

La mesura que tingué més repercussió en aquesta tasca de recuperació fou el restabliment del Patronat Escolar. Elías Tormo, ministre d'I.P., assessorat per Menéndez Pidal, promulgà una R.O. (2-7-1930), per la qual quedava restablert el règim de patronat per als grups escolars Baixeras i la Farigola. Les gestions a Madrid varen ser fetes pel president de la Comissió de Cultura, Sr. Massot i pel Sr. Ainaud.

L'enllestiment de les obres dels restants grups escolars va permetre ampliar el règim de patronat a tots ells (R.D. 7-9-1930) :

"... creyendo que era necesario y urgente dar satisfacción al pueblo de Barcelona por el agravio que recibiera con la disposición que disolvía el Patronato, se dictó una R.O. en 2 de julio próximo pasado... restablecía en toda su integridad aquella institución escolar...

El Patronato Escolar de Barcelona... ha elevado al Ministerio razanado documento... proponiendo la ampliación de funciones ...

Afortunadamente, los resultados obtenidos por el Ayuntamiento de Barcelona en sus magnificas instituciones

00169

de cultura, aconsejan sean atendidas estas peticiones... al extender el régimen de patronato a un número mayor de escuelas, que en este caso abarcará aproximadamente la mitad del censo escolar que actualmente concurre a la escuela nacional de Barcelona, aumentará considerablemente los beneficiosos resultados del mismo... Deja de ser el ensayo beneficioso solamente para pocos y se transforma en el tipo, perfecto en su organización, de Escuela popular amparada por el Estado y con el espíritu de la localidad, la que podrá representar ejemplo y ofrecer estímulo de lo que deben ser las grandes instituciones escolares y similares de las grandes poblaciones españolas ... Esta colaboración, iniciada entre el Ayuntamiento de Barcelona y el Ministerio... permitirá al Estado dedicar sus energías y recursos económicos a las nuevas localidades de tasado presupuesto:..” (4).

Els mestres nacionals continuaven ocupant els llocs de docència als nous grups escolars. El R.D. 23-8-1930 autoritzà al Patronat a convocar concurs entre els mestres nacionals de l'escalafó per a proveir 50 places de mestres de nens i 50 de nenes, dels 10 nous grups escolars sotmesos al règim de patronat i

00170

Pocs dies després s'ampliava l'autorització per nomenar 40 mestresses de pàrvuls.

El Sr. Massot declarà que calia recórrer-hi per assegurar una certa uniformitat a les escoles públiques barcelonines. Per als mestres, la dependència del Patronat els suposava un avantatge econòmic i unes garanties per a dur a terme una tasca professional interessant. (5).

Segons Alexandre Galí, la reorganització afavorí al Patronat i la tria que va fer-se dels mestres fou "intel·ligent i severa" (6).

A la ciutat de Barcelona, aquesta restitució fou agraiada, en general, pels polítics. Lluís Nicolau d'Olwer confessava des de "La Publicitat" que :

"... tot combatent la política de conjunt del govern Berenguer, no ens raca pas de reconèixer els seus encerts... I un encert indubtable és el decret d'I.P. sobre el Patronat... És la fi d'un llarg treball, el coronament lògic d'un seguit d'esforços, la constatació de com les institucions municipals de cultura feren vergonya a l'escola de l'Estat..."

00171

El reconeixement que avui n'ha fet el govern ja estava fet de temps per l'opinió intel·lectual d'Espanya endins... Dos noms escauen recordar : Lluís Bello i Ramón Menéndez Pidal.

El règim del Patronat escolar de Barcelona es la reconeixença de l'aptesa de la ciutat a regir l'ensenyament dels seus fills. Es, doncs, un triomf de la ciutat tota sencera..." (7).

La confiança que li mereixia a Olwer la postura del M.I.P. li permet també esbrinar una solució prometa per al problema de la llengua escolar :

" ... la disposició del M.I.P. esborra l'obra de la Dictadura i converteix en règim general allò que tenia aspecte d'excepció i assaig.

Son els fets els que han demostrat que l'Ajuntament es capaç de regir les seves escoles. El ministre Tormo i el Sr. Menéndez Pidal han estat favorables en l'afer del Patronat...

I encara estem segurs de comptar amb la seva autoritat ... per a una qüestió anajornable : la de la llengua a l'escola..." (8).

D'altra banda, molts dels plets plantejats durant la Dictadura, es resolgueren favorablement en favor de

00174

l'Ajuntament. Així es pogueren començar les obres d'adaptació a l'edifici dels Cavallers de l'Ordre de Malta (futures Escoles Casas, inaugurades el 14-11-1932), llegat per la família Casas-Guarro, en poder-se respectar la condició dels donants, d'imposar un caràcter de catalanitat a l'ensenyament que s'hi havia d'impartir. També l'actitud de cooperació i benevolença entre l'ajuntament i el M.I.P. es fa patent a l'hora de resoldre el plec del llegat Pare Vila. El donador havia cedit la dotació per a fins de cultura pels nens de Catalunya. El ministeri de la Dictadura acusà al municipi d'acaparar per Barcelona la dotació. Una R.O. també signada per Tormo declarava ben invertides les despeses fetes en la construcció del grup escolar.

El malentès que derivava del text del testament també motivà una discussió a la sessió municipal 10-9-1930. Els recidors d'Acció Catalana Maynés i Masot proposaren que fossin prioritàriament admesos els nens de pares catalans, amb la conseqüent oposició del radical Rocha,

00173

ELS NOUS GRUPS ESCOLARS

A l'any 1930, l'actuació de la Comissió de Cultura es veia limitada per la migradesa de mitjans econòmics de que disposava, pràcticament igual que a començaments de segle, mentre que les condicions de vida i per tant les necessitats escolars havien canviat. No sols augmentà el nombre de criatures que necessitaven escola, sino que també eren més numerosos els ciutadans desitjosos de donar als seus filla una educació cívica i ciutadana.

L'ajuntament, per fer front la greu problema de la manca de places escolars, millora, repara i amplia les escoles ja existents, ja que els nous grups no més abaïtaven la meitat dels escolars que ja assistien a escoles públiques. (9)

Les obres dels grups escolars, ja pràcticament acabats, Milá i Fontanals, Ramón Llull, Lluís Vives i Pere Vila l'adaptació, ampliació i construcció d'altres, anà acompanyada d'una forta propaganda al seu favor, per part de la C.C. i d'una campanya en pro de l'escola pública, amb facilitats per a ingressar a les escoles

00176

de
municipals (el període matrícula durà tot l'any).

Tot junt contribuí a una forta sensibilització de l'opinió pública, ja abans de la inauguració dels grups escolars, que qüestionà i aportà nous elements vers la tasca de la Comissió de Cultura. El desenvolupament dels grups política expressius de tendències més avançades a nivell social anticipava ja l'ideari dels protagonistes de les renovacions escolars de la II República. També es propulsà de nou la lluita en favor de la catalanització de l'escola, afavorida per la reaparició pública de moltes associacions, Cadci, APEC, ... Ja no eren les planes de "La Veu de Catalunya", portantveu de la Lliga, les que llançaven anegírics en pro de l'escola catalana. D'altres publicacions, La Publicitat, La Rambla, La Nau, L'Opinió, ... se'n fan ressò amb una intencionalitat i unes perspectives totalment republicanes. És significatiu aquest text de "La Revista " per a il·lustrar el nou ambient de represa :

"... el proposat homenatge a Gabriel Alomar, la commemoració del 25 aniversari de Solitud, de Victor Català, la represa -amb el seu curs enzè-

00175

de l'Escola d'Estiu, l'impuls donat a la codificació del Dret Català, les festes de convivència occitana... les campanyes periodístiques de l'Era di Homs per la sobirania de la llengua maternal a l'escola, just al moment de resoldre les nostres corporacions populars el problema de les edificacions escolars, dels Patronats i de continuar amb més embranchada el seu apostolat la Protectora de l'Ensenyança Catalana i Palestra iniciar el seu, els plans editorials en marxa... ens ajuden a superar la depressió del confusio-narisme agitat que aquests darrers mesos han natit i ens il.luminen la fe de sempre en l'eficàcia de la continuïtat fidel a la missió que ens justifica a l'impuls de les paraules democràcia i humanitat..." (10).

La campanya en pro de l'escola pública s'estenia. L'alcalde i el Delegat de Cultura rebien sovint visites dels veïns dels barris de Barcelona demanant escoles. El grup escolar Mn. Cinto, al carrer Lleida, ubicat a les antigues oficines dell'Exposició, s'obtingué mercès a les pressions dels ciutadans :

"... El poble comença a reaccionar civilment. La prova es aquest magnífic moviment ciutadà en favor del grup escolar del carrer Lleida. El noble

00176

defensa la cultura... Això es una cosa més important que un miting i àdhuc que una vaga. La cultura, vet aci, pot ser la senyal més clara del crepuscle d'un règim..." (11)

Malgrat els esforços, però, quedava pendent el problema d'escolaritzar dignament als infants barcelonins, ja que dels 40.000 que anaven a escola pública, la majoria ho feien a les "indecents" escoles nacionals i els 60.000 restants assistien a escoles privades (des dels aristocràtics religiosos fins els misèrrims centres de barriada).

La insuficiència de plaços dels excel·lents grups escolars contrastava amb la intensa propaganda de la Comissió de Cultura, que demanava als nens d'anar a escoles municipals. Aquest fet provocà més d'una crítica (12).

Els anys de la Dictadura havien ensenyat també que la dependència de l'acció municipal al ministeri podia fer-la deturar en qualsevol canvi de conjuntura política. Poc podia esperar Barcelona en favor del seu

00177

ensenyament popular de l'agònic règim monàrquic.
Quina solució calia prendre ? :

"... Influenciar al municipi o bé contrarestar amb la creació d'escoles pròpies la inferència clerical en l'ensenyament ?

Si visguéssim en una època de normalitat constitucional optaríem per la primera solució. Avui, però, hem d'optar per l'altra. I que no ens diguin que aquesta solució -la creació d'escoles pròpies- és utòpica, puix que, en idèntiques condicions que els 560 centres d'ensenyament particular de què avui disposem, hom en podria establir una a cada pis ..." (13)

La solució particularista evidentment partia d'una absoluta desconfiança en les institucions polítiques, fossin quines fossin. Els polítics, esperançats en què la lluita els menaria a un canvi de signe liberal, apoïaven l'acció municipal, perquè hi veien un fonament sòlid per a les futures tasques :

"... què ha de fer la part liberal, principalment la classe obrera davant d'un programa de milloració de l'escola pública, realitzat pel nostre ajuntament junt amb l'Estat ? Ha de desentendre's

00178

d'ell, per la raó que les noves escoles no serán encara neotres i catalanes, o, per al contrari, ha de posar la seva força perquè aquell programa, empenyidament iniciat es realitzi fins al capdemunt ?

... És de l'Estat, ajudat i amb la col.laboració del nostre ajuntament, que ha de venir la solució del problema de l'ensenyament primari i el camí está ja emprés : fent l'ajuntament edificis adequats, creant l'Estat les noves places necessàries i establint bona organització i bon règim escolar, la resta vindrà a la seva hora." (14).

La culminació de la represa de les activitats de la Comissió de Cultura i de la seva Assessoria Tècnica fou la inauguració dels grups escolars, el dia 26 de març de 1931, diumenge de Rams. Alguns d'ells ja havien estat inaugurats abans, però no havien arribat a funcionar, com és el cas del grup Primo de Rivera, denominat ara Baldiri Reixach.

Els edificis monumentals d'en Goday, projectats de bon començament (lluis Vives, Ramon Llull, Milá i Fontanals i el singular Pere Vila, aixecat merces al llegat) feien costat als edificis menys sumptuo-

00175

sos realitzats al temps de la Dictadura (Bonaventura Carles Aribau, Pi Margall, Sant Raimon de Penyafort) i als edificis vells adaptats per a escoles, com el del Parc Güell (Baldoni Reixach)^{el de Sant Andreu (Ignasi Iglesias)}, les oficines del carrer Lleida (En. Cinto), la torreta de Sarrià (Dolors Monserdà) o la sècinnòmica escola de Les Corts. Dos d'ells (c/Lleida i les Corts) tenien annexat un parvulari. (Veure fitxes COACP).

Malgrat la desigualtat dels edificis, gràcies a l'ampliació del règim de Patronat a tots ells és pogué assegurar un alt nivell pedagògic. El seu funcionament s'havia preparat amb el nomenament de mestres, pressupostos extraordinaris i l'elecció de directors que s'havien distingit en la seva tasca pedagògica. Rosa Sensat passà a ser directora del grup Milá i Fontanals, Antolí Monroy quedà com a director de l'Escola del Bosc, Josep Barceló i Dolors Batlle del Lluís Vives; *Romà Roca del Ignasi Iglesias.*

Les noves escoles havien de garantir també l'eficàcia pedagògica de l'ensenyament públic i molts dels mestres que foren triats havien realitzat prèviament

00180

DENOMINACION: RUPO ESCOLAR LES CORTS

LOCALIZACION: PLAZA COMAS SIN

MUNICIPIO: BARCELONA

AUTOR OBRAS DE REFORMA: JOSE GODAY I CASALS

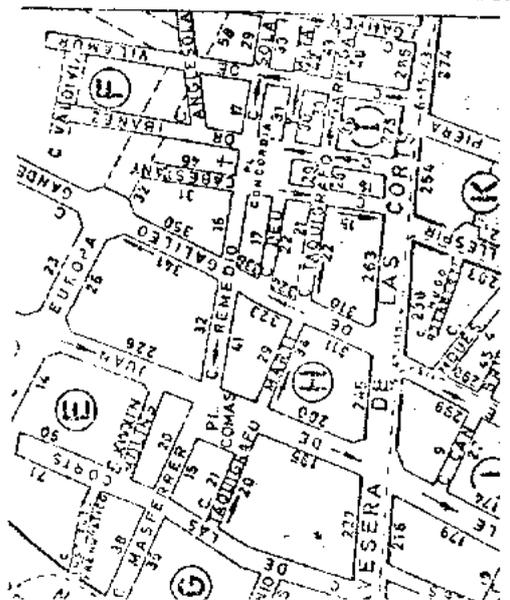
EPOCA CONSTRUCCION: EDIFICIO: 1894, REFORMA: 1928-1930. INAUGURACION: 1931

DESCRIPCION: Edificio aislado de pequeñas dimensiones con patio posterior y terraza en el primer piso. Dos plantas distribuidas a orden y servicios y vivienda del conserje en el primer subpiso.

CONTEXTO: Barrio de los Cortes del antiguo municipio de Sarriá. Se sitúa en el centro del barrio, entre plaza del Ayuntamiento.

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

Voz Anexo

PROTECCION EXISTENTE

PROTECCION PROPUESTA

Capacidad: en 1730, 350 alumnos.

Fuente: Municipal.

Fuente: Agua y luz.

Características: construcción.

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

- Vista general y planta del edificio del s. XIX. (fotografía "la construcción susby a Barcelona" Aj. Barcelonà 1922).
- Vista general del edificio en 1932 (Miniplan General Municipal de Barcelona, 1932. u. 4).

00181

Autor

Fecha

Revisión

Fecha

El último del siglo XIX
alargaba estos cursos uni-
terarios... Al realizarse las
reformas se subdividieron
para convertir la escuela
en graduada.

DATOS JURIDICOS

DATOS BIOGRAFICOS AUTOR

INFORMACION FOTOGRAFICA

BIBLIOGRAFIA DE BASE

- "ls contribuciones susodichas a
Barcelona": Ayuntamiento
de Barcelona. 1922.

NOTAS

MODIFICACIONES

El edificio está destruido a consecuencia, dada la
imposibilidad de acceder a las nuevas obras
de la ley General de Educación.
Además sus antiguos sistemas afectados por
recientes obras del Metro (una de las
de la escuela está en la calle Juan Güell).

la organización del edificio permitiendo ofru- por las aulas entorno a un patio central, ocu- pado por los terrenos.

DATOS JURIDICOS

DATOS BIOGRAFICOS AUTOR

INFORMACION FOTOGRAFICA

BIBLIOGRAFIA DE FASE

- "Grupo Escolar Jacinto Vener- guez" Juan Redondo. Revista Planes, n.º 3. Dto. 1955. Ba- selona.
- "Gaceta Municipal de Bar- lona" 1932. n.º 4.

NOTAS

PROGRAMA PEDAGOGICO

(graduado, mixto, con parvulario nuevo)

Se habilitaron locales para diferentes prácticas (cusi- na, talleres).

MODIFICACIONES

Se amplió el número de salidas y se creó un pabellón antropométrico. Se cerró el espacio destinado a patio y se creó una planta de acceso desde el edificio. Hoy en 1960 se habilitan un torreón para vivienda del consejo.

900118
001800

DENOMINACION ESCOLA IGNAZI IGLESIAS

LOCALIZACION PASEO TORRAS I BAGES n.º 108

MUNICIPIO BARCELONA

AUTOR

Capacidad: 8 aulas para 80 alumnos = 240 alumnos.

Financiación = Municipal

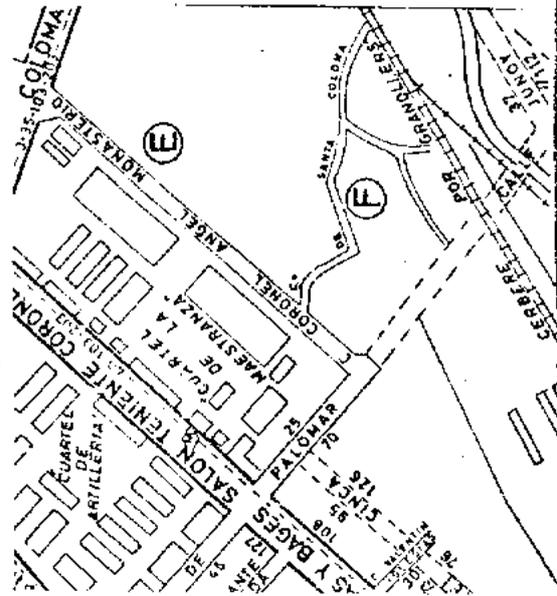
EPOCA OBRAS DE ADAPTACION: 1930. INAUGURACION: ENERO 1931

DESCRIPCION Antigua torre señorial de planta baja y dos pisos. Rodeada de jardines y árboles para dar al aire libre. Tiene terrazas particulares en el primer piso y terrazas descubiertas en el segundo.

CONTEXTO Antigua parroquia de San Andrés. Barrio febril de gran población. Situada en una finca espartaca, lindante con el P.º Torras i Bages. Frente a ella se alza la Casa Bages (1932-1933)

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

Razones de su emplazamiento (Ver Anexo)

PROTECCION EXISTENTE

PROTECCION PROPUESTA

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

- Vista general del edificio (fotografía)
- Fachada principal (2 fotografías)

00185

Autor

Fecha

Revisión

Fecha

Al aceptar el edificio a escuela se utilizaron las antiguas dependencias por aulas y servicios. (Ver apéndice Erolucron del Edificio Esco lar).

- El director de la escuela Sr. Cochera, construye fotos de la época de la construcción, (de gran interés pedagógico).

DATOS JURIDICOS

DATOS SIGRAFICOS AUTOR

INFORMACION FOTOGRAFICA

BIBLIOGRAFIA DE BASE

- "Escuelas populares, obituario" J. Ventolero. Nova Terra 1968
 - "Gaceta Municipal de Barceña"

NOTAS

PROGRAMA PEDAGOGICO.

Graduada - 7 sesiones - mixta, con puntos - (ver anexo).

- Coeducación
- actividades prácticas (talleres, cocina)
- enseñanzas específicas

MODIFICACIONES

Desde su adaptación a la 1968 las únicas modificaciones consistieron en cerrar tabiques para ampliar las aulas; En 1968 se varió la estructura interior del edificio, sin aumentar la capacidad, se aumentó el número de aulas y se construyó la cocina. En 1970 se modificó el carácter de patio jardín construyéndose en él pistas de deporte (voleibol) y una piscina cubierta.

En el curso 1973-74 se han inaugurado unos nuevos polifonales que albergan las aulas quedando el antiguo edificio para actividades complementarias (cocina, taller de biología, talleres, despacho biblioteca, enfermería, sala de música, sala de...

Al realizarse las reformas se subdividieron las aulas, para convertir la escuela en grado.

DATOS JURIDICOS

DATOS BIOGRAFICOS AUTOR

INFORMACION FOTOGRAFICA

BIBLIOGRAFIA DE BASE

- "Escuela Municipal de Barahona" 1932, n.º 4.
- "Ante los del Plastos" 1932

NOTAS

MODIFICACIONES:

La escuela Doctor Romerillo se ha trasladado al edificio de la escuela Doctor Grouven. El antiguo edificio ha sido demolido, a consecuencia de las obras de la nueva escuela del ferrocarril de Saria. El parvulario anexa a la escuela se maneja como oficina de dichas obras.

una tasca de preparació i especialització a fi d'unificar mètodes i sistemes pedagògics. La Comissió de Cultura havia tingut cura d'aquesta tasca tan important i hi havia destinat 80.500 pts. el 31-12-1930.

Josep Parunella comenta amb aquestes paraules la inauguració dels grups :

"... Aixó resolt part del nostre problema, però els edificis son les gàbies i hi manquen uns bons ocells, uns bons mestres...

També aquesta part del problema... ha estat resolta per la Comissió de Cultura... tindrem doncs una selecció de mestres posada en uns magnífics locals, ben disposada a treballar en l'obra de la nostra escola primària...

Encara ha fet més la C.C. i ha realitzat uns cursos per a professors de pàrvuls i uns altres cursos per a professors ^{de} grans, desconixedors de la nostra naturalesa, de la nostra història i dels nostres ideals. Tot plegat demostra que la comissió vol formar una ànima a l'escola, demostra que veu el final que representaria per a una veritable renovació de l'escola reduir-se a un senzill canvi de gàbia..." (15).

00189

La inauguració dels grups escolars coincidí en plena campanya electoral. Malgrat que l'ambient anunciava la imminència d'un canvi i els partits catalans estaven disposats a plantejar el vlet definitiu a la monarquia, el fet fou considerat d'una importància singular :

" ... Malgrat l'apassionat enrenou pre-electoral que sembla donar el tó a l'actualitat pública, l'obra de creació i promoció d'una cultura nostra segueix sense destorb..." (16).

Tota la premsa trobà un forat entre les reserves dels mitings, no sols per explicar als lectors la festa de la inauguració (17), sinó també per atribuir-se cadascún dels partits el mèrit de les realitzacions de la Comissió de Cultura, incluint-ho en la seva propaganda electoral. Especialment Acció Catalana i la Lliga reivindicaven per a ells l'esforç per a donar a la ciutat unes escoles dignes.

El 29 de març de 1931 quedà assenyalat com una diada importantíssima en el llarg camí de la ciutat de Barcelona per a resoldre les seves necessitats culturals i esdonà a la inauguració un caràcter col·lectiu i cívic.

00130

El acte de la inauguració es celebrà a la Sala d'Actes del grup Milá i Fontanals. Hi assistí l'Ajuntament en corporació presidit per l'alcalde, comte de Guell i amb els tinents d'alcalde Maynés, Massot, i Coll Rodós i els regidors Xicoy, Martí Esteve, Rull, Parbey, Bremon, Moreno, Iglesias, Forn, Viladot, Sociats i El Sunyer. El Patronat Escolar hi assistí en ple. També hi eren representades totes les principals entitats culturals de la ciutat.

El Delegat de Cultura Sr. Massot, en el seu parlament s'extengué en l'història de la Comissió de Cultura. Recordà als seus predecessors, desprecia amb el silenci als qui havien actuat durant la Dictadura, elogià la tasca dels tècnics, especialment d'en Goday i Manuel Ainaud, agraf la generositat dels donants i exaltà sobretot l'obra popular i patriòtica de les escoles :

"... Què en fariem de tenir uns bells grups, si hi manqués l'escrit ? Seriem només un magatzem d'escoles. Tenim una llengua i uns costums que han d'ésser recollits amorosament en ells; és el nostre tresor espiritual, que si fos absent de les escoles, es podria dir que aquestes viuen sense ànima..."

(18)

00191

Cloguè l'acte el batlle, comte de Güell, amb unes paraules conciliadores, com calia a la significació de la diada :

" ... Inauguren una obra de cultura, en què es troben, paral·lelament, el poble i els professors, l'Ajuntament i els ciutadans... I puc dir-vos que l'ajuntament actual... en tractar de fer-se càrrec de la normalització, en el seu aspecte, de la vida ciutadana, allò que de bon principi posà a primer pla, unànimement, fou l'obra de cultura ..." (19).

Al diuenye següent, 5 d'abril, s'inaugurà el grup escolar Lluís Vives a Sants, aconseguit als tretze anys de la campanya, duta a terme pel barri, per a una escola pública. Davant mateix de l'escola es col·locà una làpida que donà el nom de carrer de Pere Spanyol a una via recentment oberta, com homenatge al ciutadà que aconseguí la primera escola pública a Barcelona, al segle XVI.

Incluiu part del parlament del Sr. Massot, per la seva significació a l'hora d'establir comunicació entre l'ajuntament i el poble :

00192

"Poble de Sants : Em plau de dir-vos poble perquè certament sou vosaltres ciutadans d'una barriada amb caràcter propi, però típic barceloní, que mereix la festa d'avui perquè us l'heu guanyada amb el vostre esforç, amb la vostra tenacitat i amb la vostra voluntat... Fa tretze anys foreu vosaltres que demanàreu, en presència de l'abandonament dels infants de Barcelona, l'escola bella, l'escola útil, l'escola moderna, l'escola social i per això vareu anar en grandiosa manifestació popular a l'ajuntament, adquirint-se aquest solar i bastint aquest bell edifici que es el primer baluard de la voluntat del poble per la cultura i el reconeixement pels regidors d'aquesta voluntat. Però què se'n faria de tenir belles escoles si mancés la vostra col.laboració, la vostra adhesió?... Vosaltres us l'heu guanyada i per això us heu de entretenir per aquestes portes obertes de bat a bat i no l'abandonau ja mai..." (20).

L'Ajuntament edità un opuscle rememorant l'acte, on es definia el sentit que tenien les noves escoles per a la Comissió de Cultura : eren una resposta a les necessitats del poble :

00193

"...L'obra dels grups escolars de Barcelona és essencialment l'obra del poble, que tant ahir com avui té set de cultura i sent el dret de que sigui posada al seu abast i que, generació darrera generació, no ha cessat un moment per fer prevaler aquest dret. Aquest és, sens dubte, el millor sentit dels grups escolars de Barcelona : l'haver seguit al poble en les seves nobles i justes inquietuts, l'haver-se fet col.laborador seu i l'haver lluitat amb ell per satisfer-els-hi..." (21).

I Finalment, a través de les paraules d'Artur Martorell, podem conèixer la repercussió que va tindre la inauguració en els sectors avançats del registeri :

"... Però ve l'Ajuntament i empen la seva obra en pro de la cultura ciutadana i com a primera providència enfoca la construcció dels grups escolars, i amestura que aquests creixen davant els ulls un xic astorats dels barcelonins, va operant-se en ells, afavorida per un ambient general de simpatia vers les coses dels infants, fomentat per campanyes culturals diverses, una transformació en quant a la seva posició davant l'Escola Pública..."

La sola visió dels grups escolars ha fet variar la noció dels barcelonins envers l'eficàcia de l'Escola

00194

pública, puix que conscientment o inconscientment han aplegat com aquest esforç de l'ajuntament de Barcelona per donar uns bells edificis, uns focars esplèndids a les escoles de la ciutat, no podria romandre sense un abrandament espiritual... sinò que ells haurien d'aixoplugar una ànima fervorosa que vivificada i arborès el seu treball que serà vivificat a les seves aules i dins d'ells, els mestres, sentint-se investits encara d'una major responsabilitat, conscients de la transcendència pel futur de l'obra que allí realitzaran...

Per això han fet tan bó de veure com així que l'Ajuntament ha obert el seu servei de matrícula i ha ofert als ciutadans les portes de les seves escoles, ja fossin nacionals, com municipals, com grups escolars, ha han acudit sol·licitant un lloc gent de tots els estaments, ha han confiat els seus fills a la ciutat tan aquells que omplien les classes de les institucions obreres i populars, perquè en elles realitzaven els seus ideals de solidaritat i cooperació mutua, com els que tenien apetència d'higiene, de confort i aspiraven a una instrucció sòlida, com els que desitjaven una integració a les noves tendències educatives, perquè tots han considerat que en aquests nous erups

00195

trobarien complerts els seus de igs.

Només per aquesta sola victòria l'obra dels grups
escolars marca una fita en l'avenç espiritual de
Barcelona" (22).

00196

NOTES

Capítol II

- (0) Companys renuncià al càrrec de regidor
- (1) Gasete Municipal de Barcelona 10-3-1930
- (2) idem.
- (3) "L'ajuntament de la dictadura". L'Esquella de la Torratxa 28-2-1930.
- (4) Mirador 20-2-1930, 27-2-1930 i 20-3-1930
- (5) L'Esquella de la Torratxa 20-2-1930
- (6) El president de la Comissió de Cultura ordenà a un porter de l'Ajuntament que estrinés tots els llibres de la biblioteca de la C.C. escrits en català. Mirador 20-6-1930.

Capítol III

- (1) La Veu de Catalunya 1-9-1930
- (2) Joan d'Arboix "La galera de l'Ajuntament." L'Opinió 13-3-1931.

00197

- (3) La Veu de Catalunya 3-4-1930 i "Per l'ensenyament del català a les escoles: les vexacions de l'època de la Dictadura" La Publicitat 2-4-1930.
- (4) Gasetta Municipal de Barcelona 8-9-1930
- (5) Manifestacions del Sr. Massot sobre l'ensenyança a Barcelona. La Veu de Catalunya 4-7-1930
- (6) A. Galí. Obra inèdita. Llibre II. Cap. II. pag. 301-302
- (7) La Publicitat 9-9-1930
- (8) La Publicitat 5-7-1930
- (9) Si observem els dictamens elaborats per la C.C. l'any 1930, constatem les despeses per a obres de millores i reparacions a les escoles velles.
- (10) "Nota de l'editor" La Revista. Juny-Des. 1930
- (11) Domènec Guansé "Pressupost de cultura o d'incultura". L'Esquella de la Torratxa 12-12-1930.

00198

- (12) Llibert Estartús "Els nois dels pobres" L'opinió 31-10-1930.
- (13) Llibert Estartús "El problema de l'ensenyament primari a Barcelona" L'Opinió 22-8-1930
- (14) Albert Sans "el problema de les construccions escolars per part de l'Ajuntament de Barcelona" L'Opinió 19-9-1930.
- (15) Josep Parunella "L'Ànima de l'escola" La Nau 2-4-1931.
- (16) Pau Romeva "la nostra cultura" El Mati 31-3-1931
- (17) En els dies 30 i 31 de març surten resenyes i articles a "La Veu de Catalunya", "La Nau", "El matí", "La Publicitat" i "La Rambla de Catalunya".
- (18) La Publicitat 31-3-1931.
- (19) idem.
- (20) La Publicitat 7-4-1931.

00199

(21) Record de l'inauguració oficial dels grups
escolars de Barcelona el diumenge de Rams
29-3-1931. Ajuntament de Barcelona 1931.

(22) Artur Martorell. Butlletí dels mestres 1931.

00200

BIBLIOGRAFIA

- BERNIGUER, Dámaso. De la Dictadura a la República. Edit. Plus Ultra. Madrid 1986.
- MOLAS, I. "Lliga Catalana. Edici 62. Barcelona 1973.
- POISSÉ, Josep M^a. Història de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Dopesa 1976

Diaris

- La Veu de Catalunya
- La Publicitat
- La Rambla
- L'Opinió
- La Nau

Revistes

- Gasetta Municipal de Barcelona
- L'Esquella de la Torratxa
- La Revista
- Mirador
- D'ací, d'allà

00201

INDEX

Capítol I

EL CONTEXT POLIIC 132

Capítol II

LA REPRESA DE LA VIDA POLITICA MUNICIPAL 139

CAPITOL III

LA TASCA DE LA COMISSIO DE CULTURA

Introducció 151
Cronologia 152
Taula resum dels tipus de dictamens elaborats per la Comissió de Cultura . . . 162
Llista alfabètica d'entitats subvencionades 163
Llista alfabètica d'escoles públiques . 164
La represa de les activitats 165
El restabliment del Patronat Escolar . 169

00202

Els nous grups escolars	174
NOTES	197
BIBLIOGRAFIA.	201
INDEX	202

00203

LA COMISSIÓ DE ALFABETZACIÓ DE
ECONOMIQUES DE BARCELONA.
1931-1936.

Mèlia Cañellas Julià
Rosa Torán Bellver

Barcelona, juliol de 1978.

INTRODUCCIO

Situar la trajectòria de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament a l'etapa republicana era un esforç que calia fer. Fins ara, els qui n'havien parlat eren personatges que havien viu- cut directament els fets i que situats des de la pròpia pers- pectiva ens en donaven una visió enyoradissa.

Volien saber del cert si el règim republicà potenció les pos- sibilitats d'actuació de l'organisme municipal creat temps an- darrera, o bé si la noixent autonomia assumí responsabilitats abans preses voluntàriament per l'ajuntament de la ciutat.

De l'estudi de l'actuació de la Comissió fins el 1939 se'n desprenia que aquesta tenia ja una línia d'actuació totalment estructurada que coincidirà, a grans trets, amb la seva acció posterior.

En aquest sentit cal esmentar que en el nostre estudi tindrà ara un interès més limitat l'enumeració de les realitzacions de la Comissió de Cultura, tot i que seguim descrivint-les, per a dirigir més la nostra atenció a la polarització vers la cultura que sofreix la política a Catalunya i a la resta de l'Estat Espanyol.

00007

Paral·lelament amb la democratització de la vida pública es produeix un procés de revalorització de la cultura per part de la societat que intenten canalitzar les forces i institucions polítiques. Ens agradaria que el nostre treball ajudés a entendre com les deficiències d'un canvi estructural, que només es tradueix en un canvi polític, són prou fortes com per establir a la nostra ciutat una gestió del sistema educatiu tan mixta i complexa que no permet assolir cap objectiu dels plantejats pels grups polítics amb suport majoritari de la població.

La permanència de moltes de les estructures educatives heretades de la monarquia decimonònica, l'estretor del marc d'actuació de la Generalitat en qüestions educatives situen el camp d'acció municipal en una creïlla de la qual pot difícilment sortir en un país en la llei restringeix fortament les autonomies municipals.

Les vicissituds de la vida consistorial ajudaran encara més a delimitar l'acció de la CC. a tots aquells aspectes culturals deixats de banda per l'Estat Central i els Governos autonòmics, convertint-se moltes vegades en un substitutiu d'una veritable acció de govern, però sense recursos per a exercir-la.

00000

Considera així justificat l'ample tractament que donem als aspectes polítics que enquadren l'actuació de la CC.

Un altre tret que diferencia el nostre estudi de l'altre republicà és el que cobreix el període històric i el límit que s'aproxima a les fonts utilitzades. Malgrat l'ús limitat del Sr. Joan Ainaud que ens va permetre consultar els textos biogràfics dels dictadors de la CC. referents a alguns anys republicans, hem preferit continuar fent servir com a font oficial de les referències consultades la "Gaceta Municipal de Barcelona", i als fulls i publicacions de l'ajuntament. Aquestes dades han estat correlacionades amb els titulars de la premsa diària en els moments en que es tractava les qüestions de més importància.

La novetat del període republicà consisteix en la dació de nombre de premsa especialitzada, portaven de les escoles d'ensenyants que florsixen al caliu del treball polític. Aquestes revistes i setmanaris, per la seva especificació ens han permès no sols de reconstruir l'acció de la CC. sinó que fins i tot ens han ajudat a entendre les crítiques dels sectors implicats en la seva actuació (docents, pares, alumnes). No hem fet servir però aquelles publicacions de

00004

sectors polititzats del magisteri, que ofereixen una alternativa més radical a l'estructuració de la societat i l'educació, no tenen tan sols en compte l'actuació del mateix.

00004

Agraïm l'ajut i la col.laboració de :

- Joan Ainaud
- Josep Mª Ainaud
- Albert Balcells
- Jordi Galí
- Seminari d'Història de l'Ensenyament.

i a Yolanda Pelegrí i Nuria per la seva
cooperació en la realització pràctica del treball.

00003

CAPITOL I

LA REPUBLICA I

LA CULTURA

00007

INTRODUCCIÓ

L'Estat espanyol, organitzat com a república des del 14 d'abril, tenia l'imperatiu d'imprimir un caire democràtic a tot el marc institucional. Un canvi pacífic, protagonitzat per les classes mitges, cultes i liberals, donava l'última oportunitat que quedava a Espanya per integrar-se en el marc de les democràcies reorganitzades després del conflicte bèl·lic, però amb fortes arreltes al seu si, conseqüència de la crisi del capitalisme.

De la resolució dels problemes pendents, heretats de la submissió del país al semifeudalisme, en depenia la continuïtat i consolidació del nou règim. Desbarrelar les forces de l'Antic Règim -oligarquia terratinent i església- de les asseres del poder, era una tasca ingent i herilosa per les noves classes ascendents. A l'oposició d'aquelles podia succeir-s'hi la desconfiança, amb molta raó, d'una part important de les classes treballadores del país, que s'havien avingut a sostenir el nou règim, tot esperant-ne unes reformes immediates, socialment inajornables. Els principis revolucionaris burgesos, que proclamaven la igualtat dels individus i la nul·lació dels privilegis, havien d'aplicar-se a un país sotmès, per una banda, a les forces regressives durant molts anys, i influït, per

00008

l'altra, per les forces progressistes que aspiraven de la República un canvi de caire revolucionari.

La mateixa Constitució reflectia aquestes tendències reformistes dels republicans, deixant també entreveure objectius socialitzants.

Els 30 van ser anys de convulsió econòmica, social i política arreu del món capitalista. La crisi mundial intercedí a economistes i polítics que s'inclinaren vers solucions de tipus democràtic-liberal seguint l'exemple dels països europeus, o bé vers solucions més radicals com el model de socialisme que anava consolidant-se a la U.R.S.S., o la proposta renovadora de l'anarco-sindicalisme.

Les propostes regeneracionistes del passat (des de J. Coste fins Ferrer i Guardia) foren assumides per les forces polítiques governamentals, però la tendència que acabà dominant i segellant amb la seva empremta les realitzacions republicanes fou el liberalisme.

La "república d'intel.lectuals", formatx en l'auster civisme de la ILE, segurament arribava massa tard, L'agonia de la monarquia havia sigut massa lenta i havia donat temps a consolidar les forces tradicionals davant les noves circumstàn-

cies, aguditzant així les tensions ancestrals.

La petita burgesia fou el sector que recolzà més fermament el nou règim, però arrelada en les seves contradiccions temia la possibilitat que la classe obrera assolís el protagonisme d'una revolució socialista. Aquesta por llastrà les decisions governamentals que varen mantenir-se, en tot moment, dins la legalitat i "puresa" republicanes, allunyades de tota proposta arbitrària i així es va permetre el reforçament de les dretes, com acabà demostrant el 19 de juliol de 1936.

Maurín analitzà el fracàs de la república en base al seu insuficient planteig revolucionari: "En España se emprendieron actualmente dos crisis. Una la crisis mundial del sistema capitalista que hace llegar hasta aquí sus consecuencias. Y otra, endémica ya, es la catástrofe específica del sistema económico social de España" (1).

Les propostes republicanes anaven bàsicament en contra d'aquest sistema espanyol caduc però, amparades en les fites d'una revolució burgesa foren insuficients per a fer front a la impaciència de les classes populars (obrers i camperols) sobre les que repercutia més directament la crisi econòmica mundial.

000 30

Azaña, un dels polítics més representatius de la 2ª República, manifestà ben clarament que la República cobertot se proposava "deshacer todos los lazos que oprimian la personalidad española" (2). Les seves propostes, segons J. Barichal (3), pretenien alliberar i engrandir totes les Espanyes possibles: la perifèrica, l'obrera i camperola, la burgesa, l'estatal i l'escolar.

Com a deixeble del krausisme, estimulat per Giner de los Rios, Azaña valorava la cultura com a eina de redreçament del poble: "Fer que el país prengués consciència de les seves peculiaritats ja era conquirir-lo" (4).

L'escola esdevenia així una peça fonamental en els apearalls de l'estat. La seva funció primordial era la consolidació de la democràcia. La superació dels privilegis, la construcció d'una societat justa i igualitària sols podia aconseguir-se si tots els infants gaudien d'una mateixa instrucció i se'ls inculcaven els ideals de convivència ciutadana, necessaris per a l'afermament del nou règim. Com deia J. Xirau "cal que tots els partits es posin sense distinció al servei de l'escola no l'escola al servei dels partits" (5).

El model d'escola que hom proposava recollia la tradició de les democràcies europees: responsabilitat de l'Estat en fer

efectiu el dret del poble a la cultura, laïcisme, neutralitat ideològica, científisme i esperit renovador, i respecte a les nacionalitats de l'Estat Espanyol fonamentaven el nou sistema docent. Com deia Azaña: "la escuela única, el fomento de los desheredados, la protección de los mejor dotados,... son cosas de la democracia" (6).

Des de 1812 cap Constitució Espanyola havia donat tanta importància a les qüestions educatives com la de 1931, els articles 49 i 26 de la qual reflectien els principis programàtics. Podem consultar-se a l'Anex 1.

L'escola a Espanya passava a ser estatal, única i laica, i amb respecte per les "peculiaritats de cada regió". L'escola pública, obligatòria i gratuïta, a més havia de mantenir-se dins dels límits de la més estricta neutralitat política i ideològica.

Amb aquest text constitucional quedaven satisfetes les aspiracions dels grups republicans, que seguint el model francès consideraven l'escola pública com a fonament de la democràcia, com a eina indispensable per a la formació dels ciutadans i per a la seva conscienciació patriòtica.

Als radicals i als radicals socialistes es donà el suport en la lluita contra la influència de l'Església i la tendència laicitzant. S'entenia un nou després de d'altres: la mentalitat espanyola de les terres religioses encara podia començar a pensar-se en una transformació profunda de la societat, i per això calia desfermar l'oposició a la influència clerical.

Pels socialistes era un punt fundamental la constitució, a més d'insistir en la necessitat d'un nou dels continguts ideològics que bases en l'ensenyament en el respecte al treball i a la solidaritat humana.

Entorn de la proposta republicana d'escola única amb responsabilitat estatal la unanimitat no existia ni tan sols dins dels rangs progressistes. Mentre els socialistes recluïen la política governamental per considerar-la "falta" per demanar un instrument d'alliberació a les classes treballadores, els anarcosindicalistes, amesos pel seu antiparlamentarisme, recluïen una completa autonomia de l'escola enfront dels organismes públics.

RAONEL·LI DANIELS I L'INICI DE L'INSTRUMENT CIENTÍFIC

M. Daniels es ià al ministeri de IP convenint amb els funcionaris una de les obres més transcendents: la reforma del país. Sabia que els obstacles erien de diferents tipus: econòmics, polítics -per l'actitud vacil·lant dels parlamentaris- i ideològics -per l'actitud de l'església... Però es va obrir el camí per a una reforma educativa radical i definir immediatament una línia d'actuació. L'activitat legislativa dels primers mesos de govern aconseguí fonamentalment aconseguir l'escolarització de la població i la formació d'un magisteri apte professionalment i fidel als principis democràtics.

Per escolaritzar totalment la població mancaven 27000 escoles i M. Daniels feu aprovar un pla quinquenal amb el qual havia d'acabar-se el trist espectacle d'un país abandonat a la iniciativa privada i al paper subsidiari de l'església. Aquesta fita significava reformar totalment la distribució geogràfica de l'estat i així durant els primers anys de la República el pressupost de IP es va veure augmentat en 30 milions el primer, i en 40 el segon. L'esforç de l'estat va ser realment important durant el primer any, aconseguint així 7000 nous graus escolars. Aquest impuls inicial no va ser continuat d'igual manera els anys següents, sense que aquesta afir-

mació desmorraixi aquesta ingent obra, ja que en 20 anys s'ha via fet molt més que en els anys de Dictadura.

Les transformacions qualitatives van ser igualment heretòries. L'escola tendia a deixar de ser un magatzem d'infants on s'impartien ensenyances anacròniques, amb uns mètodes antipedagògics, per a esdevenir la llar d'uns infants d'una partícula preparats per a afrontar la realitat, amb dignitat i civisme.

Per al ressorgiment de l'escola i la seva extensió a altres iniciatives de tipus cultural era fonamental la col·laboració del magisterí. En primer lloc havia de rehabilitar-se aquesta professió, dignificant-la econòmicament i socialment. El gestet tòpic d'invocació a la vocació, que havia servit per mantenir als nostres en una situació d'angoixa, i una manca total de preparació, havia de substituir-se per unes condicions materials justes, una preparació avançada i una consciència de participació a l'obra col·lectiva. Els mestres, en general, s'avingueren a la nova situació i donaren un important suport a la reforma educativa, però no sempre les promeses veïen la seva correspondència a la realitat.

Un altre dels problemes pendents era l'existència a l'Estat Espanyol de diverses nacionalitats, que havien vist maltrec-

000 15

tats i infravalorats els seus drets. A nivell escolar l'operat republicà es concretà en una sèrie de mesures que acabaren amb la situació d'oprobri. M. Domingo, mestre i tertori, no era estrany al problema i dictà decreta que suposaven per a Catalunya la catalanització de les seves escoles. Per Marcel·lí Domingo l'obra educativa era també eminentment política:

" Hem d'anar a preparar a les noves generacions i la nova generació no sols és l'obra diària del deure que cada home sent dintre una democràcia, sinó la dignificació dintre d'ella de les democràcies espirituals, que han d'ésser la garantia d'un règim superior en la direcció de l'Estat. Aquesta obra ha d'ésser a base d'obrir instituts, Escoles professionals on no solament pugui acudir-hi el senyerat amb mitjans economics i sense intel·ligència, sinó també el proletariat de les ciutats i els homes del camp... Així es formarà aquesta aristocràcia espiritual, sense la qual les democràcies son infecundes..." (7).

Per a portar a terme aquesta transformació de la societat no calia sols crear escoles primàries. Es crearen també 22 nous instituts; 13 col·legis secundaris foren subvencionats duplicant-se els centres d'ensenyança mitja. (8)

Les Biblioteques i Arxius foren estimulats en la seva actuació: En 8 mesos la Biblioteca Nacional de Madrid va adquirir més volums que en 30 anys de Monarquia. Es crearen dos Instituts d'Estudis Orientals i un Centre d'Estudis Hispanoamericans a Madrid. Un crèdit estatal potencià la Fundació Nacional per a les Investigacions Científiques... Es creà la Universitat Internacional de Santander... Es reorganitzaren els Museus i va crear-se la Junta Mercantil de Música.

Azaña tingué molt clar el paper que jugava en el si del país l'estímul a la cultura superior:

" no consiste todo en I. Pública en aumentar las escuelas y en atender la enseñanza elemental del ciudadano, deber inexcusable que la Republica cumple hasta donde sus recursos se lo consienten. Es preciso, ademas, atender a la enseñanza superior española y a las funciones de la cultura superior de España. Nuestra nación no solo no tiene las escuelas primarias que necesita sino que tampoco tiene los cuadros de sabios, de investigadores, de inventores, de gentes que colaboren en la gran cultura de Europa, y por los cuales se marca el valor científico de un país... El blasón científico de España hay que cuidarlo con tanto esmero o más que cualquiera de sus blasones históricos o morales...

... Esto no significa establecer una disociación entre las 2 funciones las 2 se conjugan, como que el extendi-

miento y la difusión de la cultura popular no es mas que un modo de drenaje de las capacidades intelectuales del pueblo, que, bien organizados, las va elevando y levantando hasta las capas culturales superiores, a las que pueden subir los humildes y no solamente los privilegiados." (9)

Por estímulo a la cultura popular se crearon las Misiones Pedagógicas que actuaron sobre todo en Castilla, Extremadura, Asturias, León y Galicia. La obra básica va ser definida així per Fernando de los Ríos(10) :

"Conjuntamente hemos comenzado a desarrollar una acción de tipo pedagógico social, que al levantar el nivel de las aldeas y sensibilizarla facilita el sostenimiento del teatro en aquel tono de elevación espiritual que le entregará al pueblo el órgano selectivo, y esta acción pedagógica social la constituye la Misión Pedagógica, la instalación de radio en las aldeas, la creación de bibliotecas circulantes en los pueblos y la obra artística complementaria: teatro y orfeón ambulantes.

En esas Misiones van coordinados elementos que forman parte de la enseñanza de la vida agronómica, de la medicina, del arte; jóvenes estudiantes de uno y otro sexo, que hacen sus aprendizajes y todo ello conjugado por una acción civil, que tiene como orientación un ideal... normas de tolerancia

y absoluto respeto en el orden religioso, exaltación de los valores éticos permanentes en la vida de la cultura, de la ciencia, en la pluralidad de sus dimensiones.

Deja como recuerdo de su uso una biblioteca, un gramófono, con una colección de discos elegidos por algunos de los más célebres músicos españoles y a veces un aparato de cine. A ello se unió en breve una instalación de radio... Asimismo está terminándose el Museo ambulante... lo constituye una camioneta en la que van doce copias de doce cuadros selectos del M. del Prado, algunas vaciadas notables de escultura, dibujos, cerámica popular. Complementa la obra el orfeón y el teatro." (11)

La confusió legislativa i la manca d'una novallera de IP que substituís a la caducada llei Moyano (1857) i que s'adaptés a la nova situació, es deixava sentir amb molta força i contribuïa poc a impulsar les transformacions. Luzuriaga fou l'encarregat de redactar l'avantprojecte de la Llei de Bases per a la reforma de la 1^a i la 2ª ensenyança, que havia de redactar el Consell de IP., a fi de portar la seva discussió a les Corts. (12)

L'eficàcia de les Bases es difícil de mesurar ja que no s'arribà a concretar-ne els Estatuts del 1er i el 2° ensenyament. L'esperit, però, que dominava en elles, es conjugava

amb l'ideari republicà i serví per a la inspiració de molts decrets.

L'ensenyament com altres aspectes del país, patí sempre dels règims transitoris i de les improvisacions. Totes les disposicions estaven marcades d'un indispensable esperit de cohesió (la desorientació arribà a uns extrems greus, es tendí a la resolució de les necessitats del moment, inspirant-se en la respectiva ideologia de les diverses etapes polítiques). El funcionament per decrets, ordres i circulars fou una constant fins al 1936 i privaren de realitzar una reorganització global de l'ensenyament d'acord amb les necessitats del moment.

Paraules semblants a les d'aquest text poden trobar-les en totes les revistes especialitzades, sigui quin sigui l'any de la seva publicació:

"... la llei d'Instrucció Pública en consonància amb els principis de la Constitució hauria de procurar donar efectivitat als drets dels infants, dels mestres i dels pobles, continguts en els principis autonòmics.

La llei que actualment regeix l'ensenyança, encara que gairebé d'una manera nominal, és la llei Moyano i data del 1857. En el nostre país, i d'una manera especial en el

Ministeri d'Instrucció Pública, que tenia per objectiu la vivificació de les disculpacions, la línia Raynaud va adoptar el record. La substitució, ja semblava que es barrocava." (17)

A excepció del període de H. Derringe i de de la Gies, en el qual les notacions foren coherents, els canvis o canvis en els càrrecs ministerials foren una gran trau. Cada nou ministre o director general iniciava les seves funcions amb grandiloqüents discursos on s'acompanyaven bones propòsits i fites importantíssimes. Independentment de la incompetència o incompetència d'aquests personatges, és obvi que les reformes que calien no podien dependre d'un sol individu. El resultat final es creia que el Consell de Primer i Segon Grau, que ja existia, es reformà la inspecció.

L'articulació de l'obra escolar necessitava l'existència d'educació d'organismes que recollís la idea i la organitzessin en les concepcions burocràtiques i controlistes. El finalisme escolar depengué del Consell de Primer i Segon Grau d'ensenyança.

A través d'aquesta intenció que l'escola no quedés reduïda a un simple instrument, es va iniciar un procés de culturització que es va desenvolupar a la Universitat fins als actes culturals de caire popular. (18)

00021

El decret aprovat el 2 de desembre de 1839 a ferma la Incorporació de l'Ensenyança i actives acadèmiques, amb quin se concedeix per d'ora la seva funció teòrica i pràctica, per convertir-se en un canal de comunicació entre el Sector i el Ministeri. Les visites formulades a les escoles deixen de tenir sentit, l'Inspector esdevé un conseller i orientador, essent-se també el confiat la direcció d'un grup d'escoles a un Inspector-Mestre. Una de les crítiques no rebé el decret, a part de ser considerat excessivament típid, fou el fet que pogués ocupar alguns llocs llicenciats o mestres que no haguessin exercit mai en aquests.

Malgrat la seva activa activitat el Consell Regenciu seguirà l'intent de donar coherència a l'ensenyament a Catalunya.

REACCIÓ I CONTRAREACCIÓ: BIENNIO NEGRE I FRONT ÚNIC

El bienni negre, el gir dretà del govern, comporta en rectificacions substancials el camí iniciat. Moltes de les reformes esconegudes es venen i una interrompuda: el pla de construccions escolars, provisió de places, desmarció de la Inspecció Central de l'Ensenyament, prohibició de la coeducació, substitució de les ordres religioses dedicades a l'ensenyament... A extrems com aquest, on el qual és ben patent la centralització amb els seus efectes, pogué arribar una política educativa que funcionava a partir de decrets que fàcilment podien ser substituïts per altres.

El fervor del registari oficial deixà pas a la indiferència, a la desconfiança. "i durant el primer bienni no es pogué veure l'epíleg a la llista de reclamacions, per no haver aconseguit ser equívocats als altres funcionaris, pels encallaments administratius en els cursos de selecció, trasllat..., quan ja s'abandonà de manera deliberada el camí de redreçament, la situació arribà a ser anginososa: L'Associació Nacional del Magisteri i més tard el Front Únic de mestres (format l'any 1934 i que englobava diverses tendències polítiques) adreçaren nombroses cartes de protesta i visitaren els successius mi-

nistres de IP per aclarir la confusa legislació que els afectava.

Es va voler dissoldre el cos d'Inspectors de l'Ensenyança i substituir el control pedagògic i administratiu per una inspecció de caràcter polític que investigués les activitats extraescolars del mestre. La substitució del ministre que havia proposat aquestes mesures fou oportuna, però no es tancà el trist capítol del control a que foren sotmesos els mestres. Semblants actituds, característiques i perilloses, posseïen en un mal lloc a l'escola nacional i els mestres:

"Tot intent que pretengui fer objecte de persecució als Mestres per les seves conviccions polítiques o religioses, es extraordinàriament perillós. I és doblement perillós quan, com ara succeix, la proposta prové d'un sector polític que pretén eliminar el qui considera enemic." (15)

La prohibició del règim de coeducació fou també una mesura del mateix to que l'anterior. Semblava que es tractava de donar tranquil·litats a tots els sectors conservadors, lligats als interessos de les ordines religioses, que havien contemplat esgarrifats o escanda-

litzats com l'escola anaven perdent el seu caràcter clàssic i clerical:

"Es prohibeix el règim de conducció a les escoles en es venia estret. Solament es respecte a les escoles mixtes i a les de pàrvuls. A que ve aquesta prohibició? No ens expliquem les raons d'ordre pedagògic... Pateixen es tracta de complaure alguna minoria política i en aquest cas es de lamentar que una qüestió tan seriosa sigui tractada tant a la lleugera".(10)

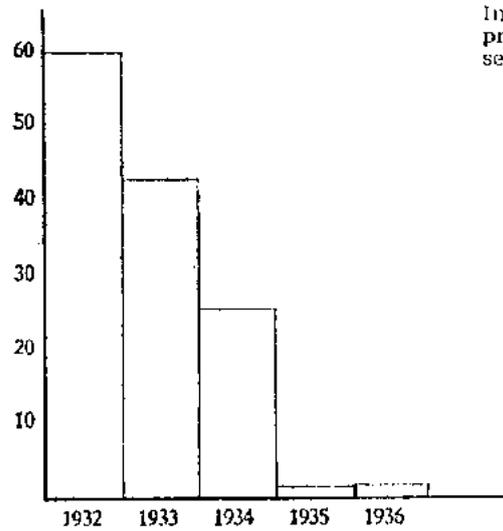
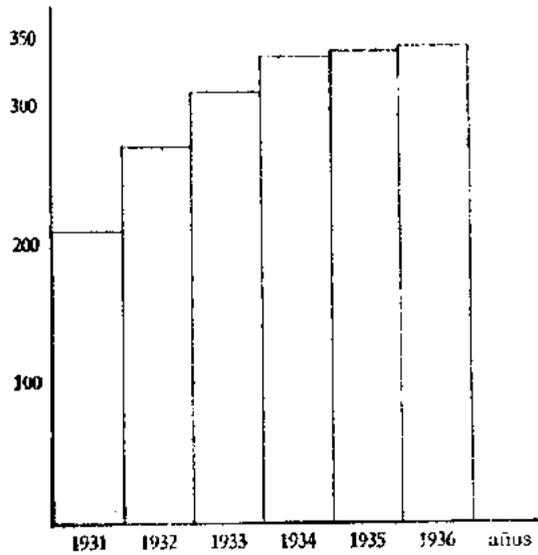
Els pressupostos de IQ disminuïren notablement i el caràcter negatiu del fet per ell mateix s'hi havia d'afegir que l'abandó de l'escola nacional no podia entendre's sense una deliberada protecció a l'escola privada i religiosa.

Perez Gala ha resumit gràficament aquest retrocés en l'estímul econòmic dins les tasques educatives en els gràfics següents:

00025

Millones de pesetas

Presupuestos del Ministerio de Instrucción Pública 1931-1936

M. PEREZ GALAN. La enseñanza en la segunda República.

00026

Si els anys 32 i 33 els pressupostos d'educació augmen-
taren respectivament 59 i 41,9 milions enfront de l'any
anterior, a partir de 1934 aquest corrent d'augment es
deturà quedant estabilitzat ja el Pressupost estatal
per a educació en 335.011.000.

Pressupostos Estat - Instrucció Pública:

1931	269,8	9, 67 %
1932	268,8	9, 72 %
1933	310,7	6, 57 %
1934	335,6	7, 08 %
1935	336,9	6, 60 %
1936	332,5	6, 45 % (17)

L'escola nacional passà d'ésser l'objecte de primer in-
terès a una institució a la que calia suportar, sense de-
dicar-hi una atenció excessiva.

"El primer Govern de la República va fixar
una orientació i va projectar un pla de creació d'Esco-
les amb una decisió ferma i un sentit veritablement re-
publicà. Però després, com han canviat les coses! El
pla de creació d'Escoles ha deixat de complir-se i
l'orientació no s'albira per enlloc. Ja no es pensa en

estructurar la llista oficial de mestres espanyols en qualsevol que es pugui dir Escalafó, nom que ara no he-
raix, ni hi ha determini de fer desaparèixer el seu al-
seriós de 3.000 pessetes, ni preocupa l'Escola unifica-
da, ni la necessitat que tots els n'ens trobin acollim-
ent en l'Escola oficial, ni cap de les qüestions que
reclamen una urgent solució. En canvi es fan així els
interessos dels mestres segregant places del concurs
de treball, embullant tots els assumptes administra-
tius, retardant totes les resolucions.

I en aquesta situació ve el nou pressupost i
es parla de quantitats irrisòries que encara es volen
escalimar amb l'excusa que no hi ha recursos, l'aterra-
cantarella que hem estat assolint els mestres mentre
hem vist quintuplicar-se el pressupost. Ni hi ha recursos
per a fer baixells que mai no podran ésser ben utilit-
zats, per a policia, per a Guàrdia civil, per a sembrar
de sang i or espanyols troces estèrils de desert afri-
cà, i no n'hi ha per a conrear els esperits terra endin-
d'Espanya.

Diguem-ho clar: el que manca no són recursos,
sinó el desig de millorar la cultura. A les altures no
se sent, avui, el problema de la instrucció popular".

(18)

00026

Evidentment hi havia tot un corrent d'opinió interessat en desviar el suport de l'Estat a l'escola pública vers l'escola d'iniciativa privada:

"Hem dit que l'Escola nacional e popular a Espanya travessa una situació d'angoixa, doncs la seva càrrega fos massa feixuga. I hem vist que aquesta consciència de feixugesa la senten i l'escampen precisament aquelles classes que no s'aprofiten de l'escola nacional. Darrerament dirien que fa l'efecte de l'hoste tolerat perquè s'ha incrustat a la casa i es dificil desempallegar-se'n..." (19).

Sanchez Albornoz entrevistat l'any 1935 pel periòdic "La Rambla de Catalunya" parlava dels "grans escandols de la IP" durant el bienni negre:

"... el qual arrenca des de la dimissió de Villalobos. Aquest, dintre del seu conservadurisme, feu una política honradament republicana... Per això fou tret violentament, sense que ningú sentís la defensa seva... Vingué Dudde... porta al Ministeri el més esplèndid caperit caciquil que podia florir a Espanya el segle passat. Tractà tots els afers amb una despreocupació i un menyspreu magnífics... A penes arriba al Mi-

nisteri. Els problemes més interessants van decidir i signats pel sotssecretari o pel personal burocràtic. En tots els afers seguia la inspiració dels seus capítols o les seves febleses. El pressupost li donà fet el personal del Ministeri... Pràcticament l'han suprimit. S'han reduït els pressupostos de:

- Junta d'ampliació
- Facultats
- Centre d'estudis Àrabs
- Barraca
- Missions Pedagògiques
- Universitat Santander

S'ha suprimit la Direcció de Belles Arts.

El pressupost de calefacció, neteja, reparacions... de la Facultat de Medicina ha passat de 125.000 a 13.000.

Donà càtedres sense concurs... per a primers mèrits...

Per a debilitats líriques seves, ha omplert Espanya de Conservatoris.

S'han donat 600.000.000 als "grans d'Espanya" (consells administració Tabacalera, Ferrocarrils, Banc d'Espanya...) i s'han reduït 1000 ptes. els sous dels catedràtics com Fidal, Barañón..." (20)

00059

En aquest context la propaganda del Front Popular d'inducir a la guerra per a les eleccions del mes de febrer de 1936 insistia en el retorn a l'aspecte educatiu del primer trienni republicà:

"Octavo. La República tiene que considerar a la enseñanza como atribución indeclinable del Estado, superior empeño de conseguir en la suya de sus ciudadanos las mayores garantías de conocimientos y por consiguiente el más alto nivel moral por encima de rasgos confesionales y de clase social.

Primera. Impulsará con el ritmo de los primeros años de la República la creación de escuelas de primera enseñanza, cantinas escolares, colonias y demás instituciones complementarias. Someterá a la enseñanza privada vigilancia en interés de la cultura, análogo la que se ejerce cerca de las escuelas públicas.

Segunda. Creará las enseñanzas medias profesionales que sean necesarias para que todos los ciudadanos estén en condiciones de recibir este grado.

Tercera. Concentrará la enseñanza universitaria y superior para que pueda ser debidamente servida y además pondrá en ejecución los métodos necesarios para asegurar asimismo la enseñanza media superior a las juventudes obreras y en general a los estudiantes significados por su capacidad." (21)

Marcel·lí Domingo havia participat durant tot el bienni negre en campanyes públiques, mitjins a favor de l'esperança secular, tot reclamant els drets dels mestres, i recordant l'esperit i l'obra del primer bienni:

"... vigencia del 1.º plan escolar de la República, que evolva a los maestros a quell's derechos que a ellos les son, para su total formación de personalidad humana, sino fortalecimiento de su espíritu, cumpliendo las necesidades económicas, para que en la vida su espíritu pueda ser también fortalecido al servicio de la infancia que se entregó a la formación completa de los Maestros..." (22)

El trienni del F.P. i l'entrada de M. Domingo al ministeri obrí a nou l'esperança per a reactivar altra cop l'escala nacional, impoent-se a les altres, no per la força, sinó per ser la millor. (23)

Els mestres, recordant que la majoria de decrets favorables a la seva situació, portaven la signatura de M. Domingo, el rebieren amb gran satisfacció:

"... Cap ministre, com vos, havia estat vist amb tant de goig. Vos sou el ministre més honest i no-

Saltem als mestres més pobres. La vostra obra és l'obra de l'Escola nacional, de l'Escola popular, i nacional, que en som uns pocs excelsos, no trovem en ella com si fos la nostra pròpia..." (24)

El redreçament de l'escola nacional, la recuperació de les actuacions autonòmiques a Catalunya, la continuïtat de la substitució de les ordres religioses... fou tot impulsat per E. Domingo i el Director General Coll durant els pocs mesos que van anar els seus dies:

"... Hi anem en un moment de recuperació republicana quan es val avança tot el temps perdut i a bastir el més sòlid fonament que pot tenir la República: l'Escola oficial.

El nostre ideal i la nostra trajectòria són de tots coneguda : als infants primer que al Mestre; el Mestre amb mitjants suficients per a exercir el seu magisterat amb honor serà no despravat d'afeció ni d'humnisme; per actuar en favor de l'Escola tots els factors que deuen protegir-la i sostenir el seu treball.

La nostra actuació a Madrid s'inicià en un tot moment de aquest corrent de comprensió i d'esperança que el descobriment de la República ha estat per a mi com mai..." (25)

Però se'n van encara passos importants com el d'ator i unes línies directives que orientessin metodològicament la tasca escolar del mestre. L'Estat s'havia caracteritzat per la seva cura escrupulosa de tota la legislació que regulava la vida administrativa de l'escola i del mestre, i els alta-i-baixos polítics accentuaven aquest fet amb dispositius que feia, desfeia i convertia el mestre més en un lector dels butlletins oficials o les gacetes, un de les obres relacionades amb el seu ofici. En les zones rurals aïllades i influenciades encara pels mestrismes caciquils, els aires renovadors no podien arribar-hi, si l'Estat no contribuïa a establir unes directrius funcionals i pedagògiques. La Inspecció General havia de tenir aquesta missió, però la seva incidència fou realment feble per manca de continuïtat.

Una vegada més les crisis de govern portaven a deixar les coses començades dins del MIP. El pla tractat per Marcel·lí Domingo, continuació dels primers mesos de funcionament de la República, perillava per la inoportuna substitució. S'havia portat a la pràctica una activitat extraordinària que mereixia l'aprovació de gran part de l'opinió pública, durant els dos mesos i mig de P. Domínguez.

go estigué el Ministeri. S'havien reparat els perjudi-
cis ocasionats en el bienni negre, però no es pogué
arribar a realitzar el pla d'ompliació que donava
l'ensenyament oficial. Continuava quedant pendent la
confecció d'una llei de IP i d'un Estatut del Magisteri.

00032

L'OPRA LEGISLATIVA

Un recull cronològic de l'obra legislativa de la 2ª República ens permetrà d'observar com malgrat els alts-i-baixos de la política governamental hi hagué un esforç constant - truncat en el període de predomini dretà - per fer realitat les promeses dels dirigents republicans de donar una solució a l'endarreriment cultural del país.

(26)

Les successives disposicions - tot i la seva falta de cohesió - anaren adequant l'aparell escolar als preceptes constitucionals, transformant l'escola - com a mínim en teoria - en una institució pública al servei dels ciutadans.

Aquesta línia d'actuació no fou massa regular a causa de l'excessiu moviment governamental que provocà substitucions i canvis en els organismes ministerials que no afavorien l'aprofundiment en el canvi.

Podem fer-nos una idea d'aquesta inestable situació repasant els titulars del ministeri i de les principals Direccions al llarg de l'etapa republicana. (27)

00036

L'ordenació cronològica que s'omet veure com a l'eufòria del canvi de règim, que es tradueix en una sèrie de decrets destinats a pal·liar els graus deficitaris de la política cultural de la Monarquia i la Dictadura, succeeix un cert intent de consolidar la línia política cultural de la República. Aquest intent, trencat per la victòria de les dretes a les eleccions de novembre de 1933 es reprendreu a partir del febrer de 1935 fins al juliol, quan la sort de la República deixà ja d'estar en mans de la força de la llei per a passar-se a la força de les armes.

Legislació

Circular de la "Dirección General de Instrucción" (24-4-31) relativa a que siguin retirats els retrats d'Alfons XIII i que es substituïxi la bandera bicolor per la republicana (28).

Circular (27-4-31) que disposa que els mestres expliquin als escolars la significació de la festa del Treball, ja que el govern havia declarat festiu el dia 1 de maig pel decret de 22-4-31.

"Los maestros deben describir a los niños la

evolució que a través de la història han sofert les classes treballadores subscrita en ese procés de lliberació espiritual y econòmica del proletariado la trascendencia que supone para el nuevo derecho la C.I.T., que nació y vive bajo la divisa: "Si quieres la paz, cultiva la justicia". (29)

Decret de la llengua (29-4-1931) pel qual es reconeix el dret a l'ús de la llengua materna a les escoles de Catalunya. (Anex num.2)

Circular (29-4-1931) que estableix la jubilació dels mestres als 70 anys. (30)

Decret (8-5-1931) que reorganitza el "Consejo de Instrucción Pública". El Consell esdevenia una eina per a la unificació de l'ensenyament, havia d'assessorar el ministeri en qualsevol qüestió (plans d'ensenyament, llibres de text, premis) i en qualsevol nivell (escoles maternals, primàries, ensenyament superior, tècnic, artístic...) (31)

Decret (4-3-1931) que declara voluntari l'ensenyament de la religió, segons la voluntat dels pares, i no a càrrec dels mestres sinó dels sacerdots.

L'aplicació d'aquest decret fou confosa i per homogeneïtzar-la Rodolfo Llopis dictà una circular que orientava sobre l'aplicació del decret (13-5-1931).

"Uno de los postulados de la República es la libertad religiosa... Libertad religiosa es, en la escuela, respeto a la conciencia del niño y del maestro. El Gobierno Provisional de la República decretará de sus obligaciones si rápidamente no se inclinara esta parte de las y lo cumpliere..." (32)

Decret (13-5-1931) que reforma el pla d'ensenyament mitjà. (33)

Decret (21-5-1931) que exigeix un títol acadèmic per impartir ensenyament.

"La República que aspira a constituir la escuela única necesita enfrentarse con el problema de la selección del profesorado, consiguiendo en primer término, como base de reforma, que la educación y la instrucción solo sea obra de los que reconocen evidente apti-

lud..."

"art. 1. Nadie puede ejercer el profesorado en una escuela primaria, si no posee el título de maestro. Se exceptúan de este artículo los pueblos inferiores a 1.000 habitantes.

art. 2. Nadie puede ejercer el profesorado en segunda enseñanza o universidad, si no posee el título de licenciado." (35)

Decreto (22-5-1931) que crea las "Misiones Pedagógicas".

"El ministro que suscribe este decreto es necesario y urgente ensayar nuevos procedimientos de influencia educativa en el pueblo... Se trata de llevar a los gentes... el aliento del progreso y los medios de aplicación en él..."

La República estima que es llegado la hora de que el pueblo se sienta partícipe en las tareas que el Estado tiene en sus manos y deben llegar a todos por igual, cesando aquel abandono injusto y procurando suscitar los estímulos más elevados..."

"art. 1. Se crea un Patronato de Misiones Pedagógicas, encargado de difundir la cultura general, la moderna orientación docente y la educación ciudadana en aldeas, villas y lugares...

art. 3. Se desarrollaran los siguientes trabajos: bibliotecas populares, lecturas y conferencias, sesiones de cine, lecciones prácticas en escuelas, quincenas pedagógicas, excursiones, reuniones públicas, etc..." (35)

Decret (29-5-1931) que anul·la un decret anterior (16-4-1926) sobre les funcions inspectors i els trasllats i sancions els inspectors.

"La función inspectora se consideró como el instrumento más eficaz para llevar a las escuelas nacionales y privadas el principio de intolerancia en el programa, en el método, en el idioma y en la religión... Inmediatamente de publicado -el decreto 16-4-1926- fueron lanzados de Cataluña la mayor parte de los inspectores que servían en aquellas provincias." (36)

Decret (29-5-1931) que simplifica els tràmits per a la construcció d'edificis escolars. (37)

Decret (29-5-1931) que estableix l'entrada gratuïta a museus, centres històrics i artístics dependents del Ministeri a tots els professors i alumnes de centres d'ensenyament públics. (38)

Decret (2-6-1931) que estableix una Càtedra de Català a les Escoles Normals de Catalunya. Pompeu Fabre és nomenat per a inspeccionar i coordinar aquestes ensenyances. (39)

Decret (9-6-1931) que intenta sistematitzar i unificar l'acció cultural de l'Estat.

"La Instrucción Pública ha llegado ya a sentir la el Estado como deber inexcusable y primordial y a sentir la Nación como única posibilidad de que la democracia cumpla sus destinos históricos... El propósito y deseo de la República es avanzar con pasos de gigante a la creación de la escuela única, con el fin de que el talento encuentre libres todos los medios para desenvolverse, manifestarse e imponerse... Ello no es posible sin órganos, representación viva del Estado, que extendidos por todo el territorio... procuren que la misión pedagógica que se impone inexorablemente a un estado moderno, ... se lleve adelante..." (40)

00042

Es creaven els Consells Universitaris, Provincials, locals i escolars, la responsabilitat educativa quedava vinculada a tots els nivells.

Decret (23-6-1931) que estableix la simplificació de tràmits per a la construcció d'edificis escolars. (41)

Circular (1-7-1931) sobre la creació de 1907 escoles provisionals que han de convertir-se en definitives abans del 15 d'agost per entrar en funcionament el dia 1 de setembre. (42)

Decret (3-7-1931) pel qual es substitueixen les oposicions al Magisteri oficial, per curses de selecció professional. (43)

Decret (23-7-1931) que estableix el Pla Quinquenal de creació de 27.000 escoles.

"El Gobierno Provisional sitúa en el primer plano de sus preocupaciones los problemas que hacen referencia a la educación del pueblo. La República aspira a lograr... que España sea una democracia auténtica y España no será una auténtica democracia mientras la inmensa mayoría de sus hijos por falta de escuelas se vean condenados a perpetua ignorancia...

los informes recibidos por el Ministerio, advierten que si bien en España existen 35.716 escuelas unitarias y secciones de grado de, para atender a las exigencias de la población se precisa crear 27.131 escuelas... Urge trazar un plan que en un plazo de cinco años puedan crearse estas escuelas que hoy demanda el país, llevando a los presupuestos respectivos, las cantidades necesarias..." (44)

Decret (7-9-1931) sobre creació de biblioteques a cada escola. (45)

Decret (7-8-1931) sobre l'aportació dels municipis en la construcció d'escoles. Després de reconèixer la insuficiència econòmica dels municipis que impedia un ritme ràpid de construccions escolars, es reduïen les aportacions en metàl·lic. L'Ajuntament en tots els casos havia però, de facilitar els solars per ubicar les escoles. (46)

Decret (22-9-1931) de reforma de les escoles normals. Segons les directrius de Marcel·lí Domingo, els centres de formació del magisteri adquirien un caire científic i universitari, s'assumien els principis de l'escola nova i es garantia la preparació professional amb una ac-

rada formació de cultura general als instituts de segon ensenyament abans d'ingressar a la Normal i amb un any de pràctiques, després de tres cursos d'estudi. S'ingressava directament al magisteri oficial. (47)

Avantprojecte de llei d'Instrucció Pública elaborat per L. Luzuriaga per encàrrec del Consell d'Instrucció Pública, al qual M. Domingo havia donat orientacions bàsiques. El projecte havia de ser enllestit al cap de setembre. Les línies que havien de discutir-se al Consell a propòsit de Luzuriaga eren:

"La educación pública es esencialmente función social del Estado... La educación pública es laica e interconfesional... La educación pública es gratuita... tiene un carácter activo y creador... tiene un carácter social... atiende por igual a los alumnos de uno y otro sexo...constituye una unidad orgánica... atenderá a la cultura de los adultos...El Magisterio de todos los grados de la educación constituye un todo orgánico... La administración de todos los centros docentes se unificará en un ministerio de Educación Nacional." (48)

Ordre (10-12-1931) que dona autorització pel legal funcionament de la Federació de Maestros Nacionals de Catalunya. (47)

Circular (12-1-1932) dirigida als inspectors de primer ensenyament per a que els mestres expliquin la Constitució als escolars.

"Deben explicar a los niños lo que significa una constitución para los españoles; las luchas que los españoles han sostenido en demanda o en defensa de la Constitución... Promulgada la Constitución, se abren nuevos cauces a la República española. España va a renovar profundamente su vida. Es momento de gran alegría para todos. De alegría y de meditación. De meditación y de responsabilidad. De responsabilidad para todos, pero, sobre todo, para los maestros a quienes la República confía en gran parte esta misión renovadora y de quienes la República espera han de cumplirla con fervoroso entusiasmo." (50)

Decret (28-I-1932) pel qual s'autoritza als centres escolars dependents dels jesuïtes a continuar funcionant

fiu que el Patronat de substitució pugui fer-se'n càrrec. Els directors d'Institut nomenats provisionalment podran designar el professorat. (51)

Decret (12-3-1932) que suprimeix l'assignatura de religió, cessant tot el professorat encarregat de la mateixa. (52)

Decret (28-5-1932) relatiu a la selecció de llibres d'estudi i de lectura en les escoles públiques. La selecció corresponia al Ministeri a través del Consell d'Instrucció Pública. De cada matèria se'n seleccionaven un mínim de 12 a fi que els professors poguessin escollir. L'aprovació del llibre durava 10 anys i els que aleshores estaven en circulació havien de ser substituïts en un terme de 3 anys. (53)

Decret (1-7-1932) relatiu a provisió d'escoles, davant la gran quantitat d'escoles vacants, servides ara interins, es possibilita l'accés a totes les escoles de tots els mestres de totes les categories. (54)

00002

Llei (27-9-1932) transformant el Consell d'Instrucció Pública en Consell Nacional de Cultura. (57)

Llei (16-9-1932) concedint un subvenció de 400.000.000 de pessetes per a la construcció d'edificis escolars i que amb els mitjans ordinaris no s'assolien la línia marcada. (56)

Ordre (1-12-1932) establint normes per a l'ensenyament primari dels adults. (57)

Projecte de llei de Bases per a la reforma del primer i segon ensenyament (9-12-1932). Elaborat en l'època de ministere de Fernando de los Rios tendí a desenvolupar-se seguint a les dues etapes. (58)

Decret (3-1-1933) pel qual s'unifiquen les disposicions existents sobre inversions per a la construcció d'escoles. Es crea una Comissió formada per dos pedagogs, tres arquitectes, un metge, el director general de primer ensenyament i el Cap de Construccions escolars del Ministeri; la seva funció seria revisar les instruccions tècniques sobre construccions escolars i crear una tipus d'escola adaptable a les diferents peculiaritats geogràfiques. (59)

Decret (2-12-1932) que dóna un caràcter tècnic i menys burocràtic a la funció inspectora, l'inspector havia de deixar de ser un funcionari administratiu per a convertir-se en un educador que aportés experiències, suggerències a les escoles, alhora que veia la seva autoritat recolzada per la Junta d'Inspecció.

"El Ministro que suscribe estima llegado el momento de sistematizar lo que ha hecho en este sentido la República, y completado de suerte que quede destacada la nueva fisonomía de la función inspectora. Las normas en que se inspira son: libertad de procedimientos burocráticos intensificación de carácter técnico; acercar al inspector a la escuela y al maestro con afán tutorial, con ánimo de aportar su ciencia y su experiencia para infundir nuevo espíritu a la enseñanza; nuevo estilo en profesor ambulante, tras formándola por todo, en verdadero consejero escolar que trabaja en la escuela con el maestro, y como maestro, ofreciendo el ejemplo de sus lecciones modelo..." (60)

Circular (27-4-1933) que completa el decret del 2-12-1932 reglamentant les funcions pedagògiques i adminis-

tratives de la inspecció. Signava Rodolfo Llopis que apuntava vers la creació d'escoles d'acordig, de Museus Pedagògics provincials, de Centres de Col·laboració pedagògica... (67)

Decret (7-6-1933) que estableix normes tècnico-higièniques per a la construcció d'escoles, elaborades per la Comissió creada pel decret d. 5-1-33. L'edifici ha-
vi, de realitzar-se en funció del projecte educatiu.
(62)

Decret (23-1-1934) que suspen les normes tècnico-higièniques aprovades el 7 de juny de 1933, mentre tant romanen vigents les fixades el 31-3-1923. (63)

Decret(13-6-1934) que creava una Oficina Tècnica de relació entre l'Estat i la Generalitat. En realitat es pretenia controlar la gestió de l'ensenyament a Catalunya. (64)

Decret (16-6-1934) fixant normes per a la construcció d'escoles. (65)

Decret (13-7-1934) anunciant la subhasta per a la construcció d'edificis escolars. (66)

Ordre (1-8-1934) prohibint la coeducació. (67)

Decret (26-7-1934) de dissolució de la Junta de Substitució dels Ordes Religiosos. (68)

Ordre (13-9-1934) que disposa la clausura de centres escolars. (69)

Decret (1-11-1934) que dissol el Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona, els Consells Regionals i nomena a Ramon Prieto Bances, Comissari General d'Ensenyament a Catalunya. (70)

Ordre (19-12-1934) aclaratòria de l'anterior decret, especifica la vigència dels règims especials concedits a les escoles regides per Patronats Escolars, excepte tot el que faci referència a provisió de places de mestre que queda com a funció única de l'Estat. (71)

Ordre (19-1-1935) que urgeix l'inici de les obres de construcció dels edificis escolars ja subhastats per reduir l'atur obrer. (72)

Ordre (20-2-1935) de constitució d'una Comissió de Reforma escolar interior, constituïda pel Director General de primer ensenyament, i composta per professionals i tècnics, a fi d'elaborar normes pedagògiques per a la reorganització interna de les escoles primàries, plans d'estudis, orientacions didàctiques,...

(73)

Ordre (23-4-1935) de creació del "Servicio de Informaciones y estadísticas escolares." (74)

Ordre (23-4-1935) per la qual tot el material i mobiliari ha d'ajustar-se a les normes tècniques elaborades pel Museu Pedagògic. (75)

Ordre (14-6-1935) que fixa normes per a la direcció d'escoles graduades. (76)

Ordre (21-6-1935) que estableix el reglament sobre Patronats Universitaris. (77)

Decret (23-7-1935) que suprimeix la Inspecció Central de Primer ensenyament, ja que la dotació econòmica que la mantenia ha quedat suprimida per la vigent Llei de Pressupostos. (78)

Ordre (26-8-1935) que fixa normes per a l'organització de cantines escolars. (79)

Circular (28-10-1935) que dóna normes sobre ensenyament d'adults. (80)

Decret (26-11-1935) que reorganitza el Ministeri.
(81)

Decret (27-11-1935) sobre mobilitat dels inspectors.
(82)

Decret (7-2-1936) amb normes per a la construcció d'escoles. (83)

00053

Decret (22-2-1936) que crea 5.300 escoles com a continuació del Pla Quinquenal, esmorteït en els anys del bienni negre. (84)

Ordre (24-2-1936) que suprimeix el Comissariat d'ensenyament a Catalunya. (85)

Decret (28-2-1936) que crea les 5.300 places de mestre necessàries per a proveir les respectives escoles creades recentment. (86)

Ordre (4-3-1936) per a estudiar la substitució de les ordres religioses. M. Domingo demanava a tots els inspectors provincials informació sobre poblacions on existint escoles religioses no sigui necessari la seva substitució per haver-hi suficients escoles estatals; poblacions amb suficients medis per crear immediatament escoles que substitueixin a les religioses; i poblacions on no sigui possible de moment la substitució. (87)

Decret (4-3-1936) que restableix la Inspecció Central de Primer ensenyament, segons les atribucions que li donaven els decrets del 2-10-1931 - 2-12-1932. (88)

Decret (7-3-1936) que restableix totes les atribucions del Patronat Escolar de Barcelona. (89)

Decret (14-3-1936) sobre la creació del Certificat d'Estudis Primaris, que es donava en acabar el període d'escolaritat als 14 anys, després de realitzar unes proves generals davant d'una comissió. Als alumnes de més de 10 anys que volguessin obtenir-lo els calia per fer estudis secundaris. Era necessari per exercir qualsevol càrrec públic. (90)

Ordre (14-3-1936) que autoritza la tornada als mestres separats de la seva funció arran dels fets del 6 d'octubre. (91)

Decret (21-3-1936) que regula les relacions de l'Estat amb el Patronat de la Universitat de Barcelona, respecte a qüestions econòmiques (pressupostos, patrimoni...) (92)

Decret (21-3-1936) sobre escoles maternals. (93)

Circular (28-3-1936) per als mestres i inspectors a fi d'enlairar el nivell de les escoles.

"No basta convertir la ensenyanza primaria en un problema de cantidad de escuelas suficiente... pero la calidad es un imperativo del Gobierno paralelo a la cantidad... la escuela no ha de ser un esilo, ni un lugar de resguardo, ni la institucion donde se aprenden las primeras letras... Ha de ser taller y jardin, centro de actividad, desenvolvimiento pleno de la personalidad, capacitacion...

La Inspeccion ha de cuidar que el Maestro se penetre de la mision que se le impone y la ejerza con austeridad y eficacia... Ha de procurar que el laicismo de la ensenyanza sea efectivo... la Republica se ha inclinado fervorosamente ante la Escuela y la Escuela tiene el deber de ser util y fiel al espiritu de la Republica..." (94)

Decret (26-3-1936) restablint els Consells Regionals de Primer i Segon Ensenyament. (95)

20056

Decret (26-3-1936) que estableix la creació del "Consejo de Cultura" a Madrid, eina per a l'autonomia del municipi en qüestions escolars. (96)

Decret (26-3-1936) que restableix la Junta de Substitucions dels Ordes Religiosos de segon Ensenyament. (97)

Ordre (2-4-1936) que anul·la l'anterior que prohibí la coeducació. (98)

Ordre (2-4-1936) amb nomenaments per a la Junta de Substitució dels Ordes Religiosos. (99)

Decret (2-5-1936) per mitjà del qual l'Estat subvenciona amb un 50 % l'import de les construccions escolars a la ciutat de Barcelona. (100)

Decret (5-5-1936) sobre inspecció mèdica als escolars. (101)

00007

Ordre (13-5-1936) amb la qual es regulen les proves per l'obtenció del certificat d'estudis primaris.
(102)

Ordre (6-5-1936) amb mesures per aplicar l'anterior de 28-2-1936 sobre substitució dels ordes religiosos. S'instava als inspectors a trobar mitjans per fer-la efectiva en aquelles poblacions sense mitjans per a la substitució. (103)

00053

CAPITOL II

LA REPÚBLICA I LA LAICITZACIÓ
DE L'ESCOLA

00059

LAICISME I ANTICLERICALISME EN ELS PARTITS REPUBLICANS

L'Església havia jugat un paper polític econòmic i ideològic en les societats de l'Antic Règim. Amb les revolucions burgeses disminuï la seva influència política i econòmica i quedà frenada, quan no deturada totalment, la seva influència ideològica. Tot i això Espanya continuava, en ple segle XX, essent un Estat que es definia a si mateix com a catòlic i amb unes relacions molt peculiars amb el Vaticà regulades encara pel Concordat de 1851.

Aquesta situació es modificarà substancialment arran de les eleccions de l'abril de 1931. Les eleccions a Corts configuraren de nou el mateix aspecte de partits que s'havia determinat a les municipals del mes d'abril, amb el predomini dels republicans i dels socialistes.

Ambdues tendències pretenien bàsicament transformar el país en una república democràtica a l'estil europeu, i, si amb la lluita parlamentària podien aconseguir la separació entre Església i Estat, és evident que una conseqüència d'aquesta nova situació seria la laïcització de l'escola.

00060

El partit radical havia portat des de començaments de segle una trajectòria ben marcada pel seu anticlericalisme i per les seves propostes laïcitzants... El partit radical socialista insistia de nou en la necessitat de l'escola laica en el seu congrés del 29-V-31.
(1) (2)

Pels republicans lliberals el laïcisme no és una conseqüència de l'anticlericalisme, sinó de la necessitat de bastir un estat modern al qual s'oposen els interessos ancestrals de l'esolésia. Així deia Azalla en defensar la llei de Congregacions:

"ni mi partido, ni yo en su nombre, prescribiremos una clausula legislativa en virtud de la cual se siga entregando a las ordenes religiosas el servicio de la enseñanza. Eso jamás. Yo lo siento mucho; pero esta es la verdadera defensa de la república... esto es una cuestión de salud pública... en el orden de las ciencias morales y políticas, la obligación de las ordenes religiosas católicas, en virtud de su dogma, es enseñar todo lo contrario a los principios en que se funda un estado moderno" (3).

00061

Els socialistes del PSOE, en el seu congrés extraordinari del juliol de 1931, insisteixen sobre la significació de l'escola laica en el nostre país, on aquesta permetria la formació de noves generacions lliures dels prejudicis religiosos, essent en aquests moments l'única escola de classe possible (4).

00062

L'ESTAT EN FRONT DELS PRIVILEGIS DE L'ESGLÉSIA

Al govern de la nova república li interessava lluitar contra el poder de l'Església com també ho feia contra l'exèrcit i l'oligarquia, ja que eren els pilars de l'Espanya tradicional que havien sustentat durant anys la monarquia. Ja en el pacte de Sn. Sebastià s'afirmava, com un punt d'acord entre els partits signants, la independència entre l'Església i l'Estat i la llibertat de cultes.

La política laïcista dels governs republicans anava encaminada a acabar amb el domini polític, econòmic i ideològic de l'Església. En el marc polític es pretenia arribar a la secularització de la vida oficial; a la separació de l'Església i l'Estat, que no es volia confessional. Fonamentant-se en la sobirania de l'Estat per a legislar en aquestes qüestions, es pretenia controlar l'Església i limitar el seu poder. Els articles 26 i 27 de la Constitució delimiten aquestes dues esferes d'inferències: segons l'article 26 totes les confessions religioses queden considerades com associacions subjectes a l'Estat, essent dissoltes aquelles associacions religioses que obeixen a altra

autoritat que l'estatal (com era el cas dels jesuïtes que depenien directament del Vaticà segons els seus estatuts) (5). L'Estat deixa de subvencionar l'Església, proposant-se l'extinció, en el termini de 2 anys, del pressupost del clero. Tots els ordres religiosos queden inclosos en la jurisdicció civil, cal que s'inscriguin en el registre i se'ls prohibeix exercir, com a ordres religiosos, activitats comercials, industrials i educatives. L'article 27 proclamava la llibertat de consciència.

L'Església no solament exercia una forta pressió política, sinó també era un estament privilegiat en l'aspecte econòmic (jurisdicció pròpia, exempció d'impostos, propietat territorial no gravada), situació consolidada mitjançant el Concordat de 1851 i recolzada per l'ajut econòmic que l'Estat li suministrava per medi del pagament d'havers al clero. Per acabar amb aquesta situació, el govern decretà la desaparició del Pressupost de Culte i Clero i la Llei de Congregacions que plantejaven l'aplicació pràctica de les directrius constitucionals en aspectes laïcitzants.

00064

Poc s'hauria aconseguit, però, si havent minvat les influències de l'Església en aspectes polítics i econòmics, no se li hagués sostret el seu predomini ideològic. Per lograr-ho calia, un cop secularitzat l'Estat, secularitzar la vida de la societat, i en aquest sentit s'orienten els decrets regulant la llibertat de cultes, la secularització dels cementiris, la llei de divorci, la laïcització de l'ensenyament.

Però és potser en aquest camp on es produïren les reaccions més fortes per part de les dretes que veïen així atemptar contra els fonaments de la seva mentalitat.

Una cronologia esquemàtica de l'activitat laïcitzant dels governs republicans pot consultar-se a l'ANEX 3.

00065

LA LAICITZACIÓ DE L'ESCOLA

L'ensenyament confessional es donava a Espanya no solament en el centres regits pels ordes , sinó fins i tot en els centres estatals. El caire catòlic de l'Estat (com ho manifestava la Constitució de 1876) incidia en l'obligatorietat de l'ensenyament religiós a tots els centres docents.

Un decret del govern provisional reforçat per una circular de la "Dirección General de 1ª Enseñanza" (13-V-31) va suprimir aquesta obligatorietat, començant a delimitar l'àrea d'influència de l'Església a l'Escola, actuació que va continuar durant el primer bienni republicà amb nous preceptes legals.

Si per una banda la llei de Congregacions allunyava els ordes religiosos de la funció docent, el govern deslliurava l'escola de la influència religiosa mitjançant l'article 48 de la Constitució, que proclamava l'ensenyament laic tot respectant els drets de les esglésies a ensenyar les seves doctrines fora de l'àmbit escolar:

"la enseñanza será laica, hará del trabajo el cen-

00066

tro de la actividad metodológica y se inspirará en ideales de solidaridad humana"

"Se reconoce a las iglesias el derecho, sujeto a inspección de enseñar sus respectivas doctrinas en sus propios establecimientos"

L'aplicació dels principis constitucionals suposava per una banda el problema de conscienciació del mestre. S'observà una gran desorientació en aquest sentit entre els ensenyants: des d'aquells que reberen entusiàsticament les noves orientacions i saberen portar-les a terme sense sectarismes, fins aquells que mancats totalment d'una tradició laica foren incapaces de cooperar amb el nou règim des del seu treball docent.

Un altre dels problemes amb què s'enfrontaren els governs republicans fou l'oposició, no solament de la jerarquia eclesiàstica sinó fins de les classes mitjes, sobretot en les arees rurals, com ho demostrarien els resultats de les eleccions legislatives de 1933.

Els problemes més materials i ingents eren, però, els derivats de l'aplicació de la llei de Congregacions, i

00067

el que suposava quant a esforç governamental per suplir la manca d'escoles i mestres.

Només a la província de Barcelona depenien de les comunitats religioses l'any 1932:

"102 mestres i 238 mestresses que s'encuidaven de 16.004 nens i 25.138 nenes respectivament." (6)

Quan la inspecció intentà fer un estudi de les escoles religioses que calia substituir a cada localitat, resultaren llistes interminables. (7)

La substitució comportava unes necessitats que calia traduir ràpidament en normes organitzatives i en forts pressupostos. Res d'això es feu amb rapidesa i la manca d'iniciativa governamental donà temps als ordes religiosos a adaptar-se a la nova situació.

Lluís Bello s'adonà de la vastitud del problema i encengué fortes campanyes a la premsa amb la finalitat que el precepte de la Constitució s'acomplís. Urgia, mentre tant el MIP no acabava d'enllestir les directrius generals del pla de substitució, no deixar desaprofitats els

00068

locals abandonats pels jesuïtes (única congregació que hagué d'abandonar el territori espanyol o camuflar la seva vida associativa, cas que es donava poc). Una mesura provisional podia ésser el fer dos torns a les escoles, un matutí i un altre vespertí, a cura del mateix mestre, a qui l'estat podia recompensar la duplicitat de serveis.

Bello insistia al diari "Luz" sobre la urgència de la substitució (Concepte de la urgència) (8), tot i reconèixer que en aquells moments no estava a l'abast del govern el fer-la de manera automàtica.

Quan ja s'havia iniciat el segon any, des del canvi de règim, tot just començaven a recopilar-se les dades estadístiques indispensables...

Començà a fixar-se una data per a la substitució, en aprovar-se la llei de Congregacions el 7-X-32 al Consell de Ministres, tot i que la polèmica, encara en el Parlament, ajornà la seva aprovació definitiva fins el 2 de juny de 1933.

00069

Fernando de los Rios, aleshores ministre d'Instrucció Pública, exposà el pla governamental d'aplicació de la llei, tenint en compte les necessitats escolars. Les dades fetes servir pel ministre han estat sovint repetides per demostrar l'abast de l'ensenyament religiós:

                  reben, segons ell, ensenyament primari: 351.973
                  escolars   i   ensenyament secundari: 17.098
tot i això sembla que encara eren insuficients, puix el diari catòlic "El Debate" encara ampliava més l'esfera d'acció de les congregacions, xifrant en 600.000 els alumnes de primària i en 27.000 els de secundària. (Castells s'inclina per 500.000 i 27.000) (9)

En el seu discurs parlamentari, De los Rios es mostrava optimista per la possibilitat de construir les 7.000 escoles necessàries per a la substitució abans del 31-XII-33, amb un presupost de 45 milions. Per a la secundària el problema era més lleuger, donç només calia crear 20 instituts i 50 col·legis subvencionats amb unes despeses de 6.000.000 de pessetes.

Respecte a l'habilitació del professorat convenient, de los Rios exposà un pla per tal de seleccionar al de 2ª ensenyança, però no concretà massa el de 1ª ensenyança.

00070

Un criteri general al respecte era que el professorat que de moment s'escolliria no passaria a ser funcionari amb caràcter permanent de moment, per tal d'evitar que sortissin aprofitats de les circumstàncies favorables a la contractació:

"Las oposiciones son una vieja forma de reclutamiento, que es indispensable sustituir, porque, desgraciadamente, incorporan (con un estatuto de funcionarios de que algún día tendrá que tratar esta Cámara para revisarlo), de un modo definitivo a la obra de la enseñanza a quien, inmediatamente después de conseguido aquello que ambicionaba, puede dejar de interesarse por la labor esencialmente vocacional que se le ha confiado. (Muy bien). Hay, pues, necesidad de graduar esta incorporación definitiva."(10)

Per a complimentar la llei havien de crear-se uns organismes aptes per a fer ordenadament la substitució en el ple previst. El 7-VI-1933 sortí publicat un decret pel qual es creaven unes Comissions Mixtes per a l'aplicació de la llei de Congregacions en la 1ª ensenyança.

00071

Aquestes comissions devien crear-se en tots els ajuntaments afectats i estaven coordinades amb la Direcció General de 1ª Ensenyança, amb la qual havien de col·laborar en la confecció d'estudis i previsions i vetllar pel compliment dels preceptes legals. Les comissions Mixtes de les capitals de província tindran jurisdicció provincial, vetllant per l'actuació de les comissions locals.

Estaran integrades per:

- 1 Inspector o Inspectora de la 1ª Ensenyança, designat per la Direcció General, a proposta de la Junta d'Inspecció.
- 1 professor o professora de l'Escola Normal de la província, designat d'igual forma a proposta del Claustre.
- 2 vocals del Consell Provincial i dos més del local, proposats i designats de la mateixa manera que els anteriors.
- 3 regidors, que designarà la Direcció General, a proposta dels Ajuntaments interessats.

00072

Les comissions mixtes de caràcter local estaran integrades per:

- El mestre o la mestra nacionals més moderns de la localitat respectiva.
- 2 regidors designats per l'Ajuntament.
- 1 representant dels pares de família, designat per la Direcció General, a proposta de l'Alcaldia.

El president nat de la comissió durant el període constituent era el mestre.

Es donà un plaç de 10 dies per a formar les comissions. Les tasques immediates que havien de portar a terme les locals eren:

- Estudiar la possible ampliació dels edificis de les escoles nacionals.
- Informar sobre la possibilitat d'augmentar la matrícula a les escoles existents, sense disminuir l'organització pedagògica.
- Informar sobre la possible i ràpida transformació de les escoles unitàries en graduades.

00073

- Informar sobre el número d'escoles que són necessàries per atendre les necessitats totals de l'ensenyament, i les especials a causa de la substitució, i possibles locals amb que es compta.
- Gestionar l'arrendament de nous locals.

Les Comissions provincials havien de fer l'anterior i vetllar l'actuació, assessorar a les locals i gestionar els ajuts municipals.

L'aparició d'aquest decret comportà un cert nequit en l'ambient del magisteri per la premura de temps en què havien de constituir-se les comissions. Dutjaven com a prova de confiança i mostra de què el motor impulsiu havia de ser el mestre el fet que se l'anomenés president nat de les comissions mixtes. A fi de mantenir-se fidels a l'esperit de neutralitat ideològica

"hauriem preferit que hagués estat possible fer-ho sense la intervenció del mestre" (11)

"Ara bé com que considerem que pot haver-hi companys que es sentin impulsats més per la ciutadania que no pas

00074

la professió, ens creiem en el cas d'haver de remarcar que no és lògic situar-se en altre aspecte que el verament professional. Fora del moment inicial de la constitució de la comissió, el mestre no té altra funció que aquella derivada de la seva funció de mestre; es a dir, purament tècnica..." (12)

Aquesta reacció és explicable en part per les pressions a què molts mestres de poble havien estat sotmesos, sobretot durant els primers temps de la República. Les forces més reaccionàries i clericals llançaven campanyes i difamacions de tota mena. En una qüestió tan delicada com era la substitució dels ordes religiosos, podien esperar-se entrebancs i pressions.

La dissolució dels Jesuïtes i la substitució dels ordes religiosos a Catalunya

Les relacions entre el Vaticà i el govern provisional varen ésser sempre tibants, tot i que la jerarquia aconsellà, en tot moment, el respecte a les autoritats. L'actitud d'espectativa venia sobretot justificada pel fet que Roma trigà a reconèixer el nou rè-

00075

nim i fins i tot no acceptà al nou ambaixador, Zulueta.

Els atacs aïllats del Cardenal Segura en la primera etapa són significatius del què serà més tard la lluita per impedir l'aprovació de l'article 26 de la Constitució; el govern sabé, però, deturar l'ofensiva de la reacció: el mes de juliol era expulsat del territori el Cardenal Segura i detingut el vicari general de Vitòria que portava instruccions per assegurar els bens de l'església.

Es passa aleshores a la contraofensiva legalista (així el mateix Vaticà, en una nota al Consell de Ministres, acusava d'anticonstitucional la llei de Congregacions) amb l'intent d'adequar les estructures eclesiàstiques a la seva actuació política.

Res va poder fer-se, però, per deturar l'ofensiva contra la Companyia de Jesús, que pel decret del 24-I-32 quedava declarada anticonstitucional (per la seva obediència directa al papat), quedaven prohibides les seves comunitats i nacionalitzats els seus bens, que passaven a ser propietat de l'Estat amb finalitat benèfica i docent.

00075

La mesura governamental estava encaminada a contentar la voluntat popular i a exemplificar en un orde religiós el caire laïcitzant del nou règim. L'anticlericalisme havia fet responsable a la Companyia, des de començaments de segle, de molts afers econòmics terrals lligats amb la monarquia (el cas de les mines del Rif i les campanyes marroquines); les classes mitjes tampoc veien amb bons ulls la seva tasca docent, encaminada sobretot a educar als fills de l'alta burgesia:

"el que fa vacil·lar a molts ciutadans laics,... és el dany que es farà a la cultura amb el tancament de centres d'ensenyança... Calia que tancuessin perquè la seva ensenyança era tendenciosa, partidista i fins de classe. I el que cal és que l'ensenyança sigui objectiva, laica i oberta a totes les classes socials. El jesuïta era la barrera més forta contra l'ensenyança igual o única. Calia destruir-la." (13)

El model de "La Educación. SA", societat mercantil fundada el 1891, que prevenia les incautacions dels bens de la Companyia de Jesús després de la seva expulsió de diversos països europeus, fou imitat amb profusió, no solament pels jesuïtes, sinó també per

00077

altres congregacions amb interessos en el camp educatiu.

"SADEL, S.A. de Enseñanza libre", "La Instrucción", "Société Immobilière Mondiale" (legalment propietària del Col·legi Valldemia de Cataró), són els noms que amaguen sota la seva legalitat la supervivència dels ordes religiosos i el manteniment de les activitats acadèmiques.

Els Jesuïtes fóren, de tots els ordes, els més afectats. Malgrat la constitució d'un Patronat per a la incautació dels seus bens i a la promulgació de tres lleis organitzant-la (21-IV-32; 12-IX-32; 30-XII-32) va ser realment limitada.

A la majoria de les ciutats, la incautació de les finques va consistir en aixecar l'acte, tancar els locals i segellar-los, després d'inventariar-ne els bens.

Valladolid, Màlaga, Sevilla, València, Oviedo, Gijón, Tudela, Saragossa, Vilafranca de los Barros, Les Palmes i Madrid tingueren Institut de 2^{on} ensenyament estatjat en antics locals dels jesuïtes.

00078

També passaren a dependre del MIP una sèrie de finques propietat dels jesuïtes, on s'instal·laren noves institucions docents, a Granada, Alacant, Jerez de la Frontera, Madrid, Múrcia, Salamanca, Burgos, Vigo, Malaga, Valladolid, Santander, Ciudad Real. (14)

A Barcelona, l'existència de la CC. Municipal i del Patronat facilità la rapidesa de l'apropiació i el seu aprofitament immediat.

A Catalunya, juntament amb la instauració dels Consells Regionals de 1er i 2^{on} ensenyament, es crearen els Consells Regionals de 1er i 2^{on} ensenyament per a la substitució dels ordes religiosos.

Les comissions mixtes de caràcter provincial eren les locals de la capital respectiva, exceptuant a Barcelona on era el Patronat Escolar el que devia encarregar-se'n. Les comissions locals s'estructuraven i tenien les mateixes funcions segons el decret 7-VI-1933.

El Consell Regional de 1ª ensenyança per a la substitució estava constituït per:

00079

- Un delegat de la Direcció General de 1ª Ensenyança.
- 1 representant del Patronat de la Universitat.
- 1 representant del Consell Regional de 2ª Ensenyança.
- 1 representant del Consell de Cultura de la Generalitat.
- 2 Inspectors de Barcelona i 3 més, per cada una de les províncies.
- 2 professors de l'Escola Normal
- 3 mestres nacionals de Barcelona i 3 més, un per província.
- 2 regidors de l'Ajuntament de Barcelona i 3 més per les tres províncies.

Els representants del Patronat de la Universitat, de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona, seran designats pels respectius organismes, els dels demás ajuntaments per la "Unión de Municipios Catalanes", i els altres membres pel Ministeri.

Quant als recursos de què disposava el Consell, tret de la part corresponent al crèdit extraordinari votat per les Corts, podia comptar amb subvencions i donacions de

00080

les corporacions públiques, entitats...catalanes.(15)

El Consell Regional de 2^{on} ensenyament per a la substitució dels ordes religiosos a Catalunya es creà per decret el 27-VII-33. Constituïen el Consell dos representants del govern de la República, un vocal del Consell Nacional de Cultura i un altre de la Junta d'Institució de l'Ensenyança Religiosa; un representant del Patronat Universitari de Barcelona, un altre del Consell de Cultura de la Generalitat, un representant per a l'ensenyament tècnic, 2 professors d'institut de Barcelona, 3 de tot Catalunya i un representant per a l'ensenyament primari.(16)

L'integren els Srs:

Càndid Solivar

J. Alvarez Pastor - President

Garcia Banus

Miquel Masriera

J. Ras - Secretari

B. Darder

J. Botella

J. Lapuente

M. de la Camara

Joan Roura

Josep Estalella (17)

La polèmica entorn de la conveniència o no de la substitució va encendre fortes tensions. El setmanari "Mirador" (29-X-31) intenta recollir una sèrie d'opinions autoritzades sobre la qüestió de l'ensenyament:

Josep Juncal, mestre director de l'Escola Normal i membre del PRR, es definia com a respectuós partidari de la neutralitat escolar, i per tant partidari de la substitució:

"...la religió és afer del pensament i de la consciència individuals i mentre aquesta consciència i aquest pensament no estan formats, no s'ha d'imprimir un segell o marca determinada, perquè això fóra prejudicar una qüestió que cada persona ha de resoldre per ella mateixa..." (18)

Pel Dr. Serra Hunter, les famílies optaven per les escoles religioses a causa de les seves instal·lacions i mitjans pedagògics.

"Calia situar als components de les congregacions al mateix nivell dels altres ciutadans...Destruir el mo-

00082

nopoli que de fet defensen..."

La seva opinió quedava en part recolzada per la del Dr. Joaquím Carreras qui considerava que els pares no volen únicament que el noi aprengui sinó que estigui vigilat. Adduia també com argument el fet que en convertir-se en voluntària l'assignatura de religió es matriculaven a l'Institut de Barcelona només un 41,6 % de les noies i un 34 % dels nois.

Alexandre Balart, president de l'Acadèmia Científico-Mercantil, veia com

"el precepte constitucional (crearia) un problema gravíssim... doncs mancaven nous ensenyants per a la substitució dels religiosos..."

Amb la victòria de les dretes a les eleccions de 1933, s'ajornà "sine die" la substitució dels ordes religiosos.

D. Pareja Yebenes del partit radical i nou ministre d'Instrucció Pública presentà el 29 de desembre un projecte ajornant el plaç fixat per a la substitució, que malgrat no ser discutit ni aprovat, va ser més efectiu que la veritable llei de Congregacions.

00083

Aquesta disposició no va causar, però, gran sorpresa, donada la lentitud amb què havien funcionat els organismes oficials previstos per a la substitució.

La reempresa de l'acció laïcitzadora de la República es degué a la nova política educativa seguida arran de les eleccions del febrer del 36, on sortí guanyador el Front Popular. M. Domingo, de nou ministre, envià una circular als Inspectors de 1ª ensenyança per tal que informessin de les possibilitats de cada localitat per afrontar la institució. (19)

La República intentava prosseguir la seva labor laïcitzant puix els seus dirigents eren conscients que així enfortien un nou tipus d'Estat:

"...Quan la República afronta la substitució de l'ensenyament religiós no ho fa ni per esperit sectari, ni per afany persecutori, sinó pel propòsit d'enfortir l'Escola de l'Estat...La Cultura es missió essencial de l'Estat...Podem exercir tots però les funcions corresponen a l'Estat. No és que l'Estat vagi contra l'Escola religiosa, ni contra l'Escola particular, va a favor de la seva pròpia Escola...Quan jo

00084

vaig donar les primeres disposicions per tal de substituir l'ensenyament religiós, vaig tenir cura que els òrgans substituïdors, mestres, edificis i ensenyança no restessin inferiors sinó superiors als mestres de les congregacions religioses; que en passar la cultura a l'Estat, no es trobin deficiències en la composició, sinó millorament..." (20)

Un nou ordre del 6 de maig del 36 instava de nou als inspectors a visitar els llocs on s'haguessin produït substitucions o podessin produir-se'n, per tal d'analitzar-ne la problemàtica. La pressió popular que demanava l'acompliment dels preceptes constitucionals i l'actuació d'alguns d'aquests inspectors provocaren un nou decret al Parlament els primers dies de juny del 36. La dreta acusava abans d'hora de complicitat al govern, l'inspecció i les autoritats locals per incautar bens religiosos. Aquests procediments no començaren realment a efectuar-se fins que una nova situació política - l'aixecament militar - justificà al govern republicà l'adopció de mesures revolucionàries.

CAPITOL III

LA NOVA REALITAT DE CATALUNYA
EL FET AUTONÒMIC

00086

INTRODUCCIÓ

La victòria de la coalició republicana en les eleccions de l'abril del 31 significà, sobretot, per Catalunya la possibilitat d'arribar a aconseguir un poder autònom.

El regionalisme de principis de segle, capitanejat per la lliga i recolzat pels interessos de la burgesia industrial i comercial, havia anat quedant bandejat degut a l'embranzida del catalanisme assumit pel camperolet i la petita burgesia urbana, sobretot després de les provocacions de la dictadura, i que va saber traduir el partit de Macià, ERC.

Una nova etapa s'obra en la vida política del país; un període, en el que els anhels del passat han de materialitzar-se en realitats presents; uns moments en què tot-hom veu conscientment que, el que es posa en joc, és l'esdevenidor polític de tot un poble.

En el tram de aquestes esperances, s'hi desenvolupa una sèria lluita social, en la que els representants de les classes més desposseïdes acabaran per renegar d'una nova estructura política que ajudi a perpetuar l'opressió, tot

00087

demanant-li exigències revolucionàries. L'equilibri entre aquestes esperances i la seva frustració resum la nova realitat de Catalunya en l'etapa republicana.

00088

LES FORCES POLITIQUES

Dins la vida política catalana existia un pluripartidisme accentuat. Totes les tendències tenien el seu canal d'expressió, des dels esmicolats monàrquics, fins als minoritaris grups marxistes.

Aquesta situació s'anà corregint, poc a poc, mercès al mateix sistema electoral, però sobretot a la pràctica, a mida que la vida política exigia definicions molt concretes respecte als grans temes de debat, reforma agrària, laïcisme...s'anaren configurant 2 grans blocs hegemònics, a l'entorn dels quals s'adherien els diversos grups. Per una banda els petits minoritaris es subordinaren als majoritaris en els aspectes més decisius, sense desmerèixer, però, la persistència de grups minoritaris que, a través de la seva representació parlamentària, testimoniaven opcions diferents, i per l'altra els grups d'ideari anarcosindicalista els quals rebutjaven la participació en el sistema.

Les dues grans tendències que marcaren la vida política catalana en els anys republicans, foren la dreta conservadora, a l'entorn de la lliga, i l'esquerra republi-

cana reformista, a l'entorn de l'ERC. Cal precisar, que si bé es poden trobar models semblants en l'aspecte polític de l'estat espanyol, com molt bé diu I. Molas "els partits catalans ocupen un lloc distint dins el sistema general de partits i dins el sistema general espanyol" (1). Dins un contexte més ampli, la lliga representaria una posició centralista respecte a la CEDA, i ERC seria una versió socialitzant de l'"Izquierda Republicana", menada per Azaña; fets ambdós explicables per l'estructura econòmica social i ideològica de Catalunya.

L'anàlisi exposat a continuació de l'ideari de les principals forces polítiques catalanes, és necessari per a fer comprensible la dinàmica cultural, donada la manca de definicions explícites d'uns programes i unes reflexions coherents amb els seus principis ideològics. Contrasta aquesta pobresa de reflexió respecte als problemes educatius i culturals amb l'acció i influència que molts grups tingueren en les realitzacions culturals de tot el nostre segle.

La lliga

El triomf electoral assolit per ERC, clarificà l'espai polític de la lliga, que canalitzà la representació dels interessos econòmics de la burgesia industrial, dels propietaris agrícoles i els valors conservadors i catòlics. L'acatament al nou règim s'explica pel seu accidentalisme en quan a les formes d'estat i per les transformacions autonòmiques que la República comportaria per a Catalunya. La lliga mantingué una actitud solidària amb ERC i els altres grups catalans en les vicissituds que l'aprovació de l'Estatut portà. En les eleccions al Parlament Català, la lliga es reconvertí en el grup representant dels interessos conservadors i es llançà a la renovació del partit, reorganitzant sobretot les seves seccions juvenils i femenina que tingueren importància en els selectes ambients universitaris i en el feminisme conservador i classista.

El partit adoptaria una actitud d'oposició, democràtica i cívica, molt lluny del reaccionarisme i obstructionisme dels grups dretans espanyols. Per la importància del seu paper en la vida política anà encara més lluny, incorporant al seu si membres procedents d'al-

tres formacions, com la Dreta Liberal Republicana i el Partit Catalanista Republicà, i transformant-se en Lliga Catalana el febrer de 1933. Segons I. Molas:

"la creació de Lliga Catalana ve a significar, doncs, dos fenòmens: La fixació de l'ideari del partit i el seu replantejament organitzatiu per fer front a les necessitats polítiques d'efectuar una política de masses; i la incorporació de dos grups centristes, i provadament republicans; la Dreta Liberal Republicana de Catalunya i el nucli de seguidors de J. Bofill i Mates" (2)

Al llarg de 1933 es consolidà la posició dirigent de la Lliga Catalana en els sectors conservadors, paral·lelament a la deterioració del govern Azaña. Les relacions amb la CEDA es consolidaren, sense que això suposés la ingerència respectiva. La lluita contra Esquerra s'afrontava plenament, boicotejant l'acció parlamentària, des que el P. Català aprovà la llei de Contractes de Conreu, combatuda aferrissadament per la Lliga. Durant el temps en què l'autonomia catalana quedà en suspensió, després del 6 d'octubre del 34, la lli-

00092

ga representà un paper de repulsió respecte a les decisions de Madrid, impugnant, el Tribunal de Garanties Constitucionals, el règim especial que substituïa l'estatut del 32. Gràcies a la seva habilitat, aconseguí el paper predominant en els llocs de govern catalans fins l'arribada del Front Popular.

La polarització de dretes-esquerreres i l'ambient d'oposició violenta, generat durant tot el bienni negre, impulsaren a la creació d'un nou partit a Catalunya: Acció Popular Catalana, que aplegà al seu **si** els elements més dretans de la Lliga, vinculats a la gran propietat, a través del IACSI. Malgrat els enfrontaments arribaren a un pacte electoral, pel febrer del 1936, que conjugava les forces conservadores catalanes, el Front Català d'Ordre. El seu fracàs en les eleccions portà a la Lliga a reconsiderar la seva aliança amb els grups dretans, seguint la seva habitual tàctica oportunista, i es decidí a jugar netament el joc parlamentari. L'aixecament del 18 de juliol suposà la fi de la Lliga com a partit, però no privà als seus homes de combregar i col·laborar, en alguns casos, amb el bàndol feixista.

00093

Els regionalistes: la cultura com a eina de redreçament nacional.

En controlar ERC la majoria dels llocs de govern de la Generalitat i del municipi, acabà el protagonisme que els homes de la Lliga havien exercit en el ressorgiment de la cultura catalana, especialment durant l'etapa de la Mancomunitat. (3) Tot i així continuaren col.laborant amb el nou partit hegemònic, en defensa de la catalanitat de les institucions culturals, conseqüents amb el seu principi de considerar la cultura com un dels fonaments de la nació.

"Les divisions i lluites entre catalans s'aturen a les portes del temple sagrat de la nostra cultura pairal... el Patrimoni comú de la cultura catalana seria en definitiva l'arma més segura pel triomf dels nostres ideals i per a consolidar-ho en forma que tota força humana sigui impotent per a destruir-ho" (4)

"En estructurar les obres de cultura... (tots els homes de la Lliga) mai volgueren recloure's en el clos estret d'un partit... sol.licitaren sempre el concurs i la col.laboració de tots per a l'empresa col.lectiva de crear o recrear una cultura pròpia... L'obra de cultura

ha d'ésser obra de tots. Voler tancar-la en el clos reduït d'un grup és cometre un veritable pecat contra l'esperit" (5)

Pels homes de la Lliga, el principi de la catalanitat era innegable:

"Si hi ha d'haver realment autonomia, l'Estat espanyol ha de transferir al poder català totes les funcions d'ensenyament que l'Estat ha realitzat fins ara a Catalunya... Com catalanistes volem l'ensenyament nostre en català, sota el poder català o a l'embar de la llibertat catalana" (6)

Aquesta orientació els valdrà enfrontaments amb els esquerrans, que acusaran de feblesa, possibilitat i dependència de Madrid, en aprovar-se l'Estatut. Les friccions eren molt més dures en altres aspectes en els que el conservadurisme de la Lliga xocava obertament amb l'orientació laica i republicana d'Esquerra.

La Lliga, esgrimint l'argument de la llibertat d'ensenyament, s'oposà al monopoli estatal de l'escola única (7) i es manifestà obertament partidària de la coexis-

tència de l'escola pública i privada:

"Criteri nostre, de partit és la base de l'escola privada, sense excloure l'escola pública, ja que totes dues han de complir la seva comesa. El fill pertany a la família i no a l'Estat. Només caben en el problema les posicions de marxisme i antimarxisme, i la Lliga catalana és antimarxista" (8)

"no creiem que la cultura... ni l'educació... hagin d'ésser monopolis de l'Estat; ni de l'Estat Central, ni dels Estats nacionalistes o regionals. El servei i protecció de la cultura i organització docent són funcions i obligacions de l'Estat envers els ciutadans; no monopolis" (9)

"L'escola única, tal com l'entenen els partits esquerrans que voldrien implantar-la a França i a Espanya, és un dels perills majors contra la institució familiar i per consegüent un dels elements més terribles de dissolució social... establiria amb la mort de l'ensenyament privat, un uniformisme odiós i entrortaria al camp de l'escola una tirania burocràtica funesta que vindria a consagrar l'omnipotència de l'Estat, convertit en se-

00096

nyor absolut de les activitats i de les consciències dels ciutadans, transformats així pròpiament en esclaus del nucli polític dominant...quan avui els partits demagògics intenten d'imposar un règim d'escola única, el que pretenen, doncs, és la confiscació a favor de l'Estat dels drets de la família i dels drets de l'infant...

Dones de Catalunya! quan, en mig de les propagandes que sol·licitin la vostra atenció, vegeu inscrit en algún programa polític el tema de l'escola única, amb el significat que li dona la demagògia imperant, penseu que aquest enunciat representa una injúria notòria contra els vostres més purs i legítims afectes, que infligeix una ofensa directa als vostres millors i més nobles afanys, i que constitueix un dels atacs més durs contra el sentiment inefable de maternitat que, sublimat per l'esperit cristià, és un do excels de la vostra qualitat femenina" (10).

En l'Assemblea celebrada l'any 33 en què es reestructurava i adoptava el nou nom de Lliga catalana, el partit definí la seva política cultural amb les declaracions:

"La cultura és una activitat lliure: la llibertat d'ensenyament és condició essencial del progrés i l'es-

00097

tabilitat d'un poble...

Tota l'activitat de l'Estat en matèria cultural ha de tenir un sentit orgànic. En les escoles públiques haurà de donar-se una educació integral. Mancaria a aquesta condició la que no prengué cura de la formació religiosa, moral i patriòtica dels infants." (11)

L'oposició a l'escola única estatalitzada es convertia així en defensa de la confessionalitat de l'ensenyament i en defensa de l'ensenyança congregacionista:

"La religió ha d'ésser present a l'escola doncs és un fet natural en l'home" (12)

"els mateixos fonaments de dret natural i positiu que invoquem per a defensar l'ensenyament religiós, són els que constitueixen la defensa i la justificació de l'ensenyament català. Perquè, ... els drets de les minories de religió són també els drets de les minories de llengua" (13)

En reprendre el ministeri d'Instrucció, a les ordres de M. Domingo, l'orientació laïcitzant del primer bien, els regionalistes s'indignaren:

"...El Sr Domingo ens vol imposar l'escola atea... El Sr. Domingo creu que la República ha d'ésser atea... Què en treurà el Sr. Domingo de descristianitzar Espanya?... Com a catòlics i com a ciutadans d'un Estat Republicà, la nostra obligació ens obliga (sic) a fer tota mena de resistència legal contra la interpretació abusiva que fa el Sr. M. Domingo de les essències republicanes" (14)

La secció escolar de la Lliga, presidida per Josep Roig i Serra, adreçà al ministeri un manifest on s'apudien les iniciatives de millorament de les institucions culturals de l'Estat i el restabliment del règim de Patronat a la Universitat de Barcelona, i on es criticaven, però, asprament, el retorn a la política de substitució de les ordres religioses en l'ensenyament, ja que segons el document "contrariar la llibertat d'ensenyament és contrariar la cultura" (15).

En aquest sentit la Lliga Catalana entroncava amb la tradició de Prat de la Riba que, seguint Torres i Bages, lligava el nacionalisme a la posició més conservadora de l'Església que en matèria educativa podriem resumir amb aquest text de Carles Cardó:

Si "La família és l'escola natural, la nació elaboradora i depositària de l'esperit que ha de modelar els ciutadans en tots els ordres temporals, és encara més evident que l'Església és tot això en l'ordre espiritual. És l'única institució de dret públic que ha rebut expressament de Déu, al llindar de la seva fundació, l'encàrrec d'ensenyar... Però ve l'Estat amb pas militar... i treu els mestres naturals de sobre la tarima i s'hi posa ell. Cap dret a la família, cap dret a la Nació, cap dret a l'Església. L'Estat no atén ni a la llengua dels pares ni als seus interessos professionals ni a les seves creences..." (16)

No solament la lliga assumí la defensa dels ideals catòlics i dels interessos de l'Església. En el parlament català actuà en aliança amb UDC en contra de l'intervencionisme estatal en qüestions educatives.

Una esmena presentada pels diputats Carreras Artau, Sol, Romeva i Secanell (LlC, UDC) demanava:

- protecció i estímul a la iniciativa privada en matèria d'ensenyament.
- supressió de la menció de laïcitat i atenció a la consciència religiosa del nen.

00100

- gratuïtat de l'ensenyament primari reduït a les escoles de la Generalitat.
- autonomia universitària. (17)

L'aliança entre Lliga i UDC es produí també en el municipi sempre que calgués deturar les ofensives laïcitzants dels republicans. En intentar aprovar-se un dictàmen que permetés la ineautació dels edificis de les ordres religioses d'ensenyament a Barcelona, els regionalistes presentaren una proposició on demanaven una delegació de serveis de l'Estat a la Generalitat, única fórmula jurídica que creien viable per contrarestar les limitacions de l'article 7^è de l'Estatut:

"Que previament a qualsevol altra gestió, i amb l'objecte d'evitar inútils duplicitats de serveis que, a més a més d'ésser ruïnoses mantindrien o accentuarien encara rivalitats que a tots interessa fer desaparèixer definitivament, es demani a la Generalitat de Catalunya que s'adreci al Govern de la República, sol·licitant que mentre subsisteixi en la seva redacció actual l'article setè de l'Estatut, pugui la Generalitat exercir dintre del territori de Catalunya, en forma de delegació i amb totes aquelles garanties d'ordre administratiu i polític

00101

que l'Estat cregui necessàries, les funcions que en el que pertoca a l'ensenyament té reservades el Poder Central." (18)

En la mateixa SM:

"Hi havia una altra proposició incidental de Lliga Catalana signada pels senyors Gausili i Pellicena, que deia:

"Que l'Ajuntament acordi dirigir-se a la Generalitat, amb el prec que gestioni i obtingui del Parlament i del Govern d'Espanya, una participació equitativa, justa i proporcionada de l'Esat Espanyol en les despeses de l'ensenyament a Catalunya, tenint en compte la població, el cens escolar i la capacitat contributiva de Catalunya." (19)

Malgrat l'oportunisme de la Lliga que suscita les propostes per deturar el procés d'incautació, els regidors d'ERC l'aprovaren. Un acord consistorial per unanimitat recolzà la proposta feta al Conseller de la Generalitat de demanar una delegació de serveis en matèria educativa a l'Estad Central.

00102

En la S^m. del 27 d'octubre es llegia al consistori la resposta oficial:

Santaló, Conseller primer de la Generalitat informava que el Govern català havia acordat

"que no hi ha cap disposició que restitueixi els drets que corresponen a Catalunya en aquestes matèries en virtut de l'article 7^è de l'Estatut. (20)

Pellicena, des de la Veu, s'indignava:

"Quins drets? Els drets de pagar amb els seus propis recursos els organismes docents que creï?" (21).

La necessitat d'emmotllar les iniciatives municipals a una línia general de govern va ser una de les obsessions de la Lliga, com ho demostra la creació d'una Comissió de Coordinació de serveis culturals entre la Generalitat i l'Ajuntament en fer-se amb el poder els regionalistes l'any 1935.

Esquerra republicana de Catalunya

La fragmentació a què havia arribat el republicanisme no arrenclerat sota Lerroix feia del tot necessària una reagrupació per tal de presentar una alternativa republicana catalanista, amb possibilitats de reeixir. Pocs dies abans de les eleccions municipals es constituïa el nou partit (Conferència de Sants, 17-18-19 de Març) amb la fusió d'Estat Català, Partit Republicà Català, el grup de "L'Opinió" i diversos centres i entitats que representaven la vida de moltes comarques. Els seus dirigents, F. Macià, M. Domingo, J. Aiguader i Ll. Companys, comptaven amb una llarga experiència política i un significat carismàtic especial, en el cas de Macià. El partit es definí com a republicà, catalanista, no confessional, socialitzant... No cal aquí repetir les raons del seu èxit electoral, però sí remarcar que, si bé la seva història començava, tenia als seus rengles els homes més actius de totes les comarques catalanes amb una trajectòria honesta que havia forçosament d'influir a l'electorat. Els seus successius èxits i la seva permanència en el poder anaren engrossant el número dels seus militants i simpatit-

00104

zants, procedents d'altres grups, com el Partit Catala-
nista Republicà que havia entrat en una franca devalla-
da.

Les divisions internes del partit, conseqüència de la
seva ràpida gestació implicaren el desenvolupament de
tendències en el seu si que provocaren escissions; la
primera que tingué una real importància fou l'encapra-
lada per Lluhí i Vallesca del grup de "L'Opinió", el
qual havia entrat en conflicte amb Estat Català. La frac-
ció, constituïda com una nova organització, s'incorporà
Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra i tingué una
actuació de grup tan al Parlament Català com a l'Asunta-
ment, fins a l'any 36 en què es reintegrà al partit
del qual s'havia separat.

El triomf de les dretes a les eleccions del novem-
bre del 33 denota la seva debilitat interna, dividida
ara ja clarament en la tendència feixicitzant d'Estat
Català i la tendència més democràtica, encapçalada per
Comanys i C. Pí Sunyer. S'havia produït, entretant,
la mort de Macià el desembre del 33, el qual fou suc-
ceït per Comanys en la presidència de la Generalitat
i en la direcció del partit. L'enfrontament entre les

00105

dues tendències arribà al summum amb la insurrecció del 6 d'octubre, que acabà amb l'anul·lació de les atribucions autonòmiques i l'empresonament dels dirigents catalans. ERC deixà de ser un partit de govern i es convertí en un partit d'oposició, dedicat de ple a la nova consulta electoral del febrer del 36, d'ençà del govern centrista Portela Valladares; junt amb els representants d'Acció Catalana Republicana, Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, Partit Republicà d'Esquerra, USO, Unió de Rabassaires, POUM, PCP, i PCC, signà el programa del front d'Esquerrers. Lluís Companys, que encapçalava la llista de Barcelona obtingué un triomf rotund. El poble havia copsat l'esterilitat del bieni en domini de les dretes. Els esdeveniments es precipitaren i la normalització de la vida del Parlament Català i el municipi fou ràpida, comptant, al mateix temps, amb la incorporació al partit dels escindits de l'any 1933 i els grups federals. Els pocs mesos de pau que quedaven a la República foren omplerts per una voluntat constructiva i emprenedora des dels organismes de nou en mans d'ERC.

00106

La cultura com a arma d'alliberament dels oprimits.

Amb la victòria republicana comencen a prendre cos, arreu de l'Estat Espanyol, moltes de les propostes educatives dels sectors liberals i renovadors, notablement influïdes per la labor de l'ILE (1875).

A Catalunya, la influència de la "Institución" arribà també, encara que diluïda, en part afavorida pel prestigi que els seus homes gaudien en els sectors republicans castellans. A. Galí ho manifesta en les seves anotacions:

"La Generalitat de Catalunya o els homes que governen la seva actuació...van emmanllevar per primera vegada d'ençà de la renaixença cultural l'esperit de la pedagogia i la cultura castellana per a orientar la vida pedagògica i l'ensenyament a Catalunya..." (22)

Els dirigents d'ERC compartien, amb altres nuclis del republicanisme espanyol, la necessitat d'una escola única, unificada sota el control de l'Estat, ^{neutre} pel que fa a la consciència del nen, regida per professionals preparats i degudament remunerats,... de l'escola com

medi de consolidar la democràcia, de l'escola com a transmissora d'uns valors basats en el respecte vers la comunitat, de l'escola obligatòria i gratuïta...

De totes maneres la multiplicitat de tendències que englobà el partit i la manca de definicions en els aspectes culturals fan que només en línies generals poguem acostar-nos a l'ideari cultural d'ERC, basant nos sobretot en la seva línia de govern des de la Generalitat i en les declaracions dels seus prohoms.

Segons Mercè Rosell (23), la democratització en l'accés a la cultura, la neutralitat religiosa i la catalanització són els trets claus que defineixen la línia d'Esquerra.

Si, com hem vist, alguns d'aquests elements són comuns en els grups republicans no catalans, el signe de catalanitat els fa convergents amb els interessos i propostes dels regionalistes:

"El problema de l'ensenyament és claríssim. Ningú no nega ja -...- el dret dels catalans a rebre l'ensenyament en llur pròpi idioma" (24).

00108

El problema real i les discrepàncies venien de com organitzar aquest ensenyament català i en català:

"Des del punt de vista dels principis estem d'acord. On resideix la discrepància? en l'organització del sistema" (25).

Els regionalistes, allunyats dels ressorts de decisió, des de la proclamació de la República clamaven per solucions maximalistes, que asseguressin a Catalunya el control i gestió íntegra de les seves institucions culturals.

Els homes d'ERC, assentats en el poder, havien de lluitar per aconseguir un reconeixement, per part de l'Estat Central, de les aspiracions catalanes, però, sens dubte, optaven per solucions possibilistes o per actituds "morals", com va ser-ho l'abandonament dels escons parlamentaris en votar-se l'article setè de l'Estatut. El possibilisme d'ERC va ser, evidentment, el responsable de problemes seriosos en el sistema educatiu català, com el de la dualitat, però cal tenir en compte que ERC havia adquirit uns compromisos amb el republicanisme espanyol i que el seu respecte a les decisions del

00109

Parlament Espanyol -hostil en part a l'autonomia de Catalunya- provenia de la seva absoluta seguretat de què la sort de Catalunya anava estretament lligada a la consolidació de la República.

És en aquest sentit també, que els homes d'ERC potencien la tasca de l'Ajuntament en qüestions culturals, quan la lògica faria pensar en un major protagonisme de la Generalitat. Creuen que, si l'eina de govern de Catalunya ha quedat amb unes atribucions molt retallades per l'Estatut i sense recursos econòmics, els organismes locals que puguin suplir la seva acció tenen el deure de fer-ho. J. Ventalló, en una conferència a l'AEF (26), mantenia la creença que el pla escolar de Barcelona era competència municipal, sol·licitant de la Generalitat tot l'ajut que fos necessari.

Pels republicans catalans estava molt clar que necessitaven aconseguir el consens general per mitjà d'una política social justa. Per medi de l'escola volien acabar amb els privilegis, volien donar la possibilitat a tots els fills i habitants de Catalunya de participar en la construcció de la seva pàtria. Macià repetia constantment, en els seus parlaments, que es construirien to-

00110

tes les escoles que fossin necessàries, amb professors aptes, amb un sistema pedagògic avançat, però "tot això es farà si ens mantenim tots amorosament units i assolim la creació d'una forta economia catalana..." (27)

Deia Pere Comas en la inauguració del G. Escolar Giner de los Rios:

"Nosaltres no preguntem als escolars que venen a matricular-se a les escoles barcelonines, si han nascut a Catalunya o bé a fora; i es perquè no hi veiem res més que uns futurs ciutadans de la República i de Barcelona"(28).

La lluita per la democratització de la cultura esdevenia un pas en la lluita per l'abolició dels privilegis com ho remarca Ventura i Gassol en la inauguració del Grup Escolar Collaso i Gil (29)

"la injustícia social, encesa, ens col.loca a nosaltres proletaris, adhuc en l'ensenyament primari, en un pla de manifesta desigualtat monopolitzant, de fet, l'ensenyança per a la classe posseidora" (30).

Per tal de lluitar contra la injustícia es feia l'obra

00111

cultural catalana:

"els treballadors no es troben encara en condicions d'assumir el poder a Catalunya ni a carregar amb les responsabilitats de govern. Per què? Senzillament, perquè no ha penetrat encara la gran cultura en les masses obreres. Si els treballadors prenguessin de sobte el Poder, com que no posseïxen la preparació cultural indispensable, es trobarien en la rigorosa necessitat de defensar-lo a tota costa acudint a mitjans i procediments extrems; en resum de comptes, haurien d'instituir la dictadura del proletariat. Aquesta manca del poble planteja un dels grans problemes als catalans. El de l'ensenyament.

"S'ha d'anar ràpidament a una nova estructuració de sistemes i mètodes pedagògics a Catalunya, L'organització actual de l'ensenyament, tal com es troba vigent a Espanya, em sembla absurda, pel que té de verbalista i d'inútil. Un ensenyament basat en els programes únics no serveix les necessitats modernes. Encara viu Espanya en els temps en què es creia que el mestre havia d'ésser un dur disciplinador dels seus deixebles, quan la veritat és que aquests haurien de disciplinar-lo a ell

"Una altra pedagogia per a Catalunya! Una altra pe-

dagogia! Crearem aquí una escola en la que tots els fills de Catalunya siguin iguals davant l'esdevenidor de la cultura; una escola que sigui a tot arreu: en l'obrador, en el jardí, en el camp, en el mar, en el laboratori... Al costat d'aquesta escola, tindrem tota una política social, d'atenció exquisida a la maternitat; tota una política d'estatges per a les classes proletàries, estatges on el nen de l'obrer pugui trobar gaudis, alicients, incitacions i comoditats semblants a les que el fill del poderós troba en la seva residència" (31)

"si voleu ésser justos, poseu el vostre especial esforç en totes aquelles lleis que revesteixin un caràcter social i que tendeixin a l'abolició de tot ús abusiu i de tot abusiu privilegi.

"Que^{de} la gran festa de les nostres llibertats cap ciutadà de l'estament o classe que sigui, se'n pugui entornar amb set de treball, de cultura i de justícia!

"Que si la xarxa de comunicacions per terra, per mar i per cel, n'assegura aquella unitat material, asseguri la de l'esperit aquella altra xarxa d'institucions de cultura que ens faci sentir ciutadans d'una mateixa Catalunya.

"Que pugui tornar-se a dir d'ella, que tota ella és una ciutat tan nova, tan sensible i tan tenca que recull l'onda de procedència més llunyana, colligant-nos així amb el món i la humanitat.

"Així heu de voler Catalunya com tantes vegades jo l'he promès al poble; políticament lliure, socialment justa, econòmicament pròspera i esperitualmente gloriosa" (32)

Ventura i Gassol fou l'home d'ERC que s'encarregà del Consell de Cultura de la Generalitat fins a la guerra civil. Seguidor de Macià, des dels romàntics dies d'aventura a Prats de Molló, va ser el seu home de confiança en les tasques culturals, degut sobretot al seu ardent catalanisme i a la superior formació intel·lectual. El poeta va saber aglutinar els esforços de catalans de totes les tendències en l'obra de la Generalitat com també, en el seu temps, ho aconseguí Prat de la Riba. Malgrat aquest intent de bastir una cultura catalana "per sobre de totes ideologies", el caràcter laic de la seva actuació li restaren adeptes entre els intel·lectuals del moviment catalanista tradicional.

Els socialistes i comunistes

La trajectòria d'USC, Unió Socialista de Catalunya, des de la seva creació l'any 1923 fou buscar l'espai polític que li permetés lluitar en els dos camps bàsics, el catalanisme i el socialisme. No aconseguí convertir-se en un partit majoritari, malgrat el respecte que mereixien els seus dirigents, tots ells intel·lectuals i obrers qualificats, sortits de l'Escola Industrial, menada per R. Campalans. En arribar les eleccions del 31 hagué de presentar-se aliada amb ERC, fet que fou una constant al llarg de tota la vida del partit. Mentre podia criticar a ERC la seva moderació havia d'aliar-se amb ella, i col·laborà de forma decidida en els llocs de govern que el partit majoritari li oferí sempre.

Després de mart Campalans, el partit fou dirigit per Comorera el qual promocionà el procés de radicalització i la unitat socialista, culminant amb la integració en el nou grup, PSUC, en el qual aportà els seus membres i sobretot les seves orientacions catalanistes.

La Federació Catalana del PSOE tenia poca força numè-

00115

rica i qualitativa a casa nostra. La seva col.laboració amb USC fou molt irregular; fou acusada de moderada, malgrat que el seu procés desenvolupés en el mateix sentit: la integració en el PSUC.

Els grups comunistes, FCCB, PSC, convergents en el BOC (1930) tingueren poca ressonància fins començada la guerra civil, quan ja s'havia definit els grups comunistes més rellevants, el POUM i el PSUC.

Ideari cultural.

La manca d'espai polític d'USO entre ERC i els comunistes feu que a nivell teòric es volgués diferenciar del grup dominant, però en la pràctica arribà a una decidida col.laboració. Ni aquest grup ni altres socialistes foren capaços de presentar una alternativa global al sistema d'ensenyament, considerat reformista i burgès. Només en la defensa d'un sistema becarí més ampli es destacaren dels republicans, però la migradesa econòmica impossibilitava sempre la seva concreció. D'altra ban-

00116

da la seva posició era difícil en ser atacats també pel flanc esquerrà del BOC. En un debat públic que tingué lloc a Manresa el 16 d'octubre del 32, Maurin considerava que el paper primordial que Campalans donava a la cultura, per tal d'assolir l'emancipació obrera, era una il·lusió, i que aquesta il·lusió posava de manifest una actitud paternalista i intel·lectualista, que frenava la presa de consciència del fet indispensable de la lluita de classes (33)

Malgrat la seva difícil posició, la USC defensà la decidida intervenció dels municipis en els afers culturals i la promoció i perfeccionament de l'ensenyament professional, ultra l'ampliació del sistema becarí.

Xirau Palau afirmà que el seu partit volia "l'escola única i laica" (34).

"Nosaltres anem a l'Ajuntament amb un programa: elevar el nivell cultural de les classes treballadores i portar a la pràctica un programa social" (35)

"Només les esquerres s'han preocupat de la cultura del poble i només elles es proposen continuar l'obra iniciada de donar accés a l'estudi a tots aquells que tenen

00117

capacitat" (36)

Els grups comunistes, malgrat no intervingueren en el procés de culturalització sostingut per la Generalitat, formularen crítiques al caràcter burgès de la seva obra cultural, reclamant una escola única, de classe i que no limités la seva acció al període i activitats escolars, sinó que complís una funció social més àmplia.

Els anarquistes

La liquidació a què Primo de Rivera havia condemnat als sindicatistes de la CNT comportà l'apropament d'aquests als moviments republicans que intentaven enderrocar la monarquia, i davant les urnes es decantaven decididament per la candidatura d'ERC.

La divisió en el seu si entre les dues tendències, faïstes i trentistes, aguditzà les tensions i afavorí, sovint, la repressió del govern, creant-se un clima de tensió en el moviment obrer.